

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HERMANN HESSE’NİN ROMANLARINDAKİ KADIN
PORTRELERİ**

DOKTORA TEZİ

Ayşe DEMİREL

Enstitü Anabilim Dalı : Alman Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Nurhan ULUÇ

HAZİRAN- 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**HERMANN HESSE’NİN ROMANLARINDAKİ KADIN
PORTRELERİ**

DOKTORA TEZİ

Ayşe DEMİREL

Enstitü Anabilim Dalı : Alman Dili ve Edebiyatı

“Bu tez 06.06/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRI ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Arif Ural	Basarılı	Arif Ural
Prof. Dr. M. Mehdi Ergücel	Basarılı	M. Mehdi Ergücel
Prof. Dr. Metin Toprak	Basarılı	Metin Toprak
Doç. Dr. İmraç KARABAĞ	Basarılı	İ. Karabağ
Yrd. Doç. Dr. Nuhcan Uluğ	Basarılı	N. Uluğ

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayşe DEMİREL

06.06.2016

ÖNSÖZ

Çağdaş Alman edebiyatının en önemli yazarlarından biri olan Hermann Hesse'nin eserleri daha çok kendi hayatından izler taşır. İçinde yaşadığı dönemin egemen güçleriyle sürekli bir çelişki ortamında yaşayan yazar, hayatın normal düzenine uyum sağlamakta büyük zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu özelliğini kahramanlarında görmekteyiz.

Hesse'de başlıca sorun bireyin kendini aşma çabasıdır, bu bağlamda varılması gereken hedef, insanın kendi benliğinden sıyrılabilirdiği noktadır. Hesse'nin kahramanlarının ortak özelliği arayış içinde olmaları, arayış içinde olmalarının asıl sebebi ise kendini gerçekleştirme ihtiyacı duymalarıdır. Bu doğrultuda kadın Hesse'de çok önemlidir. Hemen hemen her romanında kadın karakterler hikâyenin akışında düğüm noktalarını oluştururlar. Başkahramana yol gösterici, onu aydınlatan kişi olarak kimi zaman anne, kimi zaman eş ya da sevgili olarak karşımıza çıkarlar. Biz de bu çalışmamızda kadın karakterlerin Hesse tarafından ne şekilde okuyucuya yansıtıldığını, kahramanın gelişiminde ne tür bir katkı sağladığını açıklamaya çalıştık.

Bu tezin yazılması aşamasında desteğini ve ilgisini esirgemeyen, takıldığım noktalarda yol göstericiliğinden yararlandığım değerli hocam Prof. Dr. Arif ÜNAL'a ve danışmanlığımı yürüten Yrd. Doç. Dr. Nurhan ULUÇ'a, tezin ilk oluşum evresinde bana destek olan ve cesaret veren Doç Dr. Funda KIZILER EMER'e ve Tez İzleme Komite'mde yer alan Prof. Dr. Mehdi ERGÜZEL'e katkı ve emekleri için teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. İngilizce çeviri desteği aldığım kardeşim Betül Güler DEMİREL'e ve hayatım boyunca edindiğim ve edineceğim her başarıda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme ve babama ayrıca her anımda yanımda olarak desteğini ve ilgisini hiçbir zaman esirgemeyen Mehmet BOZKURT'a şükranlarımı sunarım.

Ayşe DEMİREL

06.06.2016

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1. GENEL OLARAK KADIN.....	10
1.1. Tarihsel Süreç İçinde Kadın.....	10
1.2. XIX. ve XX. Yüzyılda Avrupa ve Alman toplumlarındaki Kadının Sosyal ve Sanat Dünyasındaki Konumuna Genel Bir Bakış	28
BÖLÜM 2. HERMANN HESSE'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	32
2.1. Hayatı	32
2.1.1. Çocukluğu ve İlk Gençlik Yılları.....	32
2.1.2. Basel, Gaienhofen, Bern, İlk Evliliği ve Birinci Dünya Savaşı.....	34
2.1.3. Tessin, Montagnola.....	36
2.2. Hesse'nin Edebi Kişiliği	40
2.2.1. Estetik ve Romantizmin Etkisindeki İlk Edebi Çalışmaları	41
2.2.2. Estetikten Uzaklaşması, İlk Edebi Başarısı ve Gaienhofen Yılları.....	43
2.2.3. Edebi Kariyerindeki Dönüm Noktası: <i>Demian</i>	47
2.2.4. Yeni Bir Başlangıç: Tessin, Montagnola	49
2.2.6. Hesse'nin Alman ve Dünya Edebiyatındaki Yeri	53
2.3. Hermann Hesse'nin Romanlarına Genel Bir Bakış	56
2.3.1. Hesse'nin 1904-1914 Yılları Arasında Yayınlanan Eseleri.....	56
2.3.1.1. Peter Camenzind (1904).....	56
2.3.1.2. Unterm Rad (1906).....	61
2.3.1.3. Gertrud (1910)	65
2.3.1.4. Rosshalde (1914)	68
2.3.2. Hesse'nin 1917 (Psikanaliz) Sonrası Yayınlanan Eserleri.....	72

2.3.2.1. Demian (1919).....	72
2.3.2.2. Siddhartha (1922)	80
2.3.2.3. Der Kurgast (1923).....	88
2.3.2.4. Der Steppenwolf (1927)	93
2.3.2.5. Narziß und Goldmund (1930)	101
2.3.2.6. Das Glasperlenspiel (1943)	108

BÖLÜM 3. HERMANN HESSE’NİN ROMANLARINDAKİ KADIN

KARAKTERLER 116

3.1. Hesse’nin 1904-1914 Yılları Arasında Kaleme Aldığı Eserlerindeki Kadın

Karakterler	118
3.1.1. İdealizen Edilen Ulaşılmaz Kadın	119
3.1.1.1. Rösi Girtanner (<i>Peter Camenzind</i>)	120
3.1.1.2. Eremina Aglietti (<i>Peter Camenzind</i>)	125
3.1.1.3. Elisabeth (<i>Peter Camenzind</i>)	130
3.1.1.4. Gertrud (<i>Gertrud</i>)	142
3.1.1.5. Marion (<i>Gertrud</i>)	151
3.1.1.6. Brigitte (<i>Gertrud</i>)	155
3.1.2. Evli Kadın	157
3.1.2.1. Gertrud (<i>Gertrud</i>)	158
3.1.2.2. Adele (<i>Roßhalde</i>)	162
3.1.3. Cinselliği ile Ön Plana Çıkan Olumsuz Kadın (Femme Fatale)	173
3.1.3.1. Liddy (<i>Gertrud</i>)	174
3.1.3.2. Lotte (<i>Gertrud</i>)	177
3.1.3.3. Emma (<i>Unterm Rad</i>)	180
3.1.3.4. Richard’ın Bayan Arkadaşları (<i>Peter Camenzind</i>)	184
3.1.3.5. Annunziata Nardini (<i>Peter Camenzind</i>)	185

3.2. Hermann Hesse’nin Psikanaliz Sonrası Kaleme Aldığı Eserlerindeki Kadın

Karakterler	188
3.2.1. Olumlu Anima Olarak Kadın	191
3.2.1.1. Beatrice (<i>Demian</i>)	191
3.2.1.2. Hermine (<i>Der Steppenwolf</i>)	199

3.2.1.3. Lydia (<i>Narziß und Goldmund</i>)	221
3.2.1.4. Lisbeth (<i>Narziß und Goldmund</i>).....	229
3.2.1.5. Rebekka (<i>Narziß und Goldmund</i>).....	233
3.2.1.6. Erika (<i>Der Steppenwolf</i>)	236
3.2.2. Cinsel İmaj Niteliği Taşıyan Anima Olarak Kadın.....	237
3.2.2.1. Kamala (<i>Siddhartha</i>)	238
3.2.2.2. Maria (<i>Der Steppenwolf</i>)	250
3.2.2.3. Lise (<i>Narziß und Goldmund</i>).....	255
3.2.2.4. Julie (<i>Narziß und Goldmund</i>)	257
3.2.2.5. Lene (<i>Narziß und Goldmund</i>).....	259
3.2.3. Anne Olarak Kadın	262
3.2.3.1. Kuhn'un Annesi (<i>Gertrud</i>)	266
3.2.3.2. Frau Eva (<i>Demian</i>)	269
3.2.3.3. Agnes (<i>Narziß und Goldmund</i>)	278
3.2.3.4. Goldmund'un Annesi (<i>Narziß und Goldmund</i>).....	283
SONUÇ	295
KAYNAKÇA	304
EKLER	313
ÖZGEÇMİŞ	316

KISALTMALAR

S.	: Sayfa
V.s.	: Vesaire
M.Ö.	: Milattan Önce
H.z.	: Hazreti
Hrsg.	: Herausgeber
hrsg	: herausgegeben
Übers. v.	: Übersetzt von.
Geb.	: Geboren.
Bkz	: Bakınız

Tezin Başlığı: Hermann Hesse'nin Romanlarındaki Kadın Portreleri	
Tezin Yazarı: Ayşe DEMİREL	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nurhan ULUÇ
Kabul Tarihi: 06 Haziran 2016	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 313 (tez)+3 (ekler)
Anabilim Dalı: Alman Dili Ve Edebiyatı	
Kadın, tarih boyu toplumlar tarafından birbirinden oldukça farklı bir anlayışla muhatap olmuş, kiminde tabiatla eşdeğer görülmesi dolayısıyla düzen koyuculuğuyla övgüye mazhar olurken kimi toplumlarda ise insan grubuna aidiyeti tartışılmıştır. Toplumsal düzene ayak uydurmakta büyük güçlük çeken Hesse'nin kadına bakışı ise kadının toplumsal normlar ölçüsünde değerlendirilmesinden oldukça uzaktır. Hesse kadını daha ziyade evrensel varlığı ile ele almış ve onu varlık birliği hedefine giden yolda en önemli anahtar olarak görmüştür. Çok genel bir ifade ile özetlenecek olursa Hermann Hesse'de karşı cinse olan ilgi insanın özünde olan bir olgudur ve bundan kaçış genelde pek mümkün değildir. Nitekim romanlarındaki kahramanlar genelde başta bunu bir suç unsuru olarak görürler ve bu güdülerinden kaçmak için türlü yollara başvururlar ama en sonunda yenik düşüp en çok uzak durmaya çalıştıkları, kendilerini korumaya çalıştıkları durumlara herkesten daha çok teslim olurlar. Bu onların kendilerini aşma yolundaki en büyük adımlarıdır. Kendini gerçekleştirme yolunda gördükleri en büyük engel, aslında onlar için asıl ilerlenecek yoldur. Hermann Hesse'ye göre toplum tarafından bir engel ve günah sebebi olarak görülen kadın, aslında erkek için ona hayatı ve kendini öğreten en önemli araçtır. Bu bağlamda kadın, Hesse'de önem kazanır, nitekim eserlerinde toplum tarafından en bayağı olarak görülen fahişeler kimi zaman yüceltilmiştir. Bu çalışmada Hermann Hesse'nin romanlarındaki (Siddharta, Narziss ve Goldmund, Bozkır Kurdu, Boncuk Oyunu, Peter Camenzind, Çarklar Arasında, Gertrud, Rosshalde, Demian, Knulp, Kaplıcada bir Konuk) kadın karakterlerin başkahraman gözüyle algılanış biçimleri, başkahraman üzerindeki etkileri, onun kişisel gelişimine yaptığı katkıları ve dolayısıyla yazarın kadınlar üzerindeki genel düşünceleri incelenmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Kadın, Kendini Gerçekleştirme, Hermann Hesse, Romantizm, Psikanaliz.	

Title of Thesis: Women Portraits in Hermann Hesse's Romans	
Author: Ayşe DEMİREL	Supervisor: Asist. Prof. Nurhan ULUÇ
Date: 06 Janu 2016	Nu. of pages: vi (pre text) +313 (main body)+ 3 (app)
Department: German Language and Literature	
Throughout history woman had always been met different charges by societies. In some societies, as being accepted as equivalent to nature she was the recipient of glory, while in other societies she was discussed whether she belonged to humankind or not. Hesse, who had difficulties to adapt himself to social orders, had different point of view to woman from society's standards. Hesse took woman in hand with her universal existence and saw her as the most important key to achieve to unity of existence. To sum up in general, for Hermann Hesse the interest to other sex is a natural phenomenon and it is generally impossible to avoid this reality. As a matter of fact, the heroes of his novels see this interest as an element of crime in the first and they apply to so many ways in order to avoid their instinct but in the end they are defeated and they find themselves capitulated more than anyone else to situations which they wished to be far and from which they struggled to protect themselves. In fact the barrier which they see as the biggest one is the only way to achieve to self realisation. For Hesse, woman who is thought to be a barrier and means of sin by the society, is an important agent who trains man the life and himself. In this context woman gains importance in Hesse, as a matter of fact in his novels prostitutes are glorified who are accepted as the most banal in society. In this research the form of how the protagonists perceived woman, the effects of woman on protagonists, her contributions on protagonists' personal development thus Hermann Hesse's vision of woman are observed in Hermann Hesse's novels(Siddhartha, Narciss and Goldmund, Desert Wolf, Bead Play, Peter Camenzid, Gertrud Rosshalde, Demian, A Visitor In Hot Spring).	
Key Words: Woman, The Realization of oneself, Hermann Hesse, Romanticism, Psychoanalysis	

GİRİŞ

Kurgusal eserler veren ve kendi hayatını eserine konu edinen iki gruba ayıracağımız yazarlardan Hesse, Goethe'nin izinden giderek kendi öz yaşamını üründen öte hammadde olarak kullanan Erlebnisdichter grubuna dâhildir. Yaradılışı gereği kendini yazmak zorunda hisseden ve hatta kendini bu yolla tedavi etmeyi başaran Hesse, eserlerini kendi yaşantılarından yola çıkarak oluşturmuş ve yazdıklarına tarihsel nitelik katmaktan da kaçınmıştır. “Sanatı, ...bir rahmet anında bir şahsın dünyayı gözlemlemesinden başka bir şey değildir” (Alperen,1994: 97) şeklinde yorumlayan Hesse, hayal gücünün özgürlüğüne dayanarak yeni bir gerçek ortaya çıkarmadığı gibi yaşadığı çağın toplumsal sorunlarını eserlerinde konu edinmeyerek gerçeğe dayanan realist tutumdan uzak durmuştur. Yaşamını aktardığı eserleri, yaşadığı dönemle ilgili geniş bilgi içermez ve bireyci çerçeveden dışarı çıkmamıştır.

“Sanatçılar yaşamlarının ilk yıllarını diğer insanlardan daha iyi anımsama yeteneğiyle donatılmışlardır” (Zeller, 1997: 7) sözlerini ifade eden Hesse, çocuk ruhunun uyanışının çatışmalarını ve gelişim sürecinde karşılaştıkları sıkıntıları eserlerinde yinelemiştir, nitekim çocuk ruhunu onun kadar önemseyen pek az yazar vardır. Yaşamının son anlarında dahi hatırından çıkmadığı çocukluk anılarını eserlerinde malzeme olarak kullanan Hesse'nin düşüncelerinin ve eserlerinin odak noktasını insan ve onun iç dünyası oluşturur. Buna ulaşmak için de hiç şüphesiz kendinden yola çıkacak ve kaleme aldığı her eserinde kendi *ben*'inin peşine düşerek özüne dair katmanları gün ışığına çıkarmaya çalışacaktır. Onun, “Benim tamam, kendi doğamdan tanıyıp doğruluğuna, içtenliğine ve yaşamışlığına kefil olabileceğim bir parça insanlık ve sevgi, bir parça içgüdüsel, bir parça yüceltilmelere adanmış yaşamdır”(Zeller, 1997: 8), sözleri de bu noktaya işaret etmektedir. İnsanı tüm kurumların, tüm dogma ve öğretilerin üstünde gören, sanatsal ve düşünsel dünyasının en önemli temalarından biri sürekli etkileşim, sürekli gerilim durumundaki ruh ve yaşam olan Hesse (Zeller, 1997: 181), böylece kendinden yola çıkarak zamanının genel düşünsel ve ruhsal panoramasını sunar eserlerinde.

Kısa Yaşam Öyküsü, Büyücünün Çocukluğu ve birkaç öz yaşam öyküsel taslak dışında Hesse, kendi hayatını sistemli bir şekilde kaleme almamıştır. Zaten otobiyografik unsurlarla örülü eserleri, okuyucunun yazarın hayatı hakkında bilgi gereksinimini

karşılması için ek bir kaynak aramasını gerekli kılmaz. Yazarın iç dünyasına açılan kapıyı aralayan yapıtları, kaleme alındığı dönemdeki Hesse'nin yaşamından izler taşır ve onun iç dünyası ve yaşantıları hakkında tatmin edici bilgiler içerir. Ayrıca geride bıraktığı binlerce mektubu, anıları v.s yaşantılarını yansıtmaktadır. Hesse, kendini anlatmak için eserlerini kullanmış ve bunu kurgusal bir çerçevede okuyucuya sunmuştur.

Hesse çifte otoprojeeksiyonla kendi karakterinin farklı yönlerini birbirinden farklı kahramanlar aracılığıyla yansıtır. Bu doğrultuda oluşturulan karakterleri "...onların her biri, benim konumumun birer varyasyonunu temsil eder, her biri diğerinin kardeşidir"(Alperen, 1994: 41) şeklinde açıklar. Her biri ruh biyografisi özelliği taşıyan eserlerinde karakter analizleri ön plana çıkarken dramatik aksiyona yer verilmez. Nitekim Hesse, eserlerini yaşantılardan ziyade düşüncelerin anlatım aracı olarak görmüştür.

Her biri yazarın kendini bulma yolunda attığı adımı, yaptığı hamleyi yansıtan ve yine her biri diğerinin devamı nitelik taşıyan hikâyelerinde işlenen başlıca sorun (ilk dönem eserlerinde henüz netlik kazanmamıştır), insanın kendinden yola çıkarak hayatı anlamaya çalışması, ruhsal gelişim sürecinde ilerleme kaydetmesi ve buna bağlı olarak da insanın kendi *ben*'inin sınırlarını aşarak kâinattaki birliğe dâhil olabilme çabaları ve bu yolda karşılaştıkları acılar, sıkıntılar ve çelişkilerdir (Alperen, 1994: 6).

Yaşantılarını yaşamöyküsüyle değil eserleri ve mektupları ile anlatması, kitaplar dünyasına öğrenim görerek değil de kitapçılık yaparak adım atması gibi örnekler Hesse'nin bir iş yaparken onu özümseyerek yaptığına, başka bir deyişle yaptığı işi bizzat uygulama alanına sokarak hayata geçirdiğine kanıt olarak gösterilebilir.

Aşırı derecede hassas, dik kafalı bir bireyci ve outsider olmasına ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamakta güçlük çekmesine ve dolayısıyla kalabalıklardan kaçan biri olmasına rağmen eserleri dünya çapında ilgi gören Hesse, sosyopolitik öğretilerin insanı doyuma ulaştırmayacağını, dolayısıyla mutlu etmeyeceğine inandığından hiçbir toplulukla bağlantı içinde olmamış ve hayatı boyunca bağımsız ve kendine özgü bir yol izlemiştir (Alperen, 1994: 5).

Hesse'nin yaşam gayesini dillendirdiği eserlerin ana konusu, onun ulaşmayı hedeflediği varlık birliği idealinin çeşitli aşamalarını anlatır. Her bir eseri onun ulaştığı, aşama kaydettiği ve hazırlık evresinde bulunduğu dönemlere ışık tutmaktadır.

Hesse'nin selefleri sayılan romantik dönem yazarlarının izinden gittiği ve kendisinin de bir romantik olduğu Altan Alperen'in de üzerinde durduğu gibi çeşitli kaynaklarca onaylanmaktadır. Akla ve düşünceye yönelerek bunda yoğunlaşmanın insanı doğadan uzaklaştıracağını (Copleston, 2010: 122) öngören Romantizmin en önemli taraflarından birinin de tabiata bakışı ve ona verdiği anlam ve değer olduğu (Çetişli, 2012: 84) düşünüldüğünde, Hesse'nin Romantizme eğilimi kendini açığa vurmaktadır. Nitekim romanlarını çeşitli doğa manzaralarıyla süslemesinin yanında ondan ilham aldığını vurgulayan birçok pasaj eserlerinde mevcuttur. Ayrıca Hesse'nin Romantizmin başlıca özelliklerinden olan aşırı duygusal, melankolik, hayalperest yapısı ve medeniyete sırt çevirerek tabiatla iç içe olma eğilimi (Ünal, 2011: 92) onun romantiklerin izinden gittiğinin bir başka açıklamasıdır. Ancak onun romantizme olan eğilimine rağmen tam anlamıyla bir romantik olmadığı görüşünü savunan yazarlar da mevcuttur. Anselm Salzer ve Eduard von Tunk'un eseri, Hesse'yi romantik kategorisine koymaz. Onları bu kanıya ilk olarak *Bruder Tod* adlı şiirde romantik biçimin aşılmasının yanı sıra Romantizmin en belirgin göstergelerinden Hristiyanlığın etkisinin azaldığının gözlenmesi itmiştir. Ayrıca kendisinin dâhil edildiği Neuromantik gibi Naturalizme karşıt akımlar arasında yer alan Expresyonistlerin haykırılarına tam olarak katılmasa da kendisini nihilizme yaklaştıran *Krisis* eseri onlarla aynı doğrultuda düşündüğünü göstermektedir (Salzer und Tunk, 1972: 137-138).

Çalışmamızın hareket noktasını oluşturan Hesse'nin romanları, Alman edebiyatının dünya romanına katkısı olarak nitelendirilebilecek bir roman çeşidi olan "Bildungsroman" türünün en kapsamlı örneklerindendir. Bunlar arasında en güzeli ise Hesse'ye Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandıran son eseri *Das Glasperlenspiel*'dir (Aytaç, 1999: 277).

Üç ana bölümden oluşturduğumuz çalışmamızın çekirdeğini oluşturan Hesse'nin romanlarında rol verdiği kadın kahramanlarını anlattığımız tezin inceleme kısmını, Hesse'nin kadını işleyişindeki değişime binaen iki başlıkta aktarmaya çalışacağız. Hesse'nin özel hayatında yaşadıkları doğrultusunda şekillenen eserleri de hiç şüphesiz

değişime uğramış ve bu değişim de kadın karakterlerin biçim ve işlevlerine yansımıştır. Bu bağlamda Hesse'nin dünya görüşünde yeni bir pencere açan psikanaliz tedavisi sonrası kaleme aldığı eserler ile öncesi eserlerde anlatılan kadınların ele alınışındaki farklılığı vurgulamak için bu bölümün iki ayrı başlıkta anlatılmasının yerinde olduğu kanaatindeyiz.

Kendisini daha çok idealize ettiği yönüyle başkahramanın şahsında canlandıran Hesse, eserlerinde kadının fonksiyonuna büyük önem vermiş ancak hiçbir romanında onu başkahraman yapmamıştır. Kadını bireysel varlığı ile yansıtmaktan çok kendi ruhsal yansımalarından bir figür olarak kotaran Hesse, ilk etapta (daha çok ilk dönem eserlerinde belirgindir) kadını somut varlığı ile sahneye koymuş ancak daha sonra onu hayale ve soyut bir ulaşılmazlığa dönüştürmüştür. Bu durum ikinci dönem eserlerinde doğrudan uygulanacaktır. (*Demian*, *Beatrice*)

Kadını kendi idealine giden yolda bir basamak olarak işleyen Hesse, kişisel gelişim sürecinde onu varlık birliğine giden yolda en önemli aşama olarak göstermiş ve kadına başkahramanın kendini tanıması, çevresi ile iletişimi, iç huzur ve dinginliği yakalamada olmazsa olmaz bir rol vermiştir. Bu durum onun *Narziss und Goldmund* eserine kadar devam etmiş ve son büyük eseri olan *Das Glasperlenspiel*'de kadına ihtiyaç ortadan kalkmış olacak ki, artık herhangi bir kadın kahramanın başkahramanın hayatına yön vermesi, onu etkilemesi söz konusu olmaz.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Hesse'nin ulaşmayı kendine yegâne hedef seçtiği ruh ve doğa, akıl ve duygu birliği, onun kendini gerçekleştirme, ruhsal bütünlük sağlama amacının bir başka ifadesidir. Bu doğrultuda Hesse, karşılaştığı sıkıntıları, huzursuzlukları, aile ve sosyal çatışmaları kendi yararına kullanmaya çalışmış ve çoğu zaman da bunları yararlı kılmayı başarmıştır. Hiç şüphesiz ona böylesi bir etkinlikte başarı sağlayacak çareler çeşitlidir, kimi zaman kendi uğraşları, kimi zaman da dışarıdan aldığı destekler yardımına koşmuştur.

Doğu kültürüne çocukluktan beri aşina olan Hesse için bu kültüre ait din ve inanışlar başta olmak üzere yaşamın kaynağına ve sonsuzluğa ilişkin söz konusu dinlerin öngördüğü kural ve kabuller en önemli çıkış noktalarını teşkil etmiştir. Uzak Doğu, Çin

ve Hindistan kültürlerine duyulan hayranlıkla şekillenen kendini tamamlamaya giden yolun en belirgin ifadeleri, Hesse'nin büyük eserlerini içeren romanlarında oldukça belirgindir.

Hesse'nin kendini bulma ve gerçekleştirmeye hizmet etme araçları arasında onun kendine düstur edindiği Uzak Doğu kültürlerinden başka önemli bir işleve sahip bulunan kadının bu doğrultuda oluşturduğu basamağın önemi ve işlevi yadsınamaz bir gerçektir. Üzerinde yazılıp çizilen çalışma ve araştırmaların sayısının oldukça kabarık olmasına rağmen yurt içi araştırmalar arasında Hesse'nin eserlerinde yer verdiği kadına ilişkin kapsamlı bir çalışmanın olmayışı, bizim çalışmamızı bu doğrultuda şekillendirmemizin çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Hesse'nin eserlerinde rol verdiği kadınlara yönelik yurt dışında yapılan çalışmaların ise bizim ele aldığımız şekilde kapsamlı olmaması yine çalışmamızın önemini gösterir. Bu bağlamda kadının, Hesse'nin genel amacı doğrultusunda gerektiği yerde işleve sahip olacak ve gerekmediği zaman da kendisine yer verilmeyecek bir nesne konumuna sahip olmasına dikkat çekmek, çalışmanın amacı ve önemini ortaya koyar.

Çalışmanın Yöntemi

Hesse'nin eserlerinde anlattığı kadınlara yönelik çalışmamızı, nesir alanında daha ziyade başarı sağlamış olan yazarın romanları ile sınırladık. Romanların yanı sıra birçok kısa öykü, şiir, makale, denemeleri ve çok sayıda mektupları bulunan Hesse'nin kadınlara yönelik tavrını yansıttığı, en önemli başarılarını elde ettiği ve dünya çapında tanınmasına olanak sağlayan ve düşüncelerini en kapsamlı biçimde yansıttığına inandığımız romanlarını ele almaktaki maksat, çalışma sürecini sınırlandırarak kolaylaştırmaktır. Nitekim söz konusu romanlarda dahi anlatılan kadın karakter sayısı azımsanacak ölçüde değildir.

Yazar ve yazarın yetiştiği çevre ve yaşamının iyice bilinmeden hiçbir eserin anlaşılamayacağı görüşüne dayanarak çalışmamızı pozitivistin öngördüğü kurallar dâhilinde bunu edebiyat alanında uygulamaya koyan pozitivist yönetime göre sürdürmeye çalışacağız. Bu doğrultuda pozitivist yönetime ilişkin açıklama yapmak yerinde olacaktır:

Pozitivist Yöntem

Edebiyat bilimi araştırma yöntemi olarak kullanılan pozitivist yöntemi anlatmadan önce pozitivismi kısaca şu şekilde aktarabiliriz:

Pozitivizm, kesin ve tartışmasız sonuçlar elde etmeye yönelik bir çalışma prensibini oluşturur. Şüphecilğe yer vermeyen sistematik-pozitivist felsefenin kurucusu August Comte'a göre pozitivism, deneysel olarak belirlenebilen nesneleri ve gerçekte var olanları çalışma kapsamına alır. Sadece gözlem ve deney yoluyla kanıtlanabilen olaylarla ilgili bir yöntem ve bilim olan pozitivism'e göre pozitif bilimden başka bir bilim yoktur. Duyu deneyimleriyle ulaşılan olayların arkasındaki ve ötesindeki gözlemlenemeyen bilgileri elde etmeye çalışmak bilimin amacı değildir. Ancak pozitivistler, manevi değerlere ilişkin olguları doğrudan reddetmezler, sadece değerlerin bilim içinde meşru bir yerinin olmayacağını ileri sürerler. Pozitivizmde tek bir bilim mantığı vardır ve bilim başlığı taşıyan her entelektüel etkinlik buna uymak zorundadır. İnsan için olumlu olanın sadece olgular olduğu savını ileri süren ve olumluculuk deyiimiyle karşılanması gereken pozitivismde tüm bilimleri tek bir bilime indirgeme çabası vardır. Böyle bir indirgeme ya tek bir bilimin kavramlarının diğer biliminkiler yoluyla tanımlanması veya ilkinin yasa ve kuramlarının ikincisinden alınması yoluyla başarılabacaktır. Böylece ideal olarak bir bilimler hiyerarşisi elde edilir. Bu hiyerarşi fizikle başlayıp kimya, biyoloji, psikoloji ve sosyolojiyle ilerler ve böylece hepsi ilkinde indirgenmiş olur. Pozitivizmin nesnelliği ve indirgemeyi bir anlamda kutsadığı söylenebilir. Tierney ve Roads'a göre, pozitivismde olgular, bu olguları kapsayan süreç ve etkenlerden ayrıştırılarak ve soyutlanarak nesnelleştirilmiş, daha sonra gözlenebilir ve ölçülebilir niteliklere indirgenmiştir. Böylece pozitivism, karmaşık toplumsal süreçleri, toplumun gözlenebilir ve ölçülebilir yönleriyle açıklamayı yeterli görmüştür. (Fırat, 2006: 41)

Madde ve mana arasında öz bakımından hiçbir fark yoktur diyen potivism'e göre dünya aynı cinsten elementlere bölünebilir ve bu elementler de kendi aralarında elementler oluşturabilir. Elementlerin bir bütünü, bir birliğin parçaları olduğu görüşü, bilimleri birbirine yaklaştırmış ve tek bir nesnenin farklı bilim dalları tarafından incelenmesine olanak sağlamıştır. Madde ve mananın eşitliğini savunan pozitivist yaklaşımlar bazı edebiyat bilimcilerini derinden etkilemiştir ve böylece pozitivismin tabii bilimlerle ilgili

geliştirmiş olduğu çeşitli kural ve prensipler, edebiyat incelemelerinde yöntem olarak kullanılmıştır. Varlığı maddeye indirgeyen pozitivizm anlayışının edebiyattaki karşılığı sonunda edebi eserlerin bir nesne olarak algılanmasına ve bu şekilde çözümlenmeye çalışılmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda pozitivist edebiyat anlayışının en önemli kurucularından olan Hippolyte Taine (1828-1893) de müspet bilimlerin yöntemlerinin sosyal bilimlere uygulanabilirliği görüşündedir.

Pozitivizmin edebiyat alanında yöntem olarak kullanılması “eser-hayat birliği” prensibini doğurmuştur. Eser-hayat birliğini doğuran en önemli etken ise pozitivizmin temel ilkelerinden olan “nedensellik” ilkesidir. Buna göre şair veya yazarın yetiştiği çevre iyice bilinmeden hiçbir eser anlaşılamaz. Yani bir edebi eser incelenirken yazarın hayatının iyice araştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda Taine’ye göre bir eseri oluşturan şey, yalnızca yazarın ruhsal durumu değil, yazarın yaşantısını şekillendiren tüm tarihi ve toplumsal etkenlerdir. Yani manevi bilimlerle ilgili eserlerin babası ruh değildir. Eserin ortaya çıkışına insan herşeyiyle katılabilir; karakteri, eğitimi ve hayatı, geçmişi ve yaşamakta olduğu anı, ihtirasları, kabiliyetleri ve meziyetleri, sıkıntıları, fikirlerinin ifadesini bulduğu hemen herşey, düşündüğü ve yazdğı şeylerde iz bırakır. Pozitivist edebiyatçılardan Carl Gustav Carus (1789-1869)’a göre ise bir yazarın yakınında olmak ve onun kişiliğini daha yakından tanımak, onun eserlerinin asıl anahtarıdır. Dolayısıyla bir eserin doğru anlaşılması o eserin müellifinin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Buradan hareketle şair veya yazarla ilgili olarak gelişen üç kavram; “üslup, eğitim ve yaşantı” kavramları, pozitivist edebiyat yöntemlerinde bir edebi eserin anlaşılması için yol gösterecek olan önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. (Grisebach, 1995: 9-15)

Daha önce belirttiğimiz gibi Hesse, yaşamını eserlerine hammadde olarak kullanan bir yazardır. Dünya görüşünü ve hayatının önemli dönemeçlerini eserlerine ustaca yansıtmış ve kahramanlarını da kendisinin birbirinden farklı yönlerini yansıtan kişilikler olarak oluşturmuştur. Bu durum, onun eserlerinin incelemesinde pozitivist yöntemin öngördüğü eser-hayat birliği ilkesini kullanmayı adeta zorunlu kılmaktadır. Hesse’nin kendi yaşantılarını ve kaydettiği manevi gelişimlerini bilmeden onun anlatmak istediği mesajları kavramak güçleşecektir. Sıklıkla üzerinde durduğumuz aldığı psikanaliz tedavisi sonrası Hesse’nin rotasının belirginleşmesi ve eserlerinde aktardığı

düşüncelerinin bundan sonra ayaklarının yere daha sağlam basması, buna en güzel örnektir. Bu doğrultuda Hesse'nin eserlerini anlamak ve irdelemek için onun hayatına yönelik çalışmamızı öncelikli tutarak Hesse'nin öz yaşamını çocukluğundan gençliğine, olgunluktan yaşlılık dönemine kadar önemli dönemeçlere vurgu yapmak suretiyle bunları çeşitli başlıklar altında inceleyeceğiz. Ayrıca yine hayatının eserlerine ne denli etki yaptığına vurgu yapmak adına edebi kimliğine ilişkin çalışmamızı yine yazarın hayatındaki dönemeçler ışığında başlıklara ayırarak aktaracağız. Bu bölümdeki çalışmada aktardığımız bilgilerin gerekli gördüğümüz kısımlarında çıkarımlarda bulunarak Hesse'nin yaşantıları arasında neden-sonuç ilişkileri kurmaya çalışacağız.

Hesse'nin yaşamı ve edebi kimliğinde değindiğimiz dönemeçlerin eserlerine yaptığı olumlu ya da olumsuz etkileri daha sonra ele alacağımız Hesse'nin kadınlara yönelik incelememizde de belirterek, aktarmaya çalıştığımız karakterlerin niteliklerini belirleyen temel unsurları açıklamaya çalışacağız.

Çalışmamızın ilk aşamasında Hesse'nin romanlarını tanımak adına romanlara genel bir bakış sağlayacak ve romanların genel içeriğini aktaracak şekilde bunları sırasıyla özlü bir şekilde değerlendirmeye çalışacağız. Tezde yayınlanma tarihlerine göre sıraya koyarak aktaracağımız eserleri, inceleme aşamasında kronolojik sırayı takip etmeden Hesse'nin dünya görüşünü daha netlikle ortaya koyduğu ve edebi anlamda taşıdığı önem doğrultusunda inceledik. Son eserlerini öncelikli tutmaktaki maksat, onun iletmek istediği mesajları daha iyi kavramak ve kendimizce çıkarımlarda bulunabilmeyi kolaylaştırmaktır.

Hesse'yi ve eserlerini tanıma ve kavramamıza olanak sağlayan ilk iki adımdan sonra tezin inceleme kısmını oluşturacak olan kadınlara yönelik çalışma öncesinde tezin ilk bölümünü teşkil edecek olan genel anlamda kadın kavramını ve bunun sanata yansımaları içeren kısmı ele alacağız. Kadın konusunu irdelerken de kadını daha çok Hesse'nin eserlerinde aldığı role paralel bir anlayışla aktarmaya çalışacağız. Buna göre kadının sosyolojik konumunu odak yapımayarak onun daha ziyade evrensel varlığına vurgu yapacağız. Kadın kavramının tarihsel süreç içinde toplumlar tarafından algılanış biçimini aktarırken daha çok Hesse'nin kadına yüklediği anlam ve önemi ön plana çıkarmayı hedefliyoruz.

Çalışma süreci içinde tezin inceleme kısmını sona bırakmaktaki maksat, tezin diğer bölümlerinin inceleme kısmını beslemesi ve bunun biçim kazanmasına yardımcı olmasını sağlamaktır. Tezin inceleme kısmını oluşturan romanlardaki kadın karakterleri anlattığımız bölümde romanlarda ön plana çıkan, başkahraman için önem taşıyan ve olayların seyrinde rol sahibi olan kadınları, üstlendikleri görev ve taşıdıkları niteliklere göre bir takım gruplara ayırarak aktarmaya çalışacağız. İki ana bölüme ayırdığımız söz konusu incelememiz tezin yarısından fazla bir kısmı oluşturmaktadır:

Toplam on tane romanı bulunan Hesse'nin *Kaplıcada Bir Konuk* (1923), ve *Boncuk Oyunu* (1946) dışındaki eserlerinin her birinde bir ya da birden çok kadın karakterler anlatılmıştır. Bu iki romanda hiçbir kadın karakterin bulunmayışı dolayısıyla çalışmamızın inceleme kısmını oluşturan kadın karakterlere yönelik kısımda bu romanlara yönelik alıntıda bulunmadık.

Hesse'nin eserlerine genel bir bakışı sağlayacak romanları yalın ve ikincil kaynaklardan yararlanmaksızın kendi görüşümüzü yansıtmaya çalıştığımız bölümde romanlardan aldığımız alıntılar ve ayrıca inceleme kısmında metin içinde birincil kaynaklardan aldığımız alıntılar da yine eserlerin Türkçe çevirilerinden yaptık. Romanlardan aldığımız doğrudan alıntılar bu bölümde belirtmek için ele aldığımız başlık altındaki eserin sayfa numaralarını esere doğrudan atıfta bulunmayarak “s.” şeklinde sayfa numarasını ekledik. Ancak inceleme kısmında romanlardan aldığımız doğrudan alıntılar orijinallerinden yaptık. Birincil kaynakların dışında benzer konuları işlemiş olan çeşitli yazarların çalışmalarından yararlanmaya gayret ettik.

Ayrıca yazarın eserleri ve sonra konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalar göz önünde bulundurularak kadın konusunu inceleyeceğiz ve ayrıca yazara dönük eleştiri ve metne içkin eleştiriye birbirine harmanladığımız eklektik bir metot kullanacağız.

BÖLÜM 1. GENEL OLARAK KADIN

1.1. Tarihsel Süreç İçinde Kadın

Doğrudan insanın varlık konusunu oluşturması sebebiyle evrensel olan kadın, tarih boyunca bu evrensel varlığından soyutlanarak politik ve ideolojik çıkarlar doğrultusunda kullanılmış, buna zemin hazırlayacak yerel ve güncel özelliklerle ilişkilendirilerek de araç haline getirilmiştir. Sosyal hayatın bütün alanlarından sürgün ettiği kadına söz konusu tutumun öncülerinin bir takım haklar getirirken kendilerince onu savunarak takındıkları “her şeye rağmen kadını da insan saymak lazım”(Gültepe, 2013: 9) tavrı da gösteriyor ki, kadın ile ilgili ilk sorun daha baştan onu insan olarak algılayamamaktır. İlk zamanlardan beri evrenselliğini koruyan söz konusu anlayışın sebepleri üzerinde durmadan önce genel olarak kadının tarih boyu birbirinden farklı toplumlar tarafından ne şekilde muamele gördüğü ve toplumların siyasi, dini ve sosyal yapılarındaki işlevine kısaca değinmek yerinde olacaktır:

Alışılmadık kadın profilleriyle tarihte birçok spekülasyona sebep olan daha çok efsaneleştirilmiş ve gerçekte bundan 2500 yıl öncesinde yaşamış batıda Amazon olarak anılan savaşçı kadınların¹ kökenlerini yakın bir tarihte Amerikalı arkeolog Dr. Kimbal Türk olarak saptamıştır (Gültepe, 2013: 19). Erkeklerle meydan okuyan, tarih boyunca savaşçılıklarıyla düşmanlarını mağlup ederek onlara korku salan bu kadınlar yönetici olarak da uzun zaman varlıklarını devam ettirmişlerdir. Rivayetler dışında Amazonlar hakkında kayıt bulunmadığından onlar hakkında elde edilen bu bilgiler daha çok dogma olarak kabul edilir. Ancak şairlerin ve ozanların naklettiği destanlarda anlatılan Amazonlar hakkında elde edilen bilgilerin bir takım tarihi bulgularla örtüşmesi, kaynağın gerçek olduğuna delil olarak görülebilir (Gültepe, 2013: 45).

Orta Asya’dan göç eden Suriye ve Mezopotamya’da yedi yüz yıllık bir hükümlanlık süren ve Amazonlar gibi Türk olan, çeşitli kabileler şeklinde yaşayan Sümerlerin ordularının kadın komutanların emrinde savaşmaları da kadının bu toplumdaki önemine ve işlevine işaret eder.

¹ Amazonlarla ilgili olarak bkz: H. V. Kleist’in “Penthesilea” adlı trajedisi ve Doç. Dr. Arif Ünal: Dramcı Yönüyle Heinrich von Kleist, NKM Yayınları, Konya, 2

M.Ö 5. binyıl ile 2. binyıl arasında Mezopotamya’da siyasi varlıkları devam eden Sümerlerde kadın hâkimiyetinden söz edilebilir. Nitekim çok tanrılı dine inanan Sümerlerde tanrıçalar tanrılardan önde geliyor, evreni ve insanı yaratan ve ona düzen verenin, sanatı sağlığı koruyanın, bereket ve bolluğu getirenin bu tanrıçalar olduğuna inanılıyordu. Bu tanrıçalar aynı zamanda kralların koruyucuları olarak da kabul ediliyordu. Ayrıca Sümer kralı Urukagina’nın yaptığı bir reformla kadınlara tek eşlilik kuralı getirilmiştir. Bu durum onun daha önce birden çok evlilik yapabildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu reform kadın hukukunun ele alındığı ilk yazılı belgedir (Çürük, 2009: 321).

Halkın durumunu tam anlamıyla yansıtan somut delillerin yoksunluğu dolayısıyla tam olarak kadının sosyal yapısını öğrenemediğimiz Anadolu uygarlıklarından Hititlerde kadınların siyasete karıştıklarını II. Hattuşil zamanından kalan belgeler göstermektedir (Çürük, 2009: 321).

M.Ö 2. binyıldan sonra Sümerlerin yazıyı kullanmaya başlamalarından itibaren kadın tarihini öğrenebiliyoruz. Buna göre Anadolu medeniyetlerinden elde kalan belgeler ışığında kadının birçok hakka sahip olduğu kayıtlıdır. Nitekim bu devirde kadının kendi adına borçlanabilmesi ve borç verebildiği senet ve imzalardan anlaşılmaktadır. Kadına ait mühür ve baskıların bulunması kadının ferdi mülkiyet hakkına sahip olduğuna işaretler. Ayrıca hukuki işlerde de bizzat dava açabiliyor ve dava edilebiliyordu (Gültepe, 2013: 81).

İtalya’da merkezi otoritenin hâkimiyeti altında bulunan şehir devletlerinden oluşan Etrüsklerin Türk kökenli olduklarına dair söylemler yakın bir tarihte tıpkı Amazonlar gibi DNA testi sonucuyla desteklenir. Yine onların Türk olduklarını akla getiren başka bir işaret de diğer Türk kökenli toplumlarda olduğu gibi kadının yüksek düzeyde bir konuma sahip olmasıdır. Nitekim dini törenleri hayatlarının merkezine oturtan Etrüskler kadının öteki dünya ile bağının güçlü olduğuna inanmışlar dolayısıyla kadın evrenin sahibesi olmuş, miras onun tarafından aktarılmış erkek ise neslin devamını sağlayan araç konumuna düşmüştür (Gültepe, 2012: 90).

Roma’da ise ilahi güç atfedilen kadın tanrıçalık makamıyla yine etkinliğini sürdürmesine rağmen yavaş yavaş erkek üstünlüğüne boyun eğmeye başlamıştır.

Nitekim Roma hukukuna göre erkek birinci derece öneme sahiptir ve evlilikte söz sahibi olan yine odur (Çürük, 2009: 322).

İslamiyet öncesi cahiliye dönemi Arap topluluğunda yukarıda bahsedilen kadın profili tamamıyla ters yüz olur. Burada kadın insan olarak değer görmemenin de ötesinde erkeklerin güç gösterisi yaptıkları bir araç haline gelir. Kadın sosyal ve hukuki tüm haklardan mahrum bırakılır, öyle ki doğan kız çocuklarının yaşamaları bir takım menfaatlere ters düşeceğinden ya doğduklarında ya da belli bir yaşa geldiklerinde diri olarak gömülüyorlardı. İslamiyet'in gelişyle cahiliye adetlerinin birçoğu terk, bazıları da ıslah edilerek sosyal hayatın reformlarla iyileştirilmesi sonucu kadına hak ettiği değer verilmiştir. Kadını cinsiyetinden ziyade insan olarak gören İslam, onu bu yönüyle değerlendirerek toplumda söz sahibi durumuna getirmiştir.

Arap cahiliye toplumunu aratmayacak bir anlayışa sahip Batıda yine kadının “ölümün, ıstırapın ve zahmetin dünyaya gelmesine vesile”(Gültepe, 2013: 223) olarak görülmesi onun toplumdaki yerini özetler niteliktedir. Hristiyan geleneklerine göre kadın başta Hz. Âdem'i günaha sürüklediği için doğuştan günahkârdı ve şeytanın giriş kapısı olarak görülüyordu. Suçun kaynağı olarak değerlendirilmesi dolayısıyla toplumda sosyal siyasi hiçbir hak iddiasında bulunamayan kadına olan düşmanlık onun sadece soyun ilerlemesini sağlayan bir araç olarak görülmesine sebeptir. Zamanla düşmanlık öyle bir safhaya gelir ki kadına duyulan sevginin Tanrı sevgisiyle bağdaşmadığı düşünüldüğünden erkeğin kadınla meşru olarak kurduğu yakınlığın dahi onun selametini tehlikeye attığına inanılmıştır (Gültepe, 2013: 238).

Üzerinde durduğumuz dört bin yıl öncesi Anadolu'daki ve Türk kökenli toplumlarda kadının konumu bize onun hayatın her sahasında erkek kadar aktif ve dolayısıyla sosyal hayatta ve evlilikte de hak ve hukuk sahibi olduğuna işaret ediyor. Bunun tersi olarak Yunan Roma, Arap Fars ve Hristiyan Batı kültüründe de kadının çöküş yaşadığını görüyoruz. Türk ve Türk kökenli toplumlarda kadın kimliğinin diğer toplumlara göre neden üstün bir konumda olduğu tartışmaya açıktır. Ancak biz şimdi olumsuz sahnelerle dolu kadının ilk çağdan zamanımıza kadar geçirdiği serüven üzerinde duracağız.

Dünyanın hiçbir yerinde yasal durumu erkekle aynı olmayan, köle olmasa bile hep erkeğin himayesindeki kadının konumunun insanlık tarihi boyunca hep aynı çizgide devam edip etmediğini öğrenmek için ilkel toplumlardan itibaren kadının toplum

içindeki işlevine bakmakta yarar var. Tarih öncesi taş devrinde kadının ev içi etkinliğinin önemli olduğu, erkeğin toplayıcılık ve avcılıkla geçimi temin ettiği zamanlarda kadının emeği yabana atılmamış ve değerli görülmüştür. Nitekim erkek ve kadının eşit oranda değer gördüğü o dönemde kadının evdeki etkinliği ailenin iktisadi hayatına önemli ölçüde katkı sağlamaktaydı. Ancak ilerleyen zamanlarda tuncun, demirin bulunması ve aletin icadı ile erkek üretkenliğe geçince kadının evdeki etkinliği eriyip giderken aynı zamanda bu durum daha önceki ortak yaşamdan özel mülkiyete geçişi ortaya çıkarmış ve efendi köle ilişkisini doğurmuştur (Beauvoir, 1993a: 57-58). Yani kadının ezilişi burada onun iktisadi ezilişinin sonucu olarak kabul edilir. Ancak bunun doğrudan tek sebep olduğunu söylemek yeterli olmayacaktır.

Toprağın işlendiği ve geçimin buna bağlı olduğu toplumlarda ise nüfusun önemli olması kadının doğurganlığını fazlasıyla gerekli kılmış ve bu durumda da yine geçimin sağlanmasında kilit noktasını oluşturduğundan kadına kutsal gözle bakılması kaçınılmaz olmuştur. Hatta üremede erkeğin rolünü bilmeyen ilkel kavimler kadını soyun çoğalmasında yegâne aracı saymışlar dolayısıyla toprak gibi üretken kadın yaşamın devam etmesinde tek pay sahibi olduğundan toplumun anaerkil bir yapıda şekillendiği ve malın kadından kadına geçtiği varsayılmıştır. İsviçreli hukukçu Jacob Bachofen'in ortaya attığı bu olgu Beauvoir tarafından efsaneden ibaret görülür ve yine Gültepe tarafından da maddi kanıtlardan yoksun bir kurgu olarak değerlendirilir (Gültepe, 2013: 109).

Toplum içinde kadının gerek iktisadi olarak etkinlik gerekse anneliğiyle kutsallık kazanmış olması Beauvoir'e göre kadına kadınca bir siyasi güç kazandırmamıştır. Nitekim ilk çağdan beri erkek egemenliğindeki topluma hükümdar olan kraliçe bile olsa o toplumda kadının durumunda değişiklik olmamıştır. Erkeğin koyduğu kanunlara göre yönetilen ülkelerde insanlar ataerkil düzenden sapma yaşamazlar (Beauvoir, 1993a: 76).

Erkeğin söz konusu iktidar ayrıcalığının kaynağı onun güç savaşından hiçbir zaman vazgeçmemesine dayanır. Nitekim erkek her zaman bilincine ermeye çalışmış, kadının ve doğanın gizini çözemediği zaman bile boyun eğmeye yanaşmamıştır. İnsan olma ereğini taşıyan ve bu yolda mücadeleden kaçmayan erkek böylece amacına ulaşmış ve tıpkı başta korktuğu doğanın hâkimiyetine girmeyerek madenin icadı ile ondan

yararlanmayı bildiği gibi kadını da hâkimiyeti altına almada gecikmemiştir (Beauvoir, 1993a: 78).

Erkeğin kadına egemen olması ilk aşamada Hegel'in bilinçler arası düşmanlık kuramına dayandırılır. Buna göre her zaman karşı bilinci etkisi altına alma eğilimi olan bilinçlerden baskın olanı diğerini yenecek ve onu içkinliğe itecektir. Her birey evrensel olarak doğru kendini aştığı oranda ahlaki saygınlık kazanacak olduğundan, bu ereğe ulaşmak için ilk adımda birey muhatap olduğu karşı bireyi kendine basamak yapmak isteyecektir (Beauvoir, 1993b: 24). Genelde bu duruma kurban giden topluluklar etkin olan karşısında zayıf ve azınlıktadır, ancak kadın azınlıkta olmamıştır hiçbir zaman. Düşünde bile erkekleri kırıp geçiremeyen kadının boyun eğişi, kafa tutmaması daha farklı sebeplere dayanır (Beauvoir: 1993a: 21). Buna ileride değineceğiz.

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en temel özelliği hiç şüphesiz bir bilince sahip olmasıdır. Ancak bu bilincin varlığını kabul etmek öncelikle bireyin bunu önce kendine sonra da çevresine onaylatmasından geçer. İlk aşamada kendi onayı için öncelikle birey kendi varlığını nesnelerde yabancılaşarak kavrayacak, bunun için de cansız nesnelerden kendisi gibi bir bilinçle muhatap olma ihtiyacı hissedecektir. Yani insan özgürlüğünü elde etmek için başka insanların onu tanımaya muhtaçtır, ancak bu başkaları her zaman olumlu sonuç vermeyebilir, nitekim erkeğin kendi cinsi olan bir erkekte bu amacı gerçekleştirmesi çatışma ihtimalinin yüksek olması dolayısıyla zordur. Kendi cinsinde amacını gerçekleştirmenin zorluğunun yanı sıra var olan bireyin cinsli bir vücuda sahip olması dolayısıyla kendi varlığı ile ilgili onayın cinsiyeti ile beraber olması gerekliliği de onu hemcinsinden bu noktada uzaklaştıracaktır. Bu durumda bireyin kendi varlığının hem kendisi gibi bilinçli bir varlıkta hem de kendi cinsinin zıttı olan bir cinsten kabul görmesi varlığının topyekûn olumlanmasını sağlayacak olduğundan doğayı insan bedeninde yansıtmaya ve erkeğin zıttı dişi bir varlık olması, her şeyden öte bilince sahip yani kendisi gibi bir insan olması dolayısıyla kadın, erkeğin varlığını olumlayarak onu özgürleştirecek en uygun öteki varlıktır (Beauvoir, 1993a: 153). Ayrıca bilinçler arası iktidar mücadelesinde kadının erkek karşısındaki yenilgiyi baştan kabul etmesi ve onun egemenliğine boyun eğerek içkinliğe sürüklenmeye karşı bir hareket göstermemesi durumun olağanlığını artırır. Üstünlüğünü göstermek için temeli hastalıklı olan bir anlayışı benimseyerek kadını saf dışı etme eğiliminde olan

erkeğe (Frenzel, 2008: 167) bu ilk sanal adımdan sonra somut olarak da karşı cinse olan yengisinin kaçınılmaz görüntüsünü hazırlayan birden çok sebep vardır. İlk olarak daha çocukluktan başlayan eğitimle erkek yavaş yavaş kadın üzerinde bir üstünlüğe sahip olduğuna ailesi ve toplum tarafından inandırılır. Doğduğunda herhangi bir ayrıcalık ya da olumsuzluktan uzak, eşit gereksinimleri olan insanın çevresiyle ilişkilerinin somutlaşmaya başladığı ve artık kendini birey olarak algılama çabasına girdiği ilk bütünden ayrılış, yalnızlık ve insan olmanın trajikliğiyle yüzleştiği süttan kesilme anı ve sonrasında erkeğin kadın üzerindeki üstünlüğü kız ve erkek çocuğa farklı davranılarak öğretilir (Beauvoir, 1993a: 233). Buna göre çevresi tarafından sevilerek, ilgi toplayarak varlığını olumlama çabasına giren kız çocuğun bu gereksinimi fazlasıyla karşılanırken aynı beklentide olan erkek çocuk bundan mahrum bırakılarak daha o yaşta ona sorumluluk ve güçlülük duygusu aşılanır. İlk etapta zorlanan ve kızı kıskanan erkek çocuk kulağına fısıldanan erkeklik gururuyla övünmeye ve erkekliğin getirdiği ayrıcalıkları fark etmeye başlar. Çocukluğundan itibaren sorumluluk bilinciyle beslenen erkeğe insan olabilme edimleri öğretilirken ona kendini gerçekleştirme olanakları sunulur. Böylece insan olabilme, kendini aşma ile erkek olmak hiçbir zaman birbirleri ile çelişmez, bilakis birbirini destekler (Beauvoir, 1993a: 311). Oysa insan olmak, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin insanın olanaklarını fark ederek, yeni alternatifleri özgürce hayata geçirerek “sürekli bir yükseliş” kaydedebilme ve kendini aşabilme çabasıdır. İnsanoğluna ait ve özgürlükle sıkı sıkıya bağlı bu hayati gereksinimden kadın tarih boyunca mahrum bırakılarak erkeğin söz konusu amacına hizmet etmekle görevlendirilerek pasifliğe itilmiştir. Yani erkeğin cinsiyetine uyum sağlayan insanın etkinliği, kadının kadın kimliği ile çelişkili hale getirilmiş ve kadından erkeğin kendini gerçekleştirmesi için kendini feda etmesi beklenmiştir. Oysa varoluşunu meşrulaştırmak isteyen her birey, kendi varlığının sınırsız bir kendini aşma ve özgürce seçilmiş tasarımlara katılma isteği taşımaktan vazgeçmeyecektir (Kızıler, 2009: 374).

Kadının doğası dolayısıyla erkek karşısında ötekileşmesinin sebepleri arasında daha önce de belirttiğimiz bilinçler arası iktidar mücadelesinden yenik çıkması vardır. Erkeğin koruması ve güdümüne boyun eğdiği gibi kadın erkeğin onu ötekileştirmesine karşılık savunmaya geçmeyerek duruma göz yummuştur. Nitekim Hegel’in bilinçler arası düşmanlık kuramından yola çıkarak kendi varoluşçu felsefesini temellendiren Sartre’ye göre “ben” bilincine sahip her varlık varoluşunun niteliğini ötekinin onu

sadece tanınmasına değil nasıl tanıdığına ve onu ne tür bir “ben” olarak gördüğüne bağlıdır (Biemel, 1984: 54-55). Bu noktada kadını etkisiz hale getirmenin en etkin yolu onu seyirlik hale getirmektir. Nitekim estetik zevke hitap eden kadınlar resimler gibi sessiz ve güzel olmaları sebebiyle insan olmasına rağmen resim olarak kullanılabilmişlerdir. Pasifize etmeye elverişli olmaları dolayısıyla nesnelleşmeye yatkın durumda olan kadınları erkekler seyreder, kadınlarsa seyredilişlerini seyrederler. Bu durumda kadının içindeki gözlemci erkek, gözlenense kadın olur. Böylece kadın kendisini bir nesneye, özellikle görsel seyirlik bir nesneye kendi eliyle dönüştürür (Berger, 2004: 44). Sartre’nin kuramına göre kadının etkinliğinin yok oluşu ilk olarak erkeğin ona bakılan rolünü kabul ettirmesiyle başlar. Buna göre erkek özne olarak “bakan”dır, kadın nesne olarak “bakılan”. Kadınlar bakılan olmayı o kadar benimserler ki, zamanla kişiliği buna göre şekillenir. Buna göre bir erkeğin ona nasıl baktığı ve davrandığı onun toplumdaki yerini belirleyecektir. Yani erkekler etkin olmaları dolayısıyla davrandıkları gibi, kadınlar da edilgenlikleri dolayısıyla göründükleri gibidir (Şener, 2009: 538).

Kadını pasifize etmek için onu ilk olarak bakışlarla etkinlikten uzaklaştırarak gözlenen durumuna getiren ve durumu muhatabına da onaylatan erkeğin bundan sonraki aşamada işi kolaylaşacaktır. Nitekim kadın da artık kendini erkek karşısında onun algılarına uyumlu hale getirme eğilimine girmiş ve yavaş yavaş özünden uzaklaşarak olduğunun tersine nasıl olunmasını istediği şekilde özünü şekillendirme yoluna girmiştir. Bu bağlamda etkin olan erkek karşısında pasif olan kadın öteki olmaya adeta kendisi razı olmuş, bilinçler arası mücadelede her nasılsa ciddi bir rakip olamamıştır (Llyod, 1996: 124). Söz konusu durum Beauvoir’in iddia ettiği üzere kadının ezilişinin onun yalnızca biyolojik yapısı, cinselliği ya da iktisadi durumundan kaynaklanmadığı gerçeğini destekler, burada bir kabulleniş ve ardından bu kabullenmenin toplumsal bir olgu durumuna geçişinden söz edebiliriz. Yani insanlığın yarısını oluşturan dişi varlık kadının gerçekten var olup olmadığını tartışacak hale gelen bir toplumun “kadın olun, kadın kalın” söylemleri kadınlığın insanlıktan öte, sonradan edinilen ya da herkesin ulaşamadığı bir oluşum olduğuna işaret eder (Beauvoir, 1993a: 13-14). Beauvoir’in ortaya attığı bu söylem bizi kadınlığın doğal bir verinin aksine kültürel bir oluşum olduğuna ve bu bağlamda kadının tarih boyunca ikincil olmasının kuru bir kabullenışten başka açıklaması olmadığı sonucuna ulaştırır.

Erkeğin temel öteki varlık ve kadına buna karşılık öteki temel olmayan varlık olma durumunun sebepleri arasında hiç şüphesiz edilgenliğe en sağlam zemini kadının doğası yani annelik özelliği hazırlar. Tarih boyunca hep doğaya kafa tutma ve onu kendine mal etme çabasında girilen yarışta kadına onu doğayla özdeş kılan doğurganlık özelliği ayak bağı olmuştur. Annelik onun hareket alanını kısıtlamış üretim ve etkinlikte meydana erkeğe bırakmasına sebep olmuştur (Şener ve Torun, 2009: 453). Bu bağlamda erkeğin üstünlük sağlaması onun doğal hayatın dışında etkinlikte bulunabilmesine ve aletlerin icadını geliştirmesine bağlıdır (Llyod, 1996: 128-129). İnsanlık doğal hayatın üstüne çıkan ve gelişme gösteren bir hayatı yaşamaya değer gördüğünden üretken erkeğin karşısında üretkenliği doğal bir süreç olan orijinallikten uzak annelikle kadın bu noktada ilerleme imkânına sahip olmaktan fersah fersah uzaktır. Bu bağlamda insanlık tarihinde doğallığında ayrıcalık arayan kadının gözden düşmesi kaçınılmaz olur, çünkü o gizini ve gücünü kendi bireysel çalışma ve üretkenliğine değil erkeğin zayıf kaldığı doğal yetisine borçludur (Beauvoir, 1993a: 80). İnsanın toplumsal işlevine göre değer görmesi dolayısıyla kadın ancak daha önce belirttiğimiz ilk ilkel toplumlarda değere şayan bulunmuş, o da gizinin çözülmesine kadar. Böylece üretime geçmeyi başararak özgüven kazanan, bu yolla varlığını olumlayarak özgürlük elde eden erkek üstünlük kazanmış, kadın ise yerinde saydığından hizmetçiliğe kendini mahkûm etmiştir. Erkek kadının zayıflığını gördüğü ilk fırsatta adeta durumdan yararlanmak adına üstünlüğünü genel geçer bir durum olarak kabul ederek ve ettirerek topluma yön veren olmuştur. Bu şekilde alt yapısı hazırlanan ataerkil bilincin “kadın zeki bir annedir” diyerek kadını bu özelliğine hapsedmesi ve onu sadece annelik göreviyle sınırlandırmasının kadının kendi onayından geçmesi zor olmaz. Kadının söz konusu durumu onayının temelinde insanda öznellikten başka nesne olmaya eğilim gösteren bir yönünün var olması yine göz ardı edilemeyecek bir gerçektir (Beauvoir, 1993a: 23). Daha önce de belirttiğimiz gibi kadına kolay gelen (zaten çocukken öğretilmişti) sorumluluktan muaf olma isteği onun kolayca kaçmak adına ipleri erkeğe teslim etmesine vesiledir. Böylece ataerkil toplum kadına öznesinden uzaklaşmasını ve insanın devamını sağlayan mekanik bir araç olma durumu masum göstermek adına etkin olarak yinelenmekten ve kısır döngüden kendini kurtararak şimdiye hapsolmayan erkeğe korumacı ve sahip çıkıcı rolünü vererek kadını onun himayesine sokar. Kadın açısından da durum lehinedir nitekim erkek onun kafa yorması gereken angaryaları üstlenerek ona kolay bir yaşam sunacak kişidir.

İnsanlığın basit bir hayvan türü ve tek ereğinin tür olarak kendini sürdürmenin tersine insan olmanın kendini aşmakla eş anlamlı oluşu, kadının anneliği tek görev edinmekle maruz kaldığı sıkıntıların açıklamasıdır. Her şeyden önce insan olan kadın bir anne eş ya da kız olmasından önce insan olabilmeyi amaç edinmelidir (Çelik, 2009: 513). Kadınlık ve annelik ona bu yolda bir araç olmaktan öte gitmemelidir (Beauvoir, 1993a: 70) ancak doğal bir süreç olan ve bireyin kendi özgür etkinliğinin dışında tamamen doğaya bağımlı bir eylem olan annelikle kadını sınırlandırmak, ister istemez onu içkinliğe iterek etkin olan erkek karşısında nesneleştirmiş ve insan olma, kendini gerçekleştirme ereğinden uzaklaştırmıştır. Daha önce de değindiğimiz gibi erkek karşısında nesne olmak aktif hayata dâhil olmamak ilk başta insana zor gelecek sorumluluk duygusundan muaf olmak demek olacağı için kadın burada kolayına geldiğinden kendisine öngörülen rolü benimsemekte beis görmemiş ve erkeğin koruması ve güdümü altında olmak işine gelmiştir. Ancak dışarıdan gelen bu telkinin içte de onaylanması kadının sandığı gibi lehine devam etmemiş ve zamanla durum geri dönüşü zor ciddi sonuçlar doğurmuş ve kadın insan sınıfına dâhil edilmeyecek bir duruma sürüklenebilmiştir. Kadının tepkisizliği ve toplumun ataerkil yapıda gelişim göstermesiyle erkek adeta meydanı boş bulmuş ve çok geçmeden işi ileriye götürerek, kadını köleleştirerek onu birçok haktan mahrum bırakmıştır. Üstünlüğünü sağlam temellere oturtmak için kadını saf dışı bırakan ve kendi lehine işleyen çeşitli kanunlar çıkarmış olan erkek, gerekçe olarak da kadının “salaklığını ve kırılganlığını” göstermiştir (Beauvoir, 1993a: 91). Söz konusu yasalar tarih içinde kadının durumunu iyileştirmek adına bir takım değişikliklere uğrasa da iktisadi olarak kalkınmasından öte bu reformlar hiçbir zaman kadına siyasi ayrıcalık getirmemiştir. Nitekim günümüzde dahi en gelişmiş ülkeler kadının siyasi alanda bulunma oranının %40-50’nin altında olması ve ulusal meclislerdeki kadın milletvekillerin %10-15’lerde seyretmesi bu iddiaya delildir (Şener ve Torun, 2009: 455).

Kadını içkinliğe ve dolayısıyla pasif ve tekdüze bir hayata sürükleyen ilk olarak kendi suçu olduğuna değinmiştik. Durumun sürekliliğine sebep olan en önemli etken ise hiç şüphesiz ekonomiktir. Erkeğin gücü sağlam toplumsal ve iktisadi ayrıcalıklara dayanırken ekonomik anlamda bağımlı yaşayan kadının özgürleşmesinin imkânlar dâhilinde olmadığı açıktır. Öte yandan çalışma sahası ve gelir dağılımı erkeğe oranla kısıtlı olan kadının çalışma gücü erkekle eşit görülmediğinden kadına ayrılan yer

oldukça yetersizdir. Cinsiyet eşitsizliğinin fiziksel farklara dayandığına kanıt gösterilebilecek söz konusu durum çalışma hayatında kadına yer verilmemesini öngörür. Bunun yanı sıra çalışsa bile erkek gibi çocuk ve ev yükümlülüklerinden muaf olamayan kadın hiçbir şekilde kendine uygun çalışma ve ev hayatını yakalayamaz. Eğitim alanındaki eşitsizlik ekonomik bağımlılığın peşi sıra kadını tutsak eden sebeplerdendir. Nitekim dünyadaki okuma yazma bilmeyen eğitimsiz insanların büyük çoğunluğunu kadınların oluşturuyor olması iddiaya kanıttır (Şener ve Torun, 2009: 457).

Kadının dışlanmışlığı sosyal ekonomik ve eğitim alanıyla sınırlı kalmaz. Kadının hor görülmesi belki de onun kendisini insan doğasına aykırı tekdüzeliğe mahkûm etmesinin karşılığı olarak sürekli aşama kaydeder ve sonunda öyle bir safhaya varır ki artık kadın insan sınıfına dâhil edilmeyecek muamelelere maruz kalmaktan kendini koruyamaz duruma gelir. Kadının başlı başına bir cinsiyet olarak değil erkeğin gelişmemiş eksik hali olarak yorumlanması dışlanmışlığı doruğa ulaştırır. “İnsanın bedensel yapısı yazgısıdır” (Koç, 2009: 65) sözünün işaret ettiği üzere kadının yetersizliğini bedenine yükleyen Freud ve sonra Lacan’ın fallus merkezli cinsiyet teorileri kadını kimliksizleştirmeye yöneliktir. Cinsiyetini erkek üzerinden açıkladığı kadını Freud, eksik erkek olarak niteleyerek onu başlı başına bir cinsiyet olarak görmez. Söz konusu eksikliğin temelini kadının erkekliğe özentisi ve dolayısıyla kıskançlığıyla açıklayan Freud’a göre kadın bu eksikliği sebebiyle aşağılık duygusu çekmekte, aşmak içinse diğer kadınlarla yarış haline girmektedir (Lindhoff, 2003: 61). Böylece Freud Psikanaliz ile cinsiyetler arasındaki eşitsizliği bilimsel verilere dayandırarak durumun haklılığını ispatlamış olur. Lacan da bu verilerin ışığında artık birey olmaktan uzaklaşmış kadınla erkeğin arasında oluşacak bir sevgi bağının imkânsızlığını dile getirir (Zengin, 2009: 16).

Toplumsal baskının bilim dünyasında destek bulması ile iyice silikleşen kadın profili birey olabilmekten uzaklaşarak insanlığa dair edimlerini ve gereksinimlerini mevcut sisteme uyum sağlamak adına bastırma yoluna gitmiştir. Bunların başında da hiç şüphesiz sakıncalı görülen cinselliği vardır. Bastırılmaya en yatkın dürtü olan cinsellik (Fromm, 1998: 66), kişinin varlığının ayrılmaz parçası olan cinsiyetinin doğal bir sonucu olması ve her şeyden önemlisi daha önce de değindiğimiz üzere varlık bilincinin

oluşumunda olmazsa olmaz bir pay sahibi olduğundan bunun bertaraf edilmeye çalışılmasının geri dönüşü zor sonuçlar doğuracağı beklenen bir akıbet olsa gerektir. Kimlik sahibi ve dolayısıyla söz sahibi olmanın öncelikle cinsel kimlikle elde edilebileceği gerçeği kendisi için öngörülme-yen kadın, bedenini ve cinselliğini inkâr etmeye zorlanır. Varlık iddiası kadının varlığına bağlı olan, kendini tanımlayabilmek için kadına gereksinim duyan erkek dişiliğinden ötürü kadını aşağılayarak ona egemen olmayı hedefler. Kendisi gibi karşı cinse ihtiyaç duyan kadına erkek bu hakkı tanımaz. Bunun için de öncelikle kadın kendi cinsiyetinden mahrum bırakılarak var olma ve özne olma imkânı bulamaz, bulamayınca da özne olan erkeğin nesnesi olma durumuna mahkûm olur. Sonuç olarak kendini aşkınlık karşısında içkinliğe razı gören kişide nesne olmanın ve başkalarının amaçlarına hizmet eden konumuna sürüklenmenin sebep olduğu utanç yaşanması kaçınılmazdır. Bu utanç, özgürlüğüne sahip çıkamamanın verdiği eziklikten kaynaklanır (Foulquie, 1998: 73). Utancın söz konusu boyun eğiştiren kaynaklandığı Sartre'nin özne-nesne ilişkisi ile ilintilendirilebilir, nitekim Sartre'nin kuramına göre aşkınlık karşısında kendini savunmaya geçmeyerek içkinliğe itilen kişi etkinliğinin elinden alınması sebebiyle utanca maruz kalmaktadır. Yaşanılan bu utanç hiç şüphesiz bu durumu körükleyecek dolayısıyla güç ve otoritenin aşkın olanın tasarrufunda kalmasını devam ettirecektir. Bu şekilde toplum sistemli bir şekilde ataerkil düzene hizmet etmektedir.

Yaşamlarını erkeğin boyunduruğu altında devam ettiren kadına empoze edilmiş ikinci sınıf insan muamelesi bir takım yollarla hem yumuşatılmış hem de sürekliliği garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Bu yollardan en belirginini evliliğdir. Evlilik bağının oluşmasında genç kızın her zaman seçilen erkeğin ise seçen kişi olması durumun en somut örneğidir. Ayrıca evliliğin iki taraf için algılanış farkı da kadın köleliğine damga vuran bir başka göstergedir. Nitekim erkek için evlilik varlığını geliştirmek ve toplum içinde varlığını olumlamak için bir araç olarak görülürken kız için evlilik topluluğa katılmanın tek yolu ve ayrıca geçim kaynağıdır. Yani erkek buna temel tasarısı olarak bakmazken bu kadının tek hedefidir (Beauvoir, 1993b: 18). Ayrıca evliliğin temelinde barınan cinselliğin iki taraf için yaşanış biçimi yine üzerinde durulması gereken bir konudur. Nitekim ataerkil toplum yapısında erkek için ifade ettiği anlamın çok ötesinde kadının bunu kendi isteği doğrultusunda yaşaması suç olarak addedilmiş ve kadınlar bundan ister istemez utanç duymuşlardır. Oysa cinsel yaşamı mutluluk için en temel

fırsatlardan biri olarak gören Fromm'un yanı sıra Lichtenstein'a göre de karşı cinsle kurulan yakınlık kişiye hayatta olduğu, varlığının onaylandığı ve beğenildiği izlenimini vermesi bakımından kimlik duygusunu pekiştirmektedir (Zengin, 2009: 19). Bu durumda erkek egemenliğini güçlendiren bir sebep daha ortaya çıkmış oluyor. Kadının aksine erkek cinselliğinin kimlik belirtisi olarak kabul edilmesi erkek için bunun utanç kaynağı olmak şöyle dursun teşvik edilen bir durum olması yine aradaki uçuruma işaretler. Var olmasını cinsel cazibesinin devamına bağlı görerek kendini adeta birey ve özne olarak görememe hastalığına tutulan kadının toplumda varlığını sürdürmeyi cinselliği dolayısıyla arzulanma oranına dayandırması, hiç şüphesiz içinde bulunduğu çıkmazın en belirgin göstergesidir.

Evlilikle saygınlık kazandırılmaya çalışılan kadın cinselliğini toplum aslında bu yolla kökünden silmeyi hedefler. Kadının bu konuda hiçleştirilmesinin kökeni yine erkek egemenliğinin pekiştirilmesi adına yapılmaktadır. Yani evlilik kadını cinsel aktivitenin dışında tutarak onun kendini başka bir bireyde tanımasından mahrum bırakmaktadır. Bunun yanı sıra kadının sadakatsizliğine sebebiyet vereceği endişesi taşıyan toplum, evlilikte kadın erkek ilişkisine sınırlar koyarak ahlakın bozulmasını engellediğini savunur. Ancak diğer taraftan gayri meşru yollarla gereksinimin karşılanmasına göz yumarak bir nevi bunu desteklemektedir. Zaten genel kabule göre evlilikler çoğunlukla aşktan doğmaz. Aranan şey, Montaigne'nin sözlerinin de işaret ettiği üzere: "İnsan sırf keyfi için evlenmez, soyunu sürdürmek, ailesini devam ettirmek için evlenir." bireysel mutluluğu sağlamak yerine kadınla erkeğin cinsel ve ekonomik birliğini sürdürmek ve soyunu devam ettirmektir (Beauvoir, 1993b: 25-26). Toplum kabulünün tersine kadınla erkek arasında oluşan bağın bir görevi yerine getirmekten çok öte özgür bir biçimde oluşması aradaki sevginin kalıcılığını arttıracak olması bakımından önemlidir. Nitekim her şeyden özgür olan sevgi duygusu bunu şart koşar. Bu evrensel olgunun tersi yönde davranarak sevgi adı altında bir takım menfaatleri beslemesi adına kurallar dayatan toplumun bireysel mutluluğu sağlayamayacağı açıktır. Hal böyle olunca evlilikle aradığını bulamayan kişinin arayışını gayri meşru yollarda sürdürmesi kaçınılmaz olacaktır.

Sonuç olarak toplum kuralları kadın ve erkeği kısaca insanı kendi olmaktan alı koymuş ve bu onların kimliklerini yaşamalarına engel olacak şekilde ilerlemiş ve zamanla genel

geçer bir kural olarak alışkanlık kazanmış ve kendi olmaktan uzaklaşmış hastalıklı insanlar çoğalmıştır.

Yukarıda irdelediğimiz olumsuzluklarla dolu kadın tarihinin neden bu şekilde bir seyir izlediği üzerinde durduğumuzda, buna zemin hazırlayan sebeplerin birden fazla olduğunu saptasak da aslında okların bir noktada birleştiğini görürüz. İlk olarak kadını ötekileştiren erkek nazarının karşı cinsi olan kadını olumsuz algılanmasının temelinde yatan sebepleri irdeleyelim:

Kadına tarih boyunca kötü özelliklerin isnat edilmesinin temelinde erkeğin bilinçdışında maruz kaldığı, Bergler'in de ifade ettiği gibi kadına duyduğu korku vardır (Tseelon, 2002: 22-23). Fiziksel olarak erkeğe nazaran zayıf ve duygusallığı dolayısıyla da görünürde kendi halinde bir yaşamı olacak olan kadının erkek tarafından tehdit olarak algılanmasının kökeni ise kadının doğurganlık özelliğine dayanır. Düşmanlık erkekte ta çocukluğunda kıskançlık olarak açığa çıkar (Beauvoir, 1993a: 250). Nitekim yeni bir cana hayat kaynağı olamaması yüzünden söz konusu ayrıcalıklı hep bir adım geride kalacağı kadından ürken erkek taşıdığı endişe dolayısıyla kadındaki potansiyelden korunmak adına hep savunmada durarak kadını içkinliğe sürüklemiştir. Yani erkeğin kadınlıkla olan zorunun temel sebebini buna dayandırabiliriz. Daha önce de belirttiğimiz erkeğin iktidar azminin kaynağı da bu korkunun kamçılmasıyla devamlılığını korumuştur.

Doğurganlığının yanı sıra cinsel cazibesinden ötürü kadını kendisine tehdit olarak algılayan erkek baştan çıkarıcı kadını günahın kaynağı olarak görür ve suçlar, suçlamakla da kalmaz cezalandırmak ister ve böylece de onu saf dışı etmeye çalışır. Bu korkunun temelinde ise Freud'un iddiası olan iğdiş ihtimali yatar. Kadını kendi başına bir cins olarak görmeyen ve onu eksik erkek olarak niteleyen Freud'a göre kadının cinsel cazibesini kullanmasının sebebi fallus arzusudur. İçinde yatan erkekliği gizlemek ve güce ulaşmak için dişiliğini kullanır (Erdemir, 2009: 363).

Üretkenliği dolayısıyla yaşamın kaynağı olarak değerlendirilen kadının cinselliğiyle dışlanması adeta hayat gibi çelişkiler yumağı olan kadının kaderidir. Anneliğiyle kutsanırken cinselliği dolayısıyla ayıplanması buna örnektir. Erkek tarafından bireysel varlığı ile değil eş olma özelliği ile sevilen kadının (Scheffler, 1908: 23) bedeni doğmayı, doğurmayı, toprağı da temsil ettiğinden faniliği çağırıştırır

(Beauvoir,1993a:161). Erkek kadından doğmuş olmasıyla ölümü hatırlar, düşmanlığın kökeninde bu da vardır. Erkeğin kadına beslediği bu düşmanlık aslında yazgısına, insan olarak var olmasına ve yüklendiği ağır göreve bir başkaldırı olarak da değerlendirilebilir. Nitekim zıtlıkları bünyesinde barındıran kadın iyi ve kötü halleriyle aslında hayatı özetlemektedir.

Doğayı ve yaşamı dışardan izleyen erkek de kadını izler, onda gördüğü güçten sakınmaya çalışır. Nitekim geçmişten günümüze kadın için ileri sürülen erkeğin ganimeti ve yok edicisi, yaşam kaynağı ve hiçlik, cadı ve kurtarıcı, sahip olamadığı ve sahip olduğu her şey gibi çelişkili ifadeler de erkeğin kadın karşısında bastırmaya çalıştığı bir zayıflığın göstergesi durumundadır (Koç, 2009: 71).

Erkeğin kadın tehdidinden kurtulma çabalarında onu suçlama ve cezalandırma eğilimi göstermesinin ve durumun süreklilik arz etmesinin en somut dayanağını kadının pasifliğine ve kendisine yöneltilen suçlama ve sınırlamalara itirazda bulunmamasına ve durumu sineye çekmesine dayandırabiliriz. Kadının gücünün ve egemenliğinin hiçbir zaman meşru olmadığı vurgulanan (Okan, 2009: 491) ve onu erkek için tehdit sayan ve ilk günahı işlemesine sebep gören Hristiyanlık ve Yahudilik dinleriyle egemenliğini pekiştiren erkek (Beauvoir,1993a: 93), kadının içkinliğini çaresizce benimsemesiyle iktidarının sürekliliğini korur. Yani kadın, insanlığı dolayısıyla aşkın bir varlık olmasına rağmen nesne olmaya mahkûmdur, kendini kurtarmak içinse çareler aramaktan uzaktır. Varoluşunun sorumluluğunu göğüsleyecek yerde kendini alın yazısına bırakır, düşünmek yerine düşler kurar, kendinden kaçır aslında. Hayatındaki en önemli hedefi evliliğe ulaştıktan sonra önünde başka bir amacı kalmayarak tamamen boşluğa düşen kadının yegâne uğraşısı ev içi işler ve sorumlulardan öteye gitmez. Erkek gibi varlığını topluma ve kendine somut gerçeklerle ispat etme olanağı bulamayan kadın bu ihtiyacını evini çekip çevirmekle ona sahip çıkmakla gidereceğini düşünür, ancak monotonluktan ibaret ve üretkenliğe hiçbir katkısı olmayan bu eylem beklentisinin tersine kendini aşmasına en büyük engel haline gelir. Böylece kadının hayatı hiçbir işe yaramayan umutsuz bir şimdiki zamandan ibaret hale dönüşür (Beauvoir,1993b: 53). Sonuç olarak toplumsal yanılğı ve edinilen alışkanlıkların öngördüğü birbirini tamamlamaktan öte kendini geliştirme, topluma dâhil olabilme, varlığını kendine ve insanlara onaylatma aracı olmaktan uzaklaşan ve tek yanlı bir gelişime çanak tutmaya dönüştürülmüş

evlilikle kadın kimliği kökten uca silikleşmektedir. Kişiliğini doğrulamayı çocuk dünyaya getirmekle kadına geçici bir çözüm sunan toplum, kadını bu özelliği ile överken (Hilmes, 1990: XVI) aslında bu şekilde kadını daha büyük sorunlarla yüzleştirir. Daha gebelikten itibaren yeni bir kimlik kazanan kadının geçici istekleri dahi kutsallaşır, ancak geçici olan bu süreçle ayrıcalık da bitecek ve eğer ki çocuk dünyaya getiren kadın bu göreve yetkin değilse zannedilenin aksine daha büyük çıkmazlara girecektir. Eski tekdüzelik bu sefer çocuk yetiştirme gibi ağır bir sorumlulukla devam edecektir. Kendini yetiştirmekten mahrum bırakılmış ve kendine dahi faydası olmayan bir insanın yeni bir bireye ne verebileceği kuşkuludur (Beauvoir, 1993b: 160).

Çocuk sahibi olarak kendini aşma ancak bir yanılgıdır, nitekim toplum tarafından verilen bu saygınlık için kişi kendinden bir çaba göstermemiş, doğal olan bir olay gerçekleşmiştir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi orijinallikten yoksun bir eylem olan anneliğin kadına varlığını aşma imkânı tanımamasının bir kanıtı da kadının bundan sonra gerçek bir dinginlik ve huzur bulamamasıdır. Toplumun genel kabul ettiği önyargıya göre kadının annelikle mutlu olabileceği ve bunu yaşam gayesi görmekle yetineceği düşüncesi, dolayısıyla yanlıştır. İnsan ancak insanlık görevini yerine getirebildiğinde mutlu olabilecektir. Bu görev de hiç kuşkusuz kendini tanımak ve aşmaktan başkası değildir.

Her yönden erkeğe bağımlı kalan, olanca ağırlığıyla hem ekonomik hem ruhsal yönden erkeğin sırtına yük haline gelen kadının yukarıda anlattığımız durumu kaçınılmaz değildir (Koç, 2009: 71). Nitekim Poulain de la Barre gücü ele geçiren erkeğin hayatın her sahasında kendisini kayırdığını, kadınlarınsa buna alışkanlıktan ötürü göz yumduğunu, durumu değiştirmek adına karşı bir hamlede bulunmak üzere hiçbir zaman şansını denemediğini ifade etmesi durumun değişebilirliğine işarettir. Beauvoir'e göre de gizemli ve kaçınılmaz bir gidişatın değil, somut ve değişebilir bir durumun kurbanı olan kadının asıl sorunu doğurganlığı ile bireysel etkinliği bağdaştıramamış olmasıdır (1993b: 107). Çocuk dünyaya getirerek insanlığın devamını sağlamak onun biyolojik görevidir, insanlık görevi değil. Öyle ise kurtuluşu doğal üretimde aradığı sürece durumunda değişiklik olması olası görülmez. Söz konusu bu yanılgı toplumlarca kabul görmüş, öyle ki edimsel başarı, dişi kimlikle örtüşmez hale getirilerek dişiliğin horlanması da gidişatın sürekliliğine sağlam zeminler hazırlamıştır. Nitekim alışlagelen

kadın profilinin aksi yönde hareket edip duruma isyan eden, özerkliğini arayan kadınlar ancak kadınlıklarını yadsıyarak buna cesaret edebilmişlerdir. Bazı toplumlarda dişiliklerinden uzaklaşan yaşlı kadınlara saygı duyulması ve onlara “bir üçüncü cins” (Beauvoir, 1993a: 43) olarak bakılması yine başarı, başkaldırı ve cesaretle dişiliğin örtüştürülmediğine kanıttır. Ayrıca hak arayışına giren ve siyasetle uğraşan feminist kadınların kadın kimliklerini koruyamamaları, onların mücadele etmeyi dişilikle bağdaştıramamalarından ileri gelir (Aksoy, 2014: 43). Eğitim almaya ve meslek edinmeye uygun olup olmadıkları tartışılan kadınların (Uluç, 2003: 4) hak hukuk arayışlarından başka bilim, fen ve sanat alanından dışlanarak bilgi beceri isteyen işlerden uzak tutulmaya çalışıldığını ve kadının erkeğe ait alana nüfuz etme girişiminde bulunduğu takdirde erkeksi olması ve cinsiyetine ters davranması gerektiğini Kant gibi bir düşünürün sözlerinden de anlıyoruz: “Madem güzel kafalarını geometriyle meşgul edecekler, sakal da bırakabilirler” (Koçak ve Işık, 2009: 319). Yani kadın başarılı olacaksa ya kendi eliyle kadınlığından vazgeçerek erkekleşecek ya da yaşlılıkla beraber kadınlık özelliklerinden uzaklaşmış olarak buna ulaşacaktır. Parisli bir profesörün bu yönde ifade ettiği sözler de aynı noktaya işaret eder: “... bir zamanlar sevgililerimiz olan kadınların, gelecekte efendilerimiz konumuna gelmiş olduklarını mı yaşayacağız”(Güzel, 2006: 46). Ayrıca kadına kendi eliyle edineceği başarının olanaksızlığı şu sözlerle de vurgulanır: “... özellikle bir nesneye tutkusu nedeniyle başarıya ulaşmış kadınlar çok enderdir. Çünkü bu, onların doğasına aykırıdır. Herhangi bir nesneye tutkunluk bir erkek özelliğidir (Kadıoğlu, 2005: 151).

Sonuç olarak kadınlığın insan olma eylemiyle örtüşmemesi özgür olma çabasındaki kadına kadınlığını reddettirir. Oysa kadın ancak insanlığını ve buna bağımlı cinsiyetini kabul ettiği ve ettirdiği zaman erkekle eşit düzeyde olma şansını yakalayacaktır (Beauvoir, 1993c: 116). Bu şansı elde edemeyen kadın ev, aile, çocuk gibi sorumlulukların yanı sıra kendi öz varlığını (daha ziyade bedenini) önemseyerek kendini içkinlikten sıyırmaya çalışır. Bu noktada çocukluğundan itibaren beğeni toplama amacıyla olan kadın kendine hayranlığını sürekli besler ve çevresinden de sürekli ilgi bekler. Bu noktada da yine çatışma kaçınılmaz olacaktır, çünkü çocukluğundan beri sonsuz değerli olduğu öğretilen, ilerleyen yaşlarda edilgenliği dolayısıyla varlık arayışında kendisini bulan ve böylece içkinliğin eziciliğinden sıyrılmaya çalışan kadının gerçekte erkekten beklediği bu değeri görememesi

neticesinde erkekle sorun yaşayacak oluşu beklenen bir sonuç olsa gerektir. Erkek, kadını hayatının bir parçası olarak görürken, kadın için erkekle kurulacak beraberlik en önemli hedeftir. Değer alışverişi birbirine denk olmayan erkek ve kadın arasında çıkan sıkıntılar kendilerine öngörülen yaşam biçiminin olağan bir sonucudur.

Daha önce de değindiğimiz üzere çocukluk döneminde bireye aşılana gelenek ve alışkanlıklardan ötürü devamlılık kazanan hastalıklı insan ilişkileri, yine aynı dönemde bu alışkanlıklardan vazgeçilerek düzeltilebilecektir. İnsana çocukluğunda eşitlik aşılanırsa erkekler kadar kadınlara da saygı duyulması gerektiği öğretilirse bir taraf güçlenirken diğer taraf ezilmeye itilmeyecek, yani erkek cinsiyetinden ötürü gurura kapılmayacak, kız da kendine hayranlık ve düş kurma gibi boş bir kendini aşma çabasına girmeyecektir. Ancak sorunun çözümünde çocukluk eğitimi kilit noktası olamaya yeterli değildir. Bu dönem bireyin kişisel özgürlüğünü edindiği ve ileriki yaşlarda geliştirmesine yarayacak anahtarları sunacak eğitimin verildiği bir aşamadır.

İnsan olma ereğinin varlığın olumlanmasından geçtiğinden ve bu olumlanmanın Hegel ve Sartre gibi düşünürlerin iddiaları ışığında bireyin başka bir bireyin özgürlüğüne el koyarak elde edildiğinden daha önce söz etmiştik. Ancak bu yolla elde edilen özgürleşme zannedilenin aksine gerçek bir özgürlük olmanın fersah fersah uzağındadır. Nitekim sadece bir bireyde olumlanma ile amacına ulaşamayacak olan insanın izlediği bu metotta güvenlik ve süreklilikten söz edilemez. Çünkü insan bu durumda karşılaştığı her bilinçte aynı yola başvuracak ve kimi zaman başarısızlığa uğrayacaktır. Bu bağlamda şöyle bir sonuca ulaşılabilir: Gerçek erdem ve özgürlük herkesin üstesinden gelemeyeceği, bireyin kendi varlığını karşısındakinin özgürlüğü içerisinde onda tamamlamasıdır. İnsan gerçek bir vazgeçişle tam anlamıyla var olabilir. Varlığın olgunlukla tamamlanması olan vazgeçişle kişi çevrenin özgürlüğünü tanıyarak kendi özgürlüğünü de kazanır (Beauvoir, 1993a: 155).

Ulaştığımız bu çözüm yolu ışığında kadın ve erkek arasında tarihler boyu süregelen kavganın çözümünü belirleyebiliriz: Erkek kendi varlığının farkında olabildiği ve özgürlüğünü elde edebildiği ve bunu sindirebildiği ölçüde karşı cinse özgürlük tanıyacak, arada oluşan bağ ise kavga ve mücadeleden sıyrılarak özgürlük oranında kalıcı ve hoşgörülü olacaktır. Kadın da maruz kaldığı durumdan kurtulmak için kadın kimliğinden önce insan olarak varlığını kabul etmeli ve bunu meşrulaştırmalıdır. Bunun

için çocukluğundan genç kızlığına giden yolda kaybettiği doğayla içli dışlı olma eğilimini yeniden kazanması işini kolaylaştıracaktır. Söz konusu kolaylığın kaynağını, her etkinlikte özellikle düşünsel etkinlikte özgürlüğün olduğunu (Beauvoir, 1991: 17) temel aldığımızda fark ederiz. Özgürlüğün insanın iç dünyasından gelen seslerle ilintili olduğunu bu şekilde saptarız. Çünkü çocuklukta doğallık vardır. Yani doğaya yönelerek doğallık kazanan insan iç sesine kulak verdiği sürece yanılmayacak ve yanıltmayacaktır.

Neticede kadın kendisi için var olmaya başladığı an erkek için de var olmaya devam edecektir. Böylece her iki cins de birbirlerini özne olarak kabul ederek kendi varlıklarını da karşı bilinçte olumlamış olacaktır. Sonuç olarak kadın da erkek gibi bir insan olarak algılanırsa otomatik olarak sorunlar çözülmüş olacak ve o zaman erkek gibi haklara sahip olacak ve ayrı bir cins olarak değerlendirme konusu yapılmayacaktır (Çelik, 2009: 514).

Kadın ve erkeğin barış ve güven ortamı içinde yaşamlarını sürdürebilme yetilerinin karşılıklı hoşgörü ve çatışmadan uzak durmalarına bağlı olduğuna ve bu yolda kadının kimliksizleştirilmesinin önüne geçilmesi gerektiğine değindik. Ayrıca annelik ayrıcalığının kadının ayağına adeta ayak bağı olduğu ve bu özelliği dolayısıyla dış dünyadan uzak kaldığına da vurgu yaptık. Anneliğin gerçekten böyle bir soruna çanak tutan bir yanının olup olmadığı üzerinde durduğumuzda bunun yine toplumsal yanılgılarla çıkmaza sürüklendiğini görürüz. Nitekim kadın anne olmazsa insan nesli devam etmeyecek ve annelikle devam eden bir yaşam da kadına kendini geliştirme imkânı tanımayacaktır. Bu durumda kadının her ikisi arasında bir tercih yapması öngörülür. Hassas yapısı insan eğitime elverişli ruhsal özellikleri dolayısıyla toplumun bel kemiğini oluşturan aileyi ayakta tutma görevini üstlenen kadına gerektiği önemin verilmemesinin temelinde anneliğin toplum içinde geçerli bir statüde görülmemesi vardır. Yani annelik sistemli ve kurumsal bir nitelik kazanamamıştır. Kadının anne olması ve ailesine karşı yüklendiği sorumluluk zaten onun asli görevi, yapmak zorunda olduğu doğal bir olay gibi görülür ve ona bu ağır yükümlülük karşısında emeğinin karşılığını verme gibi bir durum söz konusu olmaz. Kadının da durumu kabullenmesi sonucu ev ve aile ile ilgili işlerde verilen emek gitgide doğal, kendi kendine meydana gelen hadiseler olarak görülmeye başlanır. Oysa kadının ev içi sorumluluklar yükleniyor olması onu değersizleştirmez, aksine değerli kılar. Bireyler

üzerindeki etkisi yadsınamayan toplumu oluşturanın kadının biçim verdiği aile olduğu hatırlandığında, kadının aile içinden topluma uzanan zincirde ne denli önemli olduğu tartışılmaz (Şener, 2009, Kadının...: 475). Burada mühim olan önceki sayfalarda belirttiğimiz gibi kadının bu sorumluluğu yaşam gayesi haline getirmemesi ve kendini buna hapsederek monotonluğa teslim olmamasıdır.

Bir noktaya da vurgu yapmakta yarar var: Erkeğin sahip olduğu haklara kadının da sahip olması ve onun da erkek gibi bir birey olarak algılanması gerekliliği biyolojik ve fiziksel ve de ruhsal farklılıkların yok sayılması ve her anlamda eşit şartlarda yaşanması olarak görülmemelidir. Kadına, kadınca olanaklar sunulmalı, erkeğe de kendine göre. Yani kadını hem değişen dünya düzenindeki sosyal hayattan mahrum bırakmayacak hem de cinsiyetinin gereklerini yerine getirmekten alı koymayacak şekilde devlet ve toplum şartları kolaylaştırılmalı ve iyileştirilmelidir.

1.2. XIX. ve XX. Yüzyılda Avrupa ve Alman toplumlarındaki Kadının Sosyal ve Sanat Dünyasındaki Konumuna Genel Bir Bakış

Kant'ın kadının bilgi becerisini, akıl yerine duygularına bağımlı görmesi ve onun ilgi alanının erkekle sınırlı kalması gerektiğini savunması (Kant, 1978: 852), yine Kant'ın öğrencisi Fichte'nin (her ne kadar ona göre kadına daha yumuşak bir tavır takınmış olsa da) kadının huzuru ancak kocasına bağlılığıyla ve kocasının isteklerini kendi isteği gibi görmesiyle elde edeceğini ifade etmesi, (Fichte, 1971: 314) Wilhelm von Humboldt'un erkeği güçlü görürken kadını duyguların elinde esir olarak nitelendirmesi (1903: 319) ve Flaubert'in kadını erkeğin ürünü olarak değerlendirmesi (Platritis, 2005: XI) kadının söz konusu Avrupa toplumunda özellikle sözü edilen düşünürlerin memleketi Alman toplumundaki sosyal durumuna ışık tutmaktadır. Hiç şüphesiz verdiğimiz örnekleri benzerleri ile çeşitlendirmek mümkündür, ancak 19. ve 20. yüzyıla uzanan dönemde gelişen, değişen ya da çöküş yaşayan kadın anlayışını anlamak adına bunun tarihsel sürecini göz ardı etmeyerek, söz konusu anlayışın temelini oluşturan sebeplerin kaynağı döneme yön veren düşünürlerin düşüncelerinde yattığından onların sözlerinden hareket etmede yarar vardır. Aklını kullanmayı her türlü bağımlılıktan öte olmazsa olmaz bir gereksinim sayan Kant'ın, kadınların bilim ve sanatla ilgileneceklerse erkek gibi sakal ve bıyık da bırakmaları gerektiğini alaycı bir şekilde ifade etmesi ve yine içlerinde Nietzsche gibi ünlü düşünürlerin içinde bulunduğu insanların bu çeşit sözlerinin kadına

aklını ve becerisini kullanmayı adeta yasaklayan tavırları, Avrupa'nın kadına nasıl bir değer yüklediğinin açık bir kanıtıdır.

19. yüzyılda sanayi devrimiyle değişen toplum yapısı feodal yapıdan kapitalizme geçmiş ancak mevcut ataerkil yapıda herhangi bir farklılaşma olmadığından söz konusu devrimin kadın için olumlu bir getiri sağladığından söz edemiyoruz. Teknolojik ilerlemelerin kaydedildiği yeni dönemde kadının bu gelişmeye paralel olarak antik dönemden orta çağa kadar süren zamanda olduğu gibi doğal varlığının değerinde göze çarpan bir iyileşme olmamış ve erkek nazarında kaos ve tehdit unsuru sayılmıştır. Yani ilerleyen zamanla çalışma hayatına dâhil olabilme şansı yakalayan kadın, bilim ve sanat çevreleri tarafından küçümsenmekten kurtulamamıştır. Fantezi ve hayalin kadınlara özgü, onlara uygun bir uğraşı olduğunu (Mues, 1998: 7) iddia eden görüşün de işaret ettiği gibi kadının sanat eserleri için ilham kaynağı olmaktan öte gidememesi, kadının ne şekilde algılandığını vurgulamaktadır.

Sanat eserlerine ilham kaynağı olan kadın profili ile gerçek hayattaki kadının birbirleri ile tamamen zıtlık arz ediyor olması, kadının erkek nazarındaki konumunun ve algılanış biçiminin ve ayrıca kadının özünde barındırdığı bir takım gizemlerin sonucu olarak değerlendirilebilir. Nitekim fantezi ve hayal dünyasına kaynaklık eden kadın tamamıyla mistik, anlaşılmaz ve gizemli bir anlam kazanırken gerçekte kadın düşünsel değerlerden yoksun bırakılarak küçümsenir. Virginia Wolf kadının iki taraflı durumunu anlatırken onun fantezi dünyasında yüksek bir değer taşımasına karşılık gerçek dünyada ailesinin genç oğullarına seçtiği bir çeşit köle olmaktan öte bir anlam taşımadığını ifade eder (Platritis, 2005: XII).

Flaubert'in kadın imajını erkek anlayışının ürettiği bir sanat eseri olarak yorumlaması gösteriyor ki kadın gerçek hayattan uzaklaştırılır ve yücelik ona ancak soyut kalma koşuluyla atfedilir. Onun ayrıca kadını kültür ve sanatın ürünü olarak nitelendirmesi hiç şüphesiz söz konusu kültür ve sanattan yoksun bir toplumda kadının varlığından söz edilemeyeceği sonucuna ulaştırır bizi.

Gerçek hayattaki kadın ile edebiyatta yansıtılan kadının birbirinden farklı oluşları Scheffler'e göre erkeğin kadını bireylikten ziyade cinsiyet olarak benimsemesi ve bu şekilde varlığını devam ettirmesini istemesinden kaynaklanmaktadır. Yani dişiliği bir bireyde kabul etmez onu soyutlaştırarak düşüncede var eder (Scheffler, 1908: 23).

Edebiyatta yansıtılan ve bir takım düşünce ve fantezilere kaynaklık eden Femme Fatale² ve Femme Fragile³ kadın tipleri hiçbir şekilde 1900'lü yıllardaki kadının tarihsel ve sosyolojik durumunu yansıtmamaktadır. Femme Fatale kadın Carola Hilmes'e göre erkeğin yetersiz durumu ve psikolojik ve içgüdüsel zayıflığının ve kadının o dönem toplumunun geleneksel anlayışına göre pasif rolünün bir sonucudur. 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başlarında etkin olan felsefi düşünürlerin yansıttığına göre Femme Fatale Femme Fragile'ye üstün gelmiştir. Etkinliği ilk bakışta hissedilmese de Nietzsche'nin anti feminist görüşlerinin yönlendirmesiyle kötü kadın profili iyi kadını bastırmıştır (Hilmes, 1990: XIV).

Yukarıda anlatılan kadının sosyolojik yapısının olumsuz istikrarına rağmen 19. ve 20. yüzyıllarda kadın özgürlüğünü yavaş yavaş elde etmeye başlar ve pasiflikten aktif role doğru ilerler. Ancak bu ilerleme tamamıyla erkek desteğinden bağımsız değildir (Platritis, 2005: 37).

Gelişen teknoloji ile çalışma sahasının genişlemesi dönem insanını gittikçe materyalist bir anlayışa sürüklemiştir. Waltraud Wende'ye göre de 19. yüzyılda tarihsel değişim süreci toplumsal yaşama yansımıştır (Platritis, 2005: 23). Böylece eğitim ve bilgi düzeyinin artması toplumda ayrıcalık olmaktan uzaklaşır ve yerini maddiyata bırakır. Eğitimin değeri ise maddi getirisi ile ölçülmektedir. Bu gelişen toplum düzeninde kazandığı kadar değer alabilen insanlar arasında hiç şüphesiz erkek yine kadından önde olacağından kadına düşen rol yine pasifliktir, eskiye nazaran farkı onun da çalışma hayatında yer edinmeye başlamasıdır. Ancak dediğimiz gibi erkek kadar söz hakkı elde edemeyen kadın saygınlık kazanmak için evlilikle daha kestirme yolu deneyecektir. Yani kadın elde edeceği ayrıcalığı kocasının pozisyonunda arar (Platritis, 2005: 59).

İlerleyen zaman ve teknoloji ile beraber değişen toplum yapısı ve ekonomisi ile toplumların kültür ve yaşam seviyesindeki ilerleme ya da gerilemelere paralel olarak kadının konumu da doğal olarak değişmiş ve değişmektedir. 19. ve 20. yüzyıllarda kadın üzerinden bu değişim birçok şekilde hissedilse de yine de bir dönüşünden söz edemiyoruz. Her ne kadar eskiye nazaran bağımsızlaşmaya doğru ilerlediğini

² Çekici ve baştan çıkarıcı kadın. Fransızcada "felakete neden olan kadın" anlamına gelir.

³ Yalnız olduğunda zayıf ve yardıma muhtaç olan ve ancak bir erkeğin korumansı altında hayatını devam ettirebilen kadın tipi.

söyleyebilsek de bu ilerleyişin hızının söz konusu dönemde kadının durumunu istenilen derecede iyileştirmedeği de açıktır.

BÖLÜM 2. HERMANN HESSE'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

2. 1. Hayatı

2.1.1. Çocukluğu ve İlk Gençlik Yılları

Hayatını anlatmak için gerilere uzanmak gerektiğini söyleyen Hesse'nin entelektüel kişiliği başta tıp doktoru olan dedesi Carl Hermann Hesse'ye dayanır. 1847 1916 yıllarında yaşamış Rus asıllı bir Baltık kıyısı Almanı olan baba Johannes Hesse şövalye okulunda okuduktan sonra gençliğinde teoloji eğitimi görmüş ve 1869 1873 yılları arasında Hindistan'da misyonerlik yapmıştır. Baba Johannes Hesse'den beş yaş büyük olan ve daha önce Charles Isenberg ile evliliğinden Theodor ve Karl adında iki oğlu olan Maria Gundert'e Hesse, kendisini yakın bulur. "...oysa biliyordum ki çok daha derinlerdeydi benim köküm, anne toprağında, siyah gözlü, gizlerle yoğrulmuş bu topraktaydı. Annem müzikle dolup taşan bir kadındı,..."(Zeller, 1997: 13). Arayan, topluma çok karışmayan ve oğlunu kendisine hayran bırakacak bir Almancayla konuşan baba Johannes Hesse ise annesinin aksine şarkı dahi söyleyemez (Zeller, 1997: 13).

Ailenin ikinci çocuğu Hermann Hesse 2 Temmuz 1877'de babasının Calw'da çalıştığı yıllarda dünyaya gelir ve dört yaşına geldiğinde beş yıl boyunca kalacakları Basel'e giderler. 1886'da aile yeniden Calw'a döner. 1890'da lise öğrenimi ve Manastır okulu sınavlarına hazırlanmak amacıyla Göppingen'e gidene kadar geçen bu dört yılda Hesse çocukluğunun en güzel yıllarını yaşayacak ve ilerde birçok eserine Latince okuluna gittiği bu dönemi yansıtacaktır (Zeller, 1997: 20).

Okul hayatı başarısızlıklarla dolu Hesse 1890-1891'de sevdiği ve kendini kanıtlayabildiği tek okul Göppingen'de burslu okuyacağı Manastır okulu sınavlarına hazırlanır ve sınavı başarıyla geçer. (Zeller, 1997: 26).

Gerek fiziksel özelliklerinden gerek de içinde esen manevi havadan hoşnut kaldığı ve ilerde birçok romanına esin kaynağı olacak Maulbronn Manastırındaki eğitim hayatı dışarıdan tozpembe görünmesine rağmen aynı Hesse beklenmedik bir şekilde *Çarklar Arasında* romanının başına buyruk Heilner'i gibi bir öğle vaktinde ortadan kaybolur. Bulunduktan sonra okul yönetimince öngörülen sekiz saatlik hapis cezası sırasında "...

Şuan katıksız hapis cezası çekiyorum,...durumum fena sayılmaz, yavaş yavaş toparlıyorum kendimi" (Zeller, 1997: 34) şeklinde halinden şikâyetçi olmadığını ifade eder ancak Hesse'nin içinde barınan ruhsal sıkıntıları yavaş yavaş kendini göstermeye başlayacaktır. Nitekim bir süre sonra yazdığı mektuplarda önceki esenlik hava giderek yerini bunalımlı her şeyden el etek çekecek bir ruh haline bırakacaktır. "Kendimi öylesine güçsüz, öylesine yorgun ve öylesine isteme gücünden yoksun hissediyorum ki... kafamın içinde dipsiz derinliklerde bir ateştir yanıyor" (Zeller, 1997: 34).

İlk gençlik buhranlarının sebep olduğu kaçıışı ve ardından okulu bırakmasıyla Hesse, hayatı boyunca onu çıkmaz yollara sürükleyecek ve büyük başarılarla imza atmasına da temel oluşturacak ruhsal krizlerinden ilkinin yaşayacaktır. (Alperen, 1994: 173).

1895-1899'da Hesse çırak ve çıraklığının son yılında kalfa olarak dört yıl kadar Tübingen'de çalışacaktır. Maulbronn'da olduğu gibi başta halinden memnun olan Hesse çok geçmeden oldukça yoğun bir iş temposu dolayısıyla yorgun düşer ve baş ağrıları çeker. Ancak bir önceki tecrübesinin aksine Tübingen dönemi Hesse'nin kendini sıkı bir eğitimden geçirdiği ve kendi kendisiyle kaldığı bir dönem olacaktır. Nitekim gece geç saatlerde eve gelmesine rağmen bu kısıtlı zamanlarda düşünsel dünyasını burada kurmaya başlayacaktır (Zeller, 1997: 40).

Hesse okul ve öğrencilikteki başarısızlığının aksine kendi kendini yetiştirebilmeyi ve sorunları yine kendi çabalarıyla aşmayı başarmıştır. Tübingen dönemi de onun bu yöndeki ilk adımıdır.

2.1.2. Basel, Gaienhofen, Bern, İlk Evliliği ve Birinci Dünya Savaşı

Tübingen'deki münzevi hayatından sonra Hesse yine aynı işi sürdüreceği ancak insanlarla daha yakın ilişkiler kurabileceği ve ismini daha çok gazetelerde yayınlanan yazılarıyla duyurmasıyla elde ettiği gelirle daha iyi şartlarda yaşayacağı Basel'de beş yıl geçirecektir.

Hesse kendinden dokuz yaş büyük olmasına rağmen, müziğe ve doğaya olan yakınlığı nedeniyle kendine yakın hissettiği Maria Bernoulli ile 1903'de nişanlanıp 1904'de evlenir (Alperen,1994: 13-14). Evliliğinden üç oğlu dünyaya gelecek olan Hesse ve karısı Maria 1904'de ikisinin de özlemini çektiği münzevi ve doğayla baş başa kalacakları Gaienhofen'de sekiz yıl yaşayacaklardır (Alperen, 1994: 23).

Gaienhofen'de genel olarak hayalindeki hayata kavuşan Hesse evliliği ile özgürlüğünü kaybettiğini gördüğünden içten içe pişmanlık duymaktan kendini alamaz. Evliliğe uygun karakterde olmadığını (Zeller, 1997: 96) anlayan Hesse gerek karısıyla uyumsuz olmaları gerek de başladığı bu hayatın getirdiği yükümlülüklerden kaçmak adına sürekli seyahatlere çıkar. Nitekim hayatının hiç bir döneminde bu yıllardaki kadar gezmemiştir (Alperen, 1994: 27). 1911'de onu daha çok hayal kırıklığına uğratabilecek olan ilk Hindistan gezisine çıkmış ancak aradığını bulamamıştır. İçteki huzursuzluğunun etkisiyle hep bir kaçış arayan Hesse bu geziden sonra karısıyla da hem fikir olarak Gaienhofen macerasının miadını doldurduğuna inanarak taşınmak için yeni yerler arar. Böylece 1912'de daha sonra *Rosshalde* romanına dekor oluşturacak Bern'de ressam Welte'nin evine taşınırlar (Zeller, 1997: 91).

1912 yılından ve evliliklerin fiilen biteceği 1919 yılına kadar Hesse ve ailesi Bern'de yedi yıl kadar kalacaklardır. Huzur arayışı içinde gittikleri Bern'de Gaienhofen'de baş gösteren sıkıntılar gerek dış etkenlerden gerekse karı koca arasındaki uyumsuzluğun artmasıyla hızlanarak devam eder. Bu dönemde Birinci dünya savaşı patlak vermiş ve Hesse'nin babası 1916 yılında ölmüştür (Alperen, 1994: 48-49). Karısının gittikçe bozulan ruhi dengesi ve savaşa karşıt biri olarak bizzat yaşayacağı Birinci Dünya Savaşı Hesse'yi oldukça yıpratacaktır. Şiddete karşı olmasına rağmen Hesse vatan millet sevgisinden ötürü Almanların kazanmasını canı gönülden desteklemiştir. Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki yazarlar ve filozofların savaşın başlamasını vatansever konuşmalarla kutladıkları o dönemde (Salihoğlu, 1993: 174) Hesse de bir kaç kez savaşa katılmak için başvurur, ancak sağlık durumunun yetersizliğinden ötürü askere alınmaz. Ancak Hesse, 1915'de Bern'de Alman savaş esirlerine yardım görevinde Alman askerlerini madden ve manen desteklemiştir. Ayrıca yine bu dönemde ömür boyu bir oyalanma aracı olacak göreceği ilk sulu boya resimlerini yapar.

İlk başlarda savaşa karşı tutumunu ılımlı sürdüren Hesse'nin savaş hakkındaki beyanları oldukça çelişkilidir. Sanatçı aydın kesimin en büyük hatasının politikayla bizzat ilgilenmeleri olduğunu ve bu işi politikacılara bırakmaları gerektiğini ısrarla savunur. Savaşın sebep olduğu karışıklık karşısında sanatçının sosyal ve politik bir sorumluluğu olduğunu kabul etmez (Aytaç, 1994: 71). Onların başlıca görevi insanların dikkatini kargaşadan çok bilime ve sanata yönlendirmek ve milletler üstü ve hümanist değerleri

korumaktır. Bu düşünceleri söyleyerek yazar ve sanatçıları taraf tutmakla suçlayan Hesse kendisi de yazılarında Almanlara güven vermeyi ve savaştan galip çıkmalarını istediğini ve zafer elde edeceklerine inandığını söylemekten de geri kalmaz. Hatta bu çelişkileri abartır ve bir yazısında daha önce söylediklerini çürütecek sözler söyler (Khera, 1977: 14). Hakaretlere varacak tepkilere maruz kalan Hesse sürekli artan kargaşa ve ailesindeki huzursuzlukların da baş edemeyeceği boyuta ulaşmasıyla artık mücadele etmeyi bırakır. Yayınlanan yazılarıyla kendi kendisiyle çelişmeyi göze alarak savaşta Almanların kazanması ümidini taşıdığını sürekli ifade etmesine rağmen en ufak eleştirisiyle tepkileri üzerine toplayan Hesse'nin bundan sonraki tavrı artık netlik kazanacak ve barışı savunur hale gelecektir (Alperen, 1994: 55-56).

Hesse'nin çelişik tavırlarının temeli topluma uyum sağlama, aykırı görünmeme ve dolayısıyla yalnızlık korkusuna dayanmaktadır. İçte onaylamamasına rağmen dışarıdan tepkileri önlemek için işi savaşın gerekliliğine kadar götürebilmiştir. Ancak onun bu çabaları fayda getirmek bir yana hepten onu çıkmaza sokmuş ve istenmeyen adam olarak görünmesine sebep olmuştur. Çünkü Hesse bireyci ve iç dünyayı üstün gören kimliğine ters davranmış ve karşılığını ağır ödemiştir. Hem özel hayatındaki yanlışlar hem de toplum içindeki saygınlığının zedelenmesinin sürüklediği buhran dolayısıyla hayatında önemli bir dönemeç olacak olan Dr. Jung'un öğrencisi Dr. Lang'dan aldığı psikanaliz tedavisinin de etkisiyle Hesse kendisiyle baş başa kalıp bir iç muhasebeye girmiş ve sorunun kaynağının nerede olduğunu yavaş yavaş sezmiştir. Hayatının en zorlu dönemlerinden biri olan Birinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllar içsel uyanışının ilk kıpırdanışlarını hissettiği zamanlardır. Buna göre insanın kendisi olabilmesi için ihtiyaç duyduğu yegâne güç yine insanın kendi içindedir yani insan ne kadar başına buyruk olabiliyorsa o kadar erdemli sayılır düşüncesi ışığında Hesse, bundan sonra hayatını içinden gelen buyrukların idaresinde şekillendirecektir (Alperen, 1994: 57).

2.1.3. Tessin, Montagnola

Gaienhofen'de planlandığı gibi gitmeyen ve Bern'de devam edilen macera en sonunda büyük bir fiyaskoyla sonuçlanmış, Hesse etrafa dağılmış üç çocuk ve akıl hastanesinde yatan karısını geride bırakarak edindiği tecrübelerin ışığında kendine yeni bir hayat

çizmek üzere İsviçre'nin güneyindeki Tessin eyaletinin Montagnola kasabasına Nisan 1919'da hayatının geri kalanını geçirmek üzere gitmiştir (Alperen, 1994: 58).

Kimlik arayışı belli bir amaca yönelik olmaktan çok kendinden kaçış olan ve bunu aşmak için kendisiyle uzlaşma yolunda ettiği mücadeleyi Hesse Montagnola'da sürdürecektir. Burada 1919'dan 1931'e kadar hayatının en verimli dönemini yaşayacaktır (Alperen, 1994: 79-80).

Daha önceki dönemlerde yayınlanan *März* gibi benzer bir amaçla yayına çıkan *Vivos Voco* Hesse'nin bizzat editörlüğünü yaptığı ve amacını içten desteklemesine rağmen sözlü olarak yazılarıyla politikaya değinmekten kaçındığı dergilerdir. Hesse'nin sanatçı kimliğiyle politikaya bulaşmaktan özenle kaçınmasına rağmen böyle girişimlerden tamamen el etek çeken biri olmadığını görmek onun Birinci Dünya Savaşında takındığı çelişkili tutumla ilintilendirilebilir. Nitekim o zaman da savaşı bir yerde yermiş başka bir yerde de onun birleştirici özelliğinden söz edebilmiştir. Özel yaşantısının da üzerinde etkin rol oynadığını düşünebileceğimiz onun benzer tutumları aslında daha çok ruhuna henüz egemen olan parçalanmışlıkların, benliğinden sıyrılma girişiminin başarıya ulaşmadığının ve kendisinin de henüz tam olarak hangi tarafta yer alması gerektiği konusunda çelişkiler yaşadığının açık bir göstergesi olarak yorumlanabilir. İlerde gerek olgunluk çağına kaleme alacağı *Boncuk Oyunu* eseri gerekse Nazilere karşı takındığı tavizsiz tavır bu düalizmi aşacak olduğunun kanıtları arasındadır.

Hesse'nin makalelerinde Avrupa'nın ahlaki ve kültürel manada çökeceğine ilişkin görüşlerinin Alman kamuoyunda tamamen saf dışı bırakılması ve *Demian* romanında elde ettiği büyük başarının çabuk sönmesi, Hesse'yi bundan sonra uyruk değiştirmeye yöneltecektir. Hesse 1924'de İsviçre vatandaşlığına geçer.

Komşu köy Carona'da oturan İsviçreli aile Wenger'ler ile kurduğu yakın dostluk kısa zamanda kızları Ruth Wenger ile aralarında gönül ilişkisinin başlamasına sebep olur. Aralarında hatırı sayılır bir yaş farkı olan Ruth ile dört yıl boyunca süren arkadaşlıkları iki tarafın da çok istekli olmamasına karşın kısa ve sonu hüsrarla bitecek bir evlilikle noktalılır. Yirmi dört yaş farkın getirdiği uyumsuzluğun yanı sıra Hesse yine bir önceki tecrübesine dayanarak belki de, bir mektubunda evliliğe uygun olmadığını yineler. 11 Ocak 1924'de başlayan ve fiilen on bir hafta süren evlilikleri, Ruht'un sağlık

sorunlarının da kötü gitmesiyle iyice çıkmaza girmiş ve Hesse'nin tüm barışma çabalarına rağmen 1927 Nisanında resmen sona ermiştir (Zeller, 1997: 80).

Dış etkenlerin ruhundaki çıkmazları uyarması ile yaşanan bundan önceki ruhsal krizlerden farklı olarak 1924 ortalarından 1926 yılının sonlarında Hesse'nin içine girdiği buhran daha çok kendi nefsi ile olan çatışmaları içerir. Hesse, bu dönemde şimdiye kadarki erdem ve iffetini bir kenara atarak kendini nefsinin eline bırakacaktır. *Bozkırkurdu* romanındaki Harry Haller karakterinde sanatına aktardığı yaşantılarını kapsayan zaman, Hesse'nin bilinçli olarak kendini şehvete bıraktığı bir dönemdir. Hesse böyle yapmanın onun manevi gelişiminde bir tedavi süreci olduğu kanısındadır, uzun süre bastırılan şehvet ve nefsin eninde sonunda patlak vereceği ve sonsuza kadar saklanamayacağı düşüncesiyle biraz da *Siddhartha*'daki başkahraman Siddhartha'nın yolundan giderek kısa süreceğine inandığı ve yakın çevresinin abesle karşılaşmalarına aldırmaksızın bir ehli dünya olur. Kendi öngördüğü şekilde seyir eden dönem kısa sürmüştür ve Hesse 1926 yılının sonlarında hayatının bu krizli kesitini atlatmıştır. Ruhsal sağlığına kavuştuğu bu dönemde Hesse hayatında yine bir dönemece gelecek ve onu mutluluğa götürecek olan Ninon Dölbin ile karşılaşacaktır. Karşılaşmanın ardından aralarında duygusal anlamda güçlü bir bağ oluşmuş ve Ninon 1927 yılında Hesse'nin yanına taşınmıştır (Zeller, 1997: 83).

Hesse onu daha önceki tecrübelerinin aksine mutluluğa götürecek olan müstakbel eşi Ninon ile Ağustos 1931'de dostu Bodmer'in kendileri için yaptırdığı eve taşınır ve aynı yılın Kasım ayında da evlenirler (Alperen, 1994: 145).

Hesse kendisinden on sekiz yaş küçük olan Ninon ile Montagnola'da daha önce ilk eşi Maria ile Gaienhofen'de denemesini yaptığı ancak başarısız olduğu şehirden uzak münzevi yaşamı tekrardan yaşayacaktır. Hesse'ye hayatının son demlerinde huzuru ve mutluluğu tattıracak olan bu iki kişilik yeni yaşamı öncekinin aksine belli bir plan program çerçevesinde gelişmemiş ve on iki yıl gibi uzun süren bir yalnızlığın ardından başlamıştır. Hesse'nin Gaienhofen'de uğradığı başarısızlığı burada yaşamamasının sebepleri üzerinde düşünecek olursak, bunların başında evliliğini kurduğu kişiyle olan uyumu ilk başta göze çarpsa da bunu biz daha çok onun deneyimlerine dayandırabiliriz. Nitekim otuz yıl önceki ile şimdiki Hesse şüphesiz aynı olmayacaktır. O, şimdiye kadar birçok aşamadan geçerek kendi yaşam gayesi hakkında belli bir birikime sahip olup

artık izleyeceği yolun hangisi olduğundan emin olarak ilerleyen Hesse'dir. Buradan hareketle şöyle bir sonuca varabiliriz: Hesse ideali olan hayatın insanlardan uzak bir köşede yaşamak olduğunu ve kendisinin evi, bahçesi, sanatı ve sulu boya resimleriyle meşgul ederek dingin bir hayata ait olduğunun ta en başında farkındadır, ancak o ilk adımda bunu gerekli alt yapıyı sağlamaksızın denemeye çalışmış ve bu donanımdan yoksun olması dolayısıyla (eşinin de büyük etkisi vardır)gittiği yolda buhranlara girmekten ve başarısızlıktan kendini alamamıştır. Nitekim dışarıdan bakıldığında onun yaşam koşulları ve alışkanlıklarında önemli ölçüde bir farkın olmadığı görülmektedir. Şimdi ise uzun yıllar ve acılar sonucunda ilk girişimine benzer Montagnola'daki aile hayatı bir takım sıkıntılar yine olsa da onun için oldukça dingin geçecektir. Yaşadığı dönemin ruh halini doğal olarak eserlerine de yansıtan yazarın son büyük eseri “yaşam ve yazarlığının son amacı” olarak nitelediği (Zeller, 1997: 166) *Boncuk Oyunu* romanı bu bağlamda onun idealize ettiği hikâyeye çerçevesinde oluşacaktır.

Hesse'nin Montagnola'da evine kapanarak gereksinimleri dışında dışarıya açılmaktan kaçınması, dünyadan el etek çekme gibi görülebilmesine karşın bu durum aslında onun hayatla yavaş yavaş bir uyum sağladığının kanıtı olabilir (Alperen, 1994: 146). Onun bu kabuğuna çekilme durumu umutsuzluktan ziyade bir memnuniyetin göstergesidir. Çünkü geriye döndüğümüzde arayış yıllarında yerinde duramayan bir Hesse ile karşılaşyoruz, söz konusu durum onun sıkıntılı olduğu zamanlarda duruma teslim olmayan ve çare peşinde koşan karakterde biri olduğu sonucuna dayandırılabilir.

Hesse Nasyonal Sosyalistlerin iktidarı süresince tutumundan dolayı birçok eleştiriye maruz kalsa da istikrarlı bir şekilde tarafsız davranmayı tercih etmiştir. Daha önce takındığı politik tutumun ne kendisine ne Alman toplumuna ne de eserlerine fayda getirmesi, aksine onu kaosu ortasına sürüklemesinden edindiği tecrübe dolayısıyla dönemin siyasi olaylarını titizlikle takip etmesine rağmen hiç bir tarafa mensup sayılmadı. Nitekim Hesse, bundan önce de belirttiği gibi sanatçının yegâne görevinin politikadan uzak durup sanatıyla ilgilenmek ve insani değerleri yüceltmek olduğuna inanmıştır (Alperen, 1994: 147).

Başına buyruk olmayı dolayısıyla içinden geldiği gibi yaşayabilmeyi en değerli erdem olarak gören Hesse olgunluk döneminde inandığı gibi yaşamayı becerebilecektir. Daha ilk çağlarında böyle olduğuna inanan ve gazete okumakla dahi elinin kirleneceğini ifade

eden Hesse radikal düşüncelerine rağmen belki özgüven eksikliğinden ya da sebepler çeşitlendirilebilir inandığı değerleri olduğu gibi uygulayamamıştır. Ancak şimdi durum değişmiş ve düşüncelerin arkasında kararlı duran ve inandığı değerlerinden ödün vermeyen bir Hesse vardır.

Resmi yeni Almanya'nın Hesse'ye kuşku duyulacak biri gözüyle bakmasına rağmen Hesse'nin kararlı davranışı işine yaramıştır. Nitekim 1933 ve 1945 yılları arasında hatırı sayılır ölçüde kitapları basılmaya ve okunmaya devam etmiştir. Birçok yazarın eserlerinin yakıldığı bir dönemde Almanya'da hala eserlerinin yayınlanması ve sahip olduğu okuyucu kitlesini korumasını (Zeller, 1997: 158) Hesse, tarafsız tutumuna borçludur.

Hesse Montagnol'daki evinde yoğun misafir akınlarına uğrar. Nasyonal diktatörlüğün kurbanları arasında Hesse'nin ölümünü acı bir kayıp olarak niteleyen Bertolt Brecht'in yanı sıra sıkı bir dostluk kurduğu ve Boncuk oyunu ustası Thomas von der Trave'nin şahsında canlandığı Thomas Mann da Montagnola'da Hesse'yi ziyaret edenler arasındadır (Zeller, 1997:157).

Montagnola'dan ayrılmaya güç bulamayan Hesse yakalandığını anlamayacağı kan kanserine 8 Ağustos 1962'de yenik düşerek hayata veda eder. 11 Ağustos 1962 günü Sant Abbondio mezarlığına defnedilen Hesse, hayatının son anlarına kadar sulu boya resim yapmaya, müzik dinlemeye, bahçesine bakmaya ve şiir yazmaya devam etmiştir. Nitekim ölmeden saatler önce *Knarren eines geknickten Astes* (Bükülen bir Dalın Gıcirtısı) adlı son şiirini yazmış ve aynı günün akşamı Mozart'ın bir piyano sonatını dinledikten sonra daldığı uykuda geçirdiği beyin kanaması sonrası hayatını kaybetmiştir (Alperen, 1994: 184).

Düşüncelerini her daim yansıttığı eserlerinden anladığımıza göre insanın yaşamı boyunca arayış içinde olması gerektiğini ve yaşanan her anın insana yeni şeyler öğrenmeye olanaklar sunduğunu vurgulayan Hesse, bu düşünceler doğrultusunda hayatını devam ettirmiştir. Sonuç olarak "nasıl yaşanırsa öyle ölünür" sözünün gerçekleştiğine şahit olduğumuz Hesse'nin hayatı da daha çocukluğundan itibaren sanatla başlamış, öyle devam etmiş ve nihayet bulmuştur.

2.2. Hesse'nin Edebi Kişiliği

Yaşamını eserlerine hammadde yaptığını sıklıkla dile getirdiğimiz Hesse'nin eserlerinin her biri onun duygu ve düşüncelerini dile getirmek için oluşturduğu yapıtlardır. Bu doğrultuda Hesse'nin eserlerindeki özgünlüğün ve başarının sebebi işlediği konular itibariyle olmamıştır, nitekim çok sıra dışı bir hayatı olmayan Hesse'nin genel anlamda bilindik ve orijinallikten uzak konuları ele aldığını görüyoruz. Onun yakaladığı başarının kaynağı eserlerindeki yumuşak ince atmosfer, melodi zenginliği, duyarlılıktan ve izlenimci tavırdan kaynaklanır. Ayrıca düzmece coşkulardan ve yapay duygusallıklardan uzak öyküleri yaşanmışlık izlenimi verdiğinden de yine etkileyicidir (Alperen, 1994: 77). Yaşanılan hayatın başlangıçtan sona kadar aynı hayat olacak oluşu ve insanların da öteden beri aynı insan ve aynı hammaddeden oluşlarına karşılık ruhların her birinin orijinal ve bir kezliğine var olmaları ile Hesse'nin alışlagelen bir temayı kendine özgü biçimde ifade etmesi arasında sıkı bir bağ vardır. Nitekim Hesse, işlediği, anlattığı hikâyelerini kendi yaşantılarından yola çıkarak, duygularını ve bakış açısını yansıtarak anlatmasıyla aslında kendi ruhunu yansıtmıştır. Yakaladığı başarının anahtarı olarak bunu göstermek yerindedir.

Sanatı toplum için gören Hesse, ileride şiir ve nesir eserlerinin yanı sıra hayatındaki boşlukları doldurma adına sanatsal yazılarını bırakıp ahlaksal ve eğitsel yazarlığa soyunmasını biraz aşağılayıcı ifadeyle bir iç yatkınlıktan yoksun hizmet olarak değerlendirir. Çok sayıda yayınlanan edebiyat dergileri ve gazetelerde yazdığı kitap tanıtma yazıları ve makaleler onun bu tutumuna örnektir. Onun halkın yararına sunulan eserleri kendisine başta görev edinmesi, sanatı eğitsel bir araç olarak gördüğünü kanıtlar, ancak bunu daha sonra küçümsemesi, Hesse'nin bu doğrultudaki düşüncelerinin değiştiğini ve sanatı klasikler gibi sanat için icra etme taraftarlığına geçtiğini destekler.

Hesse'nin edebi kimliğini daha sağlıklı aktarmak için onun sanat yaşamına attığı ilk adımdan itibaren verdiği eserleri ve bunların çıkış sebepleri ile bunlarla sağladığı başarı ve başarısızlıkları sırasıyla açıklamakta yarar görüyoruz:

2.2.1. Estetik ve Romantizmin Etkisindeki İlk Edebi Çalışmaları

Hesse'nin "ya bir yazar...ya da hiçbir şey" olmaya karar vermesi on üç yaşlarındayken Latince okuluna devam ettiği yıllarda "hayatımda böylesine güzel bir şeyle karşılaşmadım"(Alperen, 1994: 22) sözleriyle anlattığı Hölderlin'in bir şiirini okuması sonucunda olmuştur.

Hesse edebiyat yaşantısının başında 18. ve 19. Yüzyıl Alman edebiyatının yanı sıra İngiliz, Fransız, İskandinav ve Rus edebiyatıyla ilgilendiği dönemde kendini tamamen düş dünyasına ve hayallere veren romantik bir şair olma yolundadır. Yazarın Tübingen yılları ise kendini sıkı bir eğitimden geçirdiği, düşünsel dünyasını kurmaya çalıştığı bir dönemdir. Yaşamının yeni bir dönemece geldiğini düşünen Hesse'de dünya durdukça varlığı devam edecek bir güce ve yok edilmez ahlaksal bir dünya düzenine olan inanç doğacaktır. Her ne kadar Hristiyanlığın hala büyük bir güç oluşturduğunu ifade etse de Hesse'nin Tübingen'deki düşünsel dünyasının temelinde bir çeşit edebi panteizm diye niteleyeceği daha çok yazarların eserlerindeki güzellikler ülkesinden kotardığı estetik vardır. Hesse gençlik döneminde kaleme aldığı eserlerinde dünya gerçeklerinden kaçıp sığınak olarak gördüğü hayal dünyasında güzelliklere övgüler düzecektir. Ancak bu tutumu dolayısıyla dış dünya tarafından tuhaf karşılanır. Onun anakronistik olarak yorumlanmasına sebebiyet veren ilk dönem eserlerinde görülen romantizm döneminin etkisi dolayısıyla çağından uzaklaşan Hesse'yi baştan beri böyle bir üsluba yönelten Tübingen'de kendisine güven duygusu veren ve ahenk denilen şeyi öğrettiğine inandığı Goethe ile yakından ilgilenmeye başlaması olmuştur. Hesse Goethe'yi keşfetmesiyle bir şeyi değerlendirmek için gerekli bakış açısını ele geçirdiğini dolayısıyla yargı yeteneğinin güçlendiğini ve öğrenme konusunda işinin kolaylaştığını vurgulamaktadır (Aytaç, 1994: 68).

Goethe'den sonra edebi kişiliğine asıl damga vuracak Romantiklerle (Brentano, Eichendorff, Tieck, Schleiermacher ve Schlegel), içlerinde üzerinde daha ziyade etki bırakan ve "Çağdaş Alman edebiyatının en soylu şairi gözüyle bakıyorum...; sadece söz kalabalığı, süs ve boş laf sayılacak tek dize yazmış değil çünkü" (Zeller, 1997: 45) sözleriyle tanımladığı ve ileride bir şiirine adını vereceği Novalis'in etki alanında olması ile Hesse'nin ilk yapıtlarının düşünsel arka planını insanı çeşitli risklerle karşı

karşıya bırakan estetizmin oluşturması devam edecektir. Hesse'nin ilk dönem eserlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1898 yılının sonbaharında başında Novalis'in dizelerinin yer aldığı *Romantik Şarkılar* (Romantische Lieder) adlı şiir derlemesine özlem, nostalji ve hüznün egemendir ve büyük ölçüde Alman Romantizminin birer kopyası niteliğindedir (Alperen, 1994: 13). *Eine Stunde hinter Mitternacht* adlı dokuz kısa düzyazıdan oluşan nesir eserini Hesse, 1899 yazında Leipzig'de Eugen Diederichs Yayınevinde bastırmıştır.

Hesse'nin 1900 yılında Basel'de çıkan nesir şiir karışımı *Hinterlassene Schriften und Gedichte von Hermann Lauscher* (Merhum Hermann Lauscher'in Bıraktığı Manzum ve Mensur Yazılar) adlı eseri yine estetizm kaygısıyla kaleme alınmış ilk dönem eserlerindendir ve yazarın ileride ortaya koyacağı yapıtlardaki pek çok tema ve biçimlerin çekirdeğini oluşturur. Hesse Hermann Lauscher'i yayınlarken bundan sonra da tekrarlayacağı daha çok sebebi kişisel olan bir hileye başvuracaktır. Kitabın edebi niteliği konusunda şüpheleri olan ve kendi anılarının ve şiirlerinin mahremiyetini de korumak adına geri planda kalmayı tercih ederek kendini sözde Hermann Lauscher'in kalan yazılarını yayınlayan kişi olarak gösterir. *Allgemeine Schweizer Zeitung* gazetesinde yayınladığı eserine değerlendirme yazısı da yazmıştır. Söz konusu yazıda ölmüş birinin kaleme aldığı yazıları yayınladığını ifade eder (Unseld, 1973: 14).

Hermann Lauscher'de fin de siecle⁴ için tipik sayılan estetizm, dünyayı aşağılayan ironik üslup henüz aşılamamış ancak eserde yer alan doğa tasvirleri onun aşma yolunda olduğunu göstermektedir. Hesse'nin Basel'de yayınlanan ikinci eseri *Gedichte* (Şiirler) 1902'de yayınlanan onun estetikten uzaklaştığını hissettiren ikinci eseridir. Hermann Lauscher'in lirik bir karşılığı olarak düşünülen *Gedichte* şiir kitabıyla Hesse Almanya'da en parlak dönemini yaşayan Natüralizme kendi özel dünya görüşleri ve sanat anlayışları ile karşı çıkan ve aralarında organize olmaksızın Romantizme dönen Neo-romantizm akımına dâhil olacaktır. Neo-romantizmin gereği olan romantizme dönüş, tarihi motiflerin, rüya âleminin efsanelerin, mitosların yeniden rağbet görmesiyle edebiyatta konu olarak işlenmeye başlaması, yaradılışı gereği Hesse tarafından da benimsenir ve hayatı boyunca bu özelliği devam edecektir (Aytaç, 1994: 16).

⁴ Fransızcada 'yüzyılın sonu' anlamına geliyor. İlk kez 19. yüzyılın sonunda kullanılan bu deyim şaşaalı bir devrin tükenişini ve çöküşünü anlatırken, farklı nitelikte yeni bir devrin başlangıcına gelindiğini de ima eder.

2.2.2. Estetikten Uzaklaşması, İlk Edebi Başarısı ve Gaienhofen Yılları

Nietzsche'nin, Jacob Burckhardt'ın ve Böcklin'in kenti olarak nitelediği Basel, Hesse'nin yazarlık kariyerinde önemli adım atacağı Tübingen'den sonraki durağı olur. Basel'de tanıştığı aydın çevreler ve ilgilendiği çeşitli sanat ve sanatçılar aracılığıyla Tübingen'deki hayal dünyasından çıkmaya ve gerçeğe arasında yavaş yavaş bağ kurmaya başlayan ve dolayısıyla özgüveni güçlenerek iddialı eserler kaleme almak için yeterli donanıma kavuşan Hesse, "İçimdeki Romantizm eğilimi uçup gitti, Lulu artık gökyüzünde parıldayan kutsal bir yıldız sadece" sözleri ile de durumu bizzat özetler.

Bir süredir yazılarını takip eden Fischer Yayınevi Hesse'ye yazılarını yayınlamayı teklif ettiğinde Hesse bu teklifi Lauscher yerine üzerinde çalışması devam eden ve Gottfried Keller'in *Der Grüne Heinrich* adlı gelişim romanı örnek alınarak kaleme alınan (Nürnberger, 1995: 262) kendi yaşamını sanat katına yücelttiği (Aytaç, 1994: 68) *Peter Camenzind*'in tamamlanmasına kadar bekletecektir (Zeller, 1997: 62). Hesse'nin ilk edebi başarısı olacak olan söz konusu romanının önemi ve içeriğinden bahsetmeden önce yazarın eserde yakalayacağı başarıyı sağlayan etki ve alt yapılardan bahsetmek yerinde olacaktır:

Basel'deyken sonraki yıllarda oluşacak olan inancını doğrulayacak olan Burckhardt'la tanışması Hesse'nin sanatsal kişiliğinde bir dönüm noktası olarak görülebilir. Burckhardt'ın *Die Kultur der Renaissance in Italien* adlı eserinden oldukça etkilenen ve bu eser dolayısıyla İtalyan Rönesansına ilgi duyan Hesse, Burckhardt'tan;

- İnsan ve kurumların geçici, ruhun ise ölümsüz olduğunu,
- Kâinattaki kaosun ardında ilahi bir nizamın bulunduğunu,
- Din, kültür ve politikanın birbirleri ile etkileşim içinde olduklarını öğrenmiştir (Alperen, 1994: 16).

Hesse'nin Jacob Burckhardt'ın eserlerinin yanı sıra Basel'de sık sık görüştüğü Dr. Rudolf Wackernagel'in etkisiyle İtalyan edebiyatı ile yakından ilgilenmesi onu ileride eserlerinin temel konusunu teşkil edecek olan düalizmin ilk biçimlerini oluşturan *Dekameron*'un yazarı Boccaccio ve Aziz Fransiskus ile tanışmasına vesile olacaktır. Nitekim Hesse'nin 1904'de Boccaccio biyografisini kaleme aldıktan bir süre sonra

üzerindeki çalışmaları hayatı boyunca sürecek olan Roma Katolik kilisesi içindeki en büyük dini tarikatının isim babası Fransiskus hakkında monografi yazması onun Boccaccio gibi ehli dünya olan birinin karşı kutbunda yer alan din adamıyla ilgilenmesi ruhunda barınan düalizmin ilk kıpırdanışları olarak yorumlanabilir. Nitekim bu çalışması ileride kaleme alacağı *Narziss und Goldmund* romanında işlediği zıt karakterler motifinin de bir ön çalışması olarak değerlendirilebilir (Alperen, 1994: 35).

Hesse'nin estetik dünya görüşüyle dini, estetisyenle azizi aynı kefeye koyması onun öteden beri ailesinde gördüğü katı dini kurallarla bağdaştıramadığı karakter yapısının bir sonucu olarak kendine özgü dini anlayış oluşturmaya başladığının bir göstergesidir. Nitekim kendisi dinden kopmayı göze almadığı gibi alışlagelen bu dinin katı kurallarının da dışına çıkma eğilimindedir ve dolayısıyla sürekli gerilim içinde kalan Hesse, böyle bir yola başvurarak dine kendine özgü bir biçim vermeye çalışmıştır. Ne dünyadan ne de ahiretten vazgeçebilen Hesse'ye göre öteden beri süregelen hatta kendisinin de inandığı din ile sanat arasındaki zıtlık aşılmalı ve bu iki kavram bir senteze ulaşmalıdır. Bu noktadan hareketle *Peter Camenzind*'de sıkça Fransiskus'a övgülerde bulunması, sanatçı karakterin din adamına olan hayranlığını dile getirmesi, Hesse'nin söz konusu sentezinin somut bir örneğidir (Alperen, 1994: 36). Ayrıca şunu da belirtmekte yarar var; Nietzsche'ye ve estetiğe zaman zaman anpati duymasına rağmen aziz Fransiskus'a olan ilgisinin her daim canlı olması ve onun dindarlığını sanatla bağdaştırmaya çalışması Hesse'nin dini duygularının güçlü olduğuna işaretler.

Hesse'nin düşünsel dünyasının oluşmasında Romantizmin izinden gitmesi dolayısıyla orta çağın büyük etkisi vardır. Nitekim romantiklerde olduğu gibi Hesse için de orta çağ büyüleyici hikâyelerle dolu eşsiz bir hazinedir. Öyle ki orta çağa ait manastırı ve manastır yaşantısına birden fazla eserinde (*Narziss und Goldmund*, *Das Glasperlenspiel*, *Unterm Rad*) övgü dolu betimlemelerle yer vermiştir (Alperen, 1994: 38).

Edebiyat, müzik ve resim gibi birbirinden farklı sanat dallarını eserlerinde konu edinen ve bunları birbirine akraba sayan romantiklerin eserlerine benzer şekilde *Peter Camenzind* başta olmak üzere ilk eserleri halk şarkılarının sadeliğini, hüznünü ve içtenliğini çağırıştırır. Ayrıca yazar kendi zamanının dil geleneğine de uymuştur (Fricke/Klotz, 1965: 365). Onun bu geleneğe bağlı kalışı Klasisizmle ortak yanındır.

Hesse'nin anlatımını Walter Benjamin “mistisizmle uğraşan birinin içe bakışıyla bir Amerikalının keskin bakışı arasında orta yerde bulunduğu”(Zeller, 1997: 78) şeklinde yorumlar.

Hesse'nin kurduğu bu yeni dünyanın temelinde doğa önemli bir yer tutar. Bu dönemde Hesse kavuştuğu maddi imkânlar ve zaman bolluğu sayesinde başta İtalya olmak üzere pek çok gezilere çıkarak doğayla yakından bağ kurmuştur. Hayatının vazgeçilmez bir parçası olan doğayı en güzel şekilde yansıttığı bu ilk edebi başarısında anlatılan konunun romantik öğelerden oluşuyor görünmesi ve çağının gerçeklerinden uzak kalması öteden beri politikaya bulaşmaktan kaçınan ve bu tutumu ile övünen Hesse'nin (Zeller, 1997: 57) bir takım eleştirmenlerce toplumdan kopuk olmakla suçlanmasına sebep olmuş ve buna karşılık Hesse, kendisi için birincil önem taşıyan sorunun devlet ve siyasetten ziyade insanın kendisi olduğunu vurgulayarak savunmuştur (Nürnberg, 1995: 262). Yaptığı bu açıklamayla sanat anlayışını en özlü şekilde özetleyen Hesse'nin son derece haklı olduğunu görmek için onun ilerleyen dönemlerdeki yaşantılarına bakmak yeterlidir. Kendisinin de ifade ettiği gibi dönemin sorunlarına birebir eserlerinde yer vermese de hiçbir zaman kayıtsız olmamış hatta bu yüzden toplumun birçok kesiminden ağır eleştirilere maruz kalmıştır.

Camenzind gibi psikolojik bir etüt özelliği taşıyan ikinci romanı *Unterm Rad*'da Hesse, çağdaşları Thomas Mann ve Friedrich Huch gibi okul dönemine ait acı hatıralarını konu etmiştir (Nürnberg, 1995: 367). Dönemin modasına uygun okul romanı geleneğine uyan romanında Hesse'nin Maulbronn'da yaşadığı baskılardan söz etmesinin sebebi sosyal eleştiri yapmak yerine içindeki o döneme ait öfkeyi dindirmektir. Kendini deşarj etmek amacıyla kaleme aldığı romanda dış dünya, kahramanın iç yaşantılarını gösterebileceği bir ortam oluşturmaktan ileri bir işleve sahip değildir (Alperen, 1994: 22).

Hesse'nin Maria Bernoulli ile evliğinden sonra taşındığı Gaienhofen'de kamuoyu tarafından kabul görüp takdir edileceği dönem, özel hayatında gerçek bir huzurdan yoksun olmasına rağmen başarılarıyla doludur (Zeller, 1997: 76). Söz konusu dönemde rağbet görmesinin sebepleri arasında sade bir üslup geliştirerek yazdığı nesir türündeki eserlerin daha çok okuyucuya hitap etmesini gösterebiliriz. Daha önce *Peter*

Camenzind'de olduğu gibi novel türünde yazdığı eserlerinde de Gottfried Keller'i örnek olarak (bu kez *Die Leute von Seldwyla*) Suebya hikâyelerini yazar.

Roman bir nesir anlatı türü olduğundan yazar iki anlatım biçiminden birini kullanacaktır. Bunlar ben anlatım ve o anlatım biçimleridir (Aytaç, 2012: 14). Hesse eserlerinde her iki biçimi de uygulayacaktır. Daha önce kaleme aldığı anlatılarında hep ben-anlatım tekniğini kullanan Hesse, Suebya hikâyelerinde ben-anlatımdan o-anlatıma geçmiştir (Alperen,1994: 31). Ancak Hesse yeni başladığı bu teknikte istikrarlı olmaz, ilerleyen zamanlarda yazdığı eserlerin kiminde -ben kiminde -o anlatım tekniğini kullanacaktır.

Hesse'nin 1910'da yayınlanan ve hikâyeden ziyade portre özelliği taşıyan romanı *Gertrud* beklenen ilgiyi görmemiştir. Önceki eserlerine göre daha kapsamlı olmasına rağmen zamana daha bağımlı olan eseri daha az başarılıdır. Hesse'nin ikilem içinde kalan bir sanatçının kendi içinde sağlamaya çalıştığı denge olarak nitelediği *Gertrud*'a benzer olarak Gaienhofen'de başladığı ve 1914'te Bern'de bulunduğu dönemde Berlin'de yayınlanan *Rosshalde* de yazarın hayatını birebir yansıtabilecek ölçüde otobiyografik unsurlar taşır ve buradaki kahraman mutsuz bir ressamdır. Hesse bu romanında yine sanatçı veya düşünür bir kimsenin hayata olan uyum sorununu sorgulayarak onun yaşama nasıl bir perspektiften bakması gerektiği ve bu doğrultuda da evliliğin sanatçı kişinin bu amacına köstek olup olmayacağı üzerinde durur (Zeller, 1997: 78). Bu ve bunun gibi ilerde kaleme alacağı yapıtlarında da sanatçıları başköşeye oturtan yazar için sanat dalları hayatının vazgeçilmezleri arasındadır.

2.2.3. Edebi Kariyerindeki Dönüm Noktası: *Demian*

1914 yılına kadar çevresindeki sosyal ve politik olaylarla ilgilenmeyen ve hep kendisini ve sanatını hayatının odağına yerleştiren Hesse'yi Birinci dünya Savaşı sürecinde yaşadığı acılar uyandırmış ve kabuğundan çıkarak güncel olaylara eğilmesine sebep olmuştur. Hayatında milat kabul edilecek bu döneme ilk adımı tedavi görmek amacıyla gittiği psikanaliz ile atacaktır. Ünlü psikanalist C. G. Jung ve Freud'un yazıları ile yoğun bir şekilde ilgilenmesi ve Jung'un öğrencisi Dr. J.B. Lang'ın yardımı ile klinikte tıbbi bir tedaviden çok kurulan dostlukla psikoterapi konusunda yapılan söyleşilerle ruhsal sağlığını yeniden kazanan Hesse, küçüklüğünden beri onu bunalan iç çatışmalarına çözüm bulabilecek ve bunlarla başa çıkmayı başaracaktır. Ruhunda

önceden yer etmiş olan bireyciliği şimdi tam anlamıyla yaşama kararı alır. Nitekim Hesse her ne kadar bireyci olsa da bunun sonuçlarına katlanmaktan kaçınmış ve bu yönünü hep kamufle etmeye çabalamış ve topluma ayak uydurmaya uğraşmıştır. İşte şimdi bu çaba son bulacak ve Hesse artık kendi içinden gelen buyruklar doğrultusunda hareket edecektir. İnsanın kendini gerçekleştirme ve tanıma yolunda ona yol gösteren bir projektör olarak gördüğü psikanaliz sadece yaşantısında değil aynı zamanda sanatsal çalışmalarında da köklü değişimlere sebep olur, nitekim bununla o güne kadar kafasını kurcalayan onu rahatsız eden meselelere bilimsel bir açıklama bularak rahatlayan Hesse, bundan sonra gerek üslup açısından gerekse konu bakımından geleneksel biçimin yerine son derece orijinal ve modern bir biçim kullanacaktır (Zeller, 1997: 101).

Geleneksel tarzda yazılmamakla beraber edebiyat dünyasında büyük yankılar uyandıran ve 1887-1897 arasında yaşanan anılar ile 1914'den 1917'ye kadarki kişisel yaşantı ve politik olayların harmanlanarak en son ilgi alanlarının da katılarak psikanaliz ile sanat katına yüceltilen *Demian*'da toplumun düzelmesinin bireyden geçtiği, insanın özgürlüğü yakalamak için kendi kendisinin efendisi olması zorunluluğu, bunun için de dıştan gelen emirlerin yerine içten gelen seslere kulak verilmesi ve toplumun değişmesi için eski inancın yerini yeni Tanrı'ya, yeni bir ahlak anlayışına ve yeni bir dünyaya bırakması gerektiği görüşleri somutlaştırılmıştır. Bu bakımdan Hesse'nin *Demian*'ı yazarken büyük ölçüde Nietzsche'nin etkisinde olduğu görülür. Filozof ve yazar Nietzsche'den ziyade insan olan Nietzsche'nin tarafını tutar Hesse (Zeller, 1997: 106).

Hesse daha önce *Knulp* ve *Rosshalde* eserlerinde yeni ideal ve felsefenin sinyallerini vererek yeni bir hayata başlamanın adeta bir ön hazırlığını yapmıştır. Gnostisizmin, Bach'ın ve Nietzsche'nin *Übermensch*'inin etkilerinin görüldüğü ve eski eserlerindeki lirik-romantik havanın terk edildiği (H.A ve Frenzel, 1982: 529) eser *Demian* ile de tasarlanan bu istek için girişimde bulunulmuştur. Yeni idealini gerçekleştirmek adına Hesse, dinin ve ahlakın öngördüğü kuralları temelinden sarsacak ve kendine uygun bir yol tutacağı (Alperen,1994: 66) bu aşamaya daha önce de belirttiğimiz dışardan aldığı destek ve etkilerle ulaşacaktır. Bunlardan en etkilisi Kabil hikâyesinin işaret ettiği Nietzsche'nin üstün insanından (*Übermensch*) ziyade Jung'un psikanaliz kuramıdır. Kahraman Sinclair'in kişisel gelişimini psikanalist açısından değerlendirerek psikiyatri bilimine ait gereçleri edebiyatçı kimliğiyle eserine uyarlayan Hesse, Jung ile adeta ortak

bir çalışma içindedir. Hesse'nin, "ölmek kolektif bilinçdışına gitmektir, insanın biçime saf biçime dönüşmek için kedisini kaybetmesidir"(Serrano, 1999: 56) sözleri buna en belirgin örneklerdendir (Alperen, 1994: 69). Düalizmin ilk defa belirginlik kazandığı eser *Demian*'da Hesse'nin bu doğrultuda da yine Jung'dan esinlendiğini görüyoruz. Nitekim karşıtlığı insanın yaradılışında bulan ve ruhun varlığını da bu karşıtlığa borçlu gören Jung kuramının; "dünya karşıt güçler dengede olduğu için vardır... Ruh kendi kendini ayarlayan bir düzendir,... karşıtlık olmadan ne denge olur ne de kendi kendini ayarlayan bir düzen"(Jung, 2006: 52-53) şeklindeki en önde gelen ilkesi, Hesse'nin bundan sonraki eserlerinde de yoğunlukla işlenecek konudur. Görüldüğü gibi Jung kuramının *Demian* romanına adeta yön çizdiği anlaşılmaktadır. Kendini keşfetme ve ruhsal evrende gizemli olanın ardında öz kimliği oluşturma çabaları ile Jung psikolojisine doğrudan bağlantılar, Hesse'nin arkadaşı Gusto Gräser'in de işaret ettiği bir durumdur. (Zeller, 1997: 102).

Hesse her iki psikoterapistten (Freud ve Jung) bahsederken onların her ikisini saygıyla anıyor olsa da yirmili yılların sonlarında yazdığı denemelerden anlaşıldığına göre daha çok Freud'un etkisinde kalmıştır. Nitekim Hesse Emanuel Maier'e yazdığı mektupta Jung'a derin saygı duyduğunu, ancak onun yazılarından Freund'un yazıları kadar etkilenmediğini ifade eder (Khera, 1977: 37). Onun daha sonra psikanalize mesafeli ve eleştirel bakmasına sebep ise yaratıcılığı hastalık olarak değerlendiren psikanalizin sanatçı kişinin üretkenliğini söndürdüğü gerekçesidir.

Hesse Alman kamuoyu tarafından oldukça yadsındığı bir dönemde yayınladığı romanı *Demian*'ı kendi adıyla yayınlamaya cesaret gösterememiş ve kendi ismi yerine çok sevdiği Alman şair Hölderlin'in bir arkadaşı olan Isaac von Sinclair'in isminden esinlenerek "Emil Sinclair" adıyla yayınlamıştır. Okurlarını ürkütmemek adına takma ad kullanarak yayınladığı romanı *Demian* ile Hesse adeta bir kumar oynamış ve bundan umduğundan da fazlasını kazanmıştır. Kalıcı bir yankı yapan eser ile Hesse, daha önceki eserlerine göre son derece sağlam ve köklü bir şekilde yeni bir okuyucu kitlesine kavuşur. Üç yıl boyunca heyecan uyandıracak ve Alman gençliğinin İncili haline gelecek olan roman tam da o dönemdeki gençliğin gereksinimlerine hitap etmesi ve önerdiği yeni yaşam biçimi dolayısıyla insanları ümitlendirmiştir. Böylece Hesse bir anda sosyal bir devrimci kimliği kazanır. Öyle ki yazarı henüz gizli iken eser "Theodor

Fontane” ödölüne layık görölecek, ancak Hesse bu ödölü sahte ismi dolayısıyla kabul etmeyecektir (Alperen, 1994: 62).

2.2.4. Yeni Bir Başlangıç: Tessin, Montagnola

İç dünyasında geleneksel çizgiden uzaklaşıp özgün bir kimlik kazanan Hesse aynı şekilde hayatının sınırlarını da geleneksel çerçevenin sınırlarından dışarı çıkararak sanatına da aynı orijinalliği uygulayacaktır. Bern’de başladığı ve yoğun bir şekilde devam ettiğı Montagnola’da, sanat değeri taşımasını umursamadan sırf zevk aldığı için alışkanlık haline getireceğı resmin Hesse’nin dilinin anlatım gücünün zenginleşmesine ve ona daha güçlü ve renkli bir nitelik kazanmasına katkısı büyük olmuştur (Zeller, 1997: 112).

Hesse’nin Montagnola’ya yerleştikten sonra ilk kaleme aldığı eser *Klein und Wagner*’dir. Eserde Hesse *Demian*’da teorik olarak açıkladığı ya da provasını yaptığı da diyebiliriz, yeni yaşam biçimi olan Hristiyan burjuva dünyasından kurtulma düşüncesini uygulamaya çalışmıştır. Yani *Demian*’da başladığı başkaldırı ve kendini aramayı *Klein und Wagner*’de sürdürür. İkilemler içinde kalan ve dünyaya bağlı benliği ağır basan Klein için içinden geldiğı gibi yaşamasının zorluğu o dönemdeki Hesse’nin durumuyla örtüşmektedir. Nitekim o dönemde Hesse ağır bir buhranın ardından yeni bir hayata başlamış ve henüz yolun başında olması dolayısıyla kesin bir karardan yoksundur ve bununla beraber geleceğın ne getireceğinden de emin değildir. (Alperen, 1994: 93).

Montagnola’da *Klein und Wagner*’den sonra Hesse, kaleme aldığı ikinci eseri *Klingsors lezter Sommer*’de önceki hikâyeden edinilen tecrübeye dayanarak kahraman, toplumu yok sayıp kendini merkeze oturtur. Böylece Klingsor Klein’den bir adım önde olarak toplumsal normları terk ederek kendi gerçek kişiliğini yaşama ereğine kavuşacaktır (Alperen, 1994: 96).

Hesse’nin 1919-1927 yıllarını kapsayan kriz yıllarının üç önemli eserinden (*Demian* 1919, *Siddhartha* 1922 ve *Der Steppenwolf* 1927) ikincisi olan *Siddhartha* yayınlandığı dönemde ilgi gören uzak Doğu kültürünü, Hint yaşantısını ve yoga eğitimini yansıtmaları dolayısıyla oldukça popüler olmuş ve yirmi üç farklı dile çevrilmiştir (Khera, 1977: 89). *Demian* ve onu takip eden eserlerinde yansıttığı idealin kıvama ulaştığı *Siddhartha*’da

Hesse, mistik Doğu felsefesinin katkılarıyla tinsel ve duyumsal güçleri uyuma ulaştırmayı başarmış (Nürnberg, 1995: 290) ve böylece daha önce de belirttiğimiz gibi önerdiği ideal yaşantıyı gerçekleştirmiştir. Hesse eseri kaleme alırken romanın ikinci bölümün “ırmakta” kısmına geldiğinde söz konusu tinsel ve duyumsal kimliğin sentezini yapabilecek tecrübeden yoksun olması dolayısıyla esere bir buçuk yıl kadar ara verir.

Bir Hint hikâyesi olan eserde *Siddhartha*’nın Buddha ile dış görünüş ve yaşantı bakımından oldukça ilintili bir hayatının olmasına rağmen aslında eser içinde barındırdığı birçok motif ve düşünceyle daha çok Çin felsefesine yakındır. Nitekim eleştirmenler *Siddhartha*’yı Hesse’ye birlik düşüncesini öğrenmekten ziyade yaşatabilecek olan Çin felsefesinin, Lao Tse’nin düşüncelerinin bir sözcüsü olarak değerlendirmişlerdir (Khera, 1977: 95). Hesse’nin portresini çizen Siddhartha pietist düşünce doğrultusunda hareket ederek Hesse’nin ideali olan ve hiçbir zaman ulaşamayacağı ruhlar dünyasına adım atarak her şeyin sırrına erecektir.

Düalizmin en orijinal biçime ulaştığı *Siddhartha*, bunun da etkisiyle Budizm’den çok Taoizme yaklaşmaktadır, nitekim Hesse’nin Stefan Zweig’a Siddhartha’nın Hint kılığına girmesine rağmen Gotamo’dan çok Lao Tzu’ya benzediğini (Unsel, 1973: 88) yazması da bu noktaya işaret eder.

1923 yılında ruhsal ve beden rahatsızlıklarına şifa aramak amacıyla gittiği Zürich şehrinin Baden beldesinde önemli iki eseri (*Siddhartha* ve *Der Steppenwolf*) arasında geçirdiği sürede kaleme aldığı *Der Kurgast* adlı romanında Hesse kendini ve hastalık psikolojisini ironik bir üslupla anlatmıştır. *Der Kurgast*’ı yazdığı dönemde ruhsal sağlığına yeniden kavuşan Hesse bu eserinde daha sonra *Der Steppenwolf*’ta vurgulayacak olduğu mizahın terapistlik değerini anlatır.

Siddhartha gibi sonu uyumla ve özlenen birlikle biten romandan kısa süre sonra yayınlanan, bunalım kitabı özelliği taşıyan ve daha önce *Hermann Lauscher* ve *Demian*’da başvurulan sözde yayıncı ve eserde anlatılanları kahramanın notlarına dayandırma kurgusuna yer verilen *Der Steppenwolf*, kamuoyu tarafından şaşkınlıkla karşılanır. Hesse’nin üç önemli eserini içine alan kriz döneminin 1927’de yayınlanan son eseri *Der Steppenwolf* eleştirmenler tarafından yanlış anlaşılmaktan kurtulamamıştır.

Hesse'nin en orijinal ve en otobiyografik romanı *Der Steppenwolf* çözüm arayışının tipik bir örneğidir. Nitekim eserin acı ve sıkıntılarla örülü olmasının onun bir bunalım kitabı olduğu anlamına gelmediğini vurgulayan Hesse, tam tersi bunun inancın ve iyileşmenin eseri olacağı kanısındadır (H.A und Frenzel, 1982: 595).

Hesse her kahramanına yaşattığı gibi Haller'e de anahtarın yerinin kendi içinde olduğunu göstermiştir. *Der Steppenwolf*'ta kendini gerçekleştirmek bundan önceki eserlerdeki gibi sadece içinden geldiği gibi yaşayarak kendi olabilmek değil, insan olmaktır ve bu ölümsüzlerden biri olma anlamını taşır (Alperen, 1994: 128). Kahramanın ulaştığı bu nokta dolayısıyla roman bir önceki eser *Siddhartha*'yı geride bırakmıştır.

1930'da yayınlanan *Narziss und Goldmund* soğukkanlılığın ve sükûnetin eseridir. Hesse burada ilk kez ve bir defaya mahsus olmak üzere duygu ve akli birbirini bütünleyen farklı iki arkadaşın şahsında somutlaştırır. Alman ortaçağında geçen hikâye romantizm ile realizmin, modern psikoloji ile psikanalizin unsurları ile birleştirilmiştir. Yazarın önceki eserleri gibi bir ruh biyografyası olan romanda işlenen us ve eros, anne ve baba karşıtlığının iki farklı karakterde canlandırılması dolayısıyla söz konusu karşıtlık çatışmadan ziyade gerçek bir kutupluluğa dönüşmüştür. Bu bağlamda *Narziss und Goldmund* Hesse'nin daha önce *Siddhartha*'da özetini ve sentezini yaptığı düalizmin bir finali ve dengelenmesidir (Alperen, 1994: 133).

Hesse 1930'da yayınlanan *Narziss und Goldmund* eserinden sonra içine düştüğü boşluk sonucu maruz kaldığı depresif ruh durumundan kurtularak düzen arama ihtiyacının itici gücüyle *Morgenlandfahrt* hikâyesini kaleme alır. Doğu'ya yolculuğun temasını "...hizmet etme özlemi, toplumsallığı arayış, sanatçının yalnızlık içindeki kısır virtüözlüğünden kurtuluşu..."(Zeller, 1997: 166) şeklinde açıklayan Hesse, dünya hayatının mutlak hakikati aramakla geçen bir yolculuk oluşunu *Morgenlandfahrt*'ta sembolize etmiştir. Doğu ise burada coğrafi bir mekândan ziyade düşün, ruhun ve arayışın amaç edinildiği bir mekân olarak daha çok soyut bir anlam ifade etmektedir.

Morgenlandfahrt Hesse'nin şaheseri *Das Glasperlenspiel* ile sıkı bir bağ içindedir. *Das Glasperlenspiel*'i de Hesse, onun bir ön çalışması niteliği taşıyan masaldaki Doğu yolcularına ithaf etmiştir (Zeller, 1997: 162).

Hesse 1930'da başladığı ve gerek kendi sağlık durumunun iyi gitmemesi gerekse Alman toplumunun o dönemdeki sosyo politik durumunun olumsuz etkileri dolayısıyla sanatını zirve noktasına çıkardığı eseri *Das Glasperlenspiel*'i 1942'de tamamlayabilmiştir. On iki yıl gibi uzun bir süre üzerinde çalıştığı ve Nazi Almanyası'nın işlediği insanlık suçuyla barbarlığa karşı alternatif felsefi çözüm önermek amacıyla yazdığı eserinde öteden beri Weimar Cumhuriyetine güvenini yitiren ve ülkenin 1914 hatta çok daha önceleri güdülen siyasetin sonucu olarak faşizme kurban gittiği görüşünde olan Hesse, çağın egemen güçlerine karşı idealizmi, mistisizmi, Platonizm'i ve Psikokrasi'yi alternatif göstermiştir (Alperen,1994: 153). 1955 tarihli bir mektubunun işaret ettiği gibi Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki Almanyası ve Hitler idaresindeki Nazi Almanyası'nın arka planını oluşturduğu eserde Hesse, farklı ulusları, ekinleri, ırkları “insanlık” adıyla birleştiren hümanist felsefesini olanca görkemiyle okuyucuya sunar (Kızıler, 1998: 3).

Siddhartha'da ortaya koyduğu kendi dininin sınırlarını aşma ve kendine özgü inancı geliştirme düşüncesini Hesse *Das Glasperlenspiel*'de, bütün dinlere saygı duyan ve hepsine eşit uzaklıkta duran laik bir hümanist düşünce şekline getirir. Dirlik ve düzenini yitirmiş dünyanın karşısına ölçülülüğün, manevi bir düzenin, disiplinin ve huşu havasının egemen olduğu bir dünya oluşturmak isteyen Hesse hayatı boyunca edindiği tecrübeler ve bu bağlamdaki çabaları sonucu *Das Glasperlenspiel*'de ırklar üstü ve milletler üstü bir yaklaşımla bütün insanlarda ortak olan kolektif bilinçdışı ya da zihin veya ruhun eğitilmesine dayanan dinler üstü felsefesini en üst düzeye çıkarmayı başarmıştır.

Edebiyat dünyasına şiirle girmesine rağmen şiirleri nesir eserleri kadar ses getirmeyen Hesse, ilgi alanını nesre yoğunlaştırır. Olgunluk çağında 1919'dan sonra asıl çalışmalarının ağırlık noktasını nesre kaydıran Hesse, elde ettiği başarıyı, ünü ve kazancını nesir eserlerine borçludur. Şiirlerini estetik açıdan yetersiz bulduğunu ifade eden yazar bunları estetik kaygıdan çok duygu ve düşüncelerini ifade etme aracı olarak görür. Her zaman kendisi için bir itiraf niteliği taşıyan ve Hugo Ball'ın kendisini “gençliğin halk şarkıcısı” olarak nitelendirdiği (Ball, 1975: 26) Hesse, şiirde nesirde olduğu gibi zıtların birliğini bulmaya çalışmıştır.

Nesir ve şiirin tersine Hesse Dram alanında oldukça başarısızdır. Çocukluk yıllarına dayanan tiyatro merakı dolayısıyla birkaç piyes yazmayı denemiş ancak bunlar el yazısı

olarak kalmış ve hiçbir zaman yayınlanmamıştır. 1895’de öğretmeni Dr. Kapff’a yazdığı bir mektubunda tiyatro oyunları yazmaya kabiliyetinin olmadığını düşündüğünü söylemesi onun ilerde 1900’den 1919’a kadar bu doğrultuda çaba sarf etmesine rağmen başarısız kalmasını doğrular niteliktedir (Alperen, 1994: 42).

2.2.5. Hesse’nin Alman ve Dünya Edebiyatındaki Yeri

Hesse’nin Almanya’daki popülaritesinin seyri sürekli bir değişkenlik gösterir. İlk eseri *Peter Camenzind* ve 1919’a kadar onu izleyen eserleri ile belli bir ün kazanan ve edebiyat çevrelerince beğeni elde eden yazar daha önce de değinildiği üzere Birinci Dünya Savaşı sürecinde bulunduğu beyanlar dolayısıyla Almanya’da istenmeyen adam konumuna sokulmuş buna paralel olarak da edebi kişiliği zarar görmüştür. 1919’da *Demian* eserinin büyük ses getirmesi ile üzerindeki bu olumsuz etiketten kurtulmuştu. Aynı şekilde İkinci Dünya Savaşı sonrasında da Almanya’nın savaşı kaybetmesinin ardından sözlerinde haklı çıkan Hesse’ye rağbet çığ gibi büyümüş öyle ki eserlerine olan talebi basılan kitap sayısı karşılayamaz olmuştur. Bu yoğun ilginin bir nişanesi olarak ve eski prestijini iade etmek adına Hesse’ye 1946’da Goethe Ödülü ve dünya çapında tanınmasını sağlayacak Nobel Edebiyat Ödülü verilir. 1950’de Wilhelm Raabe Ödülü ve bundan sonra başka birtakım ödüller devam eder. Hesse Almanya’da İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ancak ödüllere layık görülmüştür. Nitekim 1904’de aldığı Bauernfeld Ödülü ile 1936’da aldığı Gottfried Keller Ödülü Avusturya ve İsviçre’nin verdiği ödüllerdir. Daha önce de belirtildiği gibi 1919’da *Demian* için aldığı Theodor Fontane Ödülü ise takma adı Emil Sinclair’e verildiğinden Hesse zaten bu ödülü kabul etmemiştir (Alperen, 1994: 182).

1960’lı yılların son yarısında Almanya’da Nazi sosyalist-nasyonal ve komünist gençlerin çoğalmasıyla Hesse’nin Almanya’daki popülarlığı biter. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki yokluk zamanını görmezlikten gelmekle suçlanan Hesse, çağın sorunlarına hitap etmeyen eserleri dolayısıyla dışlanır. Nitekim sosyal sorunlardan ziyade eserlerinde evrensel temalar işleyen ve merkeze insanı ve onun kişisel gelişimini oturtan yazar, çözüm arayışındaki halkın gereksinimlerine cevap vermekten ve onların dertlerine çare olmaktan çok uzak görülür. Savaş sonrası Alman gençliğinin hayal mahsulü olarak gördüğü Hesse’nin edebiyatı böylelikle gözden düşer. Bu dönem insanı ayrıca Hesse’yi İsviçre’de yaşıyor olması ve olayları uzaktan takip etmesi dolayısıyla

savaşı bizzat yaşamadığı için tuzu kurulukla suçlarlar. Bu suçlama ve hor görülmenin ardından inişli çıkışlı bir seyir izleyen ilgi tekrar bir yükselişe geçecek ve Hesse 70’li yaşlarından sonra Almanya’da haddinden fazla ve samimiyetten uzak bir ilgiyle karşılaşacaktır. Öyle ki kendisi hakkında çok yerde konferanslar düzenlenir, basın onunla yakından ilgilenir ve hatta gezi acenteleri turist çekmek adına Hesse’nin yaşadığı Montagnola’ya geziler düzenlemişlerdir. Montagnola’daki evine gelen meraklı kitleden kendini korumak için Hesse rahatsız edilmemesini rica eden tabela asmak durumunda kalmıştır (Zeller, 1997: 198). 80’li yaşlarındaki doruk noktasına ulaşmış bu alaka giderek azalmış ve yazarın ölümünden üç yıl sonra da bitmiştir (Alperen, 1994: 185).

İkinci Dünya Savaşı sonrası Alman gençliğinin daha çok toplumsal sorunlarla ilgilenen Bertolt Brecht, Günter Grass ve Peter Weiss gibi yazarlara yönelmesiyle Hesse’yi ilgi alanlarının dışına koymalarına ters orantılı olarak yurt dışında Hesse oldukça yoğun bir ilgiyle karşılaşır. Gottfried Benn’in Hesse hakkında, “Hesse’yi gelişim, evlilik ve içsellik temalarını işleyen tipik bir Alman yazarı, ortanın üstüne çıkmayan bir sanatçı olarak gördüm hep” (Zeller, 1997: 207) sözlerinin işaret ettiği üzere Almanya’da küçümseyici ve acımalı bir muamele görmesinin tersine dünyada Hesse’ye çığ gibi büyüyen bir merak vardır. Nitekim Georg W. Field’e göre Amerika’da olağanüstü üne kavuşsan Hesse kadar yirminci yüzyılda Thomas Mann ve Kafka dışında hiçbir Alman yazar dünya çapında yankı yapmamıştır (Khera, 1977: 7).

Hesse’ye dört bir yandan gelen mektup akını arasında Tokyo’dan bir lise öğrencisinin “Hesse’nin kitaplarını ne kadar çok okursam o kadar çok içlerinde buluyorum kendimi” (Zeller, 1997: 192) sözlerini ifade ettiği mektup, Hesse’nin eserlerinde okuyucularının kendilerinden bir şeyler bulmalarını istemesi amacına ne kadar ulaştığının göstergesidir. Hala da devam etmekte olan Hesse’nin Japonya’daki popülaritesi sonucu eserleri on dört ve on yedi ciltlik toplu eserlerinin yanı sıra tek kitap halinde de altmış beş adet eseri yayınlanır (Zeller, 1997: 197).

Anglo-Sakson dünyasının Hesse’yi çok ağır ve sıkıcı bulmaları sonucu eserlerinin hepsi İngilizceye çevrilmemiştir. Öyle ki Hesse’nin güney Amerikalı dostu Miguel Serrano Londra’da Hesse’ye ait bir eser bulmakta zorlandığını ifade eder. Buna karşın Güney Amerika ve İspanyol gençleri ise Hesse’yi defalarca okuyup onu bir öncü ve peygamber olarak kabul ederler (Serrano, 1999: 16).

1946'da Nobel Edebiyat Ödülü aldığında Hesse Amerika'da henüz tanınmıyordu. Hesse hayattayken de eserlerini Amerika'da tanıtmaya çabaları boşa çıkmış ve yazar bu kıtada okunup anlaşılmayacağına inanmıştır. Ancak 1960'lı yılların ortasından itibaren durumu ani bir değişim göstererek Hesse'nin eserleri satış rekorları kırar. Birdenbire yıldızı parlayan Hesse, olumsuz eleştirilere rağmen en çok okunan ve eserleri en çok çevrilen bir Avrupalı yazar olur. Nitekim eserleri 1973'de Amerika'da 8 milyon ve Japonya'da da 6 milyon adet satmıştır ve yine Avusturalya'da da talep edilen bir yazardır.

Eserleri 49 dile çevrilen Hesse'nin hayran kitlesi daha çok gençlerden oluşur. Onları Hesse'nin eserlerine çeken güç ne kitaplardaki estetik normlar, ne biçim ve dilin süslülüğüdür, yansıttığı gerçeklik, yaşanmışlık ve samimiyet, eserlerinin bu özellikleri arayan kuşağın ilgi odağı olması için yeterlidir. Bu gençler Hesse'nin eserlerini kendilerine uzanmış bir yardım eli olarak görmüş ve yazarı da bir psikoterapist ve doğru yolu gösterecek bir kılavuz olarak benimsemişlerdir (Zeller, 1997: 214). 1960'lı yılların sonlarında Hesse'nin Amerika ve batı Avrupa'da beklenmedik ölçüde büyük bir ilgiyle karşılaşması, hatta bir müzik grubunun kendilerini Steppenwolf olarak adlandırmasının (Salzer und Tunk, 1972: 136) sebebi de onun önder olarak algılanmasıdır. Çünkü Amerika'da Hesse'yi seven ve onu kendilerine "guru" ilan eden gençlik Vietnam Savaşını yaşamış ve savaşın sebep olduğu acılara ve yoksulluklara bizzat şahit olmuştur. 1960'ların ortalarından itibaren Amerika'da Hippilik akımını başlatan bu gençlik, toplumun kurulu düzenine karşı çıkan, devletin toplumu robotlaştırmak amaçlı kullandığına inandıkları teknolojiye kuşkuyla bakan ve adeta her şeye hayır diyen bir topluluktur. Kendi aralarında organize olmaksızın toplumun değerlerini ve burjuva düzenini protesto eden Hippiler, Hesse'nin edebiyatında kendi ruhsal bunalım, problem ve özlemlerinin dile getirildiğini keşfettiler. Ancak duygu ve düşüncelerinin bir sözcüsü olarak gördükleri Hesse'yi Hippiler daha çok kendi anlayışlarına göre değerlendirmişler ve kimi yerde Hesse'nin kendilerine ters düşecek yanlarını görmezden gelip amaçlarına uygun gördükleri taraflarını kendilerince yorumlamışlardır. *Der Steppenwolf* eserini kendilerine rehber edinen grup, oradaki hayali tiyatro ve kullanılan uyarıcıları gerçeğe uyarlamış ve işi Hesse'nin uyuşturucu ve uyarıcı maddeleri kullanmada usta olmasına kadar götürmüşlerdir. Her şeyden önce ahlakçı olan Hesse'nin dindarlık ve muhafazakârlık yönünü es geçen Hippiler, bu noktada Hesse'yi severken onu

olduğundan farklı göstererek yazarın kimliğine ters düşecek çıkarımlarda bulunmaktan kaçınmamışlardır (Alperen, 1994: 192).

2.3. Hermann Hesse'nin Romanlarına Genel Bir Bakış

2.3.1. Hesse'nin 1904-1914 Yılları Arasında Yayınlanan Eseleri

2.3.1.1. Peter Camenzind (1904)

Hermann Hesse'nin 1904'de gençlik döneminde yayınlanmış ilk romanı *Peter Camenzind* yazarın o dönemdeki duygu ve tecrübelerine ışık tutması bakımından kendi öz yaşamıyla iç içe bir paralellik arz eder. Nitekim ilerleyen yaşlarında yayınlanan eserlerine nazaran bir deneyimden yoksunluğun sezildiği eserde yazarın romanlarında genel tema olarak karşımıza çıkan kendini arayış ve ben'den sıyrılma çabalarının henüz netlik kazanmadığını görüyoruz. Kahramanın hayatında olağan üstü diye niteleyebileceğimiz önemli dönemeçlerin yer almadığı hikâyenin büyük bir bölümünde okuyucuya geniş doğa manzaralarıyla süslenmiş bir anlatım sunulmaktadır.

Bir takım bölümlere ayrılarak toplam sekiz kısımdan oluşan romanı yazar, kahramanın çocukluk döneminden başlayarak hikâyenin yazıldığı döneme kadarki hayat kesitini yine kahramanın ağzından anı şeklinde okuyucuya aktarır. Hikâye başkahraman Peter Camenzind'in memleketi, hikâyenin başlangıç ve bitiş yeri olan İsviçre'nin Nimikon adlı bir kasabasıyla ilgili doğa tasvirlerinin yanı sıra kasabadaki hayatın genel görünümünü sunarak başlar.

Alplerin eteklerinde zorluklarla dolu çetin yaşam şartlarının ve bu çetin yaşamla örülmüş tekdüzeliklerin Nimikon kasabasının halkına da bire bir yansıdığını görüyoruz. Nitekim insanların hayatları da doğal yaşam gibi belli bir düzenle, içinde olağan dışı değişikliklere yer vermeksizin sürüp gitmektedir. “*Rahat dörtte üçünün soyadı Camenzind*” (Hesse, 2008: 13) olan kasaba insanların yaşadıkları evlerin dahi bir takım onarılmaların dışında değiştiği ya da yeni evlerin inşa edildiği görülmez. Oldukça sakin kendi halinde, mizaçları doğaya uyum sağlamış, bu yaşamın sebep olduğu ciddiyet ve melankoliye eğilimli insanların, kahramanın dayısının da içinde bulunduğu çevresini eğlendirecek saf tiplerin bilerek bilmeyerek güldürmelerinin dışında eğlence kaynakları yoktur adeta. Babasının Peter Camenzind'in kişisel gelişimine pek bir katkısının olmadığı söylenir. Nitekim belli bir sebep olmaksızın kahramanı babası

dayaktan geçirmektedir, her ikisinin de bunun nedenini bilmeden babasının onu herhangi bir azarlamaya başvurmaksızın döverek *“yalın bir pedagogik yönetime başvurmasını”*(s.21) ve kahramanın buna karşı koymaya yeltenmeyerek söz konusu cezanın sebebi üzerinde düşünme gereği duymamasını anlatıcı, yaşanan musibetlere gösterilen tevekküle benzetir. Doğaya hayranlığını daha ilk sayfalardan anladığımız kahraman gerek çocukluk döneminde gerekse hayatının diğer safhalarında biricik dostu olarak gördüğü doğa ile arasına kimsenin girmesine katlanamaz. *“Dağları, gölü, fırtınayı ve güneşi dost edinmiştim kendime; bana çeşitli öyküler anlatıyor, beni eğlendiriyorlardı”*(s.22). İnsanlardan çok daha sevimli, dost edinilmeye değer bulduğu doğada kendisine en yakın hissettiği, kendi yaşam serüvenini benzettiği *“insanların yüreklerindeki tüm özlemlerin simgelerini”*(s.23) oluşturan bulutlar en çok ilgisini çekmektedir.

Bir gün babası ufak işlerini gördüğü manastıra bu kez gidemeyecek oluşunu kendisinden manastırdakilere iletmesini istemiş ancak o bizzat gitmek yerine bir mektup göndermeyi tercih etmiştir. Söz konusu mektubun rahip tarafından beğenilmesi üzerine Peter’in hayatı bundan sonra farklı bir boyut kazanarak onu eğitime yöneltecektir. Okul hayatına kendini çok dâhil hissetmemesine ve öğretmenleri tarafından sıkça azarlanmasına rağmen Peter *“bilime de nedenini bilmeksizin adeta tapıyordum”*(s.31) der. Hermann Hesse gibi Peter de okulun ve okulda öğretilenlerin insanın iç yaşamına yeterli cevaptan yoksun olduğunu düşünür ve bu öğretilenleri ancak asıl öğrenilecek şeyin varlığına bir işaret ya da ipucu olarak görür. Bu dönemde edebiyatla tanışmış ve birçok edebi yapıtı okumaya başlamış ardından kendi ruhunda filizlenen yazarlık güdüsüyle sonradan bunların edebîlikten yoksun olduklarına inanarak yok edeceği bir takım *“şiiirler, taslaklar ve kısa öyküler”*(s.36) kaleme almıştır.

Lise bitiminde Zürich’te üniversiteye devam edecek olan ve başarılı olduğu takdirde geziye çıkma olanağının sunulacağı kendisine söylenen Peter’e babasının artık ona maddi destek sağlayamayacağını açıklaması üzerine o, bundan sonraki öğrenimine kendi imkânları dâhilinde devam etmeyi göze almış, ardından okulun başlamasını beklediği yaz tatilinde hayat Peter’e acı tarafını ilk olarak onun evde annesini hasta bulması ve sonra ölümüne tanık olmasıyla göstermiştir. Ancak bu tanıklık ona ayrılığın acısından ziyade ilk olarak sonsuzluğa açılan bir kapı olarak belirmiş ve ilk duygularını,

“Fazla acı hissetmedim, hayretle ve büyük bir saygıyla doluydu içim çünkü”(s.46) şeklinde ifade etmiştir. Yaşadığı bu kayıp Peter’in ileriki yaşamında iç dünyasındaki kıpırdanışların hazırlayıcısı olması bakımından önemlidir. Nitekim bundan sonra gelecekle ilgili daha doğrusu hayatının genel olarak ne şekilde seyredeceğini ona hissettiren sezgi uyanmış ve o yolda devam etmeye karar vermiştir. Memleketinden hoşnutluk duygusuyla ayrılan Peter üniversite öğrenimi göreceği ve içinde acı tatlı birçok anı biriktireceği Zürich’te *“olağanüstü üç yıl”*(s.54) geçirecektir. Yabancı olduğu bu büyük kentte yaşadığı evin alt katında oturan genç müzisyen Richard ile tanışmak onu çocukluktan beri eksikliğini hissettiği yakın bir dosta kavuşturur. Karakter olarak oldukça neşeli ve girişken olan Richard aracılığıyla Peter, çok da içinde saygınlık duymadığı ancak kendilerinden yine de birçok şey öğrendiğine inandığı gerek sanatçılardan gerekse akademisyenlerden oluşan genç çevrelerle arkadaşlıklar kurar. Ayrıca bir gün Richard’ın onun yazılarını ondan habersiz bir gazetede yayımlatması  zerine Peter bir sabah uyandığında artık yazar olduğunu görür. Nitekim  slubu beğenilmiş ve bundan sonra daha fazla çalışması ve bir takım kitaplar hakkında eleştiri yazması istenmiştir. Böylece maddi bakımdan bir nebze olsun rahatlayacak hatta belki ilerde gerçek bir sanat eseri oluşturacak hale gelecek ve sıkıcı bulduğu öğrenimini bırakıp kendi ayakları üstünde durmayı başaracaktır. Richard Peter’i bir gün onu ressam bir kadınla tanıştırrır. Kadına açık olan Peter bir kayık gezintisi sırasında aşkını ilan etmek üzereyken kadının bir başkasını sevdiğini öğrenerek sevgisini içinde saklar.

Karşılıksız kalan aşkının kam ılamasıyla kaleme aldığı yeni eserleri beğeni kazanmış ve yazarlıkta  n yapmasına ve saygın kişilerin arasına katılacak  l de yol kat etmesine de vesile olmuştur. Ayrıca kahramanın sık sık ileride ya da yaşadığı anda, onu büyük bir mutluluğun saracağına ilişkin sezgilerine sıkça rastlarız, ancak eserin geneli ele alındığında böyle bir olağan st l kten söz edemiyoruz. Bununla yazarın kendi yaşamına dair bir şeyi kastettiğini düşünebiliriz, nitekim yazar gelecekte ortaya koyacağı büyük sanat yapıtlarına ilişkin bir sezgiyi yazdığı bu ilk romanda dile getirmiş olabilir. *“Giderek yukarılara doğru yükselen bir yolun başında bulunduğumu sanıyordum”*(s.85).

“Yaşam sanatı konusundaki küçük, şen ve  zg r bütün becerileri ondan öğrendim”(s.88) dediği gençlik dostu Richard’a olan sevgisi, kahramanı yaşadığı

buhranlardan çekip alan bir kurtarıcı olmuştur adeta. Ancak Richard Zürich'te kendisinden ayrıldıktan iki hafta sonra Almanya'da bir ırmakta boğulur.  l m n  sonradan  ğrenen Peter bundan sonra büyük bir sarsıntı geçirmiş ve yine kendini dolambaçlı yollara sürüklenmekten alı koyamamıştır. Peter daha sonra gazete ve dergilerde yazı yazmaya devam edeceği Basel'e yerleşir. İlk başlarda kimseyi tanımadığı bu yeni kentte yeni bir hayata başlamanın heyecanıyla eski h z nlerinden arınarak kendini mutlu hissetmiş, ancak çok geçmeden yalnızlık duygusu üzerine   km ş, kendi başına üstesinden gelemediği h zn ne çare aramak için bir hekime başvurm ştur. Hekim kendisine insanların arasına karışmasını öğütleyen ve bunun için de  evre edinebilmesi amacıyla evinde birçok entelektüel ve edebiyatçıları ağırlayan bir profesöre gitmesini söyler. Oldukça iyi ağırlandığı ve kendisine yakınlık gösterilen bu  evre Peter'i tatmin etmez.

Yalnızlığından daha çok sığındığı doğanın sesinde Tanrının konuştuğunu hissetmeye başlamış ve içinde bir takım gizlerin kıpırdanmaya başladığı duygusu uyanmıştır. M nzevilikle geçen bu zamanlarda çocukluğundan beri hayran olduğu Aziz Francesco'yu ancak şimdi anlayabildiğini söyler. Onu *“eskisinden daha iyi işitir, daha iyi görür duruma”*(s.119) getiren doğaya yakınlığı ve sevgisi hüznünü gidermemiş ancak onu geleceğe, büyük sanat yapıtını ortaya koyacağı zamanlara hazırlamaktadır adeta.

şimdiye kadar yaşadığı yalnız ve münzevi hayat boyunca arkadaş olarak kendine hep doğayı görmüş ve insanlardan küçümsemeye karışık bir duyguyla uzak durmayı tercih etmiştir. Ancak yavaş yavaş daha bir belirginlik kazanan insana olan gereksinimle insanları sevmenin de onun için kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğu duygusundan kendini alamaz. Nitekim hayattaki en önemli hedefi olarak gördüğü ortaya koyacağı sanat eserinin amacı da yine insanları doğruya güzele yöneltmek olacaktır. İçinde bulunduğu bu çelişik durumdan kurtulmaya çare olarak içinde filizlenen Elizabeth'e aşkını görür. Ancak bu sevgisi de öncekinin akıbetine uğrar, nitekim o aklından Elizabeth'le gelecek kurmayı düşünürken onun bir başkasıyla nişanlı olduğunu öğrenir. Ancak bu kez durumu eskisine göre daha bir olgunlukla karşılamış ve kendisinde eksik olan şeyin ne olduğu üzerinde kafa yormaya başlamıştır. Bundan sonra daha çok kendi içine yönelir ve içindeki eksik insan sevgisini güçlendirmek için ilk olarak babasının gönlünü alması

gerektiğine inanır. Bunun üzerine bir süre memlekete dönerek babasıyla vakit geçirdikten sonra babasının da onunla devamlı kalmak istemediğini hissetmiş ve sonra Basel'e dönüp birkaç eşyayla İtalya'ya gitmiştir. *“Kendimi yine esenlik içinde, adeta kendi yurumda hissediyordum”*(s.131) diye bahsettiği ve insanlarla sıcak ilişkiler kurabildiği İtalya gezisi kahramana iyi gelir. Basel'e döndükten sonra babasına gösterdiği yakınlık işe yarar ve aralarında sıcak bir iletişim başlar. O dönemde ayrıca bir takım kitaplar üzerine kaleme aldığı eleştirilere gelen tepkiler onun ilerde yazmayı tasarladığı eserin amacı ve içeriği hakkında düşünmeye yönelir.

Bir gün kitaplık yaptırmak üzere gittiği bir marangozla tanışmasının ardından onunla ve ailesiyle kuracağı dostluk, hayatında yeni bir dönemeç olarak görülebilir. Böylece İtalya'ya çıktığı gezide kendini akademisyen ve sosyetik gruplardan arındırarak halkın içinde yer edinmeye duyduğu isteğini gerçekleştirmiş olur. Kendisi de köylü olan kahramanın eskiden beri özlemini hissettiği çocukluk yıllarını adeta bu ailede yeniden yaşaması onlarla kaynaşmasını çabuklaştırmış ve aileden biri gibi evlerine girip çıkmaya başlamıştır.

Bir süreliğine seyahate çıktıktan sonra yine Basel'e döndüğünde kahramanın marangoz dostunun evinde karşılaştığı istenmeyen kötürüm misafir Boppi ile ilerde kuracağı dostluk, onun şimdiye dek aradığı saf insan sevgisine ulaşmasına vesile olacaktır. Başta kendisine mesafeli durduğu Boppi, ona samimiyeti ve saf sevgiyi hissettirecektir. Peter Boppi ile sık sık beraber vakit geçirir ve hatta onun masraflarının bir kısmını bölüşür. Boppi ile hayatında *“ömür boyu beni besleyecek, sıkıntı yüzü göstermeyecek bir dönem”*(s.164) dediği yeni bir sayfa açılan kahraman kendisini *“zavallı bir kötürümün içi hayret ve şükranla dolup taşan bir öğrencisi”*(s.164) diye tanımlar. Bu engelli arkadaşının birçok hünerle donatıldığını düşünen Peter ondan acılara teslimiyetin yanı sıra ayrıntıları kaçırmaksızın gözlem yapmayı öğrenmiştir. Çok geçmeden Boppi'yi alarak ikisi için yeni bir ev tutar, bundan sonra *“yaşama olumlu bir mizahın sıcaklık kattığı nesnel bir açıdan bakıyordu, kendisinden her gün yeni şeyler öğreniyordum”*(s.172) dediği Boppi'nin ölümüne kadar beraber yaşarlar. Aradan çok geçmeden Peter Boppi'nin ağır hasta olduğunu fark eder ve onu hastaneye yatırır. Bir süre sonra hastalığa yenik düşen Boppi'nin ellerinde ölmesiyle Peter annesinden sonra bu çok sevdiği kendisinden çok şey öğrendiği dostunun ölümüne şahit olur.

Kahraman Peter Camenzind çocukluk döneminden başlayarak gerek okuma gerek çalışma gerekse gezme amaçlı birçok yer görmüş birçok insan tanıyıp sevmiş ve kaybetmiştir. En sonda onun yine doğup büyüdüğü kasabaya dönerek yaşlı ve hasta babasıyla yaşamaya devam edecek olması, hikâyenin başlangıç ve bitiş yerinin kahramanın yurdu olması, onun sıkça sözünü ettiği “*yaşamımın eseri*”(s.193) diye tanımladığı emeline kavuşmamış oluşu ve böyle olağan üstülükten uzak bir sonla hikâyenin bitirilmesi romanın geneline hâkim sakinliğin somutlaşmış hali olarak görülebilir.

2.3.1.2. Unterm Rad (1906)

Geçmiş gelecek ve içinde bulunduğu dönemin eğitim sistemine oldukça ağır, yer yer alaylı eleştirinin yöneltildiği Hermann Hesse’nin 1906’da gençlik döneminde kaleme aldığı ikinci romanı *Unterm Rad* diğer eserlerinde olduğu gibi yine kendi hayatıyla oldukça ilintilidir. Kahraman Hans Giebenrath’ın hayatının bir ya da bir buçuk senesini kapsayan yedi bölümden oluşan romanda yazar, gerek hikâyenin başlangıcındaki zorlu sınav maratonuyla ilgili anlattığı ayrıntılı çabalara küçümseyici tavrı ile gerekse bu çabaların sebep olduğu trajik sonla söz konusu eğitim öğretime karşı içinde büyütmüş olduğu tepkiyi dile getirmiştir.

Başkahraman Hans Giebenrath babasının da dâhil olduğu son derece sıradan insanların yaşadığı, şimdiye kadar olağan üstü başarı gösterme yeteneğinden yoksun kasaba sakinlerinden olup bu geleneği yıkacak son derece yetenekli bir çocuktur. Kahramanın Latince okuluna devam etmekte iken okulun son günlerinde hayatının ilerisini şekillendirecek, yazarın kendisinin gittiği ancak daha sonra kaçtığı Maulbronn manastırıyla aynı adı taşıyan manastırdaki eğitim hakkını kazanmak için uzun süredir hazırlandığı sınava girmek üzere olduğu andan itibaren hikâye anlatılmaya başlanır. Başta babası Joseph Giebenrath olmak üzere okul öğretmenleri ve kasabadaki yakın çevresi onun gireceği bu sınavla çok yakından ilgilenmektedir. Kasabanın iftihar ve umutlarını bağladığı kişi durumundaki Hans ise kendinden beklenileni karşılayacak kapasiteye sahip olmasına karşın aslında çok daha farklı yeteneklerle donatılmış bir çocuktur. Daha birkaç sene önce sınava yoğunlaşmasını engelleyecek diye Hans’ın duyguları ve istekleri hiçe sayılmış kendisine büyük haz kaynağı tavşanlarından onu ayırmışlardır. Yazarın diğer kahramanlarındaki gibi doğaya yakın bir ilgiyle bağlı,

özünde sanatçı bir ruha sahip olan Hans da baskı ve telkinlerle kendisine gösterilen yolda ilerlemeyi hedefi olarak görür, ancak yavaş yavaş kendisine yabancılaştığından da habersizdir. Kibir, bencillik ve hırs duygusunun içinde filizlenmesine sebep olan başarısı da onun bu yabancılaşmasına örnektir. Gerek sınıf arkadaşlarından kendini üstün görmesi, gerek sınavı başaramadığı takdirde onu bekleyen hayata duyduğu küçümseme ve gerekse içinde büyüyen hırs onu farkında olmadığı bir biçimde çıkmaz yollara sürükleyecektir.

Birkaç gün süren Stuttgart'taki zorlu sınavın ardından umutsuz beklentisinin aksine sınavı ikincilikle başardığını öğrendiğinde babası ve çevresi dâhil herkesi mutlu eden Hans ilk olarak şimdiye kadar özlemini duyduğu balık tutmaya gider. Görevini tamamlamış olması dolayısıyla bir süre özgür istediği gibi yaşamasına izin verilir. Hans'ın yaz tatilinde *“bütün bunlara tanık olduğundan beri ne çok zaman geçmişti”* (Hesse, 2010a: 46) diye anlatılan doğayla istediği gibi bir süre meşgul olma olanağı, dönemin modern din adamlarını temsil eden rahibin ona tatil boyunca birtakım eksikliklerini gidermesi için ders verme teklifini sunana kadar sürer. Yazar, dönemindeki dini bilim olarak inceleyen, ona dünyevi kimlik kazandırma çabalarını *“eleştiri ile yaratı, bilimle sanat arasında öteden beri sürüp gelen bir savaştır bu, birbirine denk sayılmayacak güçlerin savaşı”*(s.57) şeklinde ifade etmiş söz konusu bu savaştan bilimin galip çıktığı düşünülse de her zaman sanatın üstünlüğünü koruyor olmasını *“yaşam ölümden daha güçlüdür, inanç ise kuşkudan daha kudretli”*(s.57) sebebine dayandırır. Bu sözlerle rahibin dâhil olduğu sınıf eleştirilmiş, ancak ona sınavı kazanamadığı takdirde üzülmemesi gerektiğini telkin eden rahibin karşısında yer alan dini içtenlikle yaşamaya önem veren Flaig usta övülmüştür. Çok geçmeden başladıkları dersler Hans'ı etkisi altına almış ve *“gerçeği araştıranların arasına bu ders sayesinde”*(s.64) kendisinin de dâhil edildiğine inanarak bu yolda her türlü engeli aşacağına kanaat getirmiştir. Hans'ın bu yolu kendisine hedef görerek kendine yabancılaşmasına neden olanları ve bu sebepleri kuşatan devlet düzeni alaycı bir şekilde anlatılır. Nitekim içinde birçok hazine barındıran genç insanların iç dünyalarını balta girmemiş ormana benzeten yazar, söz konusu ormanı düzene koyabilmek için içindeki birçok ağacın yok edilmesi gibi çocukların da topluma yararlı birey olabilmeleri için iç dünyalarını harap eden devleti ve geçerli eğitim sistemini ağır bir şekilde eleştirmektedir.

Tatil bitiminde “*manastır okuluna gideceğine, okulda bambaşka bir yaşam, bambaşka bir öğrenim süreci ile karşılaşacağına*”(s.73) sevinen Hans, Maulbronn Manastırına gelir. Sınıfın örnek bir öğrencisi Hans okul arkadaşlarının kendi aralarındaki gruplaşmalarından içinde onlara katılmak için büyük bir özlem duymasına karşın titizlikle kaçınır. Hans’ın “*ondan daha güçlü biri, ondan daha cesur, onu önüne katıp götürecektir, mutlu olmaya zorlayacak*”(s.97) birinin dışında kimseyle yakınlık kurmaya yanaşmaması bir gün aradığı özellikleri kendisinde taşıyan şair ruhlu başına buyruk Hermann Heilner adındaki çocukla dostluk kurana kadar sürecektir. Aralarında oluşan yakınlığa öncelikle Heilner’in hayata bakış açısı ve sıra dışı kimliği sebep olur, nitekim Hans ile dışardan öyle görünmese de bu bakımdan akrabadırlar. Arkadaşlıklarını bir eğlence ve lüksten öte görmeyen Heilner’in aksine örnek öğrenci Hans için bu arkadaşlık hazine değerindedir. Kendisine sanatın kapısını aralayan Heilner çoğu zaman Hans’ın ders çalışmasına engel olmuş onu derslerden soğutacak sözler söylemiş ancak bir gün manastırda huzuru bozan davranışı nedeniyle tecrit cezasına çarptırılması ile Hans da dâhil tüm öğrencilerle ilişkisi kopmuştur. Birbirlerinden ayrı kaldıkları süre boyunca birbirlerine duydukları ihtiyacı daha fazla hissederek büyük bir özlemle eskisinden daha bir sıcaklıkla birbirlerine bağlanan bu iki dostun yakınlığı başta “*görevi olağandışı ve acayip kişileri değil, iyi Latince ve matematik bilen dürüst ve efendi orta sınıf insanını yetiştirmek*”(s.135) olan okul yönetimini endişelendirmektedir. Nitekim kendisine dahi gözüyle baktıkları ve okulun düzenini tehdit eden Heilner’in etkisiyle örnek öğrenci Hans dostuna yakınlığı ölçüsünde okuldan uzaklaşmaktadır. Hans’da görülen bu değişikliğe endişelenen müdür bir gün Hans’ı yanına çağırarak derslerini kötü etkileyen sebepler arasında Heilner’i göstermiş ve ondan uzak durmasını öğütlemiştir. Ancak dostunu yüzüstü bırakamayacağını ifade eden Hans bu sefer iki arada bir derede kalmış, bir taraftan dostuyla vakit geçirmeye devam ederken aldığı uyarının etkisiyle derslere yönelmesiyle durumu iyice zorlaşmıştır.

Derslerinde istikrarlı bir şekilde düşüş yaşayan ve uzun zamandır gerek öğretmenleri gerekse müdür bey tarafından horlanan Hans, uygunsuz davranışları yüzünden dostunun manastırdan ayrılışından sonra onu bir daha arayıp sormaması ile iyice yalnızlığa itilir. Yaz tatili geldiğinde artık eski sağlığına ve başarısına kavuşacağına dair ümitlerin yitirildiği Hans, başta müdür beyden olmak üzere hayal kırıklığına uğrattığı babası tarafından da adeta amansız bir hastalığa yakalanmış biri olarak muamele görür. Kimse

onu bu duruma düşüren asıl sebepler üzerinde düşünemeye yanaşmaz. Hans bir sinir hastalığına yakalanmıştır ve elden geldiğince iyi davranılması gereken biridir onlara göre. Kendisine hasta gözüyle bakılan Hans böylece büyük ideallerle başladığı manastır okulundaki öğrenimini bir senenin sonunda bırakır. Kasabaya döndükten sonra Hans, daha önce ona büyük ilgi ve sevecenlikle yaklaşanları etrafında göremez. Böylece *“kendisini dışlanmış görüp kimse tarafından sevilmediğini hisseden Hans”*(s.171) yavaş yavaş yazarın diğer kahramanlarında görüldüğü gibi hayal kırıklığına ve yalnızlığına karşı ölüme sığınarak, onu istediği zaman kapısını kendisine açacak bir kurtuluş olarak göremeye başlar, ancak ölüme duyduğu bu yakınlık onu hayata daha bir bağlamış ve sürekli olarak ölümünü ertelemiştir.

Manastırda dikiş tutturamayarak hasta eve gelen oğlunun git gide normale dönmesiyle ona yeni bir meslek alanı arayan baba Joseph Giebenrath oğluna artık bir seçim yapmasını söylemiş, Hans’ın da çocukluk arkadaşı August’un mesleği tornacılığa başlamak istediğini söylemesinin üzerine ustayla görüşüp işe burada çırak olarak başlaması kararlaştırılmıştır. Hans *“hiç değilse yeni bir yaşantı”*(s.223) gözüyle baktığı tornacılık işine seerek başlar. Bir taraftan şimdiye kadar idealleri uğruna çalışıp çabalamalarının, başarı, hırs ve mutluluklarının boşa gittiğini görerek çevreye karşı içi utançla dolan Hans, diğer taraftan yeni bir hayata adım atarak yeni bir topluma dâhil olmanın verdiği bir rahatlık duyar. Öyle ki atölyede çalışırken *“ellerinin şimdiden kapkara kesildiğini görmek”*(s.227) onu sevindirir. Bu şekilde iki gün atölyede çalıştıktan sonra daha önce arkadaşı Augustin’in ilk haftalığını almasını kutlayacakları Pazar günü geldiğinde akşama doğru babasından izin isteyen Hans arkadaşı ve iki başka kalfayla diledikleri kadar içki içip eğlenecekleri meyhanede karanlık çökene kadar vakit geçirirler. *“Bir içki âlemini doğrusu çok daha ürkütücü bir şey olarak”*(s.243) düşünen Hans kendini eğlenceye içkiye tahmininden daha çok kaptırarak oldukça sarhoş bir şekilde arkadaşlarından ayrıldığında babasına hesap verecek oluşundan daha da kötü bir sonun onu beklediğini bilmez. Nitekim geç kalan oğlunu evde elinde sopayla bekleyerek uyuyakalan babası ertesi gün onu ırmakta boğulmuş olarak bulacaktır.

2.3.1.3. Gertrud (1910)

Kahramanlarını çoğunlukla heykeltıraş Goldmund, ressam Veraguth ve entelektüel Haryy Haller gibi sanatçı ve bilgin karakterlerden oluşturan Hermann Hesse, 1910

yılında yayınlanan romanı *Gertrud*'da müzisyen Kuhn'un müzisyenlik mesleğinde edindiği başarılarının yanı sıra kurduğu arkadaşlıklar ve yer yer ümitlenmelerine rağmen sonu arkadaşlıktan öteye geçmeyen hazin aşkını anlatmaktadır. Gençlik döneminde kaleme aldığı ve *“Dışarıdan bakıp yaşamıma şöyle bir göz gezdirdiğimde, pek de mutlu bir yaşam olduğunu söyleyemeyeceğim bunun”* (Hesse, 2012: 5) sözleriyle başlayarak hikâyenin genel panoramasını çizdiği romanında yazar, kahramanın çocukluğundan eserin yazıldığı döneme kadarki hayat serüvenini içeren hikâyeyi yine kahramanın ağzından okuyucuya sunar:

Hayatın gizini ne nesne ve dışardan gelen etkilere ne de insan iradesini aşan kadere bağımlı gören Hermann Hesse, her zaman insanın ancak kendi iradesiyle şekillendirebileceği ve asıl yaşam gayesi olan içsel yaşamını keşfetmesi ve hayatını bunun verdiği direktiflere göre düzenlemesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda her insan izleyeceği yolu kendi fitratına ve karakterine uygun kılavuzlar eşliğinde bulacaktır. Kuhn için de bu yol müziktir. Hayatı kendi başına bir melodi ve ahenk olarak gören Kuhn, ruhunda müziğe karşı özlemi daha *“altı yedi yaşından başlayarak”*(s.6) hissetmeye başlamıştır.

İçindeki müzik aşkıyla gittiği konservatuarda aradığını bulamayan Kuhn düş kırıklığına uğrar. Nitekim dersler ve ödevler onu yıldırarak derecede zorlamış eski ideallerini artık ulaşılmaz görmeye başlamıştır, öyle ki şimdi tek istediği okulu bitirip mütevazı bir kemancı olarak ekmeğini çıkarabilmektir. Bu dönemde okuldaki beklentisinin tersine uğradığı başarısızlığın verdiği sıkıntıların yanında varlıklı bir aileden gelme ve yakışıklı bir delikanlı olmanın nimetlerinden yararlanır. Arkadaşlarıyla eğlencelere katılır. Bu eğlencelerin bedelini Kuhn, geçirdiği kazanın ardından bacağında kalan özürle ödeyecektir. Kuhn, okulu bitirmek için derslerine yönelerek beste yapmayı bir kenara bırakmak istediği dönemde katıldığı müzikle ilgilenen bir aile davetinde opera şarkıcısı olan Muoth'la tanışır. Yaptığı besteleri beğenen Muoth'la karşılaşması Kuhn'un için önemli bir dönemeçtir. Genç, yakışıklı, kadınlar tarafından beğenildiği kadar hoyrat ve mutsuz bir insan izlenimi uyandıran Muoth da Kuhn gibi yalnızdır ve bundan kurtulmak için kendine yakın hissettiği insanlara yaklaşmak için fırsat kollar. Kendisinden yaşça küçük ve çekingen olan Kuhn da ona uygun bir arkadaş olabilecektir. Ancak Kuhn onun yaklaşma girişimlerini tamamen geri çeviremezken kayıtsız da kalmaz, nitekim

ondan hoşlanmış ancak ona güven duyamamıştır. *“Bir insan kapımı çalmıştı, yüreğimi sızlatan ve belki haklı olarak kendimden üstün gözüyle bakacağım biri; ama ben rahatımı düşünüp onu içeri almaya yanaşmıyordum”*(s.39). Muoth, herkese olduğu gibi Kuhn’a da kaba davranarak bacağındaki aksaklıktan dolayı umutsuzluğa kapılmayıyla alay ederek onu incitir. Ancak yaşanan tatsızlıktan sonra aralarında dostluk kurulmuştur. Çok geçmeden Muoth kentteki işini bırakıp başka bir şehirde sahnede oynamak üzere Kuhn’la vedalaştığında Kuhn bu adamı gerçekten sevmiş olduğunu anlar. Muoth’dan ayrıldıktan sonra okuldaki öğrenimini tamamlayan Kuhn da memleketine döner ve birkaç kişiye keman dersi vermek dışında önemli bir iş bulamaz. Birçok yere yazdığı mektuplarına olumlu cevap alamayınca yeniden beste yapmaya başlar. Bir gün Muoth’un operada söylenen şarkılarının ücretini Kuhn’a göndermesi ve ardından da kendisini bulunduğu şehirdeki operada ikinci kemancı olarak çalışmaya davet etmesi üzerine Kuhn’un hayatı farklı bir boyut kazanacaktır. Orkestrada beraber çalıştığı kendisi gibi kemancı olan alçakgönüllü yaşça kendisinden büyük Bay Teiser’le ileride de devam edeceği dostluk kurar. Ayrıca bu dönemde sık sık sevgili değiştiren Muoth’un aşk meceraları Kuhn’u Muoth’dan soğutmuş ve bir süre ondan uzak durmuştur. Muoth’tan uzak durduğu süre içerisinde Muoth’da bulduğu kendisini aramaya ve araştırmaya yönelten gücün yoksunluğu dolayısıyla yalnızlık duygusuna kapılan ve evrende sürüp giden ahengin aksine kendisine benzer bir insan bulamayışından ötürü uyumsuzluk içinde olduğuna inanan Kuhn, başarılarının giderek tırmandığı bu dönemde müzik dostu ve zengin bir adam olan Imthor ve kızı Gertrud ile tanışmasıyla hayatındaki en büyük eksiğin giderildiğini hisseder.

Bestelediği operanın üzerinde Gertrud ve Muoth’la çalışan böylece onların arkadaş olmalarını sağlayan Kuhn’un şehirden uzak kaldığı süre içerisinde Imthor’ların evine daha sık gitmeye başlayan Muoth’un Gertrud ile arasında yakınlaşma olur. Muoth ve Gertrud’un yakınlaşmasından üzüntü duyan Kuhn’un evin kapısında postacının elinde annesinden gelen telgrafı okumasıyla kurduğu intihar planı suya düşer. Telgrafta şimdiye kadar soğuk ilişki sürdüğü ve geçen Noel’de aralarındaki buzları erittiği ve bundan böyle dostu olarak görebileceğine inandığı babasının ölüm döşeğinde olduğu haber verilmektedir. Ancak Kuhn içinde bulunduğu acının büyüklüğüne öylesine kendisini kaptırmıştır ki babasını kaybedeceğine gereği kadar üzülememiştir. Nitekim bir gün sonra babası yanında hayata gözlerini yumar. Babasının ölümünden sıcak bir

yakınlık kuramadığı annesiyle yakından ilgilenmesi, ne annesini ne de Kuhn'u mutlu edebilmiştir. Bir süre sonra Kuhn çabalarının boş olduğunu anlayarak tekrar yaşadığı eski kente döneceğini söylediğinde annesi kararını olumlu karşılar. Kuhn ayrıca öteden beri babası ve kendisine düşmanlık duyan ancak annesine yakın bir dost yüzüyle yaklaşan Bayan Schniebel ile yaşamasının uygun olacağını söyler. Tereddütsüz kabul ettiği bu öneri ilerde otoriter ve pervasız misafir Schniebel'in varlığından duyacağı huzursuzluk yüzünden annesini oldukça pişman edecek ve kadından kurtulmak için oğlundan yardım isteyecektir.

Çalışmalarına kaldığı yerden devam edeceği kente döndüğünde Kuhn, Getrud ve Muoth'un nişanlandığını ve pek yakında da evleneceklerini öğrenir. Kuhn bu evliliğe seyirci olur ve herhangi bir olumsuz beyanda bulunmaz.

Bayan Schniebel'in haddini aşan tutumu yüzünden en sonunda bezen annesi ve oğlunu buna çözüm bulması için yanına çağırdığında duruma el koyan Kuhn bundan böyle annesini yanına alarak eski evi satılığa çıkarır. Yaşlı kadın, her ne kadar evin satılmasına sebep olması bakımından geçmiş hatıralara onları veda ettirse de aynı zamanda anne ile oğul arasında süregelen soğukluğun ortadan kalkmasına vesile olduğu için olumlu bir etki yapmıştır hayatlarında. Bundan böyle oğluyla beraber yaşayan anne eskisi gibi oğlunun mesleğini küçümsemekten vazgeçerek ona saygı duymaya başlar. Annesinin varlığıyla kendini eskisinden daha iyi hissedene ve mesleki kariyerinde başarılarına imza atarak belli bir üne kavuşan Kuhn, Muoth ile Gertrud'un evliliklerinin çok geçmeden beklentilerin tersine bir akış izlediğini fark eder. Daha önceki sevgilerinde yanılmadığını gören Kuhn sevdiği arkadaşlarının acı çektiğine şahit oldukça kendilerine yardım edemeyişinden ötürü üzölür. Münih'te evine dönen Muoth'un kendisini yanına davet etmesi üzerine yanına giden Kuhn'un dostuyla geçirdiğı zaman adeta onunla vedalaşma olacaktır. Nitekim melankolik Muoth karısının onu terk ettiğine ve yegâne avuntusunu böylece kaybettiğine inanarak hayata küsmüş ve kendini içkiye vermiş ve durumu uzatmayarak hayatına son vermiştir. Kocasının ölümünden sonra Gertrud Kuhn ile hep arkadaş kalacaktır.

2.3.1.4. Rosshalde (1914)

1914'de yayınlanan roman *Rosshalde* başarısız bir evliliğin kuşattığı mutsuzluğu anlatmasıyla Hermann Hesse'nin ailevi sıkıntılarına ışık tutması ve eserin sonunda

kahraman Veraguth'un çıkacağı Hindistan yolculuğu da yine Hesse'nin kendisinin yaptığı doğu gezisiyle birebir uyum göstermesi bakımından yazarın eseri kaleme aldığı dönemi yansıtmaktadır. Bölümlemelere gidildiğini gördüğümüz roman, başarılı ressam Veraguth'un malikânesi Rosshalde'ye on yıl önce taşındıktan sonra hikâyenin anlatıldığı zamana kadar geçen dönem hakkında bilgi vererek başlar.

Karakterleri bakımından birbirlerine tamamen zıt olan ve dolayısıyla evliliklerinin başından beri birbirlerine uyum sağlamayı beceremeyen Veraguth ve eşi Adele yedi yıl beraber konakta yaşadıkten sonra Veraguth resimlerini yaptığı atölyede kendisine iki oda yaptırarak buraya taşınır. Yemek saatleri dışında bir araya gelmeyen karı kocayı birbirine bağlayan tek varlık beş yaşlarındaki sevimli oğulları Pierre'dir. Şimdi delikanlı çağında olan ilk çocukları Albert soğuk savaş halindeki anne ve babasından kendisine daha çok benzemesi dolayısıyla annesini tercih etmiş ve babasından yüz çevirmiştir. Çocukluğunun da verdiği bir coşkuyla doğaya bağlı ve bazı yönüyle babasına benzeyen Pierre ise her ikisine de bağlılık gösterir ve birini diğerine tercih etmez. Zaten babayı evde tutan, evliliklerini bitirmekten kaçındıran tek sebep de bu çocuktur.

Evliliğinde aradığını bulamayan ve mutsuzluğunu bastırmak amacıyla daha çok kendini sanatına adayan, bu yolda da önemli ölçüde üne kavuşan Veraguth bir gün gençlik dostu gezgin dostu Burkhardt'dan ziyaretine geleceğini ve iki hafta kadar yanında kalacağını haber veren bir mektup alır. Haberle mutlu olan kahraman bir taraftan da içinde bulunduğu durumdan utanç duyar ve karısına arkadaşının geleceğini oldukça resmi bir şekilde haber verir. Evin alt katında iki odayı kendisine tahsis ettiği dostu Burkhardt'ın konağa gelişiyle *“evin üzerinden adeta bir ağırlık kalkmış”*(Hesse, 2011a:24) ancak yine de zoraki evliliğinin sebebiyet verdiği mutsuzluğunu dostundan gizleyememiştir. Zaten daha önce bir takım sıkıntıların farkında olan Burkhardt durumun daha da ileri boyuta taşındığını, öyle ki karı kocayı daha önce ayrılmaktan alı koyan ilk oğlu Albert'in de babasından uzaklaştığını görünce oldukça üzülür ve sanatında edindiği başarıyla elde ettiği ünün kaynağı yaşadığı mutsuzluğun mekânı atölyedeki odası hakkında *“demek dünyanın dört bir yanındaki sergilerin ve galerilerin onur köşelerinde asılı duran ve satın alınabilmek için kucak dolusu para ödenen tablolar böyle doğmuştu;”*(s.28) diye düşünür. Evdeki kasveti bir nebze olsun aralamayı başaran Burkhardt ev ahalisiyle sıcak ilişki kurmayı başarır. Gezip dolaştığı yerleri gerek

abartarak anlatmasıyla gerekse özenle çekilen resimlerini dostuna göstererek onu yaşadığı maceralara özendirip yanında doğu Asya'ya götürmeyi ve bir süre yanında alı koymayı öteden beri planlayan Burkhardt, sabırla onun saklamaya çalıştığı mutsuzluğunu kendiliğinden anlatmasını bekler.

Tatili evde geçirecek olan büyük oğul Albert'in konağa geldiğini öğrenen Veraguth'un neşesi bir anda kaçar. Nitekim *"elden geldiğince yoksamaya alıştığı"*(s.50) babasını ancak yemekte gören Albert de onunla karşılaşmaktan adeta kaçınır. Misafir Burkhardt ve Albert ile yenilen yemekte zoraki memnuniyet gösterisine daha fazla dayanamayarak yorgunluğunu bahane ederek sofradan kalkıp giden Veraguth'un içinde bulunduğu çıkmazı dostu en çok da bu anda hisseder. Nitekim *"...acınacak durumunu seyirciler önünde güzelleştirecek gücü ve hevesi kendinde"*(s.51) göremeyen Veraguth arkasından gelen dostuna yaklaşan vedadan önce ilk kez kendi isteğiyle olup biteni anlatarak çözülecektir.

Duygusal yönü ağır basan Veraguth, Albert'in küçükken geçirdiği hastalık sırasında karısıyla arasını düzeltmiş ancak büyük bir kıskançlıkla sadece kendisine çekmek istediği oğlunu hırsı dolayısıyla kaybetmiştir. Daha sonra dünyaya gelen küçük oğlunu da kaybetme korkusu yaşayan Veraguth'un boşanma talebi Pierre'yi kendisine vermeye yanaşmayan, bu uğurda büyük oğlunun uzakta bir okula devam etmesine rıza gösteren karısının kararlılığından dolayı da bir daha gündeme getirilmez. Böylece çocuklarını kendisine yaklaştırmaya çalışırken tam tersi bir duruma maruz kalan (ilerde Pierre'nin de kendisini terk edeceğinden emindir) kahraman, kendi sebep olduğu mutsuzluğa gün geçtikçe daha çok gömülmüş ve onu sadece uyuşturmaktan başka ona yarar sağlamayan çalışmalarının arkasında çözüm aramıştır. Ayrıca evdeki kopuk aile hayatından duyduğu utanç onu dış dünyaya kapatmış yalnızlıklar içinde yıllar geçirmiştir. Dostunun bu haline derinden üzülen Burkhardt ona iyileşmek adına biricik varlığı olarak gördüğü oğlu Pierre'den vazgeçerek dış dünyaya açılmasını ve güz aylarında çıkacağı Hindistan gezisinde kendisine katılmasını önerir. Şimdiye kadar sevgi gördüğü tek kişiden, her ne kadar onu kaybetme ihtimalini yüksek görse de vazgeçmek kolay gelmez ancak bu yeni plan için *"ah dostum, içimde öyle bir duygu var ki, sanki güneş hanidir böyle parlamamıştı"*(s. 68) demekten de kendini almaz.

Burkhardt Veraguth'un şimdiye kadar bastırmış olduğu kurtulma özleminin üzerindeki perdeyi aralamış ve kafa karışıklığıyla Veraguth'u yalnız bırakmıştır. Dostundan ayrıldıktan sonra *"onun kendi doğasının belki içten içe çoktan verdiği kararı,"*(s.70) ne kadar kendinden uzaklaştırmak için çalışmalara eskisinden daha sıkı sarılsa da kafasının bir yerinde söz konusu kaçış fikri varlığını güçlendirerek devam ettirir. Öyle ki o farkında olmasa da eskiden görmeden duramadığı Pierre'ye karşı güçlü bağı zayıflamıştır. Zaten evdeki varlığının diğerleri için bir anlam ifade etmediğini hatta kendisinden rahatsızlık duyduklarını hisseden Veraguth'un evdeki yaşamı yavaş yavaş sona yaklaşmaktadır. Tüm bu sezgilerine rağmen yine de Veraguth'un yok olmaya yüz tutmuş oğlu Albert ile olan baba oğul ilişkilerini canlandırma arzusunu Albert'in kardeşiyle gezintiye çıkmak için izin istemek üzere yanına geldiği bir anda oğluna ilgi alanlarını ve sanata bakış açısını sorarak onu lafa tutma çabalarından çıkarabiliriz. Ancak belki ümitsizliğinden belki de sevgisizliğinden oğluna yaklaşma girişiminin ters teptiğini gören Veraguth tek sığınağı resmine yönelerek kendisini sanatında kaybetmek ister. Dostuna yazdığı mektubunda *"meslek hayatımı güzel bir şekilde noktalamamı sağlayacak nitelikte"*(s.91) diye bahsettiği ve kendisi, karısı ve küçük oğlunu yansıttığı onu doyuma ulaştıracak eseri üzerinde çalışmaktadır.

Abisi Albert ile çıktıkları araba gezintisinden mutsuz ve memnuniyetsiz kalan Pierre yakalanacağı amansız hastalığın belirtilerini başta yalnızlık ve çaresizlik olarak hissetmiş ve kendini anlamayan ailesinden kaçmak isteyerek sığındığı bir odada uyuya kalarak anne ve babasını telaşlandırmıştır. Sıradan bir üşütme ya da midesinin bozulduğunu düşünen ailesini yine de korkutan Pierre'nin durumu ilk başlarda ağır değildir. Bir takım sıradan belirtilerle başlayan hastalığı ailesi tarafından da geçici bir üşütme olarak algılanmış ve onun normal hayatına döneceğine inanan Veraguth yaşadığı korkunun ardından hafiflemiş, daha önce yapmadığı şekilde karısına sıcak davranarak çıkmayı planladığı deniz yolculuğundan bahsetmiştir. Bir gün önce geçirdiği rahatsızlıktan sonra iyi görünen hatta bahçede gezip dolaşan ancak çok geçmeden eskisinden daha ciddi şekilde hastalanan Pierre'yi muayene eden doktorun durumunda korkulacak bir şeyin olmadığını söylemesi ile rahatlayan Veraguth, artık buradan hatta Pierre'den ayrılmaktan başka bir yolun kalmadığını, kaderinin onu içinde bulunduğu çıkmazdan oğlu pahasına kurtaracak oluşunu güçlü bir şekilde sezmektedir.

Günden güne hastalığı ciddileşen Pierre menenjit olur ve kurtulma ümidi yoktur. Hastalığının bu ilerleyen safhalarında Pierre adeta son kez babasıyla ve çevresiyle vedalaşmak için kısa süreliğine kendini sağlığına kavuşmuş hissederek bir süre yemek yer ve kendisine okunan masallarla teselli bulur. Ancak kısa süren ölüm iyisi durumunun ardından acılar içinde babası ve annesinin yanında yaşamı son bulur.

Yaradılışı bakımından doğaya yakınlığı ve hayalci kişiliğiyle romantizmin belirleyici özelliklerini kendinde barındıran ve aslında ne annesine ne de babasına tam olarak benzeyen onların aralarındaki tek bağ Pierre'nin ölümüyle aralarındaki tüm ipler kopan karı koca bundan sonraki hayatlarını kendi istedikleri biçimde şekillendireceklerdir. Daha önce oğlundan ayrılmayı göze alarak ondan vazgeçen baba Veraguth önceden kendini hazırladığı bu ölümü metanetle karşılar. Nitekim bundan sonra yıllardır boğuştuğu huzursuz aile ortamından kurtulacak ve kendine maceralarla dolu yeni bir hayat kuracak oluşu onu daha bir hevesle sanatına bağlar.

Hikâyenin sonunda Pierre'nin ölümü adeta gerekli bir son olarak düşünülebilir. Evdeki huzursuz ortama taban tabana zıt bir kişilik gösteren çocuk ne abisinin annesine benzediği gibi duygusallıktan yoksundur ne de babası gibi umarsız acılara kendini teslim ederek miskin bir şekilde akışa teslim olacak bir tabiatı vardır. Sürekli yalnızlığından ve onu anlayacak birinin olmayışından duyduğu ümitsizliği en çok da hastalandığı anda hisseden Pierre'nin artık ne babasının resim atölyesindeki kokulara ne de evdeki piyano sesine katlanamamasını o zamana kadar içinde bulunduğu huzursuz ortama bir isyan olarak düşünülebilir.

2.3.2. Hesse'nin 1917 (Psikanaliz) Sonrası Yayınlanan Eserleri

2.3.2.1. Demian (1919)

İlk olarak Emil Sinclair adıyla romanı kaleme alan daha sonra kendi ismiyle yayınlayan yazar, sekiz bölümden oluşan romanına başlamadan önce Romantizmin belirleyici özelliklerinden biri olan bireyselliğin yüceltilmesi ve insana verilen değerin vurgulandığı giriş bölümünde, genel olarak romanlarında görmeye alışık olduğumuz kendini arama ve gerçekleştirme çabasını ve bu bağlamda yardımına başvurulması gereken yegane gücün insanın yine kendisi, kendi iç sesi olduğunu dile getirerek daha hikâyeye başlamadan genel tema hakkında okuyucuyu fikir sahibi yapar. Buna göre

insanın hayata gelmesinin ve belli bir süre yaşamasının tek bir amacı vardır: Kendi yaşam serüveninde kendisine ulaşabilmek. *“Her insanın yaşamı, onu kendine götüren yoldur, bir yol denemesi, bir yol taslağıdır”*(Hesse, 2011b: 14).

Kendi öz yaşamıyla büyük paralellikler taşıyan hikâyeyi yazar, ben anlatım tekniğiyle Emil Sinclair’ın çocukluk yıllarından başlayarak anlatır. Hermann Hesse’nin eserlerinde sürekli karşılaştığımız zıtlıkların sentezi, zıt kutupların birbirine karşı duyduğu ilgi, daha genel bir ifadeyle varlığını zıt olana borçlu olma durumu, eğitilmiş ve soylu kimseler olduklarını anladığımız anne ve babaya ait bir çocuk olan Emil’in ilköğretim yıllarında kendisini içinde mutlu ve güvende hissettiği evinin dışında bambaşka bir dünyanın var olduğunu keşfetmesiyle romanda kendini gösterir. Bir tarafta huzurun, güvenin ve aydınlığın dünyası olarak nitelediği evinin, anne babasının ve kız kardeşlerinin dâhil olduğu dünya, diğer tarafta öteki dünya diye tabir ettiği insanın doğuştan gelen ve içinde varlığını devam ettiren tüm ayartıcı güçlerin egemenliğinde varlığını sürdüren dünya. Yazarın aydınlık dünyayı anlatırken oldukça övücü sözler kullanmasına karşın, iletmek istediği mesajının söylediklerinin tersi olduğunu düşünmek yanlış olmaz. Nitekim bunlarla ilgili sözlerinde bir küçümseme ve kendini dâhil hissetmeme durumu, ayrıca bu halinden de memnun olması söz konusudur. *“Dünyalardan biri bizim kendi evimizdi, öyleyken daha dar ve daha da sıkıştıktı burası, ... adı anneydi, babaydı bu dünyanın, sevgiydi çatılmış kaşlardı, örnek alınacak kişilerdi, okuldu”*(s.17). İçinde sürekli huzur dolu zamanlara karşı büyük bir özlem çekiyor olmasına karşın Emil hayatını bu dünyayla sınırlı tutmaya yanaşmaz ve bunu, *“yasak dünyada yaşamaya can atıyordum bazen”*(s.19) diyerek ifade eder. Nitekim gittiği okulda da üst düzey kimselerin çocuklarından ziyade alt kesimdeki varoş çocuklarıyla arkadaşlık etmek ona daha cazip gelir. Söz konusu soylu çocukları *“ele avuca sığmayan çocuklardı ama yine de yasaklanmamış iyi dünyaya mensuptu ikisi de”*(s.21) sözleriyle nitelenmesi onun, bu çocukların yasaklanmış dünyaya ait olmamalarını bir eksiklik olarak gördüğüne kanıt niteliktedir. Sinclair’ın asıl hikâyesi de burada başlar, nitekim kendilerine yukarıdan bakılan çocuklardan biri olan ve *“öteki dünyadandı o”*(s.25) diye tanımladığı Franz Kromer adındaki bir çocukla yaptığı arkadaşlık onun başına önemli ölçüde sıkıntı açacak olmasının yanında hikâyeye boyunca yer yer kendinden bahsettirecek kadar önemli bir etki yapmıştır hayatında. İçinde öteki dünyaya olan ilginin sebebiyet verdiği söz konusu çocukla arkadaşlığı da çelişkilidir

Sinclair'in, "*Kromer'in yanında kendimi boğulacak gibi hissediyordum;*"(s.22) diyen Emil ayrıca "*Onun beni yanına almasından ve bana da ötekiler gibi davranmasından memnundum*"(s.22) demesi içinde bulunduğu ikileme işarettir. Kendisiyle gönül yakınlığı kuramadığı arkadaşlarından adeta kendisini geri çekemez onlara yaklaşmak ve kendisini onlara dâhil etmek için çareler arar. Bir gün bu amaçla karşı tarafın ilgisini çekmek adına yapmadığı bir hırsızlık olayını yapmış gibi adeta ben de sizden biriyim hatta suç işlemede daha da hünerliyim dercesine anlatması, onu istemediği kadar öteki dünyanın içine atar. Beklentisinin tersine Franz Kromer ona anlattığı hırsızlık anısından ötürü gıptayla bakmaz, suçunu deşifre etmekle onu tehdit eder. Hiç de ummadığı şekilde gelişen olaylar ve tehditler Sinclair'in hayatını karartır, bu dönem için "*sadece birkaç hafta sürdü, ama sanki bana yıllar gibi, bitip tükenmek bilmeyen bir zaman parçası gibi geldi*"(s.37) demesi de çektiği sıkıntı ve strese örnektir. Kendisini öteki dünyaya adım atmış biri olarak gören Emil artık evinde kendini bir yabancı, suçlu ve günahkar biri olarak görür öyle ki, evdeki rutin hayat için "*artık benim değildi hiçbiri, onların sevinç ve sessizliklerini paylaşamazdım*"(s.29) diye düşünmesi içinde bulunduğu yabancılık duygusuna işarettir. Basit bir yalan ve ardından gelen tehditler ve sömürüler karşısında Emil'in kendisini böylesine çaresiz hissetmesine ve yaşadığı buhranlarına kaynaklık edenin, gerçekten işlediği suçtan ötürü mü yoksa bu olayla beraber içinde yavaş yavaş varlığını hissettiren kötüye iten dürtülerinin mi sebep olduğu tartışılır. Nitekim yaşadığı bu macera onun içinde taşıdığı kötüye ve yanlış olduğunu düşündüğü hayata olan ilgisini bir eylemle ona hissettirmiştir, dolayısıyla içinde bulunduğu suçluluk duygusuna asıl sebep olarak bunu göstermek yanlış olmaz. Yani suçun kaynağı kendisidir, Franz bir yabancıdır, dışardan gelen bir etkidir, o bu olayla görmüştür ki kötülük onun bizzat içinde barınıyordur ve bundan kurtulmanın yolu var mıdır yok mudur belirsizdir onun için. Bu olumsuz etkilerin yanı sıra işlediği suçun kendisine bir ayrıcalık kazandırdığını da, "*babamdan üstün durumda görüyordum kendimi, babamın hiçbir şeyden haberi olmayışına belli bir küçümsemeyle bakıyor, potinlerimin ıslaklığından ötürü beni paylayıp terslemesini bir küçüklük sayıyordum*"(s.31) sözlerinden anlıyoruz. İçinde taşıdığı sır onu adeta üstün kılmış, ayrıcalık kazandırmıştır, öyle ki "*babamın kutsallığında ilk kez bu anda bir çatlak belirmiş*"(s.31) demesi onun gözünde saygın bir yere sahip olan babasının onun için son derece önemli bir olaydan habersiz oluşu adeta babasını oturduğu tahttan indirmeye

yetmiştir. Söz konusu bu ayrıcalık evrensel bir olguya, insanın ancak günah ve sevap işleyerek insanlık derecesine yükselme olanağının olduğuna işaret etmesi bakımından önemlidir. Nitekim insan iyinin ve kötünün kesişim noktası olarak yaratılmış ve yaşama amacının ise bu ikilemden sıyrılarak doğruya ulaşmak olduğu semavi dinlerce kabul edilen bir gerçektir. Burada yazarın bu küçük ayrıntıda evrensel bir konuya temas ettiğini görüyoruz.

Kısa bir süre için Sinclair'ın hayatına giren fakat etkisini yıllarca hissettiren kötü çocuk Franz Kromer, hayat dönemecinde onun kendisiyle yüzleşmesini simgeler adeta. Onunla beraber suçlara, pişmanlıklara, acılara ve korkulu heyecanlara adım atmış ve evinin güvenli kapılarının ardındaki gerçek yaşamın içinde kendini bulmuştur. Onu çocuk yaşında büyük acılarla tanıştıran bu dönemecin ölüm gibi kaçınılmaz bir olgu olarak yansıtılması hayatta iyiye olduğu kadar kötü olana da duyulan ihtiyacı vurgular niteliktedir.

Hermann Hesse hikâyeyi iki önemli sembolü temel alarak kurar. Bunlardan biri “nişan” sembolüdür ki Sinclair ve Demian arasındaki ilk diyalog Demian'ın konuyla alakalı alışlagelenlerin ötesinde düşünceler ortaya atmasıyla gerçekleşir. Demian'a göre söz konusu nişan vardır ancak bu, öğretmenlerin anlattığının tersine Kabil'in Habil'i öldürmesinden sonra onu korumak adına verilen bir nişan değil, kıssanın başlangıcından beri Kabil ve onun soyundan gelenlerin alınlarında var olan bir ayrıcalık, cesaret ve üstünlüğün nişanıydı. Yani insanlık tarihinde Kabil aslında kötülüğün simgesinden ziyade bir üstünlüğün simgesidir. Habil ise kendilerini iyi diye tanımlayan insanların Kabil gibi gözü karaların karşısında içine düştükleri güçsüzlüklerine adeta bir kılıf uydurmasıdır. Demian bu sözleri ile Emil'i derinden etkilemiş, onun “*körpe ruhunun kuyusuna bir taş atmıştır*”(s.47). Sinclair'ın öteki dünyaya adım atışından sonra tanıştığı, yaşlılarına göre oldukça olgun görünen, davranışlarında ise yetişkinlerden farksız olan ve romana adını veren karakter Demian ile aralarında geçen ilk münasebet bu motifin işlenmesi ile olur.

Franz Kromer'den kurtuluşuna vesile olacak olan Demian'a karşı konulmaz bir ilgi duyan Emil, içten içe ondan hoşlanmaz ve uzak durmaya özen gösterir. İçinde ona karşı hem büyük bir yakınlık duyar diğer taraftan da kendinden iten soğuk bir havası vardır. “...gözlerim sık sık Demian'ı aradı, yüzü garip bir biçimde büyülüydü beni....

Doğrusu kendisinden hoşlandığımı söyleyemem”(s.41). Ayrıca Emil’in onunla ilgili, “öyle bir duygu ki, minnet ve ürkekliğin, hayranlık ve korkunun, yakınlık ve içten içe bir nefretin tuhaf karışımından oluşuyordu”(s.59) demesi de yine bu çelişkiye işaret eder. Kendisini acıların ortasında hissettiği bir anda hayatına giren Demian’ın Sinclair’in hayatındaki önemi üzerinde dikkatle durulması gerekir. Nitekim Demian’ın kendini bulma yolundaki kılavuzu olacak olmasını önceden sezen kahraman, bu yolun zorluklarla, acılarla dolu olduğunu anlamış ve Demian’ın ayartıcılığından uzak durmaya özen göstermiştir. Bir taraftan ona hayranken diğer taraftan ondan tiksinti duymasının sebebini biz, onun kendisini kendine giden yolu takip etmesini isteyen ve bunun için onu adeta zorlayan gücün etkisinden kurtaramamasına ve aynı zamanda onu zorluklarla mücadele etmekten kaçırın bir güçsüzlüğün esiri olmasına bağlayabiliriz. Dolayısıyla yaşadığı bu ikilem nedeniyle Emil, Demian’ın kendisini Franz Kromer’in elinden gizemini çözemediği bir şekilde kurtarmasının ardından “belki bir yıl, hatta daha uzun bir süre kendisiyle hiç”(s.67) konuşmamış ve ondan kaçmıştır.

Sinclair kendisini Demian’dan uzak tutup yeniden evinin güvenli ortamına bırakmış ancak ilerleyen zamanlarda çocukluğunun giderek ondan uzaklaşmaya başlamasının ardından içinde uyanmaya başlayan cinsellik dürtülerinin onu yeniden Demian’a yaklaştırır, “o andan başlayarak Demian’la yine bir bağ kurulmuştu”(s.70). Aralarında yeniden oluşan bu bağ artık Sinclair’i eskisi gibi korkutmaz aksine ona yaklaştırır. Demian’ın alışlagelen Hristiyanlık inancına aykırı sözleri Sinclair’i çoğu zaman ürkütse de kafasını karıştırmaktan geri kalmaz. Demian gerek bir dost gerekse bir öğretmen edasıyla Emil’in iç dünyasına nüfuz eder onu tabiri yerindeyse avucunun içine alır. “Onun bir bakışı, rahibin tuhaf bir açıklamasına, acayip bir özdeyişe dikkatimi çekmeye yetiyor, bir başka bakışı ise beni uyarıp anlatılanlara kuşku ve eleştiriyle yaklaşmama yol açıyordu”(s.71). Genel olarak okula karşı istemsiz olan kahramanın Demian’la katıldıkları Konfirmasyon dersine verdiği önemin derste öğrendiklerinden kaynaklanmadığını, bu yakınlığı Demian’a borçlu olduğunu da ifade etmektedir.

Okulun tatile girmesinin ardından gelecek dönem başka bir şehirde okula başlayacak olan Emil o seneden sonra uzun bir süre Demian’dan uzak kalacaktır. Demian onun iç dünyasında bir takım gizlere dokunmuş, onları uyarmış ayrıca düşüncelerini etkilemekle iç dünyasına ulaşmaya çalışmış ve başarılı olmuş, ardından da evinden ve kendisinden

uzak kalacağı yeni okul döneminde onu tüm kafa karışıklığıyla baş başa bırakmıştır. Sinclair, Demian aracılığıyla adeta önce izleyeceği yol ile ilgili teorik bilgiler edinmiş ardından öğrendiklerini hayata geçirmek için kendini yapayalnız hissettiği bir hayata başlamıştır. Bu dönemi Emil öteki dünyaya yeniden bir dönüş olarak da görür. Nitekim edindiği yeni arkadaşları ile içkiye alışı öyle ki, kendini “*ünlü bir meyhane müdavimi kesilmişim; bir kez daha o karanlık dünyanın malı olmuşum düpedüz, Şeytan’ın eline düşmüştüm, söz konusu dünyada yaman biri sayılıyordum*”(s.95) sözleri ile niteler. Okulda da başarısız bir öğrenci olan Emil, işlediği günahlar sebebiyle büyük vicdan azabı çekmekte ve kendine gün geçtikçe yabancılaştığını hissetmektedir. Ne özlemini çektiği geçmişine dönebilen ne de içinde bulunduğu yaşama tam manasıyla ayak uydurabilen Emil’i içinde bulunan çıkmazdan platonik aşkı Beatrice adındaki kızın hayali kurtaracaktır. İç dünyasında huzur bulan Sinclair’in okul ve günlük yaşamı da değişmiş, öyle ki müptelası olduğu içki ve gece hayatından bir çırpıda kendini kurtarmıştır. Hayatında gelgitler yaşayan Sinclair çocukluk döneminde de söz konusu bunalımlara maruz kalmış, fakat o zaman kurtuluşu ailesinde, anne ve babasının güvenli evinde bulmuştu, ancak şuan durum değişmiş nitekim bu ikinci kurtuluşunu, “*şimdiki aydınlık dünya, bir bakıma benim kendi eserim sayılacaktı;*”(s.102) diye anlatır. Kendini bulma yolunda ilerleme kaydettiği, bu sözlerle açıklık kazanır.

Hikâyede işaret edilen ikinci sembol Sinclair’in evlerinin “*kapı kemerinin üstünde kilit taşı olarak yerleştirilmiş bir çeşit armaydı*”(s.42). İlk olarak Demian tarafından fark edilen söz konusu arma kabuğunu kırıp çıkmak için uğraşan bir atmaca kuşunu temsil eder. Kahramanın yaşamına yön verecek şekilde önem arz eden bu ikinci sembol hakkında daha önce kısa bir bilgi verilmiş ancak konuyla alakalı detaylı bilgiler Emil’in düşünde gördüğü atmacanın resmini Demian’a göndermesinin ardından Demian tarafından kendisine ulaşan gizemli cevaptan sonra okuyucuya aktarılır. Demian’dan geldiğine inandığı “*kuş yumurtadan çıkmak için savaş veriyor. Yumurta dünyadır. Doğmak isteyen, bir dünyayı yok etmek zorundadır. Kuş Tanrı’ya uçuyor, Tanrı’nın adı Abraxas’tır*” (s.114) notu, Sinclair’i yeni bir dönemecin eşiğine getirir. Şimdiye kadar öğrendiği, kutsallığına inandığı Tanrı’nın aksi özellikler taşıyan ve “Tanrısal ile Şeytansal arasında simgesel bir bağlantı kurmak olan bir Tanrı’nın adı” olarak algıladığı bu terim, zıtlıkların sentezi, iyi ve kötünün birbiriyle olan sıkı bağına işaret etmesi bakımından hikâyeyi oluşturan düğüm noktalarından biridir. Abraxas adındaki bu

Tanrı'nın varlığını öğrenmesinin ardından Emil'in hayatında da buna paralellik gösteren değişimler olur. Yeni öğrendiği bu Tanrı'yı anlaması için ona rehberlik edecek olan sıkça gördüğü bir düş bunlardan biridir. Söz konusu düşünde gördüğü varlık onun kendini bulma yolundaki rehberlerinin adeta sentezidir.

Aynı dönem içerisinde Pistorius adındaki org sanatçısıyla kurduğu dostluk ona ilerlediği yolda basamak atlamasına vesile olması açısından yine önemlidir. Emil'in belli bir süre devam edecek olan dostlukları süresince önemli kılavuzlarından biri olan Pistorius'dan öğrendiği en önemli şey, içinde barınan olumlu olumsuz duygu ve düşüncelerini dışlamaması gerektiği, hepsinin onun kendini bulma yolunda bahsedilen ve göz ardı edilmemesi gereken işaretler olduklarıdır. Bu doğrultuda Pistorius'un, *"kendi içgüdüleri ve ayartılarına saygı ve sevgiyle davranabilir. İşte o zaman taşıdıkları anlamı açığa vurur bunlar ve hepsinin de bir anlamı vardır"*(s.138) sözleri buna örnektir. Bu noktadan hareketle eser boyunca sürekli vurgulanan insanın kendini araması ve bulmak için başvurduğu yollar ve çareler bir kez daha *"kendisi de yetişkin bir kaçık sayılabilecek Pistorius"*(s.134) un aracılığıyla daha çok Abraxas üzerine yaptığı açıklamalarla dile getirilir. Din çerçevesinden bakıldığında küfür sayılacak inançlar öne süren bu dine mensup kişiler, doğruları ve yanlışları kabul etmede daha önceden belirlenen kuralları kendilerine ölçü olarak almazlar, onlar bunun için içinde taşıdıkları insanlık gücünden yararlanarak kendi içlerine dönerler ve iç seslerinin, sezgilerinin onları yönlendirmesiyle doğruyu, daha doğrusu kendilerini bulmakla görevlidirler. Bunun yanı sıra bu dostluktan Emil'in öğrendiği bir başka ders ise Romantizmin özelliklerinden biri olan kâinatta var olan birlik ve bütünlüktür. *"İç dünyamızla bu şekilleri yaratan doğa arasında bir uyumun var olduğu duygusunu uyandırır insanda"*(s.129) sözleri ile insanın yaşadığı doğayla sıkı bir bağ içinde olduğu hatta *"dağ ve ırmak, ağaç ve yaprak, kök ve çiçek, doğada şekillenmiş ne varsa hepsinin örnekleri bizim içimizdedir, bizim ruhumuzdan kaynaklanmaktadır hepsi ve bu ruhun özü sonsuzluktur"*(s.129) diyerek insan ve doğanın iç içe geçmiş varlıklar ve birbirinden bağımsız olarak düşünülemeyen kavramlar olduğu anlatılır. Sinclair izlediği yolda ona yoldaş olan çeşitli kılavuzlarının yardımıyla önemli ölçüde ilerleme kaydetmiş ve zamanla dostu Psitorius'un artık ona katkı sağlamayacağını sezmesiyle aralarındaki dostluk, çizgisini değiştirmiştir. *"Yavaş yavaş içimde beliren bir duygu, dostum Pistorius'u kayıtsız şartsız önder olarak benimsememe karşı çıkıyordu"*(s.151).

Sinclair'in, kendisini aşan bir idealin peşinde olan ve bunda başarısız olmaya mahkûm Pistorius için *“sözlerini aşırı derecede öğretici buluyor, benim ancak bir parçamı doğru dürüst anladığımı hissediyordum”*(s.151) demesi de onun artık kendisi için yetersiz kaldığını düşünmesine bir başka örnektir.

Sinclair'in hayatının asıl dönüm noktası, arayışının kilit noktası, üniversite okumak üzere gittiği şehirde Demian'ı bulmasının ardından onun annesiyle kuracağı dostluktur.

Kabil sembolünün yanı sıra adı geçen atmaca sembolü de burada yine karşımıza çıkar. Hikâyenin başında kabuğunu kırmak için savaş veren kuşun Sinclair'in evinin kapısında *“zamanla yassılmış ve üzerine defalarca boya çekilmişti”*(s.42) denilerek belirginlikten uzak olarak tanımlanması kahramanın o zamanki yaşam gayesinin henüz farkında olmadığına işaret ettiği şeklinde yorumlanabilir. Şimdi onun gökyüzünde yağmur dolu bir buluttan sıyrılarak yükseklerle uçup giden dev bir kuş olarak tasvir edilmesi Sinclair'in kişisel gelişimine paralellik gösterir. Nitekim Sinclair belli aşamalardan geçmiş ve arayışı olgunluk seviyesine yükselmiştir. Demian tarafından söz konusu uçup giden dev kuş, yakın zamanda gerçekleşecek bir yıkımın yeniden doğuşa vesile olacak olması bakımından yorumlanır. *“yazgıda atılmış bir adım sanki.”*(s.186) Ölüm ve yeniden doğuş genelden özele doğru yorumlanacak olursa; ölüm kokan ve kendini yenilemek isteyen dünya, içinde bulunduğu durumdan bir felaketle kendini kurtarabilecektir ki, bu da yakın zamanda patlak verecek olan savaştır. Rusya ile başlanan savaş sırasında Demian ve Sinclair de savaşa katılırlar. Dünyanın yeniden doğuşuna vesile olan savaş Sinclair'in de Demian'a veda etmesine sebep olması bakımından onun için de bir yeniden doğuş olacaktır. Nitekim kendi ölümüyle Sinclair'i yalnız bırakan Demian, onun ilk kez Franz Kromer olayı ile çocukluk döneminde yardımına yetişmiş ve o zamandan beri de gerek birebir gerekse sezgileri ile uzaktan uzağa ona yardım elini uzatmıştır.

Demian'ın Sinclair için ifade ettiği anlam ve hayatındaki rolü yoruma açık olarak okuyucuya sunulmuştur. Onu gerçekten anlatıldığı şekliyle gerçek bir insan olarak düşünmenin yanı sıra Sinclair'in kendi iç dünyasının bir yansıması olarak da düşünmek yanlış olmaz, nitekim Demian Sinclair'in kendi iç dünyasına yönelmesiyle karşısına çıkmış, ona hem yakın hem de oldukça uzak ve soğuk görünen bir kimlikle eserde anlatılmıştır. Demian bir bakıma hayatın kendisidir. Dünyadır, yaşamdır, günahdır ve

yine günahlardan kurtuluştur, evrenseldir; Sinclair onu “binlerce yıllık bir yüzdü sanki, zamansızdı, bizim yaşadıklarımızdan değişik zamanların damgasını taşıyordu”(s.68) diye tanımlayarak onu dünya gibi eski, öteden beri varlığını devam ettiren olguların simgesel dışı vurumu olarak yansıtmış, dolayısıyla evrenselliğine işaret etmiştir. Demian’ı kimsenin sevmemesi de “Kimse sevmiyordu Demian’ı, annesi dışında kimse tanıımıyordu”(s.67) Demian’ın temsil ettiği yolun zorluklarla dolu olduğuna işaret eder. Sinclair’in de yer yer ondan uzak durduğunu ve nefret etmesinin sebebinin buna bağlı olduğuna daha önce değinmiştik. Demian hayatı boyunca Sinclair’e rehberlik etmiş ve onu gerçek olgunluğa ulaştığı bir dönemde öterek yalnız bırakmıştır. Buradan hareketle Demian, Sinclair ona ihtiyaç duyduğu sürece varlığını sürdürmüş onu Bayan Eva’ya ulaştırmış (Kadın konusunda derinlemesine üzerinde duracağımız Bayan Eva ile ilgili burada detaylı bilgi vermeyeceğiz) ve hikâyenin sonunda ölmek suretiyle Sinclair’in gerçek anlamda hayatından çıkmıştır. Ayrıca Demian’ın Sinclair’e son anında “...kendi içine kulak verecek, kendi içini dinleyeceksin. O zaman göreceksin ki, ben içindeyim senin”(s.198) demesi de yine onun Emil’in iç dünyasının bir yansıması olarak düşünülmesine sebeptir.

2.3.2.2. Siddhartha (1922)

Hermann Hesse’nin olgunluk çağına kaleme aldığı en önemli gelişim romanlarından (Entwicklungs- und Bildungsroman) biri olan “Siddhartha”da, romana adını veren başkahraman Siddhartha’nın çocukluğundan yaşlılığına kadar geçen yaşam kesitindeki kendini arama ve gerçekleştirme serüveni kronolojik olarak anlatılmaktadır. İki ana bölümden oluşan romanda, Siddhartha’nın kendisini çeşitli uhrevi yöntemlerle eğitme çabaları odak noktasında yer alır. Romanda ana kahramanın bu gelişim süreci (Om,.....vb gibi) belli başlı başlıklarla kategorize edilerek aşama aşama aktarılır. Burada ana kahramanın içsel gelişim sürecini biçimlendiren söz konusu aşamaları kısaca ele almak yerinde olacaktır:

Hindistanlı bir Brahmanın oğlu olan Siddhartha, başta kendisi de bilgin ve soylu kimse olan babasından olmak üzere birçok öğretmenden dersler almış, o zamanın koşullarına göre en iyi şekilde yetişmiştir: “Şimdiden öğrenmişti Om’u, bu sözler sözünü sessizce söylemeyi... Varlığının derinliklerinde Atman’ı duymayı şimdiden öğrenmişti, yok edilmez, evrenle kaynaşmış Atman’ı”(Hesse, 2009a: 11). Oldukça zeki, bilip öğrenmeye

susamış ve gelecekte büyük bir bilge olacağı düşünülen genç Siddhartha, kendisi de bir bilgin olan babası için bir övünç kaynağıdır. Ona duyulan bu hayranlık sadece ailesi ile sınırlı olmaz, nitekim yakın çevresi, başta arkadaşı Govinda da Siddhartha'nın sıradan bir insan olmadığına inanırlar. Onun en büyük hayranı olan Govinda Siddhartha'yı sadece bir arkadaş olarak değil, kendisine bir önder, yol gösterici olarak görür, hatta onun hizmetkârı olmayı kendisi için şeref sayar. Kısaca Siddhartha herkes tarafından sevilen, varlığı ile haz kaynağı olan ve gönülleri şenlendiren bir gençtir.

Ancak kendisine gösterilen tüm bu alaka, sevgi ve saygıya rağmen Siddhartha'nın içinde huzur yoktur, sürekli bir hoşnutsuzluk içini kemirir. Dünyevi ve uhrevi ihtiyaçları eksiksiz bir şekilde karşılanan Siddhartha'nın mutsuzluğu ise burada başlar, baba ocağında öğrendikleri onu tatmin etmekten uzaktır: *“Ve hissetmeye başlamıştı ki, babasının sevgisi, annesinin sevgisi, ayrıca dostu Govinda'nın sevgisi onu her zaman mutlu kılamayacaktı”* (s. 13). Öğretmenlerinin öğrettiği kuru bilgiler, günahlardan arınma, meditasyon, tanrılara sunulan sungular ve daha bir çoğu içindeki boşluğu doldurmaya yetmez, aklının edindiği bilgilerle kalbinin yetinmek istemediğini, ruhunun dinginliğe kavuşup gönlündeki açlık ve susuzluğun bu şekilde giderilemeyeceğini içten içe sezmektedir. Siddhartha baba ocağında kaldığı sürece amacına ulaşamayacağını anlar, yani var olan Ben'ini ne bulabilecektir ne de ona galip gelmeyi başaracaktır, bu yüzden arayışına gezgin samanaların arasında devam etmeye karar verir. Bu kararını babasına açıklaması üzerine isteği reddedilir bir daha da bu istekle karşısına çıkmaması öğütlenir. Ancak Siddhartha'nın kararlılığı karşısında babası çaresiz kalır ve onun bu arzusuna boyun eğer. Siddhartha'nın evi terk etme düşüncesini ilk paylaştığı kişi, sadık dostu Govinda, onu bu yolda yalnız bırakmaz ve ikisi beraber samanalara katılırlar.

Siddhartha kendini arama ve benliğinden sıyrılma yolunda çileye, acılara, yoksulluğa göğüs gererek gezgin dilenci samanaların yanında arayışına onlar gibi yaşayarak devam eder. Burada Siddhartha ve Govinda çeşitli yöntemlerle duyularını ve belleğini öldürmeyi, binlerce kılıkta Ben'inden sıyrılıp çıkmayı başarır ancak sonunda hep aynı başlangıç noktasına geri dönerler.

Hayattaki yegâne amacı gerçek erdeme ulaşmak ve bu yolda kendisine en büyük engel olarak gördüğü kendi öz Ben'ini öldürmek için nefsini terbiye etme yolunda olan samana Siddhartha'nın dünyaya bakış açısı oldukça olumsuzdur: *“Dünyanın acı bir tadı*

vardı. Eziyetli yaşamak”(s. 22). Onun dış dünyaya olan bu tavrı hayatı boyunca başını ağrıtacaktır, nitekim içinde bulunduğu ikilemden kurtulması, o farkında olmasa da buna bağlıdır. Yaşadığı sefalet onun kendisini diğer insanlardan üstün görmesine sebeptir, öyle ki sıradan insanları hep “*çocuk insanlar*” (s.85) diye niteler. Karamsarlığı ve küçümseyici tavrı onu yalnızlaştırdığı gibi amacına ulaşmasına engel olmaktadır, kibrinden arınmadıkça Siddhartha asla huzura kavuşmayı başaramayacaktır. Onun bu genel tutumunun nedenini çevresinde edindiği öğretilerde aramak yanlış olmaz. Siddhartha her ne kadar kendi içinde öğretilere güven beslemese de kendisini öğretilere bağımlı hissettiği dönemlerde dünyaya hep suçlayıcı bir gözle bakar ve güzelliklere gözlerini kapatarak arayışını sürdürür. Siddhartha ve Govinda üç yıl kadar bir süre Samana olarak yaşarlar. Bu süre içerisinde manevi anlamda tatmin olmaktan oldukça uzak olmasına rağmen teknik olarak Siddhartha’nın Samanalıkta hiç de azımsanmayacak ölçüde bir başarı elde ettiği de aşîkârdır, öyle ki oradan ayrılmaya karar verdikleri anda buna karşı çıkan içlerindeki en yaşlı ve tecrübeli Samanayı Siddhartha onlardan öğrendiği becerilerle etkisiz hale getirip kararını ona telkin yoluyla kabul ettirmeyi başarmıştır.

Baştan beri hep şüpheyile yaklaştığı katı kurallar dairesinde doğruya ulaşma emeli, ikinci kez Samanalıkta başarısızlığa uğrayarak son bulur. Samanalar arasında geçirdiği üç yıl sonucunda Siddhartha’nın vardığı sonuç: “*...şimdiye kadar öğrendiğim tek şey, hiçbir şey öğrenemeyeceğim oldu*”(s.27) şeklindedir. O sıralarda ülkeyi baştanbaşa dolaşan bilge kişi Gotama-Buddha’nın namı Siddhartha ve Govinda’nın da kulağına gelir. Söylentilere göre bu kişi hedefe varmış ve gerçek huzuru tatmıştır. Siddhartha ve Govinda da bu haber üzerine çok geçmeden bu ulu kişiyi ziyaret etmek için yola düşerler.

Dünya zevklerini kendilerine haram eden Samanaların davranışları ve düşünceleri arasındaki uyumun gerçekliği tartışmaya açıktır. Görünürde nefsinin yok etmek için uğraşan hatta bunu başarmış olan Samana önderi, kendisinin Nirvana’ya ulaştığı söylenen Buddha’nın öğretilerine inanmaz ya da onu kendisine rakip olarak görmektedir. Rekabet duygusu da hiç şüphesiz kişinin hala benliğinin var olduğunun hatta bunun güçlü olduğunun kanıtıdır. Davranış ve düşünceleriyle topluma örnek olacak olan bu kişi kendi çıkarına ters gelen bir durumda hiç de benliğinden arınmış bir tablo çizmez.

“Samana iki delikanlının kendisini terk edecek olmasına kızdı, bağırıp çağırdı, aşığılayıcı kaba sözler söyledi”(s.32). Sonuç olarak Siddhartha ve Govinda buradan istediklerini elde edemedi ayrırlılar. Ayrırlırken de Siddhartha aracılığıyla yazar, “Ben suyun üstünde yürümek istemiyorum ki, bırakalım yaşlı Samanalar böyle kerametlerle oyalanıp dursun”(s.33) diyerek suyun üstünde yürümeyi büyük bir başarı olarak gören maneviyat insanların emellerine daha genel bir ifadeyle kendilerini belli bir öğretiye hapsetmiş kişilere karşı alaycı bir tutum takınır.

Samanalardan ayrıldıktan sonra Siddhartha ve Govinda, kitleleri peşinden sürükleyen Buddha'nın ve öğrencilerinin bulunduğu koruluğa gelirler. Dışarıdan diğer keşşilerden farksız görünen Buddha'yı gördüklerinde Siddhartha ve Govinda onu hemen tanırlar. Siddhartha, arayışına yeni bir yol gösterici ve ışık bulma ümidiyle Gotama'ya gelen arkadaşı Govinda ile aynı duyguları paylaşarak yola çıkmamıştır. Çocukluğundan beri şüpheyile yaklaştığı öğretilere samanalıkta iyice inancını yitiren Siddhartha'nın buraya gelişinde güttüğü asıl amaç, Buddha'ya karşı duyduğu merakla karışık hayranlık duygusuna ve onunla bizzat tanışma arzusuna dayanır. *“Öğretiye pek merak etmiyordu aslında, yeni bir şey öğreneceğine inanmıyordu”(s. 37). Buna rağmen Buddha her haliyle Siddhartha'da büyük bir hayranlık hissi uyandırır. Kendisinden şimdiye kadar kimseden olmadığı kadar etkilendiği ve ona gıpta ettiği kadar kimseye gıptayla bakmadığı Buddha'yı Siddhartha diğer bilgilerden apayrı bir yere oturtur. Nitekim Buddha için Siddhartha “bir insan gördüm, bir tek insan gördüm şimdiye kadar önünde gözlerimi yere indirmeden duramadığım”(s. 44) der.*

Buddha'nın Siddhartha'nın hayatında önemli bir yeri olduğu yadsınamaz fakat o arkadaşı Govinda gibi ona bağlanmayı istememiştir. Öğretisine dâhil olmayı reddetmesine rağmen arayışına yön vermede onun büyük katkısı olmuştur. Burada kendine özgü bir şekilde özgürlüğünden ödün vermeden yoluna devam etmesi gerektiğini kavrar. Çünkü Siddhartha'ya göre mutluluk öğretilerle bulunamaz, ama insanlar huzuru ve dinginliği hep kurallar arkasında aramaktadırlar. Gotama kendi içinde huzura kavuşmuş olabilir fakat bu herkesin onun izinden giderek aynı noktaya ulaşacağı anlamına gelmez, *“kendi aramalarının sonunda, kendi izlediğin yolda, düşünerek, meditasyonla, bilip kavrayarak, ilhamla sağladın bunu. Öğretiyle değil!”(s. 43). Her insan ayrı bir dünyadır, dolayısıyla izlenecek yollar da türlü türüdür.*

Siddhartha Buddha'nın yanında bu sonuca ulaşır ve artık öğretisi ve önder aramaktan vazgeçerek kendi yolunda yürümeye karar verir. *“Bu yüzdendir ki yolculuğumu sürdüreceğim bir başka öğretisi, daha iyi bir öğretisi aramak için değil hani, çünkü biliyorum ki böyle bir öğretisi yoktur, tüm öğretilere sırt çevirip hedefime tek başıma ulaşmak ya da bu uğurda ölmek için yapacağım bu yolculuğu”*(s. 43).

Yazarın bize yansıttığı şekliyle gittiği yolda ve insanlara yol göstericiliğinde diğer önderlerin aksine samimi olan Buddha'nın Siddhartha'ya yaptığı en büyük iyilik ona özgürlüğünü bağışlaması ve ona aradığı anahtarın yerini hissettirmesidir. Buradan sonra Siddhartha yola yalnız devam edecek çünkü sadık gölgesi Govinda'yla yolları Buddha'da ayrılacaktır. Biricik dostundan ayrıldığına Siddhartha hayıflanmaz tersine bunun olması gereken olduğunu düşünür. Siddhartha Gotama'nın koruluğunda sadece arkadaşı Govindayı değil kendi eski yaşamını, eski ideallerini ve bu ideallere ulaşma çabalarını da geride bırakır. Tüm amaçlardan, öğretisi ve öğretmenlerden arınmış bir Siddhartha olarak ormanda yapayalnız düşüncelere dalar. Gotama'yı gördükten sonra anlamıştır ki, o zamana kadar aradığı şey ben'di kendiydi, bu yüzden de aranılan şeyin bilgisi anahtarı kendinden başka bir yerde olamazdı. Öğretilerin fayda vermemesi de bu yüzdendi. *“Hikmetini ve iç yüzünü bilmek istediğim tek şey, Ben'di...”*(s. 47) kendisini aradığını zannederken de aslında ondan hep kaçmıştır. *“Kendimden korkuyordum çünkü kendimden kaçıyordum”* (s. 47). Bu keşif Siddhartha'yı adeta derin bir uykudan uyandırır. Öğretilerin ve kuralların arkasında saklı olduğunu düşündüğü o sanal varlık eriyip gitmiştir gözünde, şimdi var olan varlığın kendisidir ve tanınması bilinmesi gereken de odur. Adeta çok bilinmeyenli bir denklemin bilinmeyenleri teke indirgenmiş ve yapılması gereken tek şey kendini araştırmak ve tanımak olmuştur.

Siddhartha arayışlarını ve izlediği metotların anlamsızlığını fark ettiği andan itibaren kendisine yeni bir hedef seçer ve bu onun hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biri olur. Kendini kendinde arayacak ve tanıyacaktır. Bu düşünceyle birlikte hayata bakış açısı da kökten değişir. Eskiden hayat yalan ve yaşamak ona göre bir eziyetken şimdi dünya renkli ve güzeldir. *“Güzeldi dünya, renkliydi, garip ve gizemliydi”*(s. 48).

Dini kurallar çerçevesinde yaşanan hayatlar ve kendilerine münzevi yaşamı düstur edinenler hep karamsar bir tablo çizmektedirler. Hayatı, dünyayı ve dünyaya dair her şeyi küçümsemeyi kendilerine adeta görev edinmişlerdir. Dünya her şeyiyle yalanı

temsil eder. Hiçbir zaman dost olmamıştır insana, dolayısıyla da dindar insan, nefsini öldürmeyi amaçlayan kişi hep uyanık olup ona kanmamalıdır. Bunun tersine, dünyaya dönük yaşayan insanın da bakış açısı olumludur. Dünyayı sever, ondan zevk almaya bakar. Birbirine zıt bu iki yaşam tarzının hangisinin doğru olduğu tartışılır. Ancak esere dönük bir eleştiri yapacak olursak kendi başlarına her iki görüşün de yanlış olduğunu görürüz. Nitekim çocukluğundan yaşlılığına kadar hep mutluluğun peşinde olan Siddhartha romanda birinci bölümün sonuna kadar hep dindar, münzevi bir kişidir fakat bu tutumu onu hiçbir zaman huzura götürmez, zaten sonuç olarak yanlış bir yolda olduğunu anlar ve bu hayatına bu yolda en büyük kişiyi gördükten sonra son verir. Son noktayı Buddha'yı, dindarların gerçek önderlerini gördükten sonra koyması da aslında bir takım noktalara vurgu yapmaktadır: Herkesin onun yolundan giderek başarıya ulaşamayacağı gösterilmiştir. Eğer öyle olsaydı Siddhartha da orada kalıp arkadaşı Govinda gibi onun sadık bir öğrencisi olurdu. Nitekim bunu yapmış olan Govinda da aradığını hiçbir zaman bulamayacaktır. Ancak Buddha'ya ve öğretilerine tamamen olumsuz bakmak da yanlış olur, her ne kadar onun kurallarını ve derslerini takiple olmasa da kendisi ile Buddha, Siddhartha'ya uyanışında yardımcı olmuştur. Gerçek bir ermiş olan seçilmiş kişi Buddha kendi öz varlığıyla başlı başına bir yol göstericidir. Bu sözler doğrultusunda yazarın küçümseyici ve yerici bakışını gittiği yolda samimi olmayan, hayatını ezbere kurallara hapsetmiş kişilere yönelttiğini görürüz. Genel olarak kurallara karşı biri olsaydı o zaman Buddha'nın Siddhartha üzerinde olumlu etkisinden söz edemezdik.

Gotama'nın Siddhartha'ya yalnızlığını bağışlamasının ardından Siddhartha daha önce olmadığı kadar önyargılarından sıyrılarak kendisine bakar, öyle ki, kendisini hep soylu ve seçilmiş biri olarak görürken şimdi sadece yalnız Siddhartha'dır. *“Evden uzak yerlerdeki meditasyonlarda bile kendisine babasının oğlu gözüyle, bir Brahman, yüksek sınıftan biri, ruhani bir kişi gözüyle bakmıştı. Oysa Siddhartha'dan başka bir şey değildi artık, uykudan uyanmış bir kişiydi, o kadar”*(s.50). Bu sözler bir kez daha ezbere yaşanmış bir dindarlığın kişinin kendi Ben'ini tanımada ve onu alt etmede son derece başarısız olduğunu hatta bu amaca köstek olduğunu ispatlar niteliktedir. Çünkü dindarlık insana kendisini sıradan insanlardan hep farklı olduğunu hissettirir ve ona kendisinin diğerlerinden her zaman üstün olduğunu fısıldar. Hiç şüphesiz bu duygular ve düşünceler de samimiyetten oldukça uzaktır. Kişi öldürmek istediği nefsinin aslında

daha da çok güçlendirir fakat bunun farkında olmaz. Siddhartha da çocukluğundan beri bu duygularla yetişmiştir. Ancak o kendi içinde doğruyu aramada samimi olduğu için yaptığı yanlışları görmekte çok gecikmez ve arayış metodunu değiştirir. Onun bu kararı ile romanda birinci bölüm sona erer ve ikinci bölüm başlar. Yani Siddhartha'nın hayatında yeni bir sayfa açmasıyla romanda da yeni bir bölüm başlar. İkinci bölümün ilk kısmı romandaki en önemli kadın figür Kamala ile başlar. Daha sonra Kamala ile ilgili detaylı bilgi vereceğimiz için burada ondan söz etmeyeceğiz.

Siddhartha içinde öldürmeye çalıştığı yaşam sevincini özgür bıraktığından beri onun dünyaya bakışı ters yüz olur ve bu yeni hayat Siddhartha'yı oldukça mutlu eder, nitekim daha önce fark edemediği doğal güzellikleri ilk defa görüyormuşçasına şaşkındır. Önceleri düşünce dünyasını kendisine rehber edinen Siddhartha şimdiye kadar duyguları hep dışlamış ve kendisine tehdit olarak görmüştür. Ancak duygu dünyasına adım atınca insanın akla, mantığa ve düşüncelere muhtaç olduğu ölçüde belki daha fazla duygulara da ihtiyacının olduğunu görür. Böylece Siddhartha yeni hayatında kendisine yol gösterecek olan yegâne rehberin kendi iç sesi olduğunu keşfeder, artık dışarıya değil kendi içine bağımlıdır. “...dıştan gelen buyrukların değil, yalnızca içten gelen sesin dediğini yapmak, iyi olan bu, yapılması zorunlu olan buydu başka şey değil” (s. 58).

Şehre ilk geldiğinde gördüğü ilk yer Kamala'nın koruluğu ve gördüğü ilk kişi de süslü bir tahtirevanın içinde oturan Kamala'dır. Siddhartha şehirde Kamala'dan sonra tüccar Kamaswami ile yakınlık kurar, onun yanında okuma yazma becerisi sayesinde ticaretle uğraşma imkânı bulur. Ancak Siddhartha'nın ticarete, para kazanmaya karşı takındığı tutum içinde bulunduğu toplumun değer yargılarıyla örtüşmez. Siddhartha onun yanında başarılı olmasına karşın işini hiç severek yapmaz. Çocuk insanlar diye tabir ettiği insanların basit amaçlarına, zevklerine ve acılarına tepeden bakan Siddhartha'nın içindeki samanalık zaman ilerledikçe zayıflamaya, güçten düşmeye başlar. Zenginliği arttıkça çocuk insanlara daha çok benzemeye başlar, bu durum onlara karşı içindeki imrenme duygusunu da körüklemektedir. Siddhartha ne tam olarak çocuk insanlardan biridir ne de onlardan ayrı biri, bu yüzden de mutsuzluğu günden güne artan Siddhartha'nın içindeki yaşama sevinci can çekişmektedir. Bu duygunun ona sağladığı tek yarar eskisi kadar onlara tepeden bakamamasıdır. Gün geçtikçe içinde bulunduğu kısır döngü onu çaresiz ve yorgun düşürmektedir. Yakın zamana kadar güvendiği iç sesi

artık ona yol göstermez olmuş kendini tamamıyla yalnız ve savunmasız hissetmekten kendini alamaz. Ve nihayet Kamala'nın yanında geçirdiği son gecenin ardından gördüğü rüyanın etkisiyle bu hayatının artık miadını doldurduğunu hisseder ve her şeyi geride bırakarak yirmi yıl kadar yaşadığı bu şehri bir daha dönmek üzere terk eder. Yaşadığı sefil hayatı, şimdiye kadar yapması ve yapmaması gereken şeyleri, unuttuğu asil hedefini düşünerek, kendinden öğrenerek ormandan geçer ve daha önce kente gitmek üzere kayıkçı vasıtasıyla geçtiği ırmağa gelir. Siddhartha öğrendiği hayattan çıkmak istemiş ve bunun ölümle mümkün olacağını düşünerek geldiği ırmak kıyısında kendisini sulara bırakarak intihar etmeyi arzulamıştır. Ancak tam bu anda ilahi bir irade ile ona hatırlatılan Om sözcüğü Siddhartha'yı kendine getirir, yapmayı düşündüğü şeyin saçmalığına şaşırır. Bu telkinle kendini yeniden doğmuş gibi hisseden Siddhartha rahatlar ve uzun süredir uyuyamadığı derin bir uykuya dalar.

Siddhartha hayatını gözden geçirir ve bakar ki, şimdiye kadar kazandıkları, edindiği bilgiler sanki uçup gitmiş, en başa dönmüş ve çocukluktan hayata yeniden başlamıştır. Yeni bir başlangıca sebep olan yıllarca sürdürdüğü boş ve amaçsız hayatından pişmanlık duymaz Siddhartha, bilakis bunların tecrübe edilmiş olması gereken şeyler olduğunu düşünür. Nitekim işlediği günahlar ve yaptığı hatalar onun enaniyetini ezmiş, kendisinin de bir insan olduğunu ona ispatlamıştır. Münzevi hayatın büyüttüğü ve güçlendirdiği kibri, hatalarının çıplaklığıyla söner ve Siddhartha bundan sonra bilge biri olduğu kuruntusuna kapılmaz. Siddhartha'nın yüreği sevinçle dolup taşar, farkına vardığı bu gerçek onu kuş gibi hafifletir. Bir an kendini içinde boğmak istediği ve gizli sesin ilhamıyla kendine geldiği yer olan ırmak, adeta şimdi ona hayat vermiştir.

Siddhartha insanın benliğini bulmada ve kendini tanımasında ayrıca alt etmesinde hem aklına hem de duygularına ihtiyacının olduğunu kavrar. Buradan yola çıkarak bir ikilemden bütüne gidişin söz konusu olduğu görülür. Irmak ise bu noktada ölümün ve dirilişin yeri olarak temsil edildiği için önemlidir, nitekim Siddhartha'nın burada Ben'ini öldürdüğünü düşünmesi nedeniyle hem mecazi hem de gerçekten burada hayatına son vermeyi amaçlamasından dolayı da gerçek anlamda ölümün düşünüldüğü yerdir. Ve yine dirilişin de merkezidir, Siddhartha ırmakta kendine gelir adeta eski benliğinden sıyrılarak hayata yeniden doğar. Irmağa karşı derin bir sevgi duyan Siddhartha buradan ayrılmamaya karar verir. Siddhartha kayıkçıya onunla ırmakta

kalmak istediğini söyler ve kayıkçı Vasudeva da onun bu teklifini olumlu karşılar. Zaten yirmi yıl kadar önce şehre gitmek üzere ırmaktan geçirdiği bu adamı Vasudeva tanımıştır. Siddhartha'nın yeni durağı şimdi ırmak kıyısındaki kayıkçının kulübesidir.

Çok sevdiği ırmaktan ayrılmamaya karar veren Siddhartha ilk olarak ırmaktan sonsuzluğu ve zamanın yanıltıcılığını öğrenir. Irmak aynı zamanda her yerdedir, kaynağında, yatağında ve döküldüğü yerde hep aynı ırmaktır. Aynı şekilde hayat da böyledir; “...hayatımı şöyle bir gözden geçirdim, o da bir ırmaktı, çocuk Siddhartha'yı genç Siddhartha'dan ve yaşlı Siddhartha'dan ayıran bir gölgeydi yalnızca, gerçek bir şey değildi”(s. 114). Gerçeğe ulaşma yolunda çok önemli bir adım olan bu buluş, Siddhartha'nın hayatında yeni bir dönüm noktasıdır. İç sesini temsil eden ırmakla Siddhartha adeta bütünleşir ve yeni rehberidir artık onun.

Günlerden bir gün Gotama'nın ölüm döşeginde olduğu duyulur ve kabileler bu yüce kişiyi son kez görebilmek umuduyla ırmaktan karşıya geçmek isterler. Bu sıralarda bir zamanlar Siddhartha'nın güzel sevgilisi Kamala da yanında Siddhartha'dan olan oğluyla aynı amaçla çıkagelir. Ancak ırmağa yaklaştığı sırada zehirli bir yılan tarafından zehirlenir. Kadını getirdiklerinde Siddhartha onu hemen tanır, o da Siddhartha'yı. Kamala bu kulübede oğlunu babasına emanet ederek son nefesini verir. Böylece Siddhartha'nın hayatına birdenbire bambaşka biri, kendi oğlu dâhil olmuş olur. Yabancı olduğu babalık duygusuyla mutlu olan Siddhartha'nın oğlu küçük Siddhartha, onu babası olarak kabullenmeye, sevmeye yanaşmaz. Karakter olarak babasına tamamen zıt olan çocuk oldukça şımarık büyümüş ve dolayısıyla babasının mütevazı hayatına ayak uydurmak istemez ve ilk fırsatta babasından kaçır. Çok kez bu konuda Siddhartha'yı uyaran Vasudeva haklı çıkmış ve sonunda çocuk ait olduğu yere dönmüştür.

Irmakla kurduğu dostluk ve yeni münzevi hayatıyla Ben'ini öldürdüğünü düşünen Siddhartha'nın bu yoldaki ilerleme aşaması henüz tamamlanmamıştır. Hayatına sonradan dâhil olan oğlu ona bir kez daha çocuk insanlara hala benzerliğinin yok olmadığını ispatlamıştır. Kendisinden nefret eden oğluna karşı duyduğu yoğun sevgisinden ötürü Siddhartha sebebini ve çözümünü bildiği halde acı çekmekten kendini kurtaramaz. Çünkü “...oğluna sevgisi daha güçlüydü bilgisinden...”(s.128). Aniden hayatına giren sonra da kaçır giden oğlunun ardından Siddhartha çok acılar çeker.

Çektiği derin acının onu her geçen zaman daha çok sıradan insanlara benzetmesi dolayısıyla içinde kalan son kibir kalıntıları da yok olmaya yüz tutar. Artık insanlara eskisinden daha değişik bir gözle, eskisinden daha az zeki, daha az mağrur, buna karşılık daha bir sıcaklıkla, daha bir yakınlıkla ve ilgiyle bakmaya başlar. Küçümsediği insanlar şimdi gıptayla izlediği kişiler olmuşlardır. Olgunluk aşamasındaki bu son merhale Siddhartha'ya gerçek bilgeliğin ne olduğunu içten içe hissettirmesi açısından önemlidir, nitekim bundan sonra daha önce sezemediği bir gerçeğin farkına varır: Kâinat tüm varlıkları ile beraber bir bütün içinde ırmağın akışı gibi akıp gitmektedir ve Siddhartha da geçmişi ve geleceğiyle bu bütünün bir parçasıdır. Bu buluşundan sonra Siddhartha artık aradığını bulmuş özgürlüğüne kavuşmuştur. Hayatı boyunca peşinden koştuğu yegâne giz kendi içinde saklıdır ve ona ulaşmayı türlü türlü aşamalardan geçerek elde etmeyi başarmıştır.

2.3.2.3. Der Kurgast (1923)

Hermann Hesse 1923 yılının ilkbahar ve sonbahar döneminde gittiği Baden'in termal kaplıcalarında geçirdiği iyileşme sürecinde yaşadıkları ve kendi kişisel duygu ve düşünceleriyle beslediği, 1923 yılında yazdıktan sonra 1925'de yayınladığı ve “Yaşlılık dönemine kadar yazdığım en iyi kitap” diye nitelediği *Kaplıcada Bir Konuk* romanında siyatik, gut ve romatizma hastasının psikolojisini derinlemesine inceler. Romandaki anlatılara birebir kendi anıları olarak bakmak yanlış olmayacaktır, nitekim hikâye edilen kahramanın yazarın kendisi olduğunu kahramanın kendi ismini taşıdığından anlıyoruz. Geniş bir hacme sahip olmayan ancak Hesse'nin düşünlerine önemli ölçüde ayna tutan, adeta onun eser kaleme almadaki amacını özetlediğini düşünebileceğimiz roman, bir öndeyişle başlayarak farklı başlıklar altında toplam altı bölümden oluşmaktadır. Kahraman, yazar ve entelektüel Bay Hesse'nin kaplıcaya gelişinden itibaren anlatılmaya başlanan hikâye şu şekildedir:

Hastalıklarına şifa bulmak üzere geldiği Baden şehrinde ilk olarak rastladığı kendisi gibi hatta onu biraz da mutlu hissettiren haline şükrettiren çok daha ağır durumdaki hastaları gördüğünde onların durumunu “*henüz emekleme dönemindeki*” (Hesse, 2002: 15) kendi hastalığıyla karşılaştıran kahraman Hesse, ilk olarak “*hoşnutluk duygusuyla*” (s.13) çevresini gözlemler. Otelde üç dört hafta kadar kalacaktır. Yıllardır yalnızlığa alışmış sese oldukça duyarlı kahraman için otelde oda seçimi oldukça ince elenip sık dokunulan

bir uğraştır. Söz konusu bu uğraşın “*maskaralık ve saçmalık*”(s.22) olduğuna inansa da yine de işi rastlantıya bırakmaz. En sessiz yer olacağını düşündüğü 65 numaralı odayı seçer.

Çocukluğunda bir takım tatlı anıları silik de olsa ona çağrıştırmasına rağmen kaplıcada erken saatlerde başlayan sabahlardan nefret etmektedir kahraman. Söz konusu nefretinin kaynağını uykusuzluk çekmesine ve yaşamındaki tüm olumsuzlukların bu saatlerde varlıklarını hissettirmesine dayandıran Hesse için günün güzel saatleri öğleden itibaren başlayarak ikindi ve akşam vakitleridir. Sinirlerinin zayıf olduğu sabah saatlerinin olumsuzluklarına rağmen kahramanın bunu kendisini geliştirecek bir araç olarak görmesini yine zıtlıklarla iç içe bir durumun kaçınılmazlığı olarak değerlendirebiliriz.

Alışageldiği huzursuz sabahın aksine kaplıcadaki sabahların dış dünyadan onu uzaklaştırdığına inandığı, mağaraya benzettği bodrumdaki sıcak su kürlerinin uygulandığı banyo ile başlaması ve ayrıca bu mağara tipindeki banyonun çocukluğunda kalan bir takım anıları ona hatırlatması bakımından keyifli olduğunu da ifade eder. Daha önce de dediğimiz gibi küçük ayrıntılardan önemli çıkarımlarda bulunmayı başaran yazar bir banyo kürü sırasında dışarıdan uçup yanı başına düşen solmuş bir yaprağın onda hissettirdiği duygularını “...ölümlülüğün ilginç uyarısını, hepimizin içine dehşet salan ama hiçbir şeyin de onsuz güzel sayılamayacağı bu uyarının havasını soluyorum”(s.35) şeklinde ifade eder. Ölümlü olmasına karşın güzel olan çiçeği kalıcı ancak sıkıcı bulduğu altına yeğ tutan yazar doğa ile us arasındaki ilişkiyi de buna benzetir. Us ne kadar kalıcı ölümsüz olursa olsun doğa karşısında kuru ve yavan olmaktan öte geçememektedir. Düşüp gelen bu yaprağın yanı sıra sıcak suyun içinde geçirdiği yarım saat kadar bir sürenin ardından vücudunun gevşeyip yorgun düşmesi de yine ona ölümü hatırlatan bir başka nedendir.

İnsanların ileri yaşlarında yakalandıkları romatizma ve siyatik gibi kaynak sularında şifası bulunan hastalıklarının tedavisi için gelinen otelde hasta misafirlere son derece lezzetli beri yandan sağlıksız yemeklerin sunulmasını da yazar “*evrenin mimarisinin temelinde, çok derinlerde aranması gereken bir giz, bir kez var olan ezeli ve ebedi karşıtlıklardan biri*”(s.43) şeklinde yorumlar. Sağlık kazanmak için çareler arayan insanın aslında bu dünyada sonsuza dek yaşamak istemediği gerçeğini, geçiciliğin ve hayatta kalmak adına verilen savaşın bu dünyanın bir kuralı ve kimsenin de aksi iddia

edilse de bundan dışarı çıkamayacağını ifade ederek yazar, evrensel önem taşıyan bir noktaya vurgu yapar.

Birbirlerinin sağlıklarındaki ilerlemeyi sıkı gözetim altında tutan kaplıca sakinleriyle yüzeysel yakınlıklar kuran kahraman günlük tedavi ve doktor kontrolüyle geçen bir günün ardından otel salonunda verilen konser ve çeşitli sanatsal etkinliğe birebir katılmayarak uzaktan izler. İnsanların bu gerçek değerden yoksun uğraşlarına tepeden baktığını gördüğümüz kahraman sokakta kaplıca yolundaki vitrinlerin önünden geçerken gerek kaplıca için gerekli eşyaların satıldığı gerekse kendisinin aşinası olup saygı beslediği bir takım figürlerin ve resimlerin süslediği hediyelik eşya ve kartpostalların satıldığı yerleri son derece anlamsız ve içi boş olarak görmekten kendini alamaz. Para kazanma hırsıyla üretilen ve tam olarak nasıl bir amaca hizmet ettiğini dahi kestirelemeyen söz konusu eşyaların insanları gereksiz alış verişe yönlterek onları adeta gerçeklerden uzaklaştırdığını düşünen yazar *“kaçıkça ve iğrenç buluyorum hepsini”*(s.56) diyerek söz konusu yabancılaşmaya tepkisini dile getirir. Gözlemleri sonucunda insanların yapmacıklık kokan dünyasına yabancılaştıkça artan mutsuzluğunu önlemek için onlara dâhil olma girişiminden oteldeki sansar yavrularına sığınarak vazgeçer. *“Sansarların yanına varır varmaz her şey yine düzeldi,”*(s.60) diyerek doğallığın en güzel göstergesi sayılan hayvanların varlığıyla teselli bulur adeta.

Otele geldiği gün oda seçiminde takındığı tedirgin tutumunda pek de haksız sayılmayan kahraman o zaman adeta başına gelecekleri sezmiş bu yüzden de en sessiz odayı tutabilmek için çırpınmıştır. Kahraman, ona *“on iki gündüz ve on iki zehir zemberek gece”*(s.63) yaşatan oda komşusu Hollandalıyla savaşımıştır. Normal insanlardan daha çok sese duyarlı olan ve uyku problemi yaşayan kahraman, bütün günü odasında geçiren ayrıca konuklar ağırlayan komşusuna sebep olduğu gürültüden dolayı büyük öfke duymaya hatta ondan nefret etmeye başlar. Ona karşı duyduğu bu nefret öyle bir hal alır ki, kendini teskin etmeye çalışmasına rağmen durum içinden çıkamayacağı bir noktaya sürüklenir. Ona en çok sıkıntı veren de gitgide saplantıya dönüşen kendine yakıştıramadığı kin ve nefret duygusudur. Tam da iyice gömüldüğü çaresizlik içinde sık sık görmeye alışık olduğumuz Hesse’nin kahramanlarındaki en çıkmaz anda akıldan geçirilen intiharı bir çıkış yolu olarak görmek bu takıntılı kahraman için de geçerlidir. Sığındığı bu kendini ya da Hollandalıyı öldürme hayalinin ardından daha önceleri

birçok kez karşı karşıya kaldığı “...işte yine birlik ve bütünlüğün tümüyle dışına savrulmuştum; tekliğe düşmüş, acı çeken, nefret eden, düşman bir Ben’e dönüşmüştüm”(s.74) dediği durumda kendini bulmuştur. Nefretin durumu çözüme kavuşturmayacağını anlayan yazar “o değersiz nefret ve kini içimden söküp atacak, Hollandalıyı sevecektim”(s.77) diyerek çıkış kapısı olarak gördüğü sevgiyi onu esenliğe ve tabiattaki bütünlüğe ulaştıracak yegâne araç olarak görür. Ancak komşusunu sevmek buna karar verdiği kadar kolay olmayacaktır, onu yoran terleten birkaç saatine mal olan sürede hayalinde her yönüyle ona kendi sanat yeteneğiyle adeta baştan biçim verir. Daha çok onda eksik bulduğu yönlerine dikkat çeken kahraman “*Bunlar onun zayıf noktalarıydı, kendisine saldırılarımı bu noktalardan yöneltiyordum*”(s.79) diyerek onu gözünde küçülterek daha çok başarı sağladığına dikkat çeker. Hollandalıyı çocukluğundan itibaren birçok aşamada ve son olarak felçli ölümle yüzleşen bir yaşlı olarak hayalinde canlandırmasıyla ona karşı içindeki tüm olumsuz duygular yok olmuş, onu kendi içinde eritip adeta yeniden oluşturmuş ve “*Hollandalıyı yenilgiye uğrattığımı saptadım*”(s.80) diyerek zafer duygusuyla rahat bir uyku çekmiştir. Ancak kazandığı bu savaşın lezzeti çok sürmeyecek nitekim bir gün sonra Hollandalı oteli terk edecektir.

Günlerce çektiği huzursuzluğun ardından Hollandalıya karşı kazandığı zaferi büyük bir kazanç sayan kahraman söz konusu bu başarısını kendine bir avuntu olarak görmeye başlar. Kaplıcadaki tedavi sürecini eziyet olarak gören yazarın bu sıkıntılı döneminde onu bunaltan bir başka şey de git gide eski çalışma hevesinin azalması ve daha önce tepeden baktığı burjuva alışkanlıklarına ister istemez kendisinin de dâhil olduğuna şahit olmasıdır. Ancak kendisine nefret beslemesine sebep bu yeni akışa teslim olmuş hali ona söz konusu durumuna yabancılığını kaplıcaya geldiği ilk anlarda dış dünyaya karşı içinde bulunduğu inandığı üstünlük durumunun aksine ona daha çok hissettirir. Bu bağlamda Hesse’nin kahramanlarında sıkça rastlanan sakınılan duruma teslim olarak gerçekleri daha açık görebilme durumu bu eserde de görülmektedir.

Kaplıcadaki son günlere doğru gitgide hissettiği bir iyileşmenin yanı sıra üzerine çöken bıkkınlığın verdiği mutsuzluğunu ve kaplıca süresince monotonluğa dönüşen yaşamını adeta dışardan bir gözlemci gibi izleyen Hesse, durumunun oldukça komik olduğuna inanarak eskiden çocukluğunda ciddi olması gerektiği telkinlere uyduğu gibi şimdi de içinden kopup gelen kahkaha isteğini bastırır. Ancak her ne kadar kahkahaya mahal

vermemeye özen göstermiş olsa da çevresinde kendi gibi hasta ve ciddi olmaya özen gösteren topluluğu da etkisi altına alacak ve bu andan itibaren söz konusu hastalıklarını bir yana bırakıp “*İşte o andan sonra kendimi iyi hissetmeye başladım*”(s.113) demesine sebep olacak bir sırtmaya engel olamaz. Böylece onu asıl iyileştirecek olan kaplıca sularından ziyade içinde bulunduğu huzursuzluktan kurtulmasına vesile olan öteden beri yasaklanan mizahtır. Tek gerçek olarak doğayı görmeye başlayan yazar, dışarı çıkıp kendini doğaya bıraktığında şimdiye kadar içinde bulunduğu hatayı açıklıkla fark eder. Nitekim kaplıcaya geldiğinden beri oranın düzenine ve çevresindeki insanlara boş yere uyum sağlamak için direnmiş ve bunu “*kendi dışımda bir kişi olmaya ya da böyle bir kişiymişim gibi davranmaya kalkmışım.*”(s.121) sözleriyle ifade eder. Zaten baştan beri içinden sıyrılamadığı hoşnutsuzluk durumuna sebep de hep bu içinden geldiğinin aksine bir takım kabullenişlere boyun eğme çabaları olmuştur. Yaşam boyu sürekli tekrarladığı bir hata olarak gördüğü bu mantık ve usa sığınma işinin sebepleri ve sonuçları üzerinde duran yazar yaptığı hataları “*Tanrı’nın lütfuna mazhar olmamı sağladı.*”(s.122) diyerek bunu Tanrı’ya onu yaklaştıran vesile olarak nitelendirir. Yani hatalar kusurlar insana eza ve cefa çekirse de kendini bulma yolunda insana önemli ölçüde basamak atlattıran yaşanması kaçınılmaz olaylardır. Kaplıcadaki günleri bu düşüncelerle son bulan yazarın ulaştığı bir başka gerçek de insanın hemcinsini kendisiyle eşit ölçüde sevmesi gerektiğidir. Nitekim aksi durumda ne kendini daha çok sevmeye ne de az sevmeye insan mutlu olmayı başaracaktır.

Baden’den döndükten sonra burada geçirdiği zaman için genel bir değerlendirmede bulunan yazar bundan sonra hastalığını eskisi gibi ciddiye almamayı öğrenmesinin yanı sıra hiçbir zaman üstesinden gelemeyeceğine inandığı ancak peşini de bırakmayacağını ifade ettiği hayatın kutupluluğunu yazıya dökemeyecek oluşundan duyduğu üzüntüyü aktararak eseri noktalar.

2.3.2.4. Der Steppenwolf (1927)

Hermann Hesse’nin olgunluk çağına kaleme aldığı otobiyografik özellikleri oldukça ağır basan romanı *Bozkırkurdu*, onun diğer eserlerinden biçim bakımından farklılık gösterir. Çoğunluk bir takım bölümlemelere gidildiğini gördüğümüz biçim üslubundan farklı olarak burada yazar eseri bir bütün olarak yazmayı tercih etmiştir. Hikâyenin konusu bakımından da yine diğer eserlerinden farklı olduğunu söyleyebileceğimiz

soyutlamaya gidilen eserde konunun anlaşılmasına yardımcı olmanın ve gerçeklik kazandırılmasının amaçlandığını düşünebileceğimiz birden fazla anlatıcı bulunmaktadır. Bu anlatıcılar aracılığıyla başkahraman Harry Haller üç farklı açıdan ele alınır. Bunlar sırasıyla; kurgusal yayıncının önsözü(5-23), Harry Haller'in kendi notları (24-39), burada kesintiye uğrayarak üçüncü anlatıcı araya girer; Bozkırkurdu Üzerine İnceleme (40-62) ve tekrar Haller'in notlarıyla devam eder.

Söz konusu üç anlatıcının bakış açısıyla ele alınan Haller portresi şu şekilde okuyucuya sunulmaktadır:

Daha önce değinildiği üzere roman kurgusal yayıncının Haller ile ilgili izlenimlerine genişçe yer verdiği, aşağı yukarı yirmi sayfadan oluşan bir anlatıyla başlar. Söz konusu yayıncı başkahraman Haller'in kendisine oda kiralamak üzere gittiği ev sahibesinin yeğenidir. Bir büroda çalıştığını anladığımız yayıncı, Bozkırkurdu Haller'i onunla yakın ilişki kurmaksızın *“yalnızca bir görgü tanığı olarak”* (Hesse, 2010b: 11) okuyucuya aktarır. Ev sahibesi teyzesinin gönlünü daha ilk tanışmada çelen Haller, anlatıcıda aynı duyguları uyandırmamış, taşıdığı gizem ve yalnızlığı onda ilk olarak ona karşı *“nefret”*(s.11) hissettirmiştir. Haller'in *“ne idüğü belirsiz bir kişi olarak”* (s.8) evlerinde oda kiralamasına başta karşı çıkmış ancak teyzesini buna ikna edememiş, zaman geçtikçe de gerek birebir diyaloglardan gerek teyzesinden öğrendiği Haller'e ilişkin bilgilerden ve gerekse odasına girerek *“casusluk”* (s.9) yapmak suretiyle yaşantısıyla ilgili önemli ölçüde bilgiler edinmiştir. Onun belli bir işinin olmadığını gündüzleri uyuyarak geçirmesinden, *“bir düşün ve kitap adamı”*(s.13) olduğunu da odasının genel görünümünden çıkarır. Nitekim odasının bir yığın kitapla dolu olduğunu bu betimlemelerden anlıyoruz. Ayrıca duvarlarda çeşitli tabloların asılı olduğu, sık sık yenileriyle yer değiştiren dergilerden kesilip yapıştırılan resimlerin arasında sevgilisi olduğu düşünülen genç ve hoş bir kadının resmi de yine odasını süslemektedir. Oldukça dağınık başıboş denilecek bir hayat süren Bozkırkurdu'nun odasını işgal eden bir başka şey de etrafa saçılmış içki şişeleri, puro atıkları ve odayı ağır bir şekilde saran tütün kokusudur. Ruhsal durumunun yansıması olarak düşünebileceğimiz yaşadığı mekânın karamsarlığının yanı sıra Haller'in beden sağlığı da yerinde değildir. Nitekim *“merdivenleri hayli zahmetle çıkmasına yol açan bacaklarındaki tutukluk dışında”*(s.14) müptelası olduğu başka rahatsızlıkları da vardır.

Kendini Bozkırkurdu olarak niteleyen Harry Haller içinde bulunduğu burjuva hayatına kendisini hiçbir zaman ait hissetmemesinin yanında bu dünyaya ve ona ait kişilere karşı büyük bir özlem ve hayranlıktan kendini alamaz. Nitekim eve geldiği ilk anda evin düzeni ve temizliği ilgisini çekmiştir. Yabancı olduğu burjuva insanına karşı tavrı ve tutumu son derece yumuşak olan ve insanlar tarafından seilmeyi başaran Bozkırkurdunun kendisine karşı hep bir küçümseme ve nefretle dolu olduğunu yine anlatıcının onu bize yansıttığı şekilden çıkarabiliriz. Nitekim anlatıcı onun karamsarlığını ve çelişkiler içinde acı çekmesini “*dünyayı değil, kendi kendini küçümsemesi*”(s.12) temeline dayandırmaktadır. İnsan kendini sevmeden başkalarını sevemez. Kendine karşı derin bir nefret beslerken başkalarına son derece yumuşak ve sevgiyle yaklaşmaya çalışması sonucunda kendini dipsiz bir mutsuzluğa hapseden Bozkırkurdu, bunun en tipik örneğidir. Anlatıcı onun kendisine karşı içinde büyümüş olduğu olumsuz tüm duyguların kaynağı olarak onun çocukluk dönemine, topluma hâkim bir takım ahlak kurallarına, ezbere yaşanmaya çalışılan dindarlığa işaret etmektedir. Burada Hesse’nin öz yaşamıyla birebir bir bağlantının olduğunu görüyoruz, nitekim kendisi de hayatı boyunca maruz kaldığı katı kuralların doğurduğu sonuçlara birçok eserinde işaret etmiş ve söz konusu basmakalıp öğretilerin insanın kendini bulmasında yeterli olmadığını vurgulamıştır.

Genel hatlarıyla başkahraman Harry Haller’in yaşantısı ve ruh haliyle ilgili bilgiler veren sözde yayıncının anlatısından Haller’in bir süre sonra kimseye haber vermeksizin orayı terk ettiğini anlıyoruz. Kurgusal yayıncının anlatısının bittiği bu noktadan itibaren Harry Haller’in ona bırakmış olduğu ben anlatım biçiminde kaleme aldığı notları okuyucuya sunulur.

Harry Haller’in kendi gözlemlerini ve duygularını içeren notları onun sıradan geçen bir günün tasvirini yapmasıyla başlar. Kitaplarla dolu odasında biraz kitap okumuş, sıklıkla maruz kaldığı ağrılarından kurtulmak için ilaç almış, gezintiye çıkmış vs. Olağan üstü bir olay ya da onu acılara sürükleyecek bir ruhi bunalım geçirmeksizin geçen bu günün ona hoşnutluk getirmesi gerektiğine inanmasına karşın içinde böyle sıradan zamanlara karşı bir tiksinti duymaktan kendini almaz. Burjuvanın halinden memnun tavrına, ideal yaşam olarak gördüğü sıradanlıklara karşı içinde büyüttüğü tepkisi de bu tiksintiye dayanır. Bir taraftan küçümsediği bir taraftan da özlem duyduğu, hiçbir zaman ne dâhil

olabildiği ne de tamamen kopabildiği bu hayat modeline karşı tedavisi mümkünsüz bir hastalığa itilir adeta. İçinde beslemiş olduğu söz konusu hayat tarzına karşı özlemi kendisinin de ifade ettiği gibi çocukluk dönemine dayanmaktadır. Belki de nefret ettiği bu dünyadan en çok ona çocukluğunu, yurdunu hatırlattığı için kopamayı başaramaz.

Haller “*altından tanrısal bir yol*”(s.29) olarak nitelediği, onu büyük mutluluklara ulaştıran çok kısa ama buna karşın çok değerli kimi zamanlar yaşadığından söz eder. Rahatına düşkün burjuva toplumunun böyle değerli anlardan habersiz kendilerini mutlu sanmalarından ve kendisinin de bunu fark eden nadir kişilerden olması dolayısıyla yalnızlığından yakınır. Kendini böyle yalnız hissettiği oldukça sakın تنها bir gecede şehrin ortasında ışıklı tabelalardan geçilmeyen caddede yürürken daha önce yanından geçip gittiği ancak sevgi duyduğu eski bir duvar ve önceden olup olmadığından emin olmadığı duvarda beliren kapı dikkatini çeker. Soğuk ve yağmurlu bir gecede duvara yaklaştığında duvar üzerinde ışıklı tabelalardan birinin buraya da asıldığını ona düşündürten belli belirsiz bir takım harflerin yanıp söndüğünü fark eder. Ancak biraz dikkat edince sözcüklerin “*Sihirli Tiyatro Herkes giremez herkes için değil yalnızca kaçıklar için*”(s.31) şeklinde sıralandığını görür. Daha önce adı geçen fantastik olayların başlayacak olmasını yanıp sönen sözcüklerin ona ansızın belirmesinden, ancak bu olayların henüz zamanının gelmediğini bunları yaşayacak olan Bozkırkurdunun adeta şu anda bir hazırlık aşamasında bulunduğunu da onun kapıyı zorlamasına rağmen açamamasına bağlayabiliriz.

Bir başka zaman yine eski duvarın önüne geldiğinde elinde pankartla panayır satıcılarına benzeyen bir adamın karşısında belirmesinden ürken Haller pankarttaki yazıya dikkat eder. Bunun gizemli eski duvardakine benzeyen bir içerikte yazı olduğunu görünce adamın peşinden giderek ondan bir şeyler satın almak istediğini söyleyince adam eline kötü kâğıda basılmış bir kitapçık vererek ortadan kaybolur. Bir dizi fantastik olaylara Bozkırkurdunu hazırladığını düşündüğümüz eline tutuşturulan kitapçığın başlığı ve içeriği de yine olağan üstü kabul edeceğimiz türdendir. “*Bozkırkurdu Üzerinde İnceleme*” (s.40) şeklinde bir başlıkla başlayan yazı ile Haller’in notları burada kesintiye uğrayarak bilimsel denilebilecek içerikte Bozkırurdu ile ilgili bir takım çözümlemelere yer verilen metin başlar:

Bozkırkurdu Haller üzerinde genişçe değerlendirmenin yer aldığı yazı ilk olarak Haller'in içinde kurt barındıran yarı insan yarı hayvan biri olarak görmesinin sebepleri üzerinde durur. Kendisini sürekli çelişkiler içinde acı çekmeye sürükleyen onun bu özelliğinin kimi zaman da ona bir avantaj sağladığına dikkat çekilir. Nitekim çatışma halindeki çift karakter aynı zamanda birbirlerinin olanaklarını da iki katına çıkardığından tanrısal mutluluğu yakaladığı anları Haller bu kurt-insan kişiliğine borçludur. Bozkırkurdunun karakteri üzerinde durulan incelemede onun son derece bağımsız ve bu bağımsızlığı için uzun süre uğraşmış olduğu en sonunda buna istediğinden fazla ulaştığı anlatılır. Öyle ki, hayatı boyunca bağımsızlığını, aradığı mutluluk olarak görmüş, bunu elde edince de bağımsızlık artık amaç olmaktan çıkıp bir mahkûmiyete dönüşmüştür. Şimdi istese de sıradan insanların arasına karışamıyor, yazgısı onu yüzeysel yakınlıkların dışında birine bağlanmaktan alı koyuyordur. Bozkırkurduna ait bir başka özellik ise onun gerçek anlamda intihar edenler arasında yer almasıdır. Gerçek intihardan kasıt kendi yaşamına bedenen son vermekten ziyade kendi Ben'ini yok edebilen kişiler anlatılmaktadır. Onlar yaşamlarına devam etmelerine rağmen aslında hayattan vazgeçmiş kişilerdir. Harry de bunlar arasındadır. Bozkırkurdunun burjuva toplumuna küçümsemeyle bakmasına karşın kendini ondan koparamayışına değinilen yazıda, burjuvanın varlığını Bozkırkurdu gibi yüksek derecede bireyselleşmiş insanlara borçlu olduklarına vurgu yapılır. Sayıları oldukça az olan burjuvadan sıyrılabilen ve yok olmayı başaran insanlardan farklı olarak burjuvadan yakasını kurtaramayan Bozkırkurdu gibi kişilerin sığınağı olarak mizahın gösterilmesi de yine eserin genel temasına işaret etmektedir. Nitekim yazıda hikâyenin ilerleyen yerlerinde Haller'in yaşam dönemeci sayılacak büyümlü tiyatrodan bahsedilir ve burada öğreneceği mizah onu acılarından kurtaracak ve ruhunu şuan çektiği acılardan azat edecektir. Bir nevi esere ilişkin özet olabileceğini düşündüğümüz Bozkırkurdu üzerinde inceleme son olarak Bozkırkurdunun içindeki en büyük yanılgı olarak gösterilen varlığını iki kutuptan ibaret sanmasına işaret eder. Kendisinin kurt ve insandan oluştuğuna inanmasını onun *“işi basite indirgeme amacına yönelik”*(s.54) bir çaba içinde olmasına bağlar, Haller de işin aslının farkındadır yani *“iki ayrı varlıktan değil, yüz, hatta bin”*(s.55) varlığı içinde barındırdığının bilincindedir. Ama o binlerce kutuptan oluştuğunu kabul etmek istemez çünkü *“ruhunun derinliklerinde bundan bir ürküntü duyar”*(59). Bu yolun çilelerle dolu olması onu böyle bir kabule itmiş, sonuç

olarak da ruhunu çektiği acılardan kurtarmayı bir türlü başaramamıştır. Bundan sonra Haller'e düşen görev söz konusu gerçeği kabullenip kendi kendisiyle yüzleşmek olacak, burjuva toplumundan kopamaması dolayısıyla işi artık gereğinden fazla ciddiye almadan ruhunu içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmaya bakacaktır.

Yazının sonunda içi daha fazla bir karamsarlıkla dolan Haller tam da incelemede değinildiği şekilde duygular içerisine girer. Şimdi önünde iki yolun olduğunu düşünür Haller, bunlardan birincisi kendini öldürmek suretiyle acılarına son vermek, diğeri de *“içebakışın ölümcül ateşinde eriyip bir değişim geçirecek, yüzündeki maskeyi çekip alarak yeni bir benlik kazanma sürecini gerçekleştirecekti”*(64). Ancak daha önceleri bu yolu tecrübe ettiğini ve sonunun hep bir hüsrana sebebiyet verdiğini umutsuzca dile getirir. Dolayısıyla çıkış yolu olarak intihardan başka çaresinin olmadığına inanır.

Bir gün pankartlı adama tekrar rastlar, adam ona hayatında dönüm noktasını teşkil edecek olan *“Kara Kartal meyhanesine”*(s.70) gitmesini önerir. Nitekim burada kendisine yol gösterici olacak olan bir kadınla tanışacaktır. Ancak oraya henüz gitmeyecek bundan önce onu bu karşılaşmaya hazırlayacak daha büyük bir buhrana sebebiyet veren bir profesörün konuğu olacaktır. Söz konusu profesör Haller'i gördüğüne pek memnun olur ve onu aynı günün akşamında evinde yemeğe davet eder. Nazik davetini hiç istememesine rağmen geri çeviremeyen Haller'e bu davet için hazırlanmak dahi büyük bir yük olur adeta. İstemeye istemeye gittiği evde ilk olarak gözüne ilişen ve akşamın genel olarak nasıl geçeceğini ona hissettiren Goethe resmi dikkatini çeker. Resmi gerçeklikten uzak ve yapmacık bulan Haller, geldiğine daha baştan pişman olur. Yemek boyunca gerek profesörle gerekse eşiyle aralarında geçen muhabbet son derece zevksiz ve samimiyetten uzaktır. Çok geçmeden söz konusu Goethe gravürü ile ilgili düşüncelerini açığa vurmasının ardından şimdiye kadar söylediği tüm yalanları itiraf ederek evi terk eder. Bu geceyi *“benim için son bir fiyasko ve kaçış demektir, burjuva dünyasına, ahlak ve bilim dünyasına sırt çevirmiştir”*(s.79) diye tanımlaması, profesörün evinde geçirdiği akşamlarla onun *“burjuvaziye, törelere, bilginliğe veda”*(s.79) ettiğini ve hayatında yeni bir dönemin başlayacak olduğuna işaret eder.

Kaçarcasına çıktığı sokaklarda perişan bir halde koşturur, en sonunda kendisini daha önce pankartlı adamın ona önerdiği Kara Kartal adındaki eğlence yerinde bulur. Bu

meyhaneye girişi daha önce de dediğimiz gibi onun hayatında önemli bir dönemeçtir. Burada tanıştığı Hermine adındaki genç kız onun hayatına bambaşka bir boyut kazandıracaktır.

Hermine ile dans derslerine her ne kadar kendisini “*bunun için gereken esneklikten yoksun, fazla yaşlı*”(s.111) görse de başlamayı reddetmez. Çok geçmeden ilerleme kaydeder ve Hermine’nin ısrarıyla onun müzisyen arkadaşı Pablo’nun çalıştığı bara öğrendiği bu yeni becerisini uygulamak üzere giderler. Yakışıklı olarak nitelediği genç müzisyen Pablo’ya karşı hikâyenin sonuna ışık tuttuğunu düşüneneğimiz kıskançlıktan kendini alamaz. Harry sık sık nasıl eski benliğine karşıt tutumlar sergilediğini gördüğünde bu yeni durumuna kimi zaman hayıflanır. Kişiliğinin ezilerek yıkılmaya yüz tutmasıyla kendisini eskisinden daha objektif bir gözle görebilmeye başlar. Nitekim anlamaya başlamıştır ki, onun ölümden korkmasının temelinde aslında burjuva kimliği yatmaktadır. İki kutuptan oluştuğuna inandığı kişiliğinin bozkırkurdu ile ilgili incelemede ifade edildiği gibi birçok ruhtan oluştuğuna şimdi birebir şahit olmaktadır.

Maria ile yaşayacağı yakınlık Haller için önemli bir gelişme olacaktır nitekim bundan sonra parçalara bölünmüş kişiliğinin bir araya geleceğine ümit getirmeye başlamış ve amacına yaklaştığını hissetmiştir. Maria’nın yanı sıra uyuşturucu ve keyif verici maddeleri yakın çevresine ikram eden Pablo ile yakınlık kurarak üç haftalık bir süre olduğunu anladığımız bu dönemde fantastik olayları yaşamasına adeta bir hazırlık içindedir Harry. “...*bütün olup bitenler bir ön oyundu, bir hazırlıktı, her şey hızla ileriye doğru koşuyordu, asıl önemli şeyle henüz yüz yüze gelmemiştim*”(s.141). Harry olağan üstü olayların sahnesi büyülu tiyatroya geçişin yeri olan Globus salonlarındaki maskeli baloyu bekler.

Harry eğlence ortamlarına hala yabancı hisseder kendini. Bu yüzden de daha girdiği ilk anda ortamdan hoşlanmamış ve kısa bir süre sonra buradan ayrılacağını düşünerek vestiyer numarasını cebinde kontrol edip durmuştur. Ancak pankartlı adamın eline verdiği incelemede olduğu gibi yine tuhaf bir şekilde numarasını kaybetmiş ve tanımadığı “*şeytan kılığına girmiş ufak tefek biri*”(s.157) tarafından eline tutuşturulan not onu geri çevirir. Notu görmesiyle tam vazgeçtiği bir anda olağanüstü bir güçle aynı yola yönlendirilir. Bu notla birdenbire silkinen Haller’in içinde şenliğe katılma arzusu uyanır. Öyle ki bunu “*bırakıp kaçığım kalabalığa bu kez çevik, genç ve ateşli biri*

olarak döndüm yeniden”(s.158) şeklinde ifade eder. Bundan sonra kendisini tamamen akışa teslim eder Harry. Ardından kendinden geçmesine yardım edecek uyarıcıları aldıktan sonra ruhunda barınmayan hiçbir görüntünün yer almayacağı Pablo’nun sihirli tiyatrosuna girmeden önce ona tuttuğu aynada kendi bozkırkurdu aksini görür. Söz konusu hayaller âlemine adım atabilmenin ön koşulu kendi benliğinden geçici de olsa sıyrılabilmesidir. Şimdiye kadar bunun için hazırlanmış Harry’nin en son yapması gereken “*yalancı intiharı*”(s.170) gerçekleştirmektir ki, bunun içinde yapması gereken aynadaki aksine kahkaha patlatmaktır. Ona gülmeyi öğretmeyi amaçlayan bu “*mizah okulunda*”(170) yaptığı ilk şey daha önce usturayla öldürmeyi istediği bozkırkurdu kimliğini bir tek kahkahayla yok etmek olur. Pablo’nun ona tuttuğu yeni bir aynada daha önce bahsi geçen bin ruhtan oluşma halini birbirinden farklı Harry’lerin görüntülerinde canlı şekilde görür. Tiyatronun koridorlarında birçok kapı vardır Kendisini sayısız kapının bulunduğu tiyatronun koridorunda bulan Harry, her bir kapıda kişiliğinde eksik kalan yönleri bulur. Girdiği kapıların içinde gördüğü manzaralar karşısında dehşete kapılan Haller şimdiye kadar gördüğü tüm hayallerin kendi ruhunun bir parçası olduklarını daha önce kendinden uzak yabancı gördüğü şeylerin onun aslında varlığının parçaları olduklarını anlayarak önceki korkularından dolayı kendi kendine hayıflanır.

Hermine’nin ondan istediği son görevi hatırlatan karşısına çıkan “*Sevgi için nasıl öldürülür*”(s.195) yazılı kapıyı görünce irkilir. Birden yapacağı işin dehşetini hissederek kendini bulma yolunda yaptığı çabalarından başka yaptığı hiçbir şeyin, emeğin ve eserin ona fayda vermeyeceği bir an yaşar. Birden üzerinden yüz yıl kadar zamanın geçtiğini hissettiği maskeli baloyu hatırlar. Açtığı bir kapının ardında Hermine ve Pablo’nun çıplak uzanmış bedenlerini görünce hiç tereddüt etmeksizin Hermine’yi bıçakla öldürür. Böylece Hermine’nin söz konusu son isteğini yerine getirmiş olur. Aynı an içinde yanında Harry’nin nefret ettiği, kutsal müziği berbat ettiğine inandığı radyoyla yayın yapan Mozart belirir. Böyle bir işi bizzat Mozart’ın kendisinin yapması ile Harry’ye kutsal saydığı müziğin radyo ile değerinin düşürülemediği gibi hayatın da bir takım basitliklerle değerinden bir şey kaybetmeyeceği gösterilir. Yani şimdiye kadar Harry eleştirdiği şeylerde haksız çıkmış, asıl uğraşması gerekenden başka yönlere saparak kendini boş bir mutsuzluğa mahkûm etmiştir. Mozart’ın Hermine’yi neden öldürdüğünü sorması üzerine asıl sebebin kendinden kaynaklanmış olabileceğini

düşünür, nitekim onu öldürmek de Harry'nin kendi düşüncesinden başkası değildir. İşlediği bu suçtan ötürü cezalandırılmak istediğinde karşısında “*Harry'nin idamı*”(s.206) yazısı belirir. Her türlü cezaya razı Haller'i savcı hayal dünyası sihirli tiyatroyu gerçek sanarak davranması sonucu onunla alay edilme cezasının yanı sıra ömür boyu yaşamaya çarptırır.

Harry'nin hayattaki en önemli yanılgısı yaşadıklarını, çevresini kendinden bağımsız zannedip onları gereğinden fazla ciddiye almaktır. Bu tutumu onun ilk önce kendine yabancılaşmasına sebep olmuş ve dolayısıyla da umarsız bir yalnızlık içinde arkası gelmeyen mutsuzluklardan kendini kurtaramamıştır. Sihirli tiyatro aracılığıyla kendi iç âleminde yolculuk yapma imkânı bularak bilinçaltında yer eden huzursuzlukları açığa çıkmış ve bunların sebeplerini çözümleme imkânı bularak gülmeyi öğrenmiştir. Mizahın hayatın temel taşlarından birini teşkil ettiğine vurgu yapılan eserde söz konusu sihirli tiyatro hayatın oyunsallaşmış hali gibi düşünülebilir. Orada yaşanan olaylar ciddiye alınmaya değer görülmez. Öyleyse hayatın kendisi de bir oyundur, insanın da mutlu olabilmesi için bunun farkında olup ona göre kişilik taşlarını yerinde kullanması gerekir.

2.3.2.5. Narziß und Goldmund (1930)

Gerçek erdeme ulaşma yolunda aklın ve duyguların çatışmasının bir birliğe dönüşmesini iki karakterde simgeleştiren Hermann Hesse, diğer eserlerinde olduğu gibi bu romanda da kendini gerçekleştirme sorununu işlemiştir. Hikâyeye, Hermann Hesse'nin kendi gençlik yıllarında ailesi tarafından gönderildiği Maulbronn Manastırının ismiyle paralellik gösteren Mariabronn manastırında başlar. Söz konusu manastırda iki önemli isim vardır ki bunlar; romana adını veren ikinci önemli karakter olan genç rahip adayı Narziss ve manastıra sonradan babası tarafından getirilen başkahraman Goldmund'dur. Narziss dünyadan el etek çekmiş bir düşünürken Goldmund kendini yaşamın akışına bırakmış bir sanatçıdır. Kişilikleri, dünya görüşleri ve yaratılış amaçları birine zıt olan bu iki insan arasında kurulan dostluk ile karşıtlıkların birbirini çektiğini ve tamamladığını gördüğümüz eserde kendini gerçekleştirmenin aslında alışla gelen yöntemlerin çok uzağında olduğu ve farklı yollardan aynı noktaya varılabildiği vurgulanmaktadır. Hikâyeyi kısaca anlatacak olursak;

Usun emrinde, bilgili, kontrollü asla hata yapmayan, dünyaya kendini kapatmış münzevi hayat süren bir inanan, tanrıci usun simgesi, dış görünüş olarak da oldukça kusursuz örnek papaz adayı Narziss çok genç olmasına rağmen manastırda öğretmenlik yapmaktadır. Duygulu, sevimli ve etrafına ışık saçan ana kahraman Goldmund ise manastıra babası tarafından adı kötüye çıkmış annesinin günahına kefarete olarak getirilir. Çocukluğundan beri kendisini manastırda yaşamaya, oraya adamaya ve nihayet bir gün rahip olma hedefine kilitleyen Goldmund, daha ilk günden genç öğretmen Narziss'e karşı sıcaklık hissetmiş ve manastırda sadece başrahip Daniel ile ona sevgi duymuştur. Aynı şekilde Narziss de Goldmund'a karşı yakınlık duyar hatta şimdiye kadar kimseyle paylaşmadığı yalnızlığını onunla paylaşır. Yaşları birbirine yakın olan bu iki karakterin aralarında öğretmen öğrenci ilişkisi şeklinde başlayan yakınlık böylece kısa sürede arkadaş dost ilişkisine doğru ilerler.

En önemli özelliği insanların yazgılarını sezinlemesi ile hikâyenin akışına yön verecek olan Narziss, bu ve bunun gibi başka özellikleri ile manastırda bulunan diğer rahip ve rahip adaylarını geride bırakmış ve gerçek bir bilgin olduğunun düşünülmesine karşın kendisine *“kendini beğenmiş biri gözüyle”* (Hesse, 2009b: 10) bakılmasının önüne geçememiştir. Herkesin gıptayla baktığı Narziss daha çok Goldmund'un hayranlığını kazanır, öyle ki Goldmund tüm dikkatini ve çabasını onun gibi biri olmak için harcar ve en büyük isteğinin onun izinden gitmek olduğunu sanır. Ancak *“Goldmund'un kendisine akraba biri olduğunun kokusunu”*(s.21) alan Narziss ise Goldmund'un kendisi gibi manastırdaki hayata uygun biri olmadığını anlar. Nitekim daha manastıra gelmesinin üzerinden bir yıl geçmesine karşın Goldmund'da bıkkınlık baş göstermeye başlamış ve Narziss'e benzemeye çalışırken kendi yaşam gayesinden saptığının farkında olamamıştır. Narziss yazgısının kendisinininkine tamamen zıt kutupta olduğuna inandığı Goldmund'a karşı derin sevgi beslemekte ve Goldmund'un zamanla onun gibi manastıra ait biri olmadığını anlamasını beklemektedir.

Bir yılı aşkın bir süre geçtikten sonra bir gece arkadaşlarının manastır öğrencilerine ait bir gelenek olarak gördükleri köye kaçma ısrarlarına Goldmund karşı koyamaz. Köyde gittikleri bir evde küçük bir kızın öpücüğü Goldmund'un içinde bastırmaya çalıştığı gizin kıpırdanmasına sebep olur. Bu olayın Goldmund'un hayatında önemli iki gelişmeye sebep olması bakımından önemi büyüktür. Gecenin ardından yaşadığı buhran

sonrası Goldmund'un Narziss ile arasındaki dostluk kendisini açıktan gösterir. Nitekim kendinden geçen Goldmund teselliye öğretmen Narziss'te değil de dostu Narziss'te bulmuştur. Böylelikle Narziss *“anlamıştı ki, buzlar çözülmüştü, Goldmund'la dost olacaktı”*(s.32).

Goldmund ile Narziss arasındaki yakınlaşma her ikisi tarafından farklı biçimde kullanılmaya çalışılmış ya da farklı yorumlanmıştır. Goldmund için bu dostluk kafasında kurduğu yapay manastır geleceği için yararlı olacaktır, nitekim köyde gördüğü ve hoşlandığı kız ile ilgili düşünceleri daha doğrusu yavaş yavaş içinde uyanan cinsellik dürtülerini akla, mantığa ve dostu Narziss'e tutunarak aşacağına inanmaktadır. Çünkü usun emrinde olan *“Narziss'i kendisinin karşıtı, kendisinin karşı kutbu gibi görmeyi aklından geçirdiği yoktur”* (s.34) ve kendisinin de onun gibi biri olacağına emindir. Oysa Narziss'in Goldmund ile ilgili düşünceleri bunların çok ötesindedir. Goldmund'u kendisinden daha iyi tanıyan Narziss'in tek hedefi Goldmund'a onun hayattaki asıl amacını gösterebilmektir. Nitekim Goldmund'un özünde saklı tuttuğu gizin kaynağı unuttuğu ya da unutturulduğu geçmişinde, annesinde yatmaktadır. Birçok kez bunu ona anlatmayı tasarlayan Narziss'in Goldmund ile yaptığı bir söyleşinin akışı bu yöne doğru kaymış ve Narziss dostunu derinden sarsacak sözler sarf etmiştir. Çocukluğunu, annesini unutmasını ve kendisi olarak yaşamadığını ona söylemesi üzerine öncekinden daha derin bir buhran yaşayan Goldmund içinde bulunduğu derin uykudan uyanır ve olaylar Narziss'in düşündüğü şekilde seyretmeye başlar.

Baskıyla ve telkinlerle unutturulduğu anne hayalinin yeniden ortaya çıkması Goldmund'un hayatındaki en önemli dönüm noktasıdır. Onu derin acılara sürüklemiş olmasına rağmen gün geçtikçe kendi kendine yaklaştığını sezinler.

Manastırdaki hayatının yavaş yavaş sona doğru gitmesinin verdiği hüznün sadece Narziss'ten ayrılacağı için olması Goldmund'un gerçekte buradaki hayatla güçlü bağ kurmadığını göstermesi ve o güne kadar etrafında hayattaki amacına ışık tutan Narziss gibi gerçekten sevdiği başka bir kimse bulamaması Goldmund'un bir kez daha münzevi hayata ait biri olmadığına işaret etmesi bakımından önemlidir.

Bir gün Peder Anselm'in isteği ile kırlara şifalı bitkiler toplamak üzere çıktığında güzel bir çingene kadının onu baştan çıkarmasıyla Goldmund'un arzularına gem vurma çabası son bulur. Bunun üzerine manastırdaki hayatına geri dönemeyeceğini anlar. Uzun

zamandır beklediği an gelmiş ve manastırdaki öğrencilik dönemi artık bitmiştir. Narziss'e veda etmek için geldiğinde zaten bunun olması gereken olduğunu düşünen dostu Narziss, durumu anlayışla karşılar ve iyi dileklerle vedalaşırlar.

Goldmund'un hayatında artık eskisinden apayrı bir dönem başlayacaktır. Kutsal gördüğü uğruna birçok şeyden vazgeçebileceğini düşündüğü tüm ideallerini ve ruhani geleceğini her şeyden önce çok sevdiği dostunu geride bırakarak başıboş bir hayata teslim eder kendini. Böylece Narziss'in onun için öngördüğü hayat başlamış ve Goldmund artık kendini gerçek yaşamın içinde bulmuştur.

Göçebe hayat Goldmund'u maceradan maceraya sürükler, ormanlarda hayvanların arasında günler geçirir. Her gittiği yerlerde yeni kadınlar tanır, sevgililer edinir. Bu şekilde bir yıl kadar bir süre geçtikten sonra güz ayları dolaylarında bir şövalye şatosunda duraklar. Bir takım ihtiyaçlarını gidermek üzere geldiği şatoda okuma yazma ve Latince bildiğini duyan şövalye kedisini hoş karşılar ve kendileriyle birlikte yaşamasını ve ona kitap yazma işinde yardım etmesini önerir. Zaten gelecek kış aylarını nasıl geçireceğini düşünen Goldmund için bu reddedilmeyecek bir teklif olur. Çok geçmeden aralarında duygusal yakınlık kurulan Goldmund ve şövalyenin büyük kızı Lydia'nın aralarındaki ilişkiyi küçük kız Julie'nin deşifre etmesi üzerine soğuk bir kış günü Goldmund buradan da ayrılır. Tekrar yollara düşen Goldmund'un bundan sonraki durağı içinde iki gece geçireceği bir köy olur. Bu köyde geçirdiği zamanın da Goldmund'un hayatında unutamayacağı bir takım şeyler yaşamasına sebep olması bakımında önemi vardır. Nitekim kendisine Viktor adında yeni bir yol arkadaşı bulmuş ve daha kısa zaman geçtikten sonra Goldmund onu kendisini korumak için öldürmek zorunda kalmıştır, böylece göçebe hayatın getirdiklerine boyun eğerek ilk cinayetini de işlemiş olur. Bir diğer olay ise şahit olduğu bir doğum olayıdır ki, bu da onun ileride sanat çalışmalarına yine rehberlik edecektir. Nitekim burada Goldmund doğum sancısı çeken kadının yüzünde acı ve hazzın kardeşliğini fark etmiştir.

Göçebelikle geçen yıllardan sonra Goldmund çeşitli yerleşim merkezlerinden, köylerden sonra bir piskoposluk şehrine gelir. Mariabronn'u ona anımsatan bir manastırda yüklerinden arınmak için günah çıkartmak ister. Rahibin günahını çıkartmasının ardından kiliseden çıkarken gözüne ilişen ağaçtan oyulmuş Meryem Ana heykeli onu adeta büyüler. Meryem Ana heykeli, Goldmund'un sanatçı kişiliğini ortaya

çıkarmak olması ve dolayısıyla hayatında yeni bir dönem açacak olması bakımından oldukça önemlidir. Bu heykelin onun bundan sonraki hayatına anlam kazandıracağını ummaktadır. “...imrendiği bir şeyi ele geçirmişti: Bir hedef. Bir hedefi vardı şimdi, belki bu hedefe erişecek, belki o zaman bütün savruk yaşamı yüce bir anlam ve değer kazanacaktı” (s.153). Heykele karşı duyduğu hayranlık dolayısıyla içinde alevlenen eserin sahibiyle tanışma arzusu onu ustanın evine götürür ve nihayet Niklaus ustayla tanışma fırsatı bulur. Sanat hakkındaki düşüncelerinden etkilenen Niklaus usta Goldmund’un yanında çalışmasına izin verir. Bu Goldmund’un hayatında yeni bir dönüm noktasıdır, şimdiye kadar hayatında ona rehberlik eden Narziss’ten sonra şimdi başlayacağı sanat hayatında Niklaus usta onun yeni rehberi olacaktır. Ancak Niklaus ustanın yeri Narziss’ten farklıdır Goldmund’da, nitekim ona karşı beslediği duygular kendisine her haliyle hayran olduğu ve sırf ona olan sevgisinden sevmediği Yunanca derslerinde başarı gösterdiği Narziss gibi değildir. Narziss’i kırmaktan incitmekten son derece çekinirken Niklaus ustayı kızdırmaktan kendini alı koymaz. Her ne kadar ustasına hayranlık duysa da onda kendine bir yabancılik hissederek. Sanatını maddi manevi çıkar sağlamaya feda eden Niklaus ustanın eserlerine duyduğu hayranlığı kendisine karşı hissedemez. Bunun için ise: “*Niklaus ustanın, elleriyle başı arasında bir karşıtlık bulunmaktaydı*”(s. 158) diyerek ustasının içinde bulunduğu çelişkinin onun dış görüntüsüne yansıdığını düşünür. Goldmund’a göre ise sanat: “*Sanat, baba ve anne dünyasının, us ve kanın birleşmesiydi*”(s.175). Goldmund sanat yoluyla içinde barındırdığı çelişkiyi sentezler, birleştirerek dışa vurur. Goldmund için ortaya konulan eserler sanatçısının ruhundan hiçbir amaca bağlı olmaksızın kopup gelmelidir. Bu doğrultuda yapacağı Narziss’in heykeli onun şimdiye kadar ruhunda biriktirdiği çelişkilerin, acıların, korkuların, mutlulukların kısaca yaşamın kendisinin dışı vurumu olacaktır. Narziss’i canlandırdığı Yohanna heykelini tamamlamasının ardından iç dünyasında boşluğa düşen Goldmund birkaç yıldır yaşadığı bu şehri terk etmesi gerektiğini anlar. Nitekim asıl hedefinde olan ilk anne Havva heykelini yapacak birikimden yoksundur ve gelişigüzel sırf yapmış olmak için heykel yapmak için ustasının yanında onun gibi biri olmak da ona uzaktır. “...beni çağıran, beni heykelini yapmaya zorlayan bir görüntü yok kafamda. Daha doğrusu bir tane var, uzak ve kutsal bir görüntü, bir gün heykele dönüştürmeden duramayacağım, ama henüz bunu gerçekleştirecek durumda değilim”(s.186). Narziss’ten ayrıldığından beri iç sesine

kulak veren Goldmund tamamladığı Yohanna heykelinden sonra sanatın onun hayatının bir amacı olmadığını, gerçeğe giden yolda sadece bir araç olduğunu anlar. Bu düşüncelerle eserini çok beğenen yere göğsü sığdıramayan hatta Goldmund'a onun çok beğendiği kızıyla evlenmesini teklif eden ustanın yanında kalma ricalarını reddederek şehri terk eder.

Üçüncü kez göçebelğe dönerek yeniden yollara düşen Goldmund gittiği köylerden birinde kendisi gibi gezgin birine rastlar. Daha önce arkadaşlık ettiği ve öldürdüğü Viktor'un aksine uyumlu ve kibar biri olan Robert de daha çok dünyayı dolaşmak için evini ailesini geride bırakarak hac yolculuğuna çıkmıştır. Yolculukları esnasında ülkede baş gösteren veba salgının sebep olduğu tahribata beraber şahit olurlar. Gördüğü dehşetli ölüm sahneleri ile sanatçı kişiliği harekete geçen Goldmund çok derinden etkilenir. Daha önce keşfettiği acı ve hazzın ortak yanı, kardeşliği burada kendisini daha gerçek ve daha bir yalınlıkla ortaya koyar adeta. Görüntüsü dehşet saçan ölümün aslında yaşamın bir parçası olduğunu, yaşamla iç içe oluşunu Goldmund daha çok kavrar. Goldmund aynı hastalığın kol gezdiği bir başka şehirde henüz sağlıklı olan Lene adında bir kızı da yanına alarak Robert ile hastalıktan uzak bir kulübede yaz çıkana kadar yaşamaya karar verir. Ancak vebaya yakalanan Lene çok geçmeden ölür. Bencilliği ve korkaklığından sıkıldığı Robert'ten de ayrılan Goldmund yine yalnız kalmıştır. Tek başına devam ettiği yollarda sürekli aynı kaos ortamıyla karşılaşır. İnsanlarda büyük bir ümitsizlik ve koy vermişlik hâkimdir, kimi ölümler ortalıkta çürümeye bırakılırken kimileri de daha ölmeden gömülmektedir, kimi insanlar sefahat içinde har vurup harman savururken kimi açlıktan ölür. Tüm bu yaşantılar, şahit olduğu olaylar Goldmund'un ruhunda derin izler bırakmış ve içinde sanata karşı yeniden bir özlem duymaya başlamıştır. Bunun üzerine kışı geçirmeyi planladığı piskoposluk şehrine yönelir, yeniden ustasının gönlünü alacak ve yanında çalışmak isteyecektir. Çok geçmeden şehre ulaşır ancak Niklaus usta ölmüş, atölye kapanmıştır. Gördükleri ve öğrendikleri karşısında hayal kırıklığı yaşayan Goldmund'un içini büyük bir hüznün kaplar. En çok da burada eskisi gibi heykeller yapamayacağı onu düş kırıklığına uğratmıştır. Böyle kendisini acı içinde hissettiği bir günde aynı şehirde Goldmund'un Kont'un sevgilisi olan Agnes ile kurduğu ilişki başını büyük derde sokacağı gibi aynı zamanda onu dostuna kavuşturacak bir vesile olur. Goldmund Agnes'le buluşmak üzere saraya geldiğinde Kont tarafından hırsız olarak yakalanır ve idam edilmek üzere zindana atılır.

Sabaha karşı günahını çıkartmak için gelen rahibin Narziss olması Goldmund'u ölümden kurtardığı gibi özlemini çektiği dostuna ulaştırır.

Hayatında sürekli gitmeler ve dönüşler yaşayan Goldmund Narziss'le on yıldan fazla geçen bir zamandan sonra ölüme giden yolda tekrar buluşmuş olur. Kont'un sarayından ayrılarak beraber Mariabronn'a doğru giderler. Aradan geçen zaman içerisinde her iki dost da birbirlerini eskiye nazaran değişmiş bulur, ne Narziss eski Narziss'tir ne de Goldmund eski Goldmund. Narziss Goldmund'un gözünde eski öğretmenlik halinden uzaklaşmış gerçek bir bilgin, olgun bir adamdır ve şimdi de ona hayranlık duyar. Genel hatlarıyla Goldmund'un yaşam hikâyesini dinleyen Narziss ise Goldmund'un manastırdan ayrılarak kendini tehlikelere atmasının boşa gitmediğini içindeki gizli sanatçı kişiliğiyle ortaya çıkmaya başladığını görür. Nitekim sanat her şeyin yok olmaya mahkûm edildiği dünyada bir takım duyguların, düşüncelerin veya değerlerin sanatçı aracılığıyla eriyip gitmesine engel olmaktır, onu unutulmaktan kurtarmaktır Goldmund'a göre. Goldmund dostuna tekrar kavuşmaktan memnundur onunla sohbet etmek, sanat ve us hakkındaki düşüncelerini dinlemek ona iyi gelmiştir. Nitekim manastırdan ayrıldığından beri her geriye dönüp bakışında hissettiği düş kırıklığı gitmiş ve bunun olması gereken olduğunu kavramaya başlamıştır.

Narziss'le beraber Mariabronn'a gelerek burada kendisine bir atölye kuran Goldmund göçebeliği bırakıp üçüncü kez belli bir süre devam edeceği yerleşik yaşama geçer. Manastırda kurduğu atölyede şimdiye kadar ruhunun derinliklerinde yaşattığı yaşamlardan, görüntülerden esinlenerek büyük küçük ortaya koyduğu eserler, insanlar tarafından en çok da dostu tarafından beğeni kazanmış hatta aralarında var olan uçurumu ortadan kaldırmaya vesile olmuştur. Nitekim yaptığı heykellere hayran olan Narziss Goldmund'un bir zamanlar onun yönlendirmesine ihtiyaç duyan Goldmund'dan hayli uzaklaştığını tersine kendisini etkisi altına aldığını görmüştür. Goldmund ayrıca Narziss'e bir insanın en aşağılayıcı günahlara batmasının onun içindeki tanrısal gücü öldürmediğini, ortaya çıkardığı sanat eserlerindeki duygu ve tanrısal mesajla ispatlamıştır.

Meryem ana heykelini tamamlamasının ardından içinde boşluğa düşen Goldmund ikinci kez Narziss'e veda ederek gezgin hayatına geri döner. Gidişinin ardından çok üzülen Narziss önceleri onun kılavuzluğuna ihtiyaç duyan Goldmund'un kendisini şimdi nasıl

etkisi altına aldığını, bilginliğinin onun tecrübe ve sanatının nasıl gerisinde kaldığını fark ederek acı çeker. Öyle ki Goldmund “...manastıra dönüp geldikten sonra... onunla uğraşmış, onun içinde sarsıntılara yol açmış, onu kuşkulara sürüklemiş, kendi kendini sınamaya zorlamıştı”(s.306). Her zaman kendi gittiği yolun hedefe, kendini gerçekleştirmeye giden en kestirme ve güvenilir yol olduğunu düşünürken şimdi tüm bilginlerin yaptığı gibi hayata dışardan bakmak ve onunla ilgili çıkarımlarda bulunarak soyutlukta Tanrı’ya ulaşma çabalarının, tüm görünür görünmez tehlikeleri aldırmandan hayatı bizzat yaşayarak gerek acı çekerek gerek mutlu olarak edinilen tecrübelerle gerçeği uzaktan izlemek yerine onu hissederek bizzat şahit olarak ona ulaşmanın daha yararlı bir yol olduğu, (Goldmund’un yaptığı gibi) Narziss’in artık kavradığı bir gerçektir.

Çıktığı yolculukta büyük hayal kırıklığını yaşayan Goldmund artık dış dünyada onu bekleyen bir hazzın, gizin kalmadığına inanarak hayatından vazgeçecek duruma gelir. Ardından yolda giderken atla bir kaza geçirmiş, ciddi yaralar alarak düştüğü suyun içinde günlerce kaburgaları kırılmış şekilde yatarak ölümü beklemiştir. Bu kazadan sonra Goldmund bir daha eski sağlığına kavuşamaz. Hasta ve bitkin haliyle günün birinde çıkageldiği manastırda bir süre yaşadıktan sonra dostunun yanında son nefesini verir.

Goldmund manastırdan ayrıldıktan sonra içinde büyüttüğü duygusal coşkunluğu ve çıkmazları bir supap aracılığıyla dışa vurma gereksinimi duymuş, bunu ise sanat yoluyla başarmıştır. Sonsuzluk içinde bütünlüğe dâhil her varlığın kendi yörüngesinde belli bir süre varlığını sürdürdüğü ve zaman içinde bu varlığının yok olmaya mahkûm olduğunu düşünen Goldmund’a göre insan zamana ancak sanat aracılığıyla karşı koyabilir. Başka bir deyişle yok olmayı kabullenemeyen ruh kendini bu çıkmazdan kurtarmak için içinde yaşattığı dünyayı kalıcı hale getirmek ister.

Hikâyenin bu şekilde sonlanması, yani asıl hedefte olan görüntünün, olayların akışına yön veren bu ilahi gücün açığa vurulamaması da hayatın gizinin, yaşam ve ölüm arasındaki sırrın gerçekte insanlar arasında idrak edilememesi ve hep gizli kalması ile doğru orantılı olduğu düşünülebilir. Nasıl ki, görünenin ardında saklı olan herkes tarafından aynı şekilde algılanamıyor ise, yani romandaki yol gösterici ile ilahi gücün kendisini yalın bir biçimde insanlara göstermiyor olması birbirine paralellik arz eder.

2.3.2.6. Das Glasperlenspiel (1943)

1946 yılında aldığı Nobel edebiyat ödülüne büyük katkısı olduğu düşünülen 1943’de yayınlanan Hesse’yi sanatının zirvesine taşıyan romanı *Boncuk Oyunu*’unda yazar romanı kaleme aldığı dönemdeki siyasi karışıklığa sesini çıkarmayan ve tarafsız durmayı yeğleyen entelektüel kesime yönelttiği eleştirileri simgesel yolla anlatmaya çalışmıştır.

Romanda anlatıcı tarihçi kimliğiyle ele aldığı kahraman Josef Knecht’in yaşam öyküsünü anlatmadan önce hayali Boncuk Oyununu ve ortaya çıkmasına sebep olarak görülen Föyton çağına ilişkin bilgileri sözde “*edebiyat tarihçisi Plinius Ziegenhalss’ın kapsamlı incelemelerinden*”(Hesse, 2011c: 17) yararlanarak okuyucuya aktarır. Kurgusal Boncuk Oyunu ve Kastalya tarikatını anlatırken tarihçi olarak yazar bunu gerçek bir bilimsel çalışma olarak okuyucuya sunmada oldukça başarılıdır. Bir takım tarihi kaynaklara dayandırılan ve sebep sonuç ilişkileri kurularak anlatılan döneme ilişkin nesnel üslup bu kanıyı uyandırır.

Boncuk Oyunu ve Kastalya tarikatının kendisine tepki olarak ortaya çıktığı Föyton çağında ortaçağın sonundan beri Avrupa’da başlayan “us” un özgürlük savaşı kazanılmış ancak kilisenin hâkimiyetinden tümüyle, devletin hâkimiyetinden ise kısmen kurtulan ve gerçek ve saygın bir otoriteden yoksun kalan us’un şimdiye kadar görülmeyen bir özgürlüğü ele geçirmiş görünmesi ve bir takım güçlerin adeta oyuncağı haline gelmesiyle föyton çağı başlamıştır. Söz konusu föytonlar bilimsel bir temele dayanmaksızın her konuda fikir beyan eden seri halde basılan geniş kitlelerce rağbet gören ve daha çok magazin içerikli yazılardır. Föyton yazarlarının daha çok kendi kendileriyle alay ettikleri, estetik kaygıdan yoksun ve güncel konuları temel alarak halkı oyalamak adına ortaya koydukları eserler bir takım konferanslarla da desteklenmektedir. Dinleyicileri edilgen konumda tutan ve geniş halk kitlelerine ulaşan söz konusu konferanslar da yazılı edebiyat gibi içi boşaltılmış göz boyayıcı bir şişirilmeyle anlamdan yoksun olmasına rağmen belli bir süre etkinliğini sürdürmüş ancak çok fazla dayanmamıştır. Söz konusu bu yozlaşmadan kurtulmak için iki yol izlenmiş; birincisi müziğe ve müzik tarihine sığınma, ikincisi ise maneviyatı kendilerine rehber edinen, Boncuk Oyununun biçimlenmesinde ve meditasyonu oyuna dâhil etmede katkısı büyük olan Doğu seyyahlarının oluşturduğu grubun izlediği yoldur.

Boncuk Oyunu birçok bilim dalının olabildiği gibi daha çok müzik ve matematiğin katkısıyla pekiştirilen, Kastalya tarikatının koruyuculuğu altında tarikat değerlerini bilim ve sanatla yoğuran, birbirine zıt düşünceleri birbirleri ile kaynaştırarak senteze ulaştıran soyut bir oyundur. Mükemmeli arayışın, saf bir varoluşa ulaşma çabasının simgesel bir biçimdir.

Boncuk Oyunu ile ilgili tarihsel verilerin ardından kurgusal tarihçi daha önce değindiği Josef Knecht'in yaşam öyküsünü daha çok kahramanın “*vefakâr*”(s.46) bir öğrencisinin hocasından duyduklarını kaleme aldığı metinlere dayandırırken içinde kurgunun da yer aldığını belirtmeden geçmez. Josef Knecht'in yaşamöyküsünü belli başlı dönemlere göre başlıklara (Çağrı, Waldzell, İki ayrı Tarikat...) kategorize ederek okuyucuya sunan anlatıcı, kahramanın çocukluğundan ölümüne kadar olan yaşam serüvenini tarihi bir çalışma niteliğinde okuyucuya aktarır.

Annesiz babasız büyüyen on on iki yaşlarındaki Josef Knecht Berolfingen kasabasındaki bir Latince okulunun burslu öğrencisidir. Kastalya tarikatına girebilmenin ön koşullarından biri olan elit okullarda okumasını başta müzik öğretmeni olmak üzere okul yönetimi de çok kez üst makamlara bildirir. Bunun üzerine ülkenin en başta gelen müzik üstadının kendisini sinamak amacıyla Latince okulunu ziyaret eder. Kendisiyle geçireceği saatler Knecht'in bundan sonraki yaşamına (şimdiye kadar içinde barınan sezgilerin doğrulanmasıdır adeta) yön verecek “*çağrı*”(s.52) yı gerçekleştirir. Böylece yaşam çizgisi takip etmesi gereken yolu bulmak için üstadın günün birinde karşısında belirmesini beklemiş, gelmesiyle de Knecht'in yaşam gayesi yavaş yavaş gün yüzüne çıkmaya başlayacaktır. Knecht'in hayatının birçok döneminde yardımına koşacak olan ve elini üzerinden çekmeyen müzik üstadı ile ilk karşılaşmalarından itibaren aralarında oluşan sevgi bağı üstadın ölümüne kadar devam edecektir.

“*Çağrıyı yüce bir aşamaya çıkış değil de, bir iç uyarı ve teşvik gibi*”(s.57) algılayan Knecht üstadın gitmesinin ardından sezgilerine yönelmiş ve adeta çabuklaşmış bir olgunlaşmayla başlayacağı elit okul için bir hazırlanma dönemine girmiştir. Zamanı geldiğinde Eschholz'daki elit okulda eğitime başlamasıyla Josef bundan böyle sıradan insanların hayatlarına, alışkanlıklarına tamamıyla veda etmiş olacak ve yazgısının onu hazırladığı hayata başlayacaktır. Çocukluk döneminde Eschholz'daki öğreniminin ardından kademe kademe ilerleyecek ve en sonunda da en yüksek makama Boncuk

Oyunu ustadı Magister Ludi'liğe erişeceği ve bu yüce görevden ayrıldıktan ölümüne kadar olan hayat serüveninde kuşkusuz ona yol gösterecek, istikametini belirlemede rehber olacak kimi yardımcıları da olacaktır.

Kastalya'ya bağlı okullar arasında sanat eğitime ağırlık veren, Boncuk Oyunu ile bilim ve sanat arasında senteze varma çabalarının merkeze oturtulduğu Waldzell'de Knecht eğitime devam eder. Burada Josef *"bir yılı aşkın bir zaman"*(s.86) okul yönetiminin uyarılarını aldırmaksızın eğitim kurallarının kendisine tanıdığı hakları sonuna kadar kullanarak Boncuk Oyunu da dâhil olmak üzere diğer alanlardaki dersleri göz ardı ederek daha çok müziğe yönelir. Waldzell'de ayrıca ileride de dostlukları devam edecek olan Carlo Ferromonte ile kuracağı yakınlığın yanı sıra kendisinin zıttı, yaşça biraz büyük, Kastalya'ya konuk öğrenci olarak gelen Plinio Designori adındaki çocukla arkadaşlığı ileriki yaşamına hatta yaşamının son anlarına kadar devam edecektir. Designori'nin Kastalya'nın dışındaki dünya hakkında diğer öğrencilere anlattıklarından endişeyle karışık cezbedilmişlikle kendini geri tutamaz Knecht. Her ne kadar yanlış olduklarını düşünse de Designori'nin etrafında dolaşmaktan kendini alamaz. *"Davranışı nedensiz değildi Knecht'in, karşısındaki kişide önemli bir şeyin kendisini beklediğini sezmişti... en azından yüz yüze gelinmesi gereken bir şey"*(s.91). Çok geçmeden durumu fark eden Designori de Knecht'i yanına çekmeye çalışmış onunla dostluk kurmak için özel çaba göstermiştir. Ancak onun yaklaşma girişimleri tıpkı konuşmaları gibi Knecht'de kuşku uyandırmış ve nasıl bir karşılık vermesi gerektiğini müzik üstadına danışmayı uygun görerek kendi başına hareket etmemiştir. Yardım isteğine karşılık üstadın ona verdiği öğüde göre Knecht Designori'nin arkadaşlık isteğine cevap verecek ancak onun Kastalya hakkındaki olumsuz düşüncelerine karşı Kastalya'yı savunması gerektir. Çok geçmeden diğer öğrenciler arasında ün yapan ve takip edilen hararetli tartışmalarının sonucunda Designori'nin şahsında onun temsil ettiği dünyaya karşı da sevgi beslemeye başlayan Knecht birbirine zıt bu iki dünyanın aslında birbirlerini beslediklerini hatta maddi bakımdan gereksinimlerini borçlu olduğu dış dünyaya Kastalya'nın bilim ve sanat icra ederek ona öğretmenler yetiştirerek hizmet etmekte olduğunu düşünmeye başlar. Knecht'in Designori'den etkilenmesi tek yanlı değildir. Plinio da Kastalya'daki yaşama kayıtsız kalamamış, onun içinde de bu dünyaya karşı bir sempati oluşmuştur. Beraber

geçirdikleri dört yılın ardından Designori Waldzell'deki eğitimini tamamlamış ve ilerde tekrar buluşma ümitleri içinde arkadaşı Knecht'ten ayrılmıştır.

Josef yirmi dört yaşına geldiğinde Waldzell'deki elit okulda devam ettiği öğrenim sona erer ve sınırsız denilebilecek özgürlükler sunan yüksekokul dönemi başlar. Knecht üniversite öğrenimi sırasında Boncuk Oyununun temel kuralları üzerinde ve sanat ve bilimi senteze ulaştırmada gerçek bir rol üstlenip üstlenmediği ile ilgili çalışmalar yapar. Üniversite öğrenimi sırasında iki yıl kadar gittiği uzak doğu enstitüsünde Çin dili ve I Ging üzerinde çalışmalar yapar. Enstitüde çalışanlardan duyduğuna göre yirmi beş sene önce enstitüde öğrencilik yapmış daha sonra kendine uygun bir bölge bularak münzevi hayat yaşamaya başlayan “*ağabey*”(s.122) lakaplı bilgin kişinin yanına konu üzerinde derinlemesine bilgi edinebilmek üzere yola çıkar. “*Uyanışının başlangıcı*”(s.128) olarak gördüğü bu dönem hayatının verimli zamanları arasında bulunması bakımından değerlidir. Üniversite öğrenimi boyunca gerek kendini geliştirme gerekse Boncuk Oyununa ilişkin derin çalışmalarının yeterli seviyeye ulaşmasının ardından Magister Ludi kendisini sınamak amacıyla önce yanında bir süre çalıştırır. Çalışmalarından memnun kalan üstat yerine geçmeye uygun olup olmayacağını anlamak ve ayrıca Kastalya'nın geleceğe dönük planlarını etkilemek amacıyla Benedikten tarikatına ait Mariafels manastırına Boncuk Oyunu öğretmeni olarak Knecht'i gönderecektir. Mariafelse'te oldukça nezaketle karşılanmasını hoş karşılayan Knecht burada uzun bir zaman geçmesine rağmen kendisine bir görevliden ziyade misafir olarak davranılmasının sebebini çok geçmeden anlamış ve Kastalya'dakilerin onu “*öğretmekten çok öğrenmek için buraya yolladıklarını*”(s.155) sezmıştır.

Mariafelse'de tanıştığı ve yakınlık kurduğu birkaç kişinin arasında yer alan tarihçi yaşlı Peder Jacobus'un eğitmenliğinde devam edecek olan zaman, Knecht için “*uyanışa götüren bir yol olarak gördüğü yaşamında yeni bir aşamaydı*”(s.164). Uzun sohbetler sonrasında aralarında oluşan dostluk neticesinde Josef kendisine “*derin ve dahi bir bilgin gözüyle*”(s.167) baktığı Peder Jacobus'a hayranlık duyar. Peder de kendisini hoşgörü ve saygıyla dinleyen genç arkadaşını sevmiştir. Nitekim Knecht'in şahsında Kastalya için beslediği ön yargılarından sıyrılır Peder. Böylece geçen iki yıl boyunca Knecht'in özellikle Peder Jacobus'la kurduğu sıcak ilişki aslında Kastalya'nın Knecht'ten öğretmenlikten öncelikli beklentisidir. Peder Jacobus'la kurduğu dostluk

sayesinde onun Kastalya'ya ilişkin önyargılarını yıkmakla edindiği başarının devamında Kastalya'nın Roma'da temsilcilik açabilmesi için Peder'in Vatikan'a olumlu beyanda bulunmasını sağlanacaktır. Birbirlerinin öğretmeni olan Josef ve Peder arasında kurulan yakınlaşma fikir ayrılıklarının pekiştirdiği bir dostluğa dönüşür. Nitekim Josef, Kastalya'nın karşısında yer alan Peder'le yaptığı söyleşiler vesilesiyle Kastalya'nın gerçek bir tarih bilincinden yoksunluğunu fark eder, aynı şekilde Peder de zamanla bir zamanlar Designori'de olduğu gibi Kastalya'ya yakınlık duymaya başlayacak ve Kastalya ve Vatikan arasında yakınlık kurulması amacına destek olacaktır.

Knecht Mariafels'deki görevinden yüzünün akıyla Waldzell'e döndüğü sıralarda geleneksel Boncuk Oyunu festivalinin başlamasına az kalmış, başladıktan kısa bir süre sonra da Magister'in ölmesiyle boş kalan makamına başarılarından ötürü Josef Magister Ludi olarak hiyerarşide en yüksek konuma Kastalya tarihinde bir ilki gerçekleştirerek şimdiye kadarki Magisterlerden genç yaşta atanarak öğrencilikten öğretmenlik aşamasına yükselmiştir. Magisterlik görevi Knecht'e hayatının devamlı bir yükselişle ilerlemesine hizmet etmesi bakımından Knecht için yararını henüz sürdürmektedir. Nitekim Knecht bu makam vesilesiyle öğretmeye yetenekli olduğunu (daha çok küçük yaştaki öğrencilere öğretme isteği ilerde Magisterliği bırakmasında etkin olmuştur) ve bundan büyük haz duyduğunu fark eder. Magister olarak elde ettiği başarılar Knecht'i mutlu etmenin yanı sıra daha çok endişelendirmeye başlamıştır, her ne kadar kusursuz olsa da er geç bozulacağına ve sonsuza dek aynı mükemmellikte devam etmeyeceğine daha çocukluğunda inandığı ve Designori ve Peder Jacobus'un sayesinde farkına vardığı Kastalya'nın dış dünyaya kapalılığı ve akıbeti şimdi onu daha çok kaygılandırmaktadır. Karakterindeki kutupluluk, hiyerarşiye karşı kusursuz uyumun yanında ona karşı eleştirel bakış açısını yitirmeyişiyle ortaya çıkmış ve bu eleştirel tutumu onu diğer meslektaşları gibi körü körüne Kastalya'ya bağlı kalmaktan alı koymuştur.

Knecht'i hırs ve başarının aksine tevekkülle ilerlediği yolda başarının en yüksek mertebesine ulaştığı önemli görevi zamanla yormuş ve hissettiği bıkkınlık onu başka hedeflere yöneltmeye başlamıştır. Magisterlik görevinin doyuma ulaştığı ve verimsizleştiği bir anda Knecht'in gençlik dostu bambaşka bir kişilikte ve görevde karşısına çıkar. Bir zamanlar dış dünyanın ateşli bir savunucusu Kastalya'nın idealist

konuk öğrencisi Plinio Designori bu kez Kastalya'yı denetlemek üzere resmi bir görevle Waldzell'e gelmiştir. Tam da kendisine yeni hedefler arayışında olan ve içten içe dış dünyanın çekiciliğine yenik düşmeye başlayan Knecht için Plinio ile karşılaşması hayatının önemli bir dönemeci olacaktır. *“Benim için her şeyden önce bir çağrı bu; dışarıdan dostça bir el uzatış; sizin dünyanıza götürecektir yolu açıyor önümde”*(s.309) diye nitelediği bu yeniden buluşmayı ayrıca onu artık sıkı ve verimliliğini yitiren Kastalya'dan ayrılması için bir fırsat olarak görür.

Kastalya'dan ayrıldıktan sonra gerek kendi ailesinde, gerek evlilikle bağlandığı ailesinde ve gerekse okul ve iş hayatında beklentisinin aksine mutlu olamadığı ve giderek eskiden inanç beslediği şeylere kuşkuyla yaklaşmaya başladığı ve dolayısıyla mutsuzluğunun had safhaya ulaştığı bir anda Plinio'nun onun da kendisine ve temsil ettiği hayata duyduğu gereksinimi açıkça hissettiği Knecht'le kuracağı yakınlık üzerindeki kasveti aralamıştır. Böylece her iki taraf için de olumlu sonuçlanan yakınlaşmaları Knecht'in bir süredir düşündüğü Waldzell'den ayrılma kararının somutlaşmasında etkili olacaktır. Knecht şimdiye kadar Kastalya tarihinde rastlanmayan ancak bu konuda kesin bir yasağın da olmadığı Magisterlik görevinden istifasını üst makamlara belirtmeden önce yabancısı olduğu dış dünyada gereksinimlerini karşılayacağı mütevazı bir yerde öğretmenlik yapmak için dostunun yardımını istemesi üzerine Plinio'nun bizzat kendi şımarık büyümüş çocuğunun eğitim işini üstlenmesi teklifini memnuniyetle karşılar.

Knecht Kastalya yönetimine sunduğu dilekçede yürütmekte olduğu Magisterlik görevi için içinde manevi bir yoksunluk hissettiğini dile getirir, sebebini ise Boncuk Oyunun geleceği ile ilgili endişelerine dayandırır. Knecht olumlu birkaç eleştirinin yanı sıra tarikatın geleceği hakkındaki öngörülerinin çoğunluk tarafından desteklenmediğini dolayısıyla söz konusu talebinin reddedildiğini bildiren cevabı çok geçmeden alır. Cevabın ardından artık Kastalya'dan ayrılma vaktinin geldiğini anlayan Knecht görevi bıraktığını bildirmek ve Magisterlik makamına ait bir takım mühür ve anahtarları yönetime bizzat teslim etmek üzere Hirsland'a gider. Knecht kararından ötürü oldukça yadırgamış ancak kararlılığı dolayısıyla kararına saygı duyulur.

Waldzell'den ayrılan Knecht daha önce Designori'nin oğlu Tito'ya öğretmenlik yapmayı kararlaştırdığı başkente doğru yaya olarak yola çıkar. Dostunun evinde

memnuniyetle karşılananmış, ertesi gün Belpunt’da bir dağ evinde yürüteceği öğretmenlik görevine başlamak üzere tekrar çıktığı uzun ve yorucu geçen yolculuk Josef’i bitkin düşürmüş ayrıca bulunduğu konumun rakım seviyesinin yüksekliği de ona ağır gelmiştir. Soyluluğa birinci derecede önem veren Tito yorgunluğunu gizleyen, şimdiye kadar karşılaştığı öğretmenlerin aksine üzerinde derin etki bırakan ve *“ilk kez ussal, yani eğitilmiş bir soylulukla yüz yüze”*(s.421) geldiği öğretmeni Knecht’i sevmiştir. Knecht de kendisinde verim alınacağını hissettiği güçler barınan delikanlıya yakınlık duymuş gönlünü kazanmak için yorgunluğuna rağmen onunla sabah gezisine ve ardından yaşamına son verecek soğuk göl suyunda onun yüzme teklifini geri çevirmemiştir.

Kendisini sorumlu gördüğü öğretmenin ölümüyle oldukça üzülen Tito’ya bu ölüm belki de ondan uzun zaman alacağı dersler ve eğitimden daha gerçek bir ödev çıkarmıştır karşısına. Magister Knecht’in ölümü Tito’nun öğrenimini daha başlamadan sonlandırmış ayrıca onu hayat boyu uyaracak bir vicdan huzursuzluğuna da sebep olacaktır. Dolayısıyla bu ölüm Tito’yu da tıpkı öğretmeni gibi kendi içine yöneltecek ve aradığı ve gereksindiği yolu kendi içinde aramaya ve bulmasına vesile olacak olması bakımından değerlendirilebilir.

BÖLÜM 3: HERMANN HESSE’NİN ROMANLARINDAKİ KADIN KARAKTERLER

Sanatını her türlü gereksinim, yaptırım ve güdülerden üstün tutan Hesse, hayatı boyunca tek ideali olan birlik ruhuna ulaşma gayesini dillendirdiği eserlerinde kadına hiçbir zaman aktif rol vermemiştir. Hayatı, edebi çalışmalarının ham maddesi olan Hermann Hesse, yüce birliğe ulaşma yolunda attığı adımları eserlerine ana konu seçmiş, her bir eserinde kendi ulaştığı basamakları kahramanında edebi ifadeye dönüştürmüştür. Başkahramanlarını her zaman erkeklerden oluşturan yazar, gerek ben anlatımla, gerekse o anlatımla hikâye ettiği olay ve olay örgülerini ve düğüm noktalarını başkahramanın etrafında döndürür. Erkek olan başkahramanın karşısında büyük çoğunlukla romanlarında bir ya da birden çok kadın karakter yer alır. Bu kadın figürler Hesse’nin romanı kaleme aldığı döneme, kendi ruhsal durumuna, çıkmazlarına göre ya da sorunlarına bulduğu çözümler ışığında şekillenmektedir. Buna göre kimi zaman ulaşılmaz bir aşkın sembolü haline gelen kadınların yanı sıra ulaşılabilen varlıkları ile çıkmazlara sebep olan ya da varlıkları, sonsuzluğa açılacak yolda aşılması gereken bir basamak olacak şekilde kadın karakterler konumlandırılmıştır.

Hesse’nin kahramanları kadını kendi varlığı içinde sevmeyen, onların tek amacı kendilerini sevmek ve kendilerini bulmaktır, dolayısıyla bireysel olarak kadını kendi başına bir varlık olarak değil söz konusu amacına hizmet ettiği sürece sever ve ilişkilerini devam ettirirler (Kastedt, 1983: 272). Erkeğin kendi duygularına ulaşmasını sağlayan iç sesi gibi algılanan kadına verilen değer duygulara verilen önemle ilişkilidir. Edebiyattaki rolü erkeğin ruhundaki bütünlüğü sağlamak ve onun tamamlayıcısı olmak olan kadın figürler kahramanın sahip olmadığı özellikleri ona vermekle, yani onu tamamlamakla birliğe ulaşma ereğine hizmet ederler. Bu bağlamda kadınlar Hesse’nin gelişim serüveninde ona hissetmeyi ve acı çekmeyi öğreten dolayısıyla ruhsal açıdan onu olgunlaştıran nesneler olarak değerlendirilebilirler. Nitekim kahramanları da onlar aracılığıyla varlık bütününe ulaşabilecek ve onlara duyduğu sevginin ulaşılmazlığı ya da aşılabilmesi ile maceraları sonlanacaktır.

Edebiyattaki genel kaniya göre kadının ilham verici özelliği, erkeğin duygusal yanının farkında olmasını sağlama fonksiyonunu gördüğümüz Hesse’nin romanlarında hikâye, hiçbir zaman kadının bakış açısıyla okuyucuya aktarılmaz. Ayrıca Hesse’nin hiçbir

kadın karakterinin bir bayan arkadaşı olmayışı ve her zaman erkek kahramanın çevresinde biçimlendirilmesi kadınların bağımsız bir varlığının olmadığına işaret etmesi bakımından önemlidir. Erkeğe bağımlı profilliyle kadın Hesse için güven ve teselli kaynağı olarak aktarılır (Bocken, 1968: 105).

Tezimizin konusunu oluşturan Hesse'nin kadın karakterlerine ilişkin doğrudan bir inceleme ve araştırma mevcut değildir. Karstedt'in de işaret ettiği üzere (1983: 11-12) önemli Hesse araştırmacıları, Hugo Ball, Franz Baumer, Fritz Böttger, Bernhard Zeller gibi Alman kökenli yazarlar Hesse'nin kadın kahramanlarına eğilmeyerek konuyu ihmal etmişlerdir. Ancak Almanya dışındaki Amerikalı yazar ve araştırmacılar, Mark Boulby, Gerorge Wallis ve özellikle Joseph Mileck gibi kişiler söz konusu konuya dikkat çekerek kadını doğrudan incelemiş ve onu erkek kahramanlarla olan ilintileri ile ele almışlardır.

Zıtlıklardan birliğe uzanan yolda sürekli çelişkiler arasında gidip gelen Hesse için kadın hiç şüphesiz en önemli kutbu oluşturmuş ve bu ideale ulaşma yolunda onun için aşılması gereken hedef olarak görülmüştür. Ancak eserlerinde bu bağlamda kadın özellikle kendi başına bir işlevden yoksun bırakılarak pasif bir rol üstlendiğinden Hesse'nin kadın karakterlerinin önemi ve işlevi ilk bakışta fark edilmeyebilir. Söz konusu işlev ve önem daha çok psikolojik bir araştırma ve inceleme ile anlaşılabilir. Hans Rudolf Schmid 1928'de Hesse'nin eserlerini bu doğrultuda incelediğinde Hesse'de kadının anne olarak (daha ziyade bilinen annenin aksine, ideal anne'nin, evrensel anne'nin Urmutter) önemli rol üstlendiğini fark eder (Karstedt, 1983: 12). Söz konusu Anne'de itici güç bulan yazarın bu doğrultuda oluşturduğu karakterler üzerinde ilerleyen sayfalarda duracağız.

Eserlerinde otobiyografik özellikler ağır basan hatta eserleri bu yönde şekillenen ve Freedeman'ın eserlerini "cerative autobiography"(1978: 54) şeklinde yorumladığı Hesse, kadın kahramanlarını oluştururken hiç şüphesiz onlara kendi hayatından izler katacaktır. Bu bağlamda hayatındaki yeri en sağlam kadın olan annesi, onun çocukluğundan başlayarak ileri dönemlerde kadına bakış açısını belirleyen en önemli etken olarak kabul edilebilir. Bunun yanı sıra Karstedt'in işaret ettiği üzere (1983: 51) J.J. Bachofen'in *Das Mutterrecht* eserinde anlattığı anaerkil gücün etkisi ile bilinç

dışının kapıları kendisine aralanır. Bilinci erkek kökenli, bilinç dışını ise kadın kökenli gören Bachofen'in eseri de Hesse'nin tabiatına yabancı gelmez.

Bachofen ve Jung'un öğretilerinden yola çıkıldığında; erkek, bilinmeyenin çözülmüş hali, bilinç dışının bilince aktarılmasının sonucu, bilinmeyenin gizeminin üstesinden gelme olarak yorumlanabilirken kadın ise tümün kaynağı, bilinmezin mekânı, çözümlenmeyi bekleyen bilmeceler yığınıdır. Erkeğin niteliklerini ortaya çıkaran ve o olmadan erkeğin kendi özelliklerinin farkına varmasının mümkün olmaması, kadının önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Hesse kadına bilinç dışının yani kendi varlığının gizemli tarafını öğrenmek için ihtiyaç duyar. Söz konusu ihtiyaç giderilene kadar önemi devam edecek olan kadın, kahramanın bu aşamayı geçmesi durumunda sahneden çekilecektir. Yine söz konusu kadının işlevi gösteriyor ki, erkek olan anlatıcı kadına kendini anlatma fırsatı tanımaz, o, işlevi ve gerekliliği doğrultusunda öneme sahip nesneden başkası değildir. Sanatına düşkünlüğü ve onu her şeyden üstün tutan Hesse, bir mektubunda Stefan Zweig'a gönlünün insanlardansa doğa ve kitaplardan yana olduğunu belirterek (Hesse, 1973: 94) kadının yine belirleyicilikten uzak destekleyici bir fonksiyona sahip olduğunu vurgular.

Hesse'nin hayatında dönüm noktası teşkil edecek olan 1917'de C.G. Jung'un öğrencisi Dr. Lang'dan aldığı psikanaliz tedavisi Hesse için yeni bir dönemi başlatacak ve asıl büyük eserlerini bundan sonra kaleme alacaktır. Hesse'nin kadın kahramanlarını onun psikanaliz öncesi ve sonrası olmak üzere iki ayrı dönemde incelemekte yarar görüyoruz.

3.1. Hesse'nin 1904-1914 Yılları Arasında Kaleme Aldığı Eserlerindeki Kadın Karakterler

Hesse'nin romanlarında bir birey olarak kurgulanmayan kadınlar ilk olarak gerçek kişiler olarak karşımıza çıkar daha sonra nesne ve sembole dönüşürler (Karstedt, 1983: 207). Bu durum daha önce de belirttiğimiz gibi kadın kahramanların erkek başkahramanın etrafında dönüp dolaşan nesneler olarak anlatılmasının bir sonucudur. Gerçek bir kadının varlığı Hesse'ye çare olmaktan uzak olduğundan o, kadını kendi algısına göre biçimlendirerek ilham kaynağı olarak konumlandırır. Bu noktada Hesse'nin ilk dönem eserleri, psikanalize kadar süren zaman içinde kaleme aldığı *Peter Camenzind* (1904), *Çarklar Arasında* (1906), *Gertrud* (1910), *Rosshalde* (1914)'deki kadın karakterleri psikanalizden sonraki eserlerden ayrı bir başlık altında inceleyerek bu

kahramanları sonrakilerden ayırmaktaki maksadımız, ilk dönem romanlarında anlatılan kadına tutum ile sonraki romanlardaki kadın kahramanlara yaklaşımın birbirinden farklı oluşu ve bunların Hesse'nin idealine ulaşma serüveninde henüz oluşum evresinde bulunmalarını vurgulamaktır.

Hesse'deki kadınlar gerçek ve idealize olmaları bakımından incelenmelidir:

3.1.1. İdealize Edilen Ulaşılmaz Kadın

Hesse, kendisinin anne kökenli bir insan olduğunu (Karstedt, 1983: 34) ifade ederek annesi dolayısıyla kadın dünyasına yakınlığını ifade eder. Nitekim Hesse daha çocukluğunda anneye yakınlaşarak babadan kopar. Çekici gizem, karanlık güçlerin egemenliğini yansıtan kadın, bilinmeze, toprağa ve doğaya bağlı olması dolayısıyla sanatçı kişiliği ağır basan Hesse için her zaman ilham kaynağı olmuştur.

Hesse'nin Tübingen Döneminde sosyal hayattan el çekip iç dünyasına yönelmesi (yani bilinç dışına, anne'ye), onun o dönemdeki içine kapanıklığı ve aynı zamanda yaşadığı zaman kıtlığı da düşünülecek olursa, hayatının genelini kapsayan iç dünyaya yönelişinin temelinde anne kökenli olmasının yanında aktif hayata dâhil olma eğilimindeki yetersizlik ve çekingenlik göze çarpar. Onun böyle bir eğilim içerisinde oluşunun hiç şüphesiz sebepleri çeşitlendirilebilir, örneğin ergenlikle beraber ailesinden uzaklaşan Hesse aynı zamanda Hristiyanlıktan da uzaklaşmaya başlamıştır (Wolf, 1979: 44) ancak en belirgin dayanağı biz onun kendi annesi ile olan ilişkisinde görmekteyiz, bunu daha sonra detaylı olarak irdedeceğiz.

Hesse'nin kadın kahramanlara hep alt kademedeki rol ve değer biçtiğinden daha önce söz etmiştik. Bu tutumunda onun kadınlar karşısında çekingenlik duyması itici gücü oluşturmaktadır. Gerek gerçek hayatta, gerekse kahramanlarında kadınlarla birebir yakınlık kurmayan Hesse'nin ilk dönem eserlerinde kadın cinselliğinden kaçınma oldukça belirgindir. Bu dönemde kadın, sanatçı olan başkahramana en önemli ilham kaynağı olması dolayısıyla büyüünün devamı da hiç şüphesiz ulaşmazlıkla sağlanacağından eserlerdeki kadınlara duyulan aşk neticesiz kalacak ve kahraman bu yönde kendini aşma eğilimine başvuracaktır.

3.1.1.1. Rösi Girtanner (*Peter Camenzind*)

Peter'in on yedi yaşında gençlik zamanının ilk dönemlerinde okumak üzere gittiği şehirde tanıdığı avukatın kızıdır. Rösi Girtanner'i yemek için eve gidip gelirken her gün görür ancak kendisiyle birebir bir diyalogu olmaz. Platonik aşkın en belirgin özelliklerini taşıyan ve kahramanın ilk gençlik yıllarında sokakta görüp âşık olduğu kız hakkında Peter etraflıca bir bilgiye sahip değildir. Ancak onun güzelliği ve bu güzelliğinin kaynağına dair aktardıkları sanki onu geçmişi ile tanıyormuş gibi izlenim uyandırmaktadır:

“Sie war schön... Eine Jungfer von siebzehn Jahren, fest und biegsam gewachsen. Aus dem schmalen, bräunlich frischen Gesicht sprach die stille beseelte Schönheit, welche ihre Mutter zur Stunde noch besaß und welche vor ihr Ahne und Urahne gehabt hatten. Aus diesem alten, vornehmen und gesegneten Haus war von Geschlecht eine große, schmucke Reihe von Frauen ausgegangen, jede still und vornehm, jede frisch, adlig und von fehlerloser Schönheit. Es gibt von einem unbekannten Meister ein Mädchenbildnis aus der Familie der Fugger, sechzehnten Jahrhundert gemalt und eines der köstlichsten Bilder, die meine Augen gesehen haben. So ähnlich waren die Girtannerschen Frauen, und so war auch Rösi” (Hesse, 2007a: 30-31).

Hakkındaki bilgisi son derece kısıtlı olduğu halde ona hayran oluşu ve güzelliğinin ailesinden geldiğini düşünmesini “...gösterişten uzak sade varlığındaki soyluluğu hissediyordum.”(Hesse, 2008: 38) şeklinde ifade eden Peter'in nasıl böyle bir kanıya vardığına dair somut bilgiye romanda rastlamayız. Bu tamamen onun kendi kurgusundan ibarettir. Platonik aşkın en belirgin örneği olan Rösi Girtanner ile gece gündüz zihnini meşgul eden, ona duyduğu sevgi ile ona duyusallıktan uzak manevi bir yücelik atfeden Peter'in bu tutumunu Joseph Mileck gençlik dönemindeki Hesse'nin yaşadığı psikolojik ve fiziksel değişimin sebep olduğu çelişkiyle ilişkilendirir. Nitekim ruhsal gelişimle beraber varlığını sürdüren cinsel uyanış onun tarafından reddedilmeye çalışılır (Mileck, 1979: 204).

Peter'in karşı cinsi olan Rösi'ye beslediği aşkı temiz ve saf tutma çabası söz konusu kadın ve erkek ilişkisinin sakıncalı olacağı ve bunun duygusallığa verecek zararını

engellemek adına alınmış bir tedbir olarak yorumlanabilir. Nitekim manevi değer taşıyan sevgiye maddi bir beklenti eklendiği an sahip olduğu büyüğü tümüyle yitireceğinden korkan kahraman romanda bu durumu açık şekilde ifade etmez. Yani Rösi'ye olan aşkının cinsel bir anlam taşımadığına dair bir açıklamada bulunmaya dahi kalkışmaz, kıza kutsal bir değer atfetmesi ona duyduğu sevginin içselliğini açıklamaya yeterlidir.

Peter'in Rösi'ye duyduğu sevginin gerçek yaşamla tek bağlantısı onu yol üstünde görüyor olmasından ileri bir düzeye gitmez. Böyle, somut bir ilişkiden uzak sadece görüntüye dayalı bir duygu yoğunluğunun yüceltilmesi, bunun tamamen kahramanın kendi iç dünyasının bir ürünü olduğuna delildir. Peter söz konusu sevgisini saf bir içselliğin sonucu olarak görüp kendi sevgiye olan eğilimini Rösi'nin şahsında adeta bir sebebe dayandırır.

Gece gündüz Rösi'yi düşünerek hayallere dalan Peter bundan hoşlanmasına rağmen sevgisinin karşılıksız oluşundan, kızın ulaşılmazlığı ve yabancılığıyla kimi zaman acı duymaya başlar. Hayallerinde hep içinde hissettiği Rösi'nin gerçekteki uzaklığını şu şekilde ifade eder:

“Ich empfand plötzlich, wie fremd sie mir sei, mich nicht kenne noch mir nachfrage, und daß mein schönes Traumbild ein Diebstahl an ihrem seligen Wesen sei. Und eben wenn ich das so scharf und peinigend fühlte, sah ich ihr Bild immer für Augenblicke so wahr und atmend lebendig vor Augen, daß eine dunkle, warme Woge mein Herz überflutete und mir bis in die fernsten Pulse seltsam wehe tat”(Hesse, 2007a: 31).

Rösinin yüzünü; “...öylesine nazlı ve narin, öylesine yabancı, soğuk ve umursamaz bir yüzdü ki...”(Hesse, 2008: 41) şeklinde betimleyen Peter'in Rösi'nin gerçek varlığı ve kendi ürünü olan hayali arasındaki uçurumu derinleştirdiğini görüyoruz. Gerçek Rösi ile Peter'in onun varlığından yola çıkarak ürettiği hayali Rösi birbirinden oldukça uzaktır. Gerçekliğin uzaklığı oranında hayalinin kendisine yakınlaşması ise bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Peter'in içinde büyüttüğü aşkın etkisi hayatının her anına nüfuz ederek bir dönem boyunca yegâne uğraşısı haline dönüşür. Öyle ki bu sihirli güç kimi zaman günlük hayattan onu alıkoyacak kılığa bürünerek bilincini dış dünyaya kapatır:

“Bei Tage geschah es mitten in einer Lehrstunde oder mitten in einem heftigen Raufen, daß die Woge wiederkam. Dann schloß ich die Augen, ließ die Hände sinken und fühlte mich in einen lauen Abgrund gleiten, bis mich der Aufruf des Lehrers oder der Faustschlag eines Kameraden erweckte”(Hesse, 2007a: 31).

Rösi Girtanner'i böylesine sevdiğini iddia eden Peter'in onun tarafından fark edilmek ve sevgisine karşılık bulma amacında olmaktan oldukça uzak olduğunu, kıza duyduğu sevginin sebebiyet verdiği coşkunluğun etkisiyle onun için bir şeyler yapma çabasının gizli kalmasına özen göstermesinden anlıyoruz. Nitekim Peter her hangi güç gerektirecek bir işi büyük bir şevkle yapmasında kendisine kuvvet kazandıran aşkının aşikâr olmasını istemez. Buna en güzel örnek tatil için memleketine gittiğinde mevsimi sona eren dolayısıyla oldukça zor erişilebilecek Alp güllerini kız için toplamak üzere sarp yamaçlara tırmanarak ölümü göze almasıdır. Ayrıca topladığı Alp güllerini şehre giderken yolculuk boyunca elinden hiç bırakmaması ve şehre geldiğinde gülleri habersizce Rösi'nin evinin kapısına kendisinden hiçbir iz taşımaksızın bırakıp gitmesi, kız için kalkıştığı fedakârlıklara ve kızın haberi olmayacağı eylemlere ne kadar önem ve değer verdiğini göstermesi bakımından ilginçtir. Peter'in Rösi için giriştiği eylemlerde kendini ona göstermekten kaçınmasının en temel sebebi ise sevgisini kutsallaştırdığı kaynağın, bunun farkına varması durumunda var olan büyüün bozulacağı endişesidir (Kastedt, 1983: 137). Yani aşk ancak ulaşılmaz olduğu sürece manevi değerini koruyarak kutsallık kazanabilecektir.

Acı ve hazzın birbirine karıştığı platonik aşk Peter'in hayatının her karesine kimi zaman, değindiğimiz üzere coşkunluk ve kutsal değer taşıyan bir enerjiye dönüşerek yansırken çoğu zaman da onu umutsuzluğa kapılmaktan koruyamaz, tam tersi buna sürükler:

“Nun sah ich plötzlich, wie schön und farbig alles war, wie Licht und Atem durch alle Dinge floß, wie klargrün der Fluß und wie rot die Dächer und wie blau die Berge waren. Diese mich umgebende Schönheit

zerstreute mich aber nicht, sondern ich genoß sie still und traurig. Je schöner alles war, desto fremder schien es mir, der ich keinen Teil daran hatte und außerhalb stand. Darüber fanden meine dumpfen Gedanken den Weg zu Rösi zurück”(Hesse, 2007a: 31).

Aşkına kendine saklamayı tercih eden Peter’in Rösi’nin kendisinden habersiz oluşuna kimi zaman hayıflandığını eğer ölecek olursa bundan kızın hiç haberinin olmayacağından ve bu yüzden de hiç üzülmeyecek oluşundan ötürü üzülmekten anlıyoruz.

İdealist bir romantik tablosu çizen Peter’in bu noktada zaafını belli eden bu sözleri onun Rösi’den gelecek bir cevaba hayır diyemeyeceğini belli eder. Yani burada Hesse’nin kadına idealist bir tutumla yaklaşmasının temelinde gerçek bir ulviyetin saklı olduğu mu yoksa bir kadınla ilişki kurabilecek ilk adımı atma cesaretinden yoksunluğun mu sebebiyet verdiği tartışmaya açıktır. Ancak sadece bu kahramandan yola çıkarak somut bir kanıya varmak henüz mümkün olmadığından yansıtılan tabloya göre çıkarımda bulunmak yerinde olacaktır.

Peter’in yine Rösi için yaptığı işlerden onun haberi dahi olmayışını daha çok bir kıvanç duygusuyla aktarırken kız tarafından kahramanlığı dolayısıyla takdir beklemediğini ve durumdan şikâyetçi olmadığını onun şu sözlerinden anlıyoruz:

“... ich erfuhr nie, ob Rösi meinen Gruß zu sehen bekommen habe. Aber ich war an Flühen geklettert und hatte mein Leben gewagt, um einen Zweig Rosen auf die Treppe ihres Hauses zu legen, und darin lag etwas Süßes, Traurigfrohes, Poetisches, das mir wohl tat und das ich heut empfinde”(Hesse, 2007a: 34).

Peter’in ergenlik çağında âşık olduğu Rösi ile başlayan bu ilk gönül macerasının hiçbir zaman kopup gitmeyerek ve ona durmadan sorular yönelttiğini, ayrıca ilerde yaşayacağı gönül ilişkilerinde ona yol gösterici bir abla gibi davrandığını ifade etmesi, aşkın onun iç dünyasının gelişimine yarayan bir tecrübe olduğuna işaret eder. “*Şimdi bile o gencecik, suskun bakışlı partiysen kızından daha soylu, daha saf ve daha güzel birini düşünemiyorum”(Hesse, 2008: 42)* sözleri ilk aşkının adeta ona hayatı boyunca yol

gösterici görevi üstlendiğine ve bu yolda olgunlaşması için yardımcı olduğuna kanıt niteliktedir.

Peter'in aşkını kendi içinde yaşamaya oldukça özen göstermesi ve gerçek bir ilişkiden kaçınması, duygularının gizliliğinden hoşnut olarak bunu, sevgiye sebep olan kişiden dahi sakınması onun romantik kişiliğine işaret eder. Böylece o sevgisini gerçek bir ilişkiden uzak tutarak tensellikten bağımsız yüce bir kılıfa sokabilmektedir. Felix Lützkendorf'un romantizmin etkisinde gelişen kadın aşkının yüceltilmesine dair sözleri Hesse'nin Romantizme eğilimi güçlü olan genç kahramanı Peter'in davranışlarına ışık tutmaktadır (Lützkendorf, 1932: 42).

Rösi Girtanner'in şahsında içindeki sevgi gereksinimini karşılamaya çalışan Peter için böyle bir kişinin varlığına duyulan ihtiyaç kaçınılmazdır. Rösi'nin genç bir kız olması ve Peter'in de tam karşı cinse olan ilgisinin uyandığı bir dönemde ona rastlaması Peter'in Rösi'ye âşık olmasını sağlayacak yeterli neden gibi görülebilir. Rösi'nin gerçekten Peter'in anlattığı kadar güzel ve masum olduğuna dair ondan başka bir tanığı romanda göremiyoruz. Anlatılanlar tamamen melankolik bir genç olan Peter'in bakış açısını yansıttığından Rösi'nin gerçek bir karakter olup olmadığı, gerek onun hikâyenin akışında âşık olunan bir kız olma rolünden başka bir fonksiyona sahip olmamasından, gerekse onunla hiçbir söyleşinin yer almamasından kanımızca netlik kazanmamıştır. Yani Rösi'nin gerçekten Peter'in betimlediği şekilde bir kişi olup olmadığı ve hayal ve fantezilerle oluşan bir aşkın kahramanı oluşu, onun gerçek bir kimlik sahibi olup olmadığına dair okuyucuda kesin bir kanı uyandırmaz.

Peter'in Rösi ile olan gönül yakınlığı, ergenlik çağında duygusallığa oldukça eğilimli bir delikanlının kendi halinde görülen bir kıza duyduğu ilginin suç unsuru olmaktan çıkarılması için ona yüce bir anlam katma çabasına girişme ve içindeki sevgi boşluğunu doldurmak üzere kızın yüceltilerek idealize edilmesi olarak yorumlanabilir. Rösi Girtanner karakterinde, hayranlık duyduğu kadınları "Frauenbilder" şeklinde ifade eden Hesse'nin kadına bakışını, adeta aynı Peter'in gençlik yılları gibi, henüz oluşum evresinde bulunuyor şeklinde değerlendirmek yanlış olmaz, nitekim bundan sonraki kadın kahramanlarda benzer tutuma yine rastlanacaktır. Rösi bu bağlamda Hesse'nin kadın kahramanlarının ilk oluşum evresi olarak yorumlanabilir.

3.1.1.2. Eremina Aglietti (*Peter Camenzind*)

İtalyan asıllı, sanatında orta bir yol tutarak olgun bir başarıdan uzak bir ressamdır Eremina Aglietti. Kahramanlarını ruhunun birer parçası ve yansıması olarak yorumlayan Hesse'nin Peter'in dostu kılığına bürüdüğü Richard, Eremina Aglietti'yi şu şekilde tanımlar;

“Wenn ihre Bilder so schön wären wie sie selber, dann wäre sie schon lange reich und würde keine mehr malen. Sie tut es nämlich ohne Lust und nur, weil sie zufällig nichts anderes gelernt hat, wovon sie leben könnte”(Hesse, 2007a: 51).

Bunun Peter'in de onayladığı bir durum olduğunu onun kadının resmini “...doğrusunu söylemek gerekirse gerçek bir sanatsal özden yoksundu.”(Hesse, 2008: 63) demesinden anlıyoruz.

Peter'in Aglietti ile karşılaşması adeta her iki taraf için de gönülsüzdür. Richard'ın telkinleri ile “*Sade ve derli toplu bir görünümü*” (Hesse, 2008: 64) olan ressam kadının atölyesine geldiklerinde Peter içeri çekinerek girer, kadın da onları ağırlamaktan pek hoşnut sayılmaz:

“Die Malerin nahm unsre Begrüßung kühl entgegen. Sie legte den Pinsel weg und lehnte sich im Mahlschurz gegen den Schrank, und sah es aus, als verlöre sie nicht gerne Zeit an uns”(Hesse, 2007a: 51).

Eremina Aglietti de sanatının gerçek bir değerden yoksun olduğunun farkındadır, nitekim geçimini sağlamak amacıyla bu işi sürdürdüğüne dair bir söylemi olmasa da resimlerine “*akıl almayacak iltifatlar*”(Hesse, 2008: 64) da bulunan Richard'ın yapay beğenisine inanmayarak iltifatlarını kendisine saklamasını ister. Ayrıca Aglietti'in Peter'in sanatçı biri olduğu kanısına vararak kendisinin müzisyen olup olmadığını sorması, Peter'in her ne kadar müzisyen olmasa da sanatçı kişiliğini fark ettiğini gösterir. Kadınlı ilk karşılaşmasından aralarında bundan başka bir konuşma geçmeyen Peter'i kadının görüntüsü oldukça hayal kırıklığına uğrattır. Nitekim Richard'ın övgülerinin aksine hiç de güzel bulmadığı kadını şu şekilde betimler:

Die Gestalt war durch den langen Schurz verdeckt und entstellt, und das Gesicht erschien mir nicht schön. Der Schnitt war scharf und knapp, die Augen ein wenig streng, das Haar reich, schwarz und weich; was mich störte und fast abstieß, war die Farbe des Gesichts. Sie erinnerte mich schlechterdings an Gorgonzola, und ich wäre nicht erstaunt gewesen, grüne Ritzen darin zu finden. Ich hatte noch nie diese welsche Blässe gesehen, und jetzt, im ungünstigen morgendlichen Atelierlicht, sah sie erschreckend steinern aus –wie Marmor, sondern wie ein verwitternder, sehr gebleichter Stein”(Hesse, 2007a: 52).

Peter’in Aglietti’yi güzellikten uzak şöyle dursun adeta alaycı bir çirkinlikle betimlemesinin ardındaki nedenin onun da ifade ettiği gibi; “öte yandan bir kadının yüzünü biçim yönünden incelemeye alışık...”(Hesse, 2008: 65) olmaması mı yoksa bu kadının yüzünde aradığı “...tazelik...körpelik...pembelik..., ve albeni...”(Hesse, 2008: 65) yi bulamamış olması mı, belli değildir. Ancak kadının görsellliği konusundaki algısını, Aglietti’yi itici hatta çirkin bulmasını, Peter, bundan sonra kendisi çürütecektir. Nitekim görüştükten sonra Peter’in bedenini biçimce ilginç bulan ve onu resmetmek istediğini Richard’a bildiren Aglietti’nin önerisini geri çevirmeyecek olan Peter’in, kadının evinde verdiği davete icabet ettiği günde birden ona olan bakış açısı değişecektir. İlk anda daveti oldukça sıkıcı bulan ve kendilerini sanatçı diye tanımlayan ancak bunda da yapaylıktan kendilerini kurtaramayan misafirlere acımdan kendini alamayan Peter, burada oldukça sıkılır ve konuşacak kimseyi yanında bulamadığından misafirlere ayrılan yemekleri bir çırpıda bitirir. Durum fark edildiğinde alaya alınmaktan kaçınmayarak öfkelenen Peter gitmek üzere davrandığında Aglietti’nin içtenlikle buna izin vermeyerek onu kalmaya zorladığında kadının görüntüsü birden bire değişir Peter için:

“Auf ihr Gesicht fiel das Licht einer Stehlampe, durch den florschirm gemäßigt, und da sah ich mitten im Ärger mit plötzlich begreifendem Auge die wunderbare, reife Schönheit dieser Frau. Ich erschien mir auf einmal sehr unartig und dumm... Das Quarett begann und dauerte lang, aber ich hörte nichts davon, sondern staunte mit runden Augen die schlanke, feine,

schöngekleidete Dame an, an deren Schönheit ich gezweifelt und deren Vorräte ich aufgegessen hatte”(Hesse, 2007a: 56-57).

Peter’in ani değişim gösteren bakış açısının sebebi hiç kuşkusuz kadının görünüşünde bir değişime bağlı değildir, nitekim böyle bir durum da söz konusu olmaz, Aglietti yine aynı kadındır. Daha önce yüzünü dökülüp ufalanan taşa benzeterek açıkça kadını nedenli itici bulduğunu ifade eden kahramanın şimdi bunu şüphe duymakla ifade etmesi daha önceki algısını yumuşatma girişimi olarak değerlendirilebilir, onun önce kastettiği kanımızca şüpheden çok bir tiksintiydi. Şimdi birden büyülenmiş bir şekilde hayranlıkla kadını izleyen ile böylesine soluk bir yüzle karşılaşmadığını ifade eden iki Peter’in algısı arasında bir uçurumun olduğu açıktır. Onu birden bu dönüşüne iten sebep kadının ona kendini yalnız ve mahcup hissettiği anda onu misafirlerin yanında destekleyerek zor durumdan kurtarması ve misafirperver bir ev sahibi edasıyla geri çevirmesi mi yoksa kahramanın kendini bu buluşmada öncekine göre daha güçlü hissediyor oluşu mu vardır? Karstedt’e göre Peter’in Aglietti’deki güzelliği fark etmesi, özgüveninin güçlenmiş olmasına bağlıdır (1983:139-140). Şimdi yeni bakış açısıyla ilişkilendirilebilecek ayaklı lambanın yansıttığı ışık gibi ufku genişleyen Peter, ikinci buluşmadan önce yazarlık mesleğine başlamış ve ilk defa başkaları tarafından takdirle karşılanacak bir başarıya imza atmıştır. Daha önce kendi halinde bir öğrenci olan Peter ile yazıları yayınlanan ve beğeni kazanan Peter’in durumu şüphesiz aynı olmayacaktır. Bu durumda Aglietti’nin söz konusu güzelliği ve iticiliğinin temelinde, tıpkı Hesse gibi Peter’in de ruhunun birer yansımaları sayılacak kahramanların, onun iç dünyası tarafından şekillendiğini iddia etmek yanlış olmaz. Yani başkahramanın içinde bulunduğu ruhsal durum diğer kahramanların görünüş ve davranışlarına yansımakta ve onları bu doğrultuda şekillendirmektedir.

İlk aşkı olan, daha önce üzerinde durduğumuz Rösi Girtanner’e duyulan aşk bu noktada Peter için bir ön hazırlık olarak değerlendirilir. Nitekim kadının güzelliğinden etkilendiği anda Peter’in ifade ettiği sözler bu kanıyı destekler:

“Dann dachte ich an Rösi Girtanner, an die Besteigung der Alpenrosenwand, an die Geschichte der Schneekönigin, die mir jetzt alle nur wie eine Vorbereitung auf diesen heutigen Augenblick erschienen”
(Hesse, 2007a: 57).

Peter'in Rösi'ye duyduğu aşkın ilerde yaşayacaklarına yol gösterici bir abla rolü üstlendiğini daha önce ifade etmesi de aynı noktaya vurgu yapar. Eremina Aglietti ile aşk silsilesinde gerçek bir ilişkiden uzak, yukarıda değindiğimiz üzere kendini sevgilisine fark ettirmekten dahi kaçınan çekingen âşık Peter'in, aşkını ilan edecek derecede cesaret toplayacağını göreceğiz.

Peter'in güzelliğine hayran kaldığı Aglietti'nin atölyesine kendisinin resmini yapması üzerine sık sık gitmesi ve onunla zaman geçirmesi çok geçmeden kadına âşık olmasını hızlandırır. Öyle ki, Peter ressam kadını sadece ona duyduğu sevgi ile duyumsar, görünüşü ile çok fazla ayrıntılara takılmaz, onun için ifade ettiği tek şey ona duyduğu sevgidir:

“Übrigens gibt es nichts Erfolgloseres als das Nachdenken über jemand, den man liebt. Solche Gedankengänge sind wie gewisse Volks- und Soldatenlieder, worin tausenderlei Dinge vorkommen, der Refrain aber hartnäckig wiederkehrt, auch wo er durchaus nicht paßt”(Hesse, 2007a: 60).

Bu doğrultuda Aglietti'nin daha önce de belirtildiği üzere sanatındaki değer yoksunluğu, daha önce sanatçılıkları sözde olan kadının arkadaşlarına acıyan Peter'in aksine kadına âşık olan Peter için şimdi rahatsızlık duyulacak bir şey değildir:

“Es berührte oder verminderte meine Leidenschaft gar nicht, daß ich ihre Kunst nicht verehren konnte. Sie selbst war so schön, gütig, klar und sicher; was gingen mich ihre Bilder an”(Hesse, 2007a: 60)?

Peter'in Aglietti'nin sanatçılığına önem vermemesi ve onu daha çok onda uyandırdığı duygularla sevmesi ve ona bu etkinliği dolayısıyla değil güzelliği için değer veriyor oluşu, Hesse'nin bireysel varlığının aksine erkeğin algısına bağımlı kadını yeğ tuttuğuna delil olarak değerlendirilebilir. Nitekim Peter'in ağzından Aglietti'den yola çıkılarak betimlenen ideal kadın tipi bu düşüncüyü çağrıştırmaktadır: *“Yaşam savaşında bir kadın, ortalığı velveleye vermeyen, her şeyi göğüsleyen yürekli bir kadın”* (Hesse, 2008: 74). Bu sözlerle Hesse her şeyi göğüsleyerek ortalığı velveleye vermeyen kadınla pasif bir tutum takınan, bireyselliği ile değil sabrı ve bağlılığıyla öne çıkan kadın tipine atıfta bulunarak idealize ettiği kadını ifade etmiştir.

Kadına beslediği yoğun duyguların etkisiyle ona açılmayı planlayan Peter’in tam da buna hazırlanırken kadının gönlünün bir başkasında olduğunu kendisinden öğrenmesi, ideal kadın profiline oturttuğu Aglietti’de sevgiyi karşılıklı yaşama imkânını ortadan kaldıracaktır. Evli bir erkeğe gönlünü kaptıran Aglietti de her ne kadar sevgisi karşılıksız kalmasa da Peter gibi mutsuzdur, ayrıca onun sevgi ile ilgili sözleri Peter’e yabancı sayılmaz. Sevmeye eğilimli, bu yönde potansiyeli güçlü olan Aglietti’nin hayal kırıklığına uğramış Peter’e açıkladığı sözler onun sıradan kadınlardan oldukça uzak olduğuna tanıktır.

“Ihr Dichter seid gewöhnt, für alles Hübsche Worte zu haben und denen, die weniger von ihren Empfindungen reden, gleich gar kein Herz zuzutrauen. In mir haben Sie sich getäuscht, denn ich glaube nicht, daß man heftiger und stärker lieben kann, als ich es tue... Ach, die Liebe ist nicht da, um uns glücklich zu machen. Ich glaube, sie ist da, um uns zu zeigen, wie stark wir im Leiden und Tragen sein können”(Hesse, 2007a: 62).

Sevgiyi algılayış biçimi, bunu yücelten bir anlam taşıyan, sevgiyi acılara dayanıklılığı geliştirmesi ölçüsünde değerle kıyaslayan Aglietti’nin düşüncelerinin sevgiyi zevk ve eğlence unsuru gören kadınıkiyle taban tabana zıttır. Ayrıca Aglietti’nin sevgiyle gelen acının insanın kendini geliştirmesi için gerekli bir araç olarak değerlendirmesi ile Hesse’nin duygu ve düşüncelerine ışık tuttuğu görülür. Nitekim yazar Hesse’nin yaşam gayesinin, kendisini geliştirerek insan olma ereğine ulaşmak olduğu sıkça tekrarlanan bir kanı olduğuna göre kahramanlarını ruhsal yansımalarından yola çıkarak oluşturmanın sonucu ortaya çıkan Aglietti karakterinin ağzından kendi düşüncelerini aktaran Hesse, onu kendisine âşık olan başkahraman Peter’in denginde bir tip olarak okuyucuya sunmaktadır. Yani Peter ancak idealize ettiği, kendisi ile benzer özelliklere sahip bir kadına duygusal anlamda değer verecektir.

Yaşanan hayal kırıklığının ardından acılara gömülen Peter bunu; “...hiçbir an yoktu ki, acısız geçip gitsin”(Hesse, 2008: 82) şeklinde ifade etse de bunu çok geçmeden aşacaktır. Belli bir zaman sonra bu çok sevdiği Aglietti hakkındaki ayrıntıları dahi unutacaktır.

“So ist denn auch das Bild der schönen Italienerin, das ich im Gedächtnis trage, zwar unklar, ... Ich weiß nicht mehr, welche Frisur sie trug, wie sie sich kleidete und so weiter, nicht einmal, ob sie eigentlich groß oder klein von Gestalt war. Wenn ich an sie denke, sehe ich einen dunkelhaarigen, edel geformten Frauenkopf”(Hesse, 2007a: 60).

Hesse'nin hayatına paralel olarak aşama kaydeden Peter'in çocukluğundan gençliğine uzanan yolda karşılaştığı kadınların nitelikleri ve onlarla kuracağı ilişki kendi ruhsal gelişimine göre şekillenmektedir. Çocukluk döneminde son derece çekingen ve melankolik olurken, yazar olarak varlığını kanıtladığı bir dönemde birebir ilişkilerden kaçınmamasını ileri safhaya götürecektir ve içinde büyüttüğü aşkın muhatabı olan kadına duygularını açmaya karar verebilecek ve hatta bunun için ortam hazırlayacak düzeye erişebilecektir. Bunun, daha ifadeye dökülmeden sonuçsuzluğa mahkûm olduğunu öğrenmesi ve kimi zaman bu işin böyle sonuçlanmasının daha doğru olduğuna inanması Peter'in karşılıklı bir aşkı yaşamaya uygun bir evrede olmadığına işaret olarak değerlendirilebilir.

3.1.1.3. Elisabeth (Peter Camenzind)

Peter'in geçmişini geride bırakarak yeni bir hayata başladığı Basel şehrinde, yalnızlığının sebep olduğu hayattan el etek çekme durumuyla maruz kaldığı ruhsal çöküntüye çare aramak için görüldüğü bir doktorun tavsiyesi üzerine, birçok entelektüel kesime kapısını açan profesörün evine söz konusu yalnızlığını sonlandırma gayesiyle gittiği bir gün Elisabeth ile karşılaşır. Bu karşılaşmayı şu şekilde ifade eder;

“Einmal kam ich an einem kalten Spätherbstabend hin. Ich fand einen jungen Historiker und ein sehr schlankes, dunkles Mädchen; sonst keine Gäste. Das Mädchen besorgte die Teemaschine, sprach viel und war spitzig gegen den Historiker. Nachher spielte sie ein wenig Klavier. Dann sagte sie mir, sie habe meine Satiren gelesen, aber gar nicht goutiert. Sie kam mir gescheit, aber ein wenig allzu gescheit vor”(Hesse, 2007a: 82).

Peter'in Elisabeth ile ilgili ilk izlenimi fazla zeki biri olduğudur. Hesse'nin kahramanlarında sıkça rastladığımız sanatçı başkahramanın ilgi alanına giren kadın kahramanların da sanata eğilimli, entelektüel kişiliğe sahip karakterler olması, bu

zincirin ilk halkalarından olan Elisabeth ile yinelenir. Profesörün evine gelen ziyaretçilerden ve tarihçi bir beyle tartışıyor oluşu, Peter'in çalışmalarını okuduğunu ancak bunları beğenmediğini ifade edişi, ayrıca piyano çalmayı biliyor oluşu bu yöndeki iddianın delillerindendir. Yani Elisabeth, Peter'in çalışmalarını okuyup anlayacak ve kalitesini değerlendirebilecek kapasiteye sahip bir kimse olması dolayısıyla belli bir kültür seviyesinin üstünde bir kızdır. Elisabeth'in uzun boylu olması da yine Hesse'nin kahramanlarının ilgi duyduğu kadınların ortak özelliklerindendir. Peter'in bu ilk karşılaşmada Elisabeth ile ilgili izlenimleri yukarıdaki alıntıdan öteye gitmez, nitekim bundan sonra uzun bir süre hikâyenin akışında kızdan bahsedildiğini göremiyoruz.

Basel şehrinde ikamet ettiği sürece içkiye bağımlı hale gelen Peter sık sık akademisyen topluluklarını ağırlayan söz konusu profesörün evine girip çıkmış, onların arasında bulunsa da bu insanlardan biri olmaktan kaçınmıştır. Bu dönem içerisinde Elisabeth ile yine aynı ortamda buluşur, ancak bu sefer sohbetleri önceki türden olmayacaktır. Kalabalık bir ortamda yalnız oturmayı tercih ederek eline aldığı doğa resimlerini içeren albüme bakmakla zaman geçiren Peter'in yalnızlığı Elisabeth'in dikkatini çekmiş olacak ki yanına yaklaşp ona yalnız oturmasının sebebini sorar, Peter kendisiyle ilgilenen Elisabeth'in bu davranışında başkalarından ilgi görememiş olmasını gerekçe görerek durumdan ilkin hoşlanmaz. Elisabeth'in Peter'le sohbet etme isteğinde ısrarlı olduğu, içinde bulunduğu topluluğa karışma girişiminden uzak Peter'e sorular yönelterek onu konuşturmasından anlaşılmaktadır. Yani aralarında oluşacak ilk etkileşim Elisabeth'in çabalarıyla olmuştur demek yanlış olmaz.

Elinde tuttuğu eskizi kendisine uzattığı Elisabeth için Peter'in “...baktım, böyle bir şeyi elinde nasıl tutacağını biliyordu”(Hesse, 2008: 113) şeklinde düşünmesi, Elisabeth'in Peter'e yabancı kılıkta biri olmayacağına işaret etmektedir. Ayrıca Elisabeth'in Peter'den eskizde yer alan tasviri anlatmasını istemesi ve yine Peter'in açıklamalarını büyük bir dikkatle dinlemeye gönüllü oluşu Aglietti gibi onun da aynı doğrultuda bir karakter olduğunu yine vurgulamaktadır.

“Ich dachte nach. Die ernste, herbschöne Landschaft trat vor meinen Blick, und ich schloß die Augen halb, um sie festzuhalten. Es dauerte eine Weile, ehe ich zu sprechen begann, und es tat mir wohl, daß sie still blieb und wartete. Sie begriff, daß ich nachdachte”(Hesse, 2007a: 90).

Peter'in kendisiyle paylaştığı doğa manzaraları hakkındaki söylemlerinden yola çıkarak onun sanatçı yaradılışta biri olduğu kanısına varan Elisabeth'in bu çıkarımı, Aglietti'nin ilk bakışta onu müzisyen sanmasına benzer, ancak Elisabeth'in tahmininin Aglietti'nin düşüncesinden gerçeğe daha yakın olduğu, yazar olan Peter'i şair olmakla nitelendirmesinden anlaşılmaktadır:

“Sie sind ein Dichter,... Nicht weil Sie Novellen und dergleichen schreiben. Sondern weil Sie die Natur verstehen und liebhaben. Was ist es anderen Leuten, wenn ein Baum rauscht oder ein Berg in der Sonne glüht? Aber für Sie ist ein Leben darin, das Sie mitleben können”(Hesse, 2007a: 90).

Peter'in sanatçı kişiliğini anladığını ifade eden Elisabeth'in bu sözleri ile Peter'i can kulağı ile dinliyor oluşu, onunla Peter arasında ortak bir anlaşmanın varlığına delil olarak değerlendirilebilir. Gerek Elisabeth'in Peter'in duygu ve düşüncelerini Aglietti'den daha çabuk anlamasını, gerekse Peter ile sohbet etmede içten oluşunu, Elisabeth'in Peter'e etkisinin Aglietti'ninkinden daha kalıcı oluşuyla ilişkilendirmek yanlış olmaz.

Peter ilk anda kızın ona yakınlaşmasını kendi sıkılmışlığına sebep olarak değerlendirdiğinde kızın güzelliğine dair bir söylemde bulunmaz, ancak kızdaki içtenliği fark ettiğinde, bakış açısını hemen değiştirmiş ve kızın görselliğindeki detayları fark etmeye başlamıştır:

“Indes ich sprach und mich ihres geduldig stillen Aufmerkens freute, begann ich sie zu betrachten. Ihr Blick war auf mein Gesicht gerichtet und wick dem meinen nicht aus. Ihr Gesicht war ganz ruhig, hingegeben und von der Aufmerksamkeit ein wenig gespannt. Wie wenn ein Kind mir zuhörte. Nein, sondern wie wenn ein Erwachsener im Zuhören sich vergißt und, ohne es zu wissen, Kinderaugen bekommt. Und während des Betrachtens entdeckte ich allmählich mit naiver Finderfreude, daß sei sehr schön war” (Hesse, 2007a: 91).

İlk karşılaşmada kızın fazla zeki olduğunu düşünen, aradan geçen zaman sonrası tekrar karşılaştıklarında ise kendisiyle sohbet etmede kız kadar gönüllü olmayan Peter'in,

onunla ilgili ayrıntılara dikkat etmesi için her iki taraf için de zevk uyandıracak bir sohbetin gerekliliği göze çarpar. Nitekim aralarında ortak yön ve etkileşimin kendini hissettirmesinden sonra Elisabeth Peter için kayda değer bir anlam taşıyacaktır. Bu bağlamda Elisabeth'in Peter üzerinde bıraktığı izlenimin önem arz etmesi belirleyici bir takım sebepler gerektirmektedir. Elisabeth'in onu dinlerkenki sabırlı ve meraklı hali ve saf görüntüsü Peter 'in onun güzelliğini fark etmesine ya da onu olduğundan güzel görmesine sebep teşkil ediyor olabilir. Nitekim onun Peter'in sözlerini dikkatle dinlemesi, muhatabı olan kişiye duyduğu saygının göstergesi olmasının yanında söz konusu dikkatinin, konuşanın karşısında onu adeta çocuk görünümüne sokan içtenliği de içinde barındırması ona beğeni kazandırmada katkı sağlamıştır. Yani Elisabeth bu tavrı ile içinde bulundukları yapaylığı Peter'i sıkan topluluktan kendini ayrı tutmaktadır. Kısaca Elisabeth anlatılanlar ışığında Peter'e yabancı tabiatlı bir tip değildir. Bu bağlamda Elisabeth'in Peter için ifade ettiği ve edeceği anlamı onun Peter tarafından algılanış biçimine bağlı olduğu çıkarımı yerinde olacaktır. Nitekim Peter onla ruhsal bir yakınlık kurmadan onun güzelliğinden söz etmemiş, ancak bu andan itibaren onun güzel biri olduğunu düşünmeye başladığını ifade etmiştir. Yani burada Elisabeth'in tamamıyla Peter'in algısına göre şekillendiği açıktır. Ancak Elisabeth Aglietti gibi Peter'e başlangıçta itici görünmemiş, kendisiyle ilgili yerecek ya da övecek bir söylemde bulunulmamıştır. Söz konusu durumu Peter'in gelişim serüveniyle ilişkilendirecek olursak, onun kendi kişisel gelişimine paralel olarak başlangıçtaki ön yargılı tavrından sıyrıldığını görürüz. Ama Peter henüz ilk bakışta güzelliği dikkatini çekecek bir kadına rastlamamıştır, ya da kendisi algısını bu yönde kullanmamaktadır.

Elisabeth'in varlığının Peter'in algısına bağlı bir durum arz etmesine bir diğer delil de Peter'in kızla ismen sohbetin sonunda tanışmış olmasıdır. Peter'in kızın ismini sohbet bittikten sonra sorması ve bunu, “*adınızı öğrenebilir miyim acaba? Dedim işte öylesine.*” (Hesse, 2008: 115) şeklinde ifade etmesi, kızın kimliğinin öncesinde kendisini ciddiye alarak dinlemesinin geldiğini gösterir. Ayrıca Elisabeth'in kendisinden sonra tekrar topluluğa dönmesi ile “*Elisabeth deminki kadar güzel görünmedi gözüme*”(Hesse, 2008: 115) demesi kızın görsel anlamının tamamen Peter'in algısına bağımlı olduğunun bir başka kanıtıdır.

Peter'in Elizabeth'in güzelliği ve yakınlığı ile ilgili ifadelerinin kendi algısına bağımlı olduğuna dair belirtiler yukarıda anlatılanlarla sınırlı değildir. Bu kanıyı destekleyecek tutum ve davranışların yanı sıra düşünceler de sıkça eserde vurgulanır. Profesörün evindeki toplantılardan uzaklaştıktan sonra bir iki kez dışarıda karşılaştığı Elizabeth'i bu sefer önceki sözlerinin aksine, *“genel olarak sevimli biriydi ama güzel sayılmazdı”*(Hesse, 2008: 116) şeklinde tanımlayan kahraman onun görüntüsüne ilişkin algıladığı çelişkiyi ifade eder. Ayrıca ilk sohbetin ardından evden ayrılırken Elizabeth ile yakınlaşmalarının bir takım dedikodulara sebebiyet verdiğini gören Peter kızla duygu ve düşüncelerini paylaşmaktan ötürü pişmanlık duymuştur.

“Es fiel mir plötzlich ein, daß ich, fast wider Willen, diesem fremden jungen Mädchen intime Erinnerungen und ein ganzes Stück meines inneren Lebens preisgegeben hatte. Wie kam ich dazu” (Hesse, 2007a: 91)?

Peter bu sözlerle kıza güvenmekle hataya düştüğünü sanarak aslında kendisinin içinde bulunduğu ruhsal yetersizliği açığa vurur. Mahrem diye tanımladığı sözlerin belleğinde biriktirmiş olduğu doğa manzaralarından ibaret olduğu aralarındaki diyalogdan anlaşılıyor. Bu bağlamda pişman olmasına gerekçe, kıza sunduğu anılarından ziyade bunları aktarırken söz konusu doğanın ruhunda canlandırdığı coşkuyu açığa vurması ve bu yüzden duygusal yani zayıf nitelendirilebilecek yanını yeni tanıştığı kimseye göstermesi varsayılabilir.

Peter'in kimi zaman hayranlık duyduğu kimi zaman ise yukarıda belirttiğimiz üzere tersi duygularla betimlediği Elisabeth'in güzelliğine ilişkin şüpheli oluşu ona gönülden bağlılık duyana kadar eserde aralıklarla tekrarlanır. *“Fazlasıyla ince uzun vücudunun devinimlerinde bir tuhafılık vardı, çoğu zaman onu bir mücevher gibi süsleyip bir üstünlükle donatıyor ama bazen de bir aşırılık ve yapmacıklık izlenimi uyandırıyor”* (Hesse, 2008: 116).

Onu kendine yakın gördüğü ve ortak bir noktada buluştukları anlarda söz konusu şüphe yerini içten bir hayranlığa bırakmaktadır:

“Schön, überaus schön war sie damals in der Kunsthalle. Sie sah mich nicht... Sie stand in meiner Nähe vor einem großen Segantini und war

ganz in das Bild versunken... Offenbar verstand Elisabeth diese Wolke, denn sie war ganz dem Anschauen hingegeben. Und wieder war ihre sonst verborgene Seele in ihr Gesicht getreten... Die Schönheit und Wahrhaftigkeit eines großen Kunstwerkes zwang ihre Seele, selbst schön und wahrhaftig und unverhüllt sich darzustellen”(Hesse, 2007a: 92).

Doğaya ve sanata olan ilgisini açığa vuran Elisabeth Peter’in ilgi alanına girer, bu yönüne sadık davrandığı anlarda güzelliği şüphe götürmez bir gerçek olarak algılanır Peter için. Daha önce Peter’in doğa manzaralarını anlatırken onu sabır ve ilgiyle dinlemesi gibi şimdi de sanat galerisindeki tablo önünde onu içtenlikle seyre dalması Peter’i büyülemeye yetmiştir. Nitekim hikâyenin öncesinde bulutları kendine dost edindiğini sıkça vurgulayan Peter için kendisi gibi bulutları hayranlıkla seyreden Elisabeth, kusursuz bir kadın tipini sergilemektedir adeta. Ancak Peter’in ona hayranlık dolu bu bakışı sürekliliğini korumaktan henüz mahrumdur, onu sadece bu haliyle beğendiğinin farkında olan Peter daha önce topluluğa döndüğünde eski güzelliğini yitirdiği gibi tabloyu seyrine son verdiğinde güzel görünümünün aynı akıbeta uğramasından korkarak kendini fark ettirmeden onu salonda o haliyle bırakır. Zihninde onun tablo karşısındaki durumunu korumak adına her an büyüünün kaybolacağı endişesi taşınması, Elisabeth’i gerçekten beğenip beğenmediği konusunda şüpheler taşıdığının açık bir kanıtıdır.

“Ich saß still daneben, betrachtete die schöne Segantiniwolke und das schöne von ihr entzückte Mädchen. Dann fürchtete ich, sie möchte sich umwenden, mich sehen und anreden und ihre Schönheit wieder verlieren, und ich verließ den Saal schnell und leise” (Hesse, 2007a: 92).

Peter’in Elisabeth’in güzelliğini sanatla ve kendi ilgilendiği nesnelerle yakından alakasına bağlı görmesi ve kızı kendisine davranışları ile yakınlığı ölçüsünde güzel bulması, yine Elisabeth’in gerçek kimliğinden ziyade Peter’in iç yaşantılarına hitap etmesine bağlı anlam ve önemini sürdürmesi, daha önceki kahramanlarla aynı doğrultuda oluşturulmuş bir kadın olduğuna işaret etmesi bakımından önemlidir. Elisabeth bu bağlamda sahip olduğu albeniyi kahramanın onu kendine yakın hissetmesine, onun duygularının dışa vurumu olmasının devamına borçlu olacaktır. Ayrıca bir noktaya daha vurgu yapmakta yarar var; Peter’in bir kadına âşık olabilmesi

ondaki kişisel güzellikten öte onunla ruhsal yakınlık kurmasıyla mümkündür. Nitekim hem Elisabeth'in hem de Aglietti'nin güzellikleri ile ilgili çelişik ifadelerin kullanılması, onların dış görünüşündeki mükemmellik konusunda kesinlik sağlanamaması, aşkın kaynağının görsellik olmadığının bir kanıtıdır.

Sanatçı kişiliği dolayısıyla mutluluğu ve yakınlığı doğada arayan ve eser boyunca bunu sıkça yineleyen Peter, insanlardan soyutlanmışlığının sanatının tanınmasına ve insanlar tarafından istifadeye sunulmasına engel teşkil ettiğini fark ettiğinde artık insan arasına karışmanın vaktinin geldiğini düşünerek bu doğrultuda bir girişim arayışına girer. Peter daha önce kaçtığı ve şimdi uzlaşma yolu aradığı toplum ile kuracağı bağlantının, “*iyi ama, insan sevgisine götüren yolu nasıl bulacaktım*”(Hesse, 2008: 122) diyerek bunun ne şekilde olacağını bilmediğini gösterir. Peter, çok geçmeden bir yıldır uğramadığı profesörün evine gitmekle derdine çare bulacağına ve evin ona ilk olarak Elisabeth'i çağrıştırmasıyla da anahtarın Elisabeth'de olduğuna inanmaya başlar. İnsanlara kaba ve alaycı davranmakla kendini yalnızlığa iten Peter, bu noktada onlarla yeniden sağlıklı iletişim kurabilmeyi toplumun öngördüğü kurallara uymak olacağını düşündüğünden, birden bire evlilik fikri onu durumdan kurtaracak en yararlı araç olarak kendini gösterir. Bu noktada ise bir beğenip bir beğenmediği Elisabeth'i kendine kurtarıcı seçen Peter, kız ile ilgili çelişkilerden sıyrılarak ona dair olumlu izlenimlerine ağırlık verir:

“... so sah ich auch im Geist Elisabeth, schön, wie sie vor Segantinis Wolke gewesen war, und merkte plötzlich, wie sehr sie an meiner Sehnsucht und Schwermut teilhatte. Und es geschah, daß ich zum erstenmal ernstlich daran dachte, ein Weib zu freien.” (Hesse, 2007a: 97-98)

“*Göçebe, içkici, başına buyruk*”(Hesse, 2008: 124) biri olmanın bundan böyle kendisine yarar sağlamayacağına gelen kanaati Peter'i düzenli bir hayat kurmaya itmektedir. Söz konusu düzenin ise ancak evlilikle sağlanacağına inandığından “...duyarlı ve soylu bir kişiliği olduğunu”(Hesse, 2008: 124) bildiği Elisabeth, bu noktada onu söz konusu amacına götürecekt en uygun araç olacaktır. Bunu şu sözlerle de doğrudan ifade etmektedir: “...artık yazgımın benden ne istediğini bildiğimi sanıyordum: Yazgım, karşıma bir aşk evliliği çıkarıyor, bu yoldan benimle insanların dünyası arasında köprü kurmayı amaçlıyordu”(Hesse, 2008: 124).

Elisabeth ile kurmayı planladığı yuva öncesi evlilik için gerekli donanımdan oldukça yoksun olduğunu ifade eden Peter'in birden yaşadığı bu ani değişim Hesse'nin o dönemde aldığı evlilik kararıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim Evlilik yoluyla düzene kavuşmayı amaçlayan Peter'in tutumu Hesse'nin ilk eşi Maria ile evliliğiyle paralellik arz etmektedir. Dolayısıyla söz konusu sebeplerin temeli tıpkı Hesse gibi Peter'in de artık yerleşik hayata geçmek istemesi, o zamana kadarki düzensizlikten bıkmış olmasında yatmakta olduğu iddiası bunu çürütecek aksi bir durum göze çarpmadığından doğru kabul edilebilir.

Peter'in nasıl böyle bir kaniya yani Elisabeth'in kuracağı yuvaya ortaklık edeceği düşüncesine vardığı ise somut bir sebepten yoksun görülmektedir. Nitekim Elisabeth'in onun için en uygun kişi olduğunu düşünmesine sebep olarak onun da kendisine ilgi duyduğunu iddia eden Peter'in bu inancını destekleyecek somut bir ilgiye eserde rastlayamayız. Söz konusu isteğine temel olarak; *“San Clemente hakkında kendisiyle konuşurken, sonra da Segantini'nin tablosunun önünde güzelliğinin nasıl bir dirimsellik kazandığını düşündüm”*(Hesse, 2008: 124) sözlerinden başka destekleyici bulgu yoktur. Kendi kendine kurduğu hayaller ve tasarımlar ile evlenmeye karar veren Peter bu evliliğin her ikisi için de yararlı olacağına oldukça kısa bir süre önce karar vermiş ve inanmıştır. *“Elisabeth'in de bana ilgi duyduğunu hissedip görmüştüm”*(Hesse, 2008: 124) diyen Peter'in böyle bir karara varmasında hikâyenin öncesinde somut bir sebep bulamıyoruz, nitekim ilk olarak bir iki kez profesörün evinde karşılaşmış, daha sonra onunla mahremine açtığına inanarak ettiği sohbetten pişmanlık duymuş ve bir de sanat galerisinde onu güzelliği ile baş başa bırakarak gitmişti. Bunun dışında da birkaç kez dışarıda kızla karşılaşır. Yani bu anlatılanlar ışığında Elisabeth'in onu sevdiğini düşündürecek (onu ilgiyle dinlemesinden başka) bir eylem göremiyoruz. Sonuç olarak doğayı kendine dost seçen ve insanlardan kaçan, ancak ilerde oluşturacağı büyük sanat eserinin ancak insanlara hitap edecek oluşu ve etmesi gerekliliği üzerine insan arasına karışmanın vaktinin geldiğini düşünen Peter ortada fol yok yumurta yokken Elisabeth'e âşık olmak ve onunla evlenmek için adeta kendini zorlar. Nitekim kendindeki bu ani değişimin o da farkındadır ve bunu biraz da küçümser:

“Seltsamerweise empfand ich das Komische meiner plötzlichen Verwandlung gar nicht. Ich Einsamer und Sonderling war über Nacht ein

Verliebter Fant geworden, der von Eheglück und von der Einrichtung eines eigenen Hauswesens träumt” (Hesse, 2007a: 98).

Aldığı kararı hayata geçirmek üzere her zaman gittiği profesörün evinde beklentisi üzere karşılaştığı Elizabeth’i bu sefer şu şekilde anlatır:

“Oh, sie war schön! Sie sah aus, wie ich sie mir als meine Geliebte vorgestellt hatte: schön und glücklich. Und ich genoß eine Stunde lang die frohe Schönheit ihrer Gegenwart. Sie begrüßte mich gütig, sogar herzlich und mit einer vertrauten Freundschaftlichkeit, die mich glücklich machte.”
(Hesse, 2007a: 98)

Peter’in kıza yönelik değişken algısı öyle gösteriyor ki, o Elizabeth’i her zaman nasıl görmek istiyorsa öyle görmektedir. Kendisiyle yuva kurma fikrinin verdiği heyecanla şimdi kıızı önceki zamanlara göre çok daha güzel ve cana yakın görmesi onun durumuna göre beklenen bir tavır olsa gerektir. Dolayısıyla Elizabeth’in gerçekten Peter’in dediği gibi bir davranış sergileyip sergilemediği, ya da gerçekten su götürmez bir güzelliğe sahip olup olmadığı hakkında kesin bir sonuca varamayız, okuyucuya aktarılanlar tamamıyla Peter’in görüşünü yansıttığından ve o da duygularının yönlendirmesi ile çıkarımlarda bulunduğundan bu iddiamızda haklı olduğumuzu düşünüyoruz.

İnsanlarla ilişkilerini canlı tutmasını sanatının anlaşılabilirliğini sağlamak için gerekli gören, bunun için de evliliği ön koşul sayan Peter’in her adımı aslında sanatı için attığı açıktır. Nitekim sanat için insanlara yaklaşmak istemiş, insanlara yaklaşmak için de hayatında bir kadına gereksinim duymuştur. Bu bağlamda düğüm noktasını oluşturan sanat aşkı onun her hamlesinde itici gücü oluşturması bakımından Peter’in girişimlerinin Hesse’nin hayatı ile aynı doğrultuda seyir izlediği açıktır. Elizabeth bu noktada Peter’i ehlileştirecek ve onun insanlar tarafından kabul görmesini sağlayacak nesne olmaktan öte bir varlık olarak değerlendirilemez. Ancak Elisabeth ile kurulması planlanan yuva Hesse’nin Maria ile bağı gibi olumlu sonuçlanmayacak, Peter tam da ona evlenme teklifi edeceği günde onun yakın bir tarihte bir başkasıyla nişanlanmış olduğunu öğrenecektir.

Elisabeth’in nişanlanmış olması Peter’in onun hakkında kurduğu hayal ve düşüncelerin tamamıyla boş çıktığının açık bir göstergesidir. Elisabeth’in de kendisinden

hoşlandığını hissettiğini ifade eden Peter'in bu doğrultudaki yanılgısı kızın bir başkasına gönlünü vermiş olmasıyla gün yüzüne çıkmıştır. Yani daha önce de dediğimiz gibi Peter durum ve tavırları kendi isteğine göre yorumlamış, onları işine geldiği gibi anlamıştır. Elisabeth'in gerçekten kendisine yönelik bir ilgisi olmuş olsaydı bir başkasıyla nişanlanmayı kabul etmeyecek, ya da bu ilgisini Peter'e hissettirmenin yolunu arayacaktı. Sadece anlattıklarını ilgi ve merakla dinlemiş olması ve Peter gibi sanata ilgi duyuyor oluşu aralarında oluşacak bağ için yeterli sebep olmasa gerektir.

Elisabeth ile ilgili kurduğu hayalleri suya düşen Peter, Aglietti'de yaşadığına benzer bir hayal kırıklığına maruz kalır. Durumu atlatmak üzere bulunduğu şehri terk ederek seyahatlere çıkar, bunalımdan kurtulmaya en makul çarenin Elisabeth'e duyduğu sevgiyi başkalarına yöneltmek olduğunu düşünerek bu doğrultuda hareket eder. Ancak Basel'den uzaklaştığı bu süre zarfında Elisabeth'e duyduğu sevgiden bir şey eksilmemiş, hatta onu gerçek varlığıyla sevmekten öte ulaşılmazlığı ile ona duyduğu aşkın kutsal bir mana kazanmaya başlaması dikkat çekicidir. Nitekim “...mutluluğun dışı yönelik isteklerin gerçekleşmesiyle pek ilgisi olmadığını giderek”(Hesse, 2008: 137) anlayan Peter'in Elisabeth'in ulaşılmazlığı üzerine söyledikleri ona duyduğu sevginin biçim değiştirdiğine işaret etmektedir:

“Es tat ja weh, daß ich Elisabeth nicht haben konnte. Aber mein Leben, meine Freiheit, Arbeit und Denkweise blieb mir unverkürzt, und aus der Ferne liebhaben konnte ich sie ja nach wie vor, soviel ich wollte” (Hesse, 2007a: 108).

Elisabeth'e açılmayı tasarladığı dönemde ona duyduğu sevginin kaynağında somut bir sebebin olmadığına daha önce değindik, nitekim bu dönemde Peter'in kendini kadın sevgisine mecbur hissetmesinden ötürü Elisabeth'i buna adeta konu mankeni seçtiği yönündeki iddiayı da destekleyecek bulguları da yukarıda sıralamıştık. Sonuç olarak Elisabeth ilk başta ısmarlama bir aşk örneği taşıırken evlenme arifesinde ve sonraki evli olma durumunda Peter'in ona beslediği aşkın onun ulaşılmazlığı ölçüsünde boyut değiştirdiğine tanık olmaktayız. Normal şartlarda bir başkasıyla evlenmesiyle artık ulaşılmazlığı kesinlik kazanan Elisabeth'ten Peter'in yavaş yavaş vazgeçmesi gerekirdi, zaten aralarında birebir ilişkinin söz konusu olmaması, Elisabeth'in onu ümitlendirecek herhangi bir vaadinin bulunmayışı söz konusu oluşan bağın kuvvetlenmesine engel

olmalıydı. Daha önce de belirttiğimiz üzere olayları kendi algısı doğrultusunda yorumlayan Peter, şimdi Elisabeth'in şahsında kutsallık atfedeceği yeni bir sevgi kurgular.

Hohe Frau (Karstedt, 1983: 141) tipinin en belirginini ve ilki kabul edilen Elisabeth kutsal varlığıyla Peter'i büyülemeye devam edecek, ulaşılmaz aşkıyla Peter'in iç dünyasının zenginleşmesinde eğitici bir anne rolü üstlenecektir adeta. Elisabeth ile Peter, kadın sevgisini gerçek bir bağla sabitlemektense onu idealize ederek sembolleştirmeyi tercih etmenin kendisi için olması gereken olarak görür. Elisabeth'e duyduğu sevginin ulaşılmazlığını kabullenen ve onu sevmekten hiç vazgeçmeyecek olan Peter'in evli Elisabeth'le arkadaşlık ilişkisini aynı seyirde devam ettirmesinden şikâyetçi olmadığını, hatta bundan kendi adına yarar sağladığını şu sözlerinden anlıyoruz:

“In der Stille brannte die alte Liebe in mir fort, nur war es nicht mehr das frühere anspruchsvolle Feuerwerk, sondern eine gute und dauerhafte Glut, die das Herz jung hält und an der sich ein hoffnungsloser Hagestolz gelegentlich an Winterabenden die Finger wärmen darf” (Hesse, 2007a: 136).

Hesse'nin ruhunda ötelere duyduğu sevgi gereksinimini kadın sevgisiyle açığa vurma geleneğinin başlangıcı kabul edeceğimiz Elisabeth, bu bağlamda Peter'i ulaşılmaza duyulan sevgiyi öğreten kadındır. Ona duyduğu aşkı diğerlerine nazaran daha derinden hisseden Peter; *“Öteki kardeşlerinden daha güçlüydü bu yeni sevgi. Ayrıca daha sessiz, daha alçakgönüllü, daha şükran dolu”*(Hesse, 2008: 154) ifadeleri ile Elisabeth'in ayırt edici özelliklerini aktarır. Kadınlara duyduğu aşkın gerçeklerle bozulmasını istemez Peter, bunu hayal dünyasında kimsenin ulaşamayacağı bir yerde saklamayı tercih eder. Bu bağlamda idealize ettiği Elisabeth'in evli oluşu aslında Peter'in işine gelir, onu tamamiyle ulaşılmaz kılan bu durum, Peter'in sembolleştirdiği saf aşkını gerçek bir hamleyle bozmasını engeller. Ulaşılmaz kadının en belirgin özelliklerini taşıyan Elisabeth'i Peter, bir zaman resim galerisinde önünde durduğu tablodaki bulutun seyrine kendini kaptırdığı halini anımsayarak onu bu bulutlarla özdeşleştirir.

“Es wollte Abend werden, und am Himmel hing eine einzige schöne, schneeweiße Wolke. Ich hatte sie fortwährend im Auge und nickte ihr zu, an die Wolkenliebe meiner Kinderziet denkend, und an Elisabeth, und

auch an jene gemalte Wolke Segantinis, vor welcher ich Elisabeth einmal so schön und hingegeben hatte stehen sehen. Die durch kein Wort und unreines Begehren getrübe Liebe zu ihr hatte ich nie so beglückend und reinigend empfunden wie jetzt, da ich beim Anblick der Wolke ruhig und dankbar alles Gute meines Lebens übersah und statt der früheren Wirren und Leidenschaften nur die alte Sehnsucht der Knabenzeit in mir fühlte” (Hesse, 2007a: 122).

Elisabeth’e duyduğu sevgiyi ulularken Peter onun tüm kirlerden uzak olduğunu ve bu özelliği ile kendisini temizlediğini ifade eder. Bulutla özdeşleştirdiği Elisabeth’e duyduğu sevgi ona geçmiş yaşamından onu mutlu edecek kesitler sunmakla ruhunda özlemine çektiği kargaşalardan uzak saf çocukluk dönemine geri götürür. Ayrıca Elisabeth tüm ulviliklerin kapısının aralanmasında anahtar görevi üstlenmesiyle onun için ilahi aşktan gelen bir davet niteliği taşır adeta.

Tanrısal sevgiye giden yolda basamak olarak nitelendirilebilecek kadın sevgisinin kahramanı eğiten yönü, Elisabeth ile hayata geçirilecektir. Bu yolda ona gereksinim duymasını, “... sık sık Elisabeth’in evine gidiyordum; ne olursa olsun, beni hala büyülüyor, kendine çekiyordu Elisabeth... Ne var ki, gençlikteki o gözü yaşlı sevgi bencilliğinden kesinlikle yakamı kurtarmıştım”(Hesse, 2008: 171). Bu sözlerle Peter onunla bağlantısını koparmadığını ifade ederken aynı zamanda ona duyduğu sevgiden ötürü duyduğu acılardan sıyrılmayı başardığını ifade etmektedir. Elisabeth’in aşkının sonuçsuz kalmaya mahkûm oluşu, Peter’i savunmaya geçerek bu sevgiden kendini kurtarmak için ona olan duygularını yok etmeye yönlendirmez. Aksine o Elisabeth’le bağlantısını hiç koparmayarak onunla arkadaşlığının devamından mutluluk duymaktadır. Onu böyle bir eyleme iten sebepler arasında içinde beslediği sevgi dolayısıyla elde ettiği mutluluktan vazgeçememe ve duygusal anlamda boşluk yaşamak istememesi olabilir. Bu doğrultuda elindekilere sahip çıkan Peter yaşadığı acıları devam ettirmemek adına Elisabeth ile varlığını fark ettiği içindeki sevgi potansiyelini başkalarına yönelterek çıkmazlara sürüklenmekten kendini kurtarır. Engelli dostu Boppi ile kurduğu arkadaşlık ile söz konusu durum somutlaşmaktadır. Nitekim yakınları tarafından istenmeyen Boppi’ye sahip çıkarak onunla dost olan Peter’in Boppi ile Elisabeth’e duyduğu sevgiyi karşılaştırması duruma örnektir. Tanıştırmak üzere

Elisabeth’le Boppi’nin yanına giden Peter, “*o alımlı, şık giyimli ve kibar Elisabeth*” ile “*iyilik taşan kocaman gözlerini şükranla, sevecenlikle kaldırıp Elisabeth’e*”(Hesse, 2008: 167) bakan Boppi asında hangisini daha çok sevdiğini düşünen Peter bunda kararsız kalacağını şu şekilde ifade eder;

“Als die schöne wohlgekleidete und feine Dame dem Krüppel die Hand gab und sich ein wenig zu ihm hinabbückte, und als der arme Boppi aus dem vor Freude glänzenden Gesicht die großen, guten Augen dankbar und fast zärtlich zu ihr aufschlug, hätte ich nicht entscheiden mögen, wer von den beiden in diesem Augenblick schöner war und meinem Herzen näher stand” (Hesse, 2007a: 132-133).

Peter’in kambur dostu Boppi’ye duyduğu sevgi şimdiye kadar sevdiklerinden daha fazladır. Peter karşılık bulamadığı kadın sevgisini bir arkadaşına yöneltmiş ve onda mutlu olmuştur, öyle ki, onun hastalığı sırasında Elisabeth’in bir çocuğunun olması dahi ilgilendirmez onu. “*Elisabeth’in bir oğlu olduğu haberi geldi kulağıma ama haberi alırmaz unutup gittim*”(Hesse, 2008: 178).

Hesse’de, erkeğin duygularını açığa vurmasını sağlayacak güce sahip kadın motifi, Elisabeth’in eserdeki fonksiyonuyla açıkça kendini belli eder. O duyguların sürekliliğini sağlayan, kahramanın duygusal gücünü keşfetmesine vesile en önemli araçtır. Peter’in fön rüzgârları gibi doğa olayları ile duyguları depreştiğinde aklı ve gönlünün ulaşamadığı sevgililerine giderek acı çekmesini, duruma örnek gösterebiliriz. Peter’in acısının kaynağının kadınlarda olmadığı, bunun kendi içinden geldiğini, fön rüzgârlarının dinmesinden sonra, “*... benim kalp ağrıları ise çığların kirli kalıntıları gibi eriyip kaybolmuştu*”(Hesse, 2008: 186) sözlerinden anlıyoruz.

Eserin sonunda Peter’in Elisabeth’i “*sevdiğim, hala da sevmekte olduğum kadın,...*”(Hesse, 2008: 191) sözleri ile tanımlaması, Elisabeth ile tattığı duygunun onu sevmeyi devam ettirmesiyle sürekliliğini koruduğuna işaret eder.

3.1.1.4. Gertrud (Gertrud)

Romana ismini veren Gertrud, Hesse’nin ilk romanı *Peter Camenzind*’deki Elisabeth ile aynı doğrultuda kurgulanmış bir kahramandır. Ancak Elisabeth’e göre bir takım hem

olumlu hem de olumsuz yönde farklılıklar gösterir. Bu özellikler de yine Hesse'nin tecrübeleri ışığında şekillenmiştir.

Annesi olmayan ve babası ile “...zamanla büyümüş kentin orta yerinde, eski bahçelerini hala olduğu gibi koruyan az sayıdaki...eski ve gösterişli asilzade evlerinin birinde...” (Hesse, 2012: 76) oturuyor olmaları, onların zamana ayak direyerek geçmişini koruyan ve asaletini kaybetmemiş bir aile olduklarına işaret eder. Bu bağlamda Getrud ve babası Bay Imthor'un evlerinin görünümüne benzer kişiliklere sahip oldukları yine ev için “alçakgönüllü”(Hesse, 2012 76) betimlemesi ile de vurgulanır.

Başkahraman Kuhn'un dul bir adam olan Imthor'un kızı Gertrud ile tanışması sanatının beğeni kazanmasıyla olacaktır. Nitekim şarkılarını beğenen Imthor kızının da bundan memnunluk duyacağını ifade ederek Kuhn'u evlerine davet eder. Kuhn'un Gertrud'u ilk kez görmesi romanda şu şekilde anlatılır;

“Da ging zuhinterst im Saal eine Tür, und es kam durch den erst halb erleuchteten Raum eine hellgekleidete Dame geschritten. Die beiden Herren begrüßten sie mit Auszeichnung, ich sah, daß es die Tochter Imthors sei.” (Hesse, 2006: 76)

Salona misafirlerden sonra gelmesi ve gelişiyile iki bey tarafından büyük saygıyla karşılanıyor oluşu, “koyu kumral saçları neredeyse siyah”(Hesse, 2012: 77) görünen Gertrud'a atfedilecek yüceliğin ilk işareti olarak kabul edilebilir, nitekim bu durum onun diğer kadınların aksine saygıya şayan biri olarak yansıtılmasına ilk örnektir. Kuhn'un salondakiler gibi kendisinde saygı uyandırdığı Gertrud için:

“Das schöne Mädchen hatte mir gleich bei ihrem Eintritt Eindruck gemacht, nun klang ihre Stimme so hell und gut, daß ich die dargebotene Hand herzlich drückte und dem Fräulein vergnügt in die Augen sah, die mich lieb und freundschaftlich begrüßen” (Hesse, 2006: 76).

Kuhn'un yukarıda ifade ettiği sözler, Gertrud'u ilk gördüğü an ona içten bir yakınlık duyduğunun işaretidir. Gertrud da aynı şekilde ona karşı yabancılik hissetmez; Gertrud'un “sizi tanıyorum, ... Bay Kuhn'sunuz değil mi? Hoş geliniz”(Hesse, 2012: 76) demesi, Kuhn'u karşılaşmanın öncesinde tanıdığını gösterir ve kızın Kuhn'a yabancı biri olmadığına ve ona başta aşinalık duyduğuna tanıklık eder. Bu noktada Gertrud'un

daha önce üzerinde durduğumuz Elisabeth ve Aglietti ile benzer bir karakter olduğunu görüyoruz. Onlar gibi Gertrud da başkahramana yakınlık duyar, ancak onun yakınlığı, Elisabeth ve Aglietti'nin yakınlığından daha erken, tanışmadan önce oluşmuştur. Ayrıca Kuhn'un Peter'den farklı olarak *“Müziğim adeta aklımdan çıkmıştı. Salonun arkalarında Bayan Gertrud'u aradı gözlerim, bir kitaplığa yaslanmış, loş ışıktaydı.”* (Hesse, 2012: 77) sözleri ile sanatını icra etmek üzere bulunduğu toplulukta tek dikkate değer bulduğu Gertrud'dan etkilendiğini Kuhn ifade eder. Daha önce Peter'de (Rösi dışında) buna benzer ilk görüşte bir etkileşimden söz edemiyoruz. Ayrıca Kuhn Gertrud'u ismiyle ilk defa yukarıdaki alıntıda zikreder.

Kuhn'un bu davette müziğini dinleyen ev sahibesi Gertrud'a duyduğu duygusal yakınlık, yerini çok geçmeden güçlü bir sevgiye bırakır:

“Ich gab ihr meine Musik und meinen Atem, meine Gedanken und meinen Herzschlag hin, ... Zugleich mit dem Wohlgefühl und wachsenden Schwall der Töne trug und erhob mich ein verwundertes Glück darüber, daß ich nun so plötzlich wisse, was Liebe sei” (Hesse, 2006: 77).

Karşılaşmanın öncesinde her iki tarafın da birbiri hakkında malumatının olması, arada kurulacak dostluğun kalıcılığı ve içtenliğine ilişkin zemin hazırlanmasında olanakları kuvvetlendirir. Buna dair bir açıklamaya romanda rastlamayız, ancak önceki kahraman Peter'in Elisabeth ile başlayan ilişkisiyle bir karşılaştırma yapacak olursak söz konusu durum göze çarpmaktadır. Peter Kuhn gibi Elisabeth'i önceden tanımış değildi. Ancak tanışma ortamı ve şartları bakımından oldukça paralelliğin varlığı yadsınamaz. Her iki kahraman da sanat ve akademik çevrelerde bulunduğu mekânlarda duygularına dolayısıyla sanatlarına yön verecek kadınlarla karşılaşır. Elisabeth gibi Gertrud da başkahramanın sanatından anlamaktadır, dolayısıyla kahramanın zihinsel etkinliklerini anlayabilecek düzeyde bir kadındır.

Kendisine yabancı olmayan ve onu güçlü şekilde etkileyen Gertrud'u Kuhn, Peter'in Elisabeth'i ilk gördüğünde edindiği izlenimin yüzeyselliğinin aksine şu şekilde betimler:

“Gertrud war damals kaum über zwanzig Jahre alt, schlank und gesund wie ein junger feiner Baum, und war aus dem Kram und Schwindel des

üblichen Jungmädchentums unberührt hervorgegangen, ihrem eigenen noblen Wesen folgend wie eine sicher schreitende Melodie. Mir war im Herzen wohl, daß ich ein solches Geschöpf in der unvollkommenen Welt lebendig wußte” (Hesse, 2006: 79).

Gertrud’u anlatırken onun sıra dışılığına vurgu yapan kahramanın sevdiği kadına yücelik atfetmesi Peter’in çocukluk aşkı Rösi’ye biçtiği değere benzer. Nitekim kadındaki güzelliğin, soyluluğun eseri oluşu ve onu diğerlerinden ayırarak ona mükemmellik kazandırması, Hesse’nin idealize ettiği kadınların ortak özelliklerindendir. Gertrud da bu bağlamda Hesse’nin ilk dönem eserleri arasında idealize edilen kadınların en önemlisidir. Gertrud’la tanışmış olmayı “...yüreğim doğru yolu bulmuş hissediyordu kendini.”(Hesse, 2012: 80) şeklinde ifade eden Kuhn bu noktada Gertrud’un kendisi için taşıdığı anlam ve önemine vurgu yaparak onun konumunu belirler. Gertrud’un daha önceki kadın kahramanlar gibi kahramanın gereksinim duyduğu duygu yoğunluğunun açığa vurulması için olmazsa olmaz önem arz etmesini yine Kuhn şu sözler ile dile getirir: “*Duygularımdaki bu düşsü açıklığı ve sıkışık zenginliği yakalayıp yoğunlaştırmak ve bir isimle donatmak geçti içimden, aklıma Gertrud ismi geldi.*”(Hesse, 2012: 80).

Kuhn’un sanatından anladığını daha önce ifade ettiğimiz Gertrud’un, kahramanın ruhunun bir yansıması olarak değerlendirilebilecek nitelikte bir kadın oluşu, onunla nerdeyse birebir uyum sağlamasının oldukça göze çarpıyor olmasındandır. Nitekim Kuhn’un Gertrud’u sanatıyla ahenkli birliktelik içinde betimlemesi buna örnektir:

“Meine Gedanken an die Musik und meine Gedanken an Gertrud Imthor flossen rein und ohne Störung zusammen... schön und stetig floß die Musik dâhin und nahm mich mit, einen goldenen Weg zu Gertrud hin” (Hesse, 2006: 76).

Gertrud’un Kuhn’un sanatı ile birbirini adeta bütünlemesi, bize, Gertrud’un Kuhn’u sanatına ulaştıracak bir vesile ile kahramanın sanatsal ve düşünsel dünyasındaki ilerlemesine yardımcı olacağını düşündürür. Ayrıca bu bütünleşme bir noktadan sonra, “onu göremiyor, görmeyi de doğrusu istemiyordum”(Hesse, 2012: 77) diyecek bir uyuma ulaştırır Kuhn’u.

Gertrud'un Kuhn'un bir benzeri, yansıması olduğu Gertrud tarafından da bilinir, bu doğrultuda Kuhn'un sözleri buna işaret eder:

“Auch sie spürte unverweilt in mir den freundschaftlich reinen Widerklang ihres Wesens und hatte von der ersten Stunde an das ruhige Vertrauen, sich mir eröffnen und unverstellt zeigen zu können und weder Mißverständnis noch Vertrauensbruch fürchten zu müssen” (Hesse, 2006: 78).

Hem Gertrud hem de Kuhn'un birbirleriyle böyle “kısa sürede o kadar sıcak bir dostluk”(Hesse, 2012: 79) kurmuş olmaları her ikisinin de birbirlerine akraba ruhlara, hatta birbirlerinin birer yansıması olduğuna delildir. Gertrud'un Kuhn'u anlayabilen biri olduğu, yine onun “zaten siz çalarken de, çaldığınız şeyin nerede gerçekten içindeydiniz, nerede değil, seziliyordu”(Hesse, 2012: 79) sözleri ile somutlaştırılır.

Kuhn'un Gertrud'la arasında kurulan dostluk her iki tarafın da gereksinim duyduğu birliği oluşturmuş ve bu dostluk Kuhn'a öyle güven vermiştir ki, o zamana kadar izini sürdüğü bütünlüğü Gertrud'da yakalayabileceğine inanır. Gertrud ona birliğin, mutluluğun kapısını aralayacak kişi olması bakımından onu aradığı bütünlüğe ulaştıracak karşı yansıması olarak ilerde değineceğimiz ruhunun bir başka yanı olan animası⁵ olarak değerlendirilebilir.

“Und von jenem Abend an wußte ich, daß irgendwo meinem Verlangen nach Einheit und zartester Harmonie Stillung zu finden wäre und daß jemand auf der Erde lebe, auf dessen Blick und Stimme jeder Puls und jeder Atemzug in mir rein und innig Antwort gab” (Hesse, 2006: 78).

Kuhn'un Gertrud'la yaptığı müzik çalışmaları büyük bir uyum içinde sürer, bestelediği aryları seslendiren Gertrud, kendisi için “hayatımda bu kadar güzel şarkı söyleyen birine rastlamamıştım”(Hesse, 2012: 86) diyen Kuhn'u kendine güçlü bir bağla bağlar. Yaşadığı duygu yoğunluğunu Kuhn şu sözlerle anlatır:

“In mich aber drang die Stimme wie der Süd Sturm in ein beschneites Tal, und jeder Ton zog eine Hülle von meinem Herzen, und während ich selig war und zu schweben meinte, mußte ich kämpfen und mich hart machen,

⁵ Jung'un analitik psikolojisinde Erkeğin bilinçdışındaki kadın ilktipi. Dünyaya sunulan kişiliğin veya personanın içsel karşılığı. Nihai anlamda Eros'un ve yaşamın kendisinin bir ilktipi olan bu 'içerideki kadın, ego ile bilinçdışının derin katmanları arasında bir köprü, yol gösterici ve aracı olarak iş görür.

denn die Tränen standen mir in den Augen und wollten mir die Noten verlöschen” (Hesse, 2006: 85).

Gertrud’a olan duygularını doğayla özdeşleştirerek ifade etmesinden, Kuhn’un biri önceki kahraman Peter gibi romantizmin etkisinde kalan melankolik bir genç olduğunu anlıyoruz. “*Gertrud’la aramızda sorun çıkmıyordu, aynı ırmakta sürüklenip gidiyor, aynı eser üzerinde çalışıyorduk... Benimle eserim arasında ayrım yapmıyor, ikimizi de seviyordu Gertrud, aynı zamanda ikimizindi*” (Hesse, 2012: 89) sözleri de yine Gertrud’la kurulan bağın kuvvetine, birbirleri ile sağladıkları uyuma ve bütünlüğe işaret eder. Kuhn’un “*...hala bulunduğu yüce konumda süzülüp duruyordu.*” (Hesse, 2012: 89) şeklinde gördüğü Gertrud’a olan sevgisi hayattaki en büyük kazancı gibi görülür. Kendisine yaşama sevinci kazandıran Gertrud’dan sonra Kuhn’un çevreye, geleceğe bakışı değişir adeta, bundan sonraki yaşamı ona yeni ufuklar, umutlar sunar:

“... das Leben hatte wieder einen Sinn, und die Ferne war morgengolden... so freute ich mich von neuem auf alle Wege meines Lebens, die wie in einer jungen nagelneuen Sonne vor mir lagen, und die ich aufrecht mit hellen Augen und reinem Herzen zu gehen gesonnen war” (Hesse, 2006: 80).

İdealleştirdiği kadını Gertrud’da bulan Kuhn onu evlilik bağı ile kendine bağlanacak biri olarak göremez. Kutsallığın simgesi haline getirdiği genç kızı; “*onu tutsak etmek, onu sahiplenmek gibi bir düşünce benden uzaktı*” (Hesse, 2012: 80) sözleri ile onu somut bir birliktelikten arınmış gördüğünü ifade eder. Gertrud’dan beklentisinin sadece dostluğu olduğunu, “*başından beri onun candan dostları arasında yer alayım yeter ki, başka şey istemeyecektim.*” (Hesse, 2012: 80) şeklinde ifade eden Kuhn, Gertrud’u evlilikten uzak görür. Çünkü erkeğin ilham perisi tahtına oturttuğu kadın ile kurulacak gerçek bir ilişki (evlilik) aradaki büyüyü bozacak ve kadın ilham kaynağı olma özelliğini kaybedecektir. Bu doğrultuda Hesse’nin bir mektubunda Gertrud’u Kuhn’un ihtiyaç duyduğu bir sembol olarak aktarması, yani ruhsal gelişiminde gereksinim duyduğu itici gücü kendinde barındıran bir karakter olarak betimlemesi, söz konusu durumu açıklar (Karstedt, 1983: 153).

Gertrud'a duyduğu karşılıksız sevgi, Kuhn'un sanatı ve birlik amacı için ilham ve esin kaynağı olacağından evlilik idealize edilen aşka uygun düşmeyecek, dolayısıyla Gertrud'la bedensel bir yakınlık söz konusu olmayacaktır (Karstedt, 1083: 159).

Gertrud'u ilk andan beri seven Kuhn'un piyano çalışmaları sırasında kalkıp Gertrud'u öpmesi üzerine tepki göstermeyen ve bu olayla ilgili hiçbir söz etmeyen Gertrud, Elisabeth'in aksine Kuhn'un ona olan duygularından haberdardır. *"Sanırım, piyano başında geçirdiğimiz o saatten bu yana içimde neler olup bittiğini bilmekteydi, ama bu konuda ağzını açıp tek söz etmiyor, bana karşı davranışında hiçbir değişiklik sezilmiyordu"*(Hesse, 2012: 91).

Gertrud'un böyle bir arzulama ve tutkudan uzak bir tabiata sahip olduğuna kendini inandırmak isteyen Kuhn onun sevgisine bu yüzden cevap vermediğini düşünmeye çalışsa da, *"...duygularım, sevginin onu da fırtına ve tehlikelerle yüz yüze getireceğini bilecek kadar iyi tanıyordu Gertrud'u."*(Hesse, 2012: 92) demesi Gertrud'un Kuhn'a duyduğu sevginin farklı bir boyutta olduğunu gösterir;

"Sie liebte nicht nur meine Musik, sie hatte mich selber gern und fühlte wie ich, daß zwischen uns beiden ein natürlicher Einklang war, daß jeder von uns des andern Wesen gefühlsmäßig verstand und billigte. So ging sie neben mir in Eintracht und Freundschaft, doch ohne Leidenschaft"
(Hesse, 2006: 89-90).

Gertrud farkında olduğu Kuhn'un aşkına karşılık vermese de onun yanında olmasına zemin hazırlayacak sebepler üretir. Nitekim kendisini sürekli görmek isteyen Kuhn'a imkân tanır: *"Bir öneride bulundu bana, şarkıları söylerken her zaman kendisine eşlik etmemi istedi, ben de haftada iki üç kez ikindi üzeri evlerine gitmeye başladım"*(Hesse, 2012: 95). Bu duruma bir başka örnek de, Kuhn'un duygularını açıkça dile getirdiği mektuba Gertrud beklenen cevabı vermese de, arkadaşlıklarının bozulmasından korktuğunu dile getirerek Kuhn'a kapıları tamamen kapatmamasıdır. Gertrud, Kuhn'la eskisi gibi arkadaşlık ilişkisini sürdürmeyi tercih eder ve bunun zarar görmemesine özen gösterir.

"Sie suchte nicht, sich mir zu entziehen, sie war wieder häufig mit mir allein, indem sie darauf vertraute, ich werde ihren Willen achten und"

meine Werbung nicht wiederholen, ehe sie selbst mich dazu ermunterte”
(Hesse, 2006: 100).

Bu doğrultuda Kuhn’un “*bir aryadan sonra birbirimize bakıp gülümsememiz, kardeşler arasındaki birlik ve teklifsizliği içeriyordu*”(Hesse, 2012: 95) sözleri de aralarındaki bağın kusursuz bir uyumun sonucu geliştiğine işaret ettiğinden Gertrud’un ilişkilerini aynı doğrultuda devam ettirmek istemesi haklı görülebilir.

“Gertrud aber schien in reiner Zufriedenheit zu atmen und nichts anders zu wünschen, ja mir kam es oft vor, als bäte sie mich, dieses stille Einvernehmen nicht zu erschüttern und unsern Frühling nicht zu stören”
(Hesse, 2006: 93).

Gertrud’un Kuhn’un kendisine beslediği duygusal yakınlığın arkadaşlık sınırını aşmasına müsaade etmemesi, bunun yanında arkadaşlıklarının da aynı seyirde hatta daha da güçlenerek devam ediyor oluşu, Kuhn’un kendi kişisel gelişimi için öngörülen bir durumdur. Kuhn’un kendisini aynı doğrultuda sevmeyen Gertrud’la bu yüzden ilişkisini sonlandırarak onun büyüleyici etkisinden mahrum kalması, ona her yönden zarar verecek bir gelişme olur. Nitekim ona duyduğu aşkla duyguları güçlenen ve sanatında başarı sağlayan Kuhn için bu telafi edilemez bir kayıp olacaktır. Ya da bunun tersi olarak Gertrud Kuhn’un duygularına karşılık verecek olsa, yani ulaşılmaz durumdayken artık elde edilmiş bir kadın olarak Kuhn’un hayatında yerini alsa, bu sefer de Hesse’nin Kuhn’un karşıt karakteri olarak yansıttığı Muoth gibi bir akıbete maruz kalabilme olasılığı olacaktır. Hesse’nin olmak istediği ancak olamadığı bir karakteri yansıtan Muoth, Gertrud’u sevmiş ve ona ulaşmıştır, ancak akıbetlerinin olumsuz sonuçlanmasını engelleyememiştir. Bu doğrultuda; “*Gertrud’la nasıl öyle kardeş kardeş düşüp kalkabildiğime, aradaki duvarı yıkarak Gertrud’u nasıl benden yana çekip almadığıma, nasıl bir kale gibi saldırıp onu ele geçirmediğime bir türlü akıl erdiremiyordum*” (Hesse, 2012: 96) sözlerini söyleyen Kuhn’u böyle bir hamleden uzak tutan, hiç şüphesiz ona fayda sağlayacak bir öngörüdür. Çünkü ideal kadın özelliklerine sahip “... kendisiyle tastamam anlaşabileceğim, mükemmel bir birlik ve beraberlik oluşturabileceğim tek insandı” (Hesse, 2012: 99) dediği Gertrud’un dengine bundan önce rastlamayan Kuhn için söz konusu durumun devamı onun ulaşılmazlığının devamına bağlıdır. “...tatlı sesi, aydınlık bakışı ve bütün o soylu ve özgür davranışıyla bir anda yine beni büyüledi...Gertud’un yanı başında olmak, bu yakınlığın rahatlatıcı

etkisini üzerimde hissetmek içimi şenlendirdi” (Hesse, 2012: 102). Her ne olursa olsun Gertrud’un yanında olmak kendisine acı verse de Kuhn için aynı zamanda huzur kaynağıdır. Gertrud’da bulduğu sevgi her ne kadar istediği yönde ilerlemese ve nihayete kavuşmayarak onu kaybettiğine inansa da kalıcılığını korur. Ona duyduğu sevginin yerini hiçbir kadının alamayacağını Kuhn şu sözlerle ifade eder:

“Aber die Liebe blieb und war immer bei mir, und ich wußte, daß ich niemals mehr einer Frau mit Begierde folgen und nach dem Kuß eines Frauenmundes verlangen konnte, seit ich Gertrud im Herzen hatte.”
(Hesse, 2006: 146)

Daha önce kendileri için yanıp tutuştuğu kadınların aksine Gertrud’un “...içimdeki sorulara bir yanıt, ruhumdaki karanlık, belirsiz istekler için bir avuntu oluşturacağını”(Hesse, 2012: 150) düşünen Kuhn, Gertrud’un kendisi için taşıdığı anlamı bu sözlerle özetlemiş olur. Aynı şekilde Gertrud’un kendi bakış açısıyla yansıtılmasa da onun tarafından da bu durumun onaylandığına eserde işaret edilir. “Evlerine gelmemden Gertrud’un hoşlandığını görmek şenlendiriyordu içimi”(Hesse, 2012: 156). Gertrud’un Kuhn’a ruhsal açıdan kardeş bir yapıya sahip olduğuna, onunla görüşüp konuşmaktan zevk almaya devam etmesi tanıklık eder. Öte yandan arkadaşlığın ilerisinde bir yakınlığın aralarında gerçekleşmesi mümkün değildir: “Bir yanda Gertrud vardı, bana yakın, ama yine de erişilmez, yalnız kalmak isteyen, beni kendisine ulaştıracak bir yolun bulunmadığı Gertrud” (Hesse, 2012: 171). Bu bağlamda o bedensel yakınlığı kendisine yasaklayan ancak ruhsal beraberliklerinde özgürce ilerleyen kahramanın animasının en belirgin özelliklerini taşımaktadır.

Hesse’nin ilk dönem eserlerinde psikanaliz sonrası eserlerine nazaran belirginlikten uzak olsa da kadın karakterler kahramanın ruhunun birer yansımaları olan animalar kılığında karşımıza çıkmaktadır. Bu ilk dönem eserlerinde kadına verilen pasif rol dolayısıyla Hesse henüz kadın sorununa eğilmemiştir (Karstedt, 1983: 164). Psikanalizde yer alan ruhun karşıt cinsini yansıtan anima ve animus⁶ kavramları Hesse’nin kahramanlarında henüz bilinçli olarak kurguladığı bir özellik değildir. Bu ancak *Demian* ve sonrası eserlerdeki karakterlerde belirginlik kazanarak ve bu özellikleri doğrultusunda bilinçli olarak kurgulanacaklardır. Bu bağlamda ideal kadın

⁶ Anima bkz s. 146, Animus: Jung’a göre animus kadındaki erkek duygularını temsil eder ve kadında bu yön geri planda kalmıştır.

kategorisine koyduğumuz Rösi, Aglietti, Elisabeth ve Gertrud sık sık tekrarlandığı üzere Hesse'nin kendi kişisel gelişimi doğrultusunda seyir izleyerek oluşturulmuş kahramanlardır. Buna göre Rösi, platonikliğiyle ulaşamaz, Aglietti ve Elisabeth de yine platonik ancak kendileriyle birebir ilişki kurabilme doğrultusunda kahramanın öncekine göre aşama kaydettiğini gösteren figürlerdir. Gertrud'da ise kahramanın içinde sakladığı duyguları aşikâr edecek özgüvene kavuşmuş olduğunu görüyoruz. Olumsuz bir tepkiyle reddedilmeyen kahraman, aşk ilişkisi dışında sevdiği kadınla arkadaşlığına tüm içtenlikle devam edebilecektir.

Ulaşılmaz hohe Frau (ulvi kadın) örneğinin en belirginleri olan Elisabeth ve Gertrud'un başkahraman nazarındaki değerlerini koruması, onların erişilmezlik özelliklerine dayanmaktadır. Bu bağlamda ulaşılmazlığı kutsanan Elisabeth bulutla özdeşleştirilirken, Gertrud da kahramanla arasındaki en önemli bağ olan müzikle buna erişir. Kadına duyulan sevginin evrensel sevgiye giden yolda bir basamak olarak görülmesi ve kadının ulaşılmazlığı bu amaca hizmet edeceğinden somut ilişkileri kahramanlarına yaşatmayan Hesse, ulaşılmaz kadınlara yöneltilen yoğun duyguları yok etmek yerine bir başka yöne yönlendirerek bundan yararlanmayı kahramanlarına öngörür, böylece nihayetsiz aşkları trajik sondan kurtarır. Peter Elisabeth'e duyduğu sevgiyi Boppi'nin şahsında insanlığa yöneltebilirken Kuhn, Gertrud'un ulaşılmazlığından kendine dost kazanmayı başarmıştır.

3.1.1.5. Marion (Gertrud)

Hesse'nin idealize ettiği kadınlar arasındaki yerinin diğerleri kadar belirgin olmadığını düşündüğümüz Marion karakterini, içerdiği ortak yanlarının çoğunluğu dolayısıyla aynı başlık altında değerlendirmeyi uygun buluyoruz. Ulaşılmazlıktan ziyade yol göstericiliği ve telkinleri ile kahramanların kişiliklerine ışık tutma özelliği ile ön plana çıkan bu kadın, Muoth'un "...saray tiyatrosundan bir oyuncu...beyaz giysili güzel bir hanım." (Hesse, 2012: 42) olan sevgilisidir. Başkahraman Kuhn ile olan ilintisi ise, Hesse'nin kendi benliğinin farklı bir yönünü yansıttığı karakter olan Kuhn'un yakın arkadaşı Muoth'un sevgilisi olması ve her iki kahraman arasında olumlu iletişim sağlamaya yönelik davranışlarıdır. Daha önce de değindiğimiz üzere Hesse'nin olmak istediği ancak olamadığı Muoth, "*uzun boyluydu, yakışıklı, heybetli ve esmer, kendinden emin*

ve belki daha şimdiden biraz şımarmış, kadınların hoşuna gittiği her halinden belliydi” (Hesse, 2012: 34).

Muoth kendisine atfedilen bu özellikleri ile sakat ve içe dönük Kuhn’a zıt yönde oluşturulmuş bir kahramandır. Muoth Hesse’nin karakterindeki olumsuz yanlarını yansıtırken Kuhn onun idealize ettiği yönünü yansıtmaktadır.

Kuhn ilk kez Marion’u Muoth’un daveti üzerine evine gittiğinde tanır. Bu davette Marion’un evdeki tek kadın oluşu ve rahat tavırlarının Kuhn’u rahatsız etmiş olması, Kuhn ve Muoth arasındaki farka en basit örnektir. “...kadının Muoth’la nasıl bir ilişki içinde bulunduğunu bilmiyordum. Kadın evin hanımı gibi davranıyordu” (Hesse, 2012: 43) şeklinde kadının durumunu açıkça yadırgadığını belirten Kuhn ile Muoth arasındaki ayrımlara yer vermemizin sebebi Marion’un eserdeki fonksiyonu dolayısıyladır.

Kuhn’un Marion’u “...öte yandan güzelliğine baka baka doyamıyordu insan” (Hesse, 2012: 43) sözleriyle betimlemesi, kadının onun üzerinde olumlu bir etki bıraktığının göstergesidir. Ayrıca yine, “...albenili şuh bir kadının manzarası, sevinçlerin yıkıntıları altında kalmış kapılarını araladı önümde.” (Hesse, 2012: 44) demesi, Marion’un büyüleyici etkiye sahip bir kadın olduğunun belirtisidir. “...sıcak, güçlü ve boylu boslu kadın” (Hesse, 2012: 47) olan Marion kendisinden etkilenen Kuhn’a karşı çekingen değildir. “...doğrusu içimdeki özleme uysam, onu tutup daha çok benden yana çekerdim” (Hesse, 2012: 47) sözleri Kuhn’un kadında bir çekim gücü hissettiğine ancak bunun peşinden gidecek cesareti kendinde bulamadığına işaretler. “Bu bekâr adamın verdiği içkili partide tek kadın rolünü üstlenmesi bir kez yeterince kötü bir şey değil miydi” (Hesse, 2012: 48)?

Marion’un erkeklerin bulunduğu içkili bir partide tek kadın olarak bulunmasını daha önce de değindiğimiz üzere hoş karşılamayan Kuhn’un buna rağmen “...öyleyken bu güzel kadına özlem duyguları” (Hesse, 2012: 48) beslediğini ifade ediyor oluşu, kadının alt kademedeki biri olmadığına, kahramanda hayranlık duygusu uyandıracak özellikler taşıdığının belirtisi olarak yorumlanabilir. Nitekim Marion’un da Elisabeth, Aglietti ve Gertrud gibi kahramanın zihinsel ya da sanatsal etkinliklerine yabancı biri olmadığı, onun saray tiyatrosu oyuncularından olmasından anlaşılmaktadır.

Marion'un etkileyici özelliğinden daha ziyade önem taşıyan yönü, onun birbirine zıt özellikler taşıdığı halde birbirine dost olan iki kahraman Kuhn ve Muoth arasındaki uzlaşmayı sağlama çabasında oluşudur. Kuhn, psikolojik olarak henüz tam manasıyla aşamamış olduğu fiziksel engelini yüzüne vuran Muoth'u; *"ne var ki, tavır ve jestleri bir yana bırakılırsa, ne mağrur ne de neşeli görünüyordu, bakış ve mimiklerinde arayan, doyumsuz bir ifade saklıydı"* (Hesse, 2012: 34) şeklinde betimleyerek kendisi gibi ruhunda bir şeylerin eksikliğini yaşadığına inandığını ifade ettiği Muoth'u söz konusu incitici tavrı yüzünden sevgilisi Marion'un yanında yermek ister. Ancak buna müsaade etmek istemeyen Marion, Kuhn'a karşı Muoth'u destekler ve onun görüldüğünün aksine acı çeken biri olduğunu ve Kuhn'a yakınlık duyduğunu dile getirerek adeta Kuhn'un Muoth hakkındaki olumsuz düşüncelerini haksız çıkararak aralarında uzlaşma sağlama çabasıdır. Marion'un sözleri Muoth'un aşağılamasına içerlemiş Kuhn'u uyarır ve arkasından konuşarak kendini haklı çıkarma çabasının yanlışlığını ona göstermeye çalışır:

"... reden Sie nicht weiter! Was tun Sie denn? Sie sind durch zwei Worte von Muoth verletzt, weil Sie nicht geschickt oder mutig genug waren, sie zu parieren, und jetzt, wo Sie fort sind, fallen Sie vor mir mit häßlichen Worten über ihn her" (Hesse, 2006: 48)!

Bu sözlerle kahramanı uyararak Marion'un Kuhn'un karşıt karakteri olan Muoth'u desteklemesi, kişiliğin birbirine yabancı iki kutbu arasında çıkan anlaşmazlığın giderilmesi yönünde bir eylem olarak değerlendirilebilir. Muoth ve Kuhn'u aynı kişinin zıt yönlerini canlandıran karakterler olarak ele alırsak, Marion burada mantığın doğrultusunda hareket eden iç sestir. Onun bir kadın olarak belirmesi ve yine Kuhn tarafından oldukça beğenilmesi ve Muoth'un sevgilisi oluşu, her iki karakterle yakın bir etkileşim içinde bulunması, onun anima özelliğine delil olması bakımından önemlidir. Bu bağlamda Marion'u Hesse'nin zayıf tarafını güçlü görünen tarafın karşısında yer almaktansa dostluğu tercih etmesi yönünde ona telkinde bulunan, karşı kutbuna arkadan saldırmanın sadece güçsüzlüğün bir göstergesi olduğunu hatırlatan bir uyarıcı olarak görüyoruz. Nitekim Kuhn'un Muoth için, *"...ona karşı içimde gerçek bir nefretin uyandığını da söyleyemezdim."* (Hesse, 2012: 35) demesi ve onun dışarıdan her ne kadar güçlü görünüyor olsa da içinde mutsuz biri olduğunu sezinlemesi, zikrettiğimiz

her üç kahramanın birbirlerine akraba olduklarını gösterir. *“Bana öyle geldi ki, gerçekten ne halde olduğumu Marion ansızın fark etmişti, beni rahatsız eden şeyin şarap olmadığını anlamıştı”* (Hesse, 2012: 49).

Kuhn’u anladığını gördüğümüz Marion’un zıt tarafın savunulması olarak değerlendirdiğimiz Muoth’a arka çıkmasının Kuhn’da rahatsızlık uyandırması, *“...Marion’a karşı saygım azalmıştı, Muoth’a arka çıkıyordu çünkü benim yanımda onun tarafını tutuyordu”* (Hesse, 2012: 48) kişinin yanlışlarıyla yüzleşmesinden memnunluk duymaması ile benzer bir durum arz etmektedir. Nitekim Kuhn’a kendi iç sesi gibi davranan Marion, ona yanlışını gösterme görevi üstlenmiştir adeta.

Her üç kahramanın birbirlerini tanıyor olmasına bir başka örnek de Kuhn’un düşüncelerini anlayan Marion’un Muoth’u en iyi tanıyan kişi izlenimi vermesidir.

“So ist er, gewaltig und grausam, aber am meisten gegen sich selber. Er ist ein armer, stürmender Mensch, der lauter Kräfte und keine Ziele hat. In jedem Augenblick möchte er die ganze Welt austrinken, und was er hat, und was er tut, ist immer nur Tropfen. Er trinkt und ist nie betrunken, er hat Frauen und ist nie glücklich, er singt so herrlich und will doch kein Künstler sein. Er hat jemand lieb und tut ihm weh, er stellt sich, als verachte er alle Zufriedenen, aber es ist Haß gegen sich selber, weil er nicht zufrieden sein kann. So ist er. Und ihnen hat er Freundlichkeit gezeigt, so gut er es eben kann.” (Hesse, 2006: 49)

Marion’un Muoth’a dair bu betimlemesi bize bundan çok sonra kaleme alınmış olan *Bozkırkurdu*’nun Haller’ini anımsatır. Muoth’un devamı sayılacak karakter olan Haller ile böyle benzer özellikler taşıyor oluşu, onun Hesse’nin kendini anlattığı bir karakter olduğu iddiasını destekler. Toprağa ve duygulara yatkınlık yönünü yansıttığını düşündüğümüz Muoth’un Marion tarafından iyi tanınması da yine Marion’un anima varlığını destekler, onu aklın ve ruhun temsilcisi Kuhn’a tanıtıyor ve savunuyor oluşu da yine aynı noktaya vurgu yapar. Bu bağlamda Marion’un şu sözleri ruhu hasta Muoth’a yardım etme çabasında oluşuna örnektir: *“sizin belki ona gereksiniminiz yok,...Başka dostlarınız vardır belki. Ama acı çeken, çektiği acıdan ne yaptığını bilmeyen biriyle karşılaştık mı onu esirgemeye, ona biraz hoşgörölü yaklaşmaya bakmalıyız”* (Hesse, 2012: 49).

Marion'un telkinleri işe yarayacaktır, nitekim Kuhn daha önce kızgın olduğu Muoth'un savunulmasından rahatsızlık duyarken, artık durumdan kendi adına pay çıkarabilir ve suçlamalarının katıksız bir haklılıktan kaynaklanmadığını düşünmeye başlar:

“Ja, dachte ich, das sollte man,... lag zwar die eigene Wunde noch offen und rief nach Hilfe, aber mehr und mehr mußte ich den Worten der Marion und meinen Dummheiten von heut abend nachdenken, mich als einen traurigen Hund erkennen und in der Stille Abbitte tun” (Hesse, 2006: 49).

Marion hakkında ileri sürdüğümüz onun kahramanın ruhunun bir başka yönünü yansıtmaya iddiamıza bir başka delil olarak, Kuhn'un onun da her iki kahraman gibi mutsuz oluşunu fark etmesi gösterilebilir: *“...kendi kendine işkence edip duran Muoth sefil ve ateşler içinde; neşeden yoksun, ortalığı kasıp kavuran bu zevk ve sefa adamının sevgilisi yüce Marion ise küçük ve çaresiz, öte yandan sessiz ve iyi yürekli, acılara aşina”* (Hesse, 2012: 50).

Olgun tavırları ve açık sözlülüğü bize onun uzlaşmacı rolünü üstlendiğini gösterir. Marion'un söz konusu işlevine yönelik iddiaya bizi yönelten Kuhn ve Muoth'un Hesse'nin bölünmüş kişiliğinin birer yansımaları olduğu gerçeğidir. Bu doğrultuda: *“Benim aklıma gelmesinden hoşlanmadığım, kendim için bir giz olan şeyi içimden çekip çıkarıyor, bir suçlamaya dönüştürüp suratıma fırlatıyorsunuz. Topal bacağımla alay etmekten çekinmiyorsunuz hatta”*(Hesse, 2012: 53).

Kuhn'un bu sözleri aklın temsilcisi Kuhn'un ruhsal anlamdaki eksikliğinin Muoth tarafından açığa vurulmasından yani kişiliğin zıt yanının diğer tarafın yetersizliklerini ona göstermesine örnek olarak değerlendirilebilir. Muoth ve Kuhn'un aynı kişinin zıt yanlarını temsil ediyor olmalarına bir başka delil de birbirinden tamamen farklı olmalarına rağmen dost olabilmeleridir: *“Aramızda bu zıtlığa rağmen dostluk kurulmuştu, benim o zamanlar ilk dostumdu Muoth”*(Hesse, 2012: 54). Bu bağlamda Marion da söz konusu işlevi, her iki karakterle yakınlık kurabilmesi ve daha çok Muoth'u olsa da yine her ikisini de tanıyor oluşu, onun da aynı kişinin bir başka yönünü oluşturuyor oluşuna işaret olarak yorumlanabilir. Onun kadın olarak belirmesi anima olan kişiliğin kadın yönünün yansıması olduğunu düşündürür bize. Ancak daha önce de

değindiğimiz üzere ilk dönem eserlerinde söz konusu anima, ilerdeki eserlere nazaran belirginlikten uzak ve bilinçli olarak oluşturulmamıştır.

3.1.1.6. Brigitte (Gertrud)

Peter'e olan karşılıksız aşkıyla İtalyan kadın Nardini ile ortak bir özelliğe sahip Brigitte, kahramana duyduğu sevginin niteliği dolayısıyla Nardini'den oldukça farklı bir profil oluşturmaktadır. Umarsızca sevdiği Kuhn'un duygularından habersiz olduğu Brigitte, Kuhn'un yakın arkadaşı ve kendisi gibi müzikle ilgilenen Teiser'in kız kardeşidir. *"Sade, şen, masum bir kızcağızdı; ağabeyi gibi açık renkte, çocuksu, sevinçli-sevecen gözleri vardı"*(Hesse, 2012: 92) şeklinde betimlenen Brigitte, Kuhn'un âşık olduğu Gertrud gibi müzikle içli dışlı bir yaşama sahip olması bakımından Hesse'nin kahramanları çevresinde bulunan kadınların kahramanın sanatına yabancı olmama durumunu yineler. Kuhn'un yakın dostu Teiser'in kardeşi Brigitte'nin bu özelliği eserde şu şekilde dile getirilir: *"Kız kardeşi de kendisiyle aynı zevkleri paylaşıyor, o da Mozart diyor, başka bir şey demiyordu"* (Hesse, 2012: 93).

Daha çok evde zaman harcayan ve kentte çok kişiyi tanımasına olanak sağlayacak sosyal bir hayatı olmayan ve kendi halinde bir kız olan Brigitte'nin Kuhn'un hayatında aktif bir rol aldığını göremiyoruz. Ağabeyi Teiser ve onun tanıdıklarından oluşan çevresi ile görüşmeleri dışında Brigitte sıklıkla ağabeyi ile tatillere gitmektedir.

Fiziksel görünümü hakkında diğer kadınlar kadar uzunca betimlemelere rastlamadığımız Brigitte, Kuhn'un ifadesi ile şu şekilde anlatılır: *"Brigitte piyanonun başında oturuyordu, önümdeki notalardan başımı kaldırdım mı, bellik belik sarı saçlarının ağır bir çelenk gibi sarıp sarmaladığı başını görebiliyordum, kenarları mum ışığında altın gibi parılıyordu"* (Hesse, 2012: 152).

Teiser'in kardeşi olması dışında Brigitte'nin Kuhn için taşıdığı bir başka önem de, Kuhn'un annesi ile kurduğu yakınlıktır. Nitekim oğlunun yanına taşınan annenin oğluyla olan iletişimin sağlanmasında olumlu katkıları olur. Sık sık Kuhn'un annesini ziyarete giden ve kadının ihtiyaçlarını karşılamasında yardımcı olan Brigitte, bu rolü ile kahramana faydası dokunan bir kadındır.

"Nun kam sie viel zu uns und half nicht nur beim Einräumen und Eingewöhnen, sondern half auch mir und der Mutter, den schwierigen"

Weg in ein freundlich stilles Zusammenleben hineinzufinden... und mir deutete sie manche Bedürfnisse und Wünsche meiner Mutter an, die ich nie erraten und die Mutter mir nie mitgeteilt hätte” (Hesse, 2006: 145).

Olumlu özelliklerle donatılmış kadın kahraman Brigitte, eserde kahramanın gelişiminde önemli bir fonksiyona sahip olmaması dolayısıyla silik bir karakterdir. Kuhn’un “*bana büyük bir üstat gözüyle bakıyordu*”(Hesse, 2012: 152) diye söz ettiği Brigitte’nin kendisine olan aşkıdan ağabeyi söyleyene kadar haberdar olmaması, hatta bu doğrultuda romanın akışında okuyucuya herhangi bir bilgi aktarılmaması, onun söz konusu durumunu destekler. Kuhn Brigitte’nin mutsuz halinden kendisinin payı olduğuna dair herhangi bir çıkarımda bulunmaz. “*Brigitte derin bir saygıyla bana bakıyor, ama otelde başımızı dinlediğimiz kimi saatler neşesiz ve pek konuşmaksızın bir arada otururken bakışlarına bazen bir hüznün karıştığı oluyordu*”(Hesse, 2012: 159).

Brigitte, ilerleyen bölümlerde bahsedeceğimiz kahraman Nardini gibi rahat ve sevgisini açıktan belli edecek ölçüde cesur biri değildir. O sevgisini içinde yaşayarak fark edilmeyi bekler. Bu şekilde duygularını gizlemeyi başaran kız, Kuhn’un bir başkasını sevdiğini anlayınca üzüntüsünü daha fazla saklayamaz. “*O zamana kadar hiç ağzını açmayan Brigitte, kısa süren yolculuk sırasında ağlamaya başladı*”(Hesse,2012: 161).

Kahramanı seven ancak sevgisine karşılık bulamaması dolayısıyla ulaşılır konumdaki kadınlarla ortak paydada buluşan, ancak onlara yakınlığı bu özelliği ile sınırlı kaldığından bu kadınlardan biri olarak göremediğimiz Brigitte, kahramanın hayatında herhangi bir düğümü oluşturmaması dolayısıyla da idealize edilen kadınların aksine kahramanın duygularında ve hayatında fırtınalara sebep olmaz. Bu durum, onu kayda değer önem taşımaktan mahrum bıraktığından onu belirgin bir grupta konumlandırmamızı zorlaştırıyor. Ancak Brigitte’nin nihayetsiz bir aşka maruz kalması ve bunun acısının sebebiyet verdiği bir hastalıkla eserin sonunda ölmüş olduğunun ifade edilmesi, onu Hesse’nin idealize ettiği kadınlara yaklaştırır. Nitekim Gertrud’un başını çektiği ideal kadın figürünü canlandıran kahramanların her zaman sakin, soylu ve isyan etmekten uzak kalarak sessizce kaderlerine razı olma özelliğinin (Karstedt, 1983: 164) Brigitte’de somutlaşması, onun bu kadınlar grubuna dâhil olduğunu göstermektedir. Nitekim bu tip kadınlar maruz kaldıkları acılar dolayısıyla ya Gertrud gibi ruh hastası olurlar ya da Brigitte gibi ölürler.

3.1.2. Evli Kadın

Evli kadın ideal kadının aksine erkeğin amacına ve olgunlaşmasına engel teşkil ettiğinden ulaşılmazlığın sonlanması demek olan evlilik, Hesse'nin yaşam gayesine hizmet etmekten yoksun olacağından eserlerinde sıkça evli kadınlara rastlamayız. Bunun tersine kendi hayatında üç kez evlenen Hesse'nin buna yetkin bir tabiata sahip olmadığını vurguladığı mektuplarda ve ilgili kaynaklarda dile getirilenlerle sabittir. Uzun süren Maria Bernaolli ile yaptığı ilk evliliği gibi oldukça kısa süren ikinci evliliği de yürütülememiş ve yazarda derin yaralar açmıştır. Ufak pürüzlere rağmen Ninon Dolbin ile yaptığı üçüncü evliliği ise bunların aksine Hesse'nin ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Yaşantısını eserlerine kaynak yapan Hesse, evlilikle ilgili tecrübelerini romanlarına yansıtmış ve bu doğrultuda tıpkı kendi hayatında olduğu gibi kahramanlarına mutsuz evlilikler yaşatmıştır. Bu doğrultuda Hesse'nin kurguladığı evli kadın karakteri ikiye geçmez.

3.1.2.1. Gertrud (*Gertrud*)

Hesse'nin evli kadın imajının olumsuz yanını yansıttığı ilk eseri olan *Gertrud*'daki (Kastedt, 1983: 154) idealize edilen kadın profilinde zirveye ulaşan Gertrud, başkahraman Kuhn'un âşık olduğu ancak ulaşamadığı bir kadındı. Bu haliyle Kuhn için yararlı özelliğini korur. Kuhn onu aşk ilişkisinde kaybettiğine inansa da dost olarak kazanmış, böylece Muoth gibi trajik bir sona uğramaktan kendini sakınmıştır.

Ulaşılmazlığıyla göklere çıkarılan Gertrud, Muoth ile evlenerek evli kadın imajıyla değerini yitirir. Kuhn, Gertrud'un olumsuz yansıtılan durumuna kendisi ile değil Muoth ile şahit olur. Bu aslında Hesse'nin evli kadına olan olumsuz bakış açısının neticesidir (Karstedt, 1983: 154).

Muoth'u opera sanatçısı olarak sahnedeki performansı ile tanıyan Gertrud, Kuhn aracılığıyla tanışacağı ve birlikte çalışacağı, daha önce “*ondan hoşlanmam*” (Hesse, 2012: 90) dediği Muoth ile çalışmaya sıcak bakmadığını, bunu Kuhn'un arkadaşı olması dolayısıyla kabul ettiğini belirterek buna çok da gönüllü olmadığını ifade eder:

“Sehr gern tue ich's nicht,... das wissen Sie ja. Ich singe sonst nie vor Fremden, und vor Herrn Muoth ist es mir doppelt peinlich. Nicht nur, weil er ein berühmter Sänger ist. Er hat etwas, was ich fürchte, wenigstens auf

der Bühne. Nun, wir werden sehen, es wird doch gehen.” (Hesse, 2006: 101)

Gertrud’un Muoth hakkında bulunduğu bu olumsuz öngörü, aralarında Kuhn’un aksine negatif yönde bir etkileşimin olması, çok geçmeden birbirinden hoşlanan ve evlenmeye karar verecek olan Gertrud ve Muoth’un duygusal yakınlıklarını somutlaştıracak olmalarının olumsuz sonuçlanacağı ve bunun kaçınılmaz olacağı yönünde bir işaret olarak algılanabilir. Nitekim Gertrud’un Muoth’la tanıştıktan sonra kendisine yabancılaştığını sezen, çok geçmeden de aralarındaki yakınlığın derecesini anlayan Kuhn’un her ikisi arasında oluşacak bağın devamlılığını koruyamayacağı yönündeki düşüncesi, söz konusu durumu destekler: “...*Muoth ve Gertrud gibi hiçbir benzerlik taşımayan iki insanın birbirinin ilgisini çekip birbirini cezp edebileceğinden kuşku duymuyordum, ama birbirlerini sevip isteklerine karşılıklı doyum sağlayamayacaklarından da emindim*” (Hesse, 2012: 108-109).

Gertrud’un Muoth ile uyum sağlamayacağını ifade eden Kuhn, bunu sevdiği kadını dostuna kaptırmanın verdiği kıskançlıkla söylemez, onun Gertrud’un mutluluğu yönünde endişe duyuyor oluşu, bu kanısında samimi olduğunu, dolayısıyla da iddiasında haklı çıkma olasılığının yüksek olduğuna işarettir: “...*içten içe Gertrud’u merak etmekten kendimi alamıyordum*” (Hesse, 2012: 152).

Muoth ile evliliğinde düş kırıklığına uğrayan ancak bundan duyduğu üzüntü ve acıyı Kuhn hariç kimseye sezdirmeyen Gertrud bu özelliği ile idealize edilen kadın karakterine uygun davranmaktadır. Nitekim o, kocası ile arasındaki “...*soğukluğu nezakete dönüştürüp vakur bir şekle sokmasını sağlar,*”(Hesse, 2012: 155). Yani, “*Muoth’u görgü kurallarına uymaya zorlayan, Gertrud’un kendisiydi*”(Hesse, 2012: 155) diyen Kuhn, Gertrud’un kaprisli bir adam olan Muoth’u dizginleyebilen güçte olduğunu düşünür ve bu gücü de onun “*soylu ve seçkin biri*” (Hesse, 2012: 156) olmasına dayandırır.

Kuhn’un, “*birbirlerini sevmiş, ama asla bir araya gelememişlerdi.*” (Hesse, 2012: 166) şeklinde ilişkilerini tanımladığı Gertrud ve Muoth’un evliliklerinin başarısızlığa uğramasının sebebi, birbirlerine duydukları sevginin tükenmiş olmasından değil, birbirine zıt karakterlere sahip olmalarındandır.

“Her zaman güçlü, neşeli ve gönlü rahat gördüğüm bu güzel ve mağrur kadını, şimdi böyle ürkek ve duygu dünyasında böylesine sarsılmış bulmak bana tuhaf ve ürkütücü gelmekteydi” (Hesse, 2012: 170). Kuhn’un bu sözleri kendisine zıt karakterli biriyle evlenen Gertrud’un akıbetini açıklar niteliktedir. Gertrud’u herkesten iyi tanıyan Kuhn onun durumunu şu şekilde aktarır:

“Sie hatte ihn beherrscht und im Bann gehalten, sich dabei aber so erschöpft, daß sie ihrer Kraft dazu nicht mehr traute; das war ihre Krankheit. Nun sehnte sie sich nach ihm und fürchtete doch, ihn ganz zu verlieren, wenn ein neuer Versuch des Zusammenlebens nicht gelänge” (Hesse, 2006: 167).

Yukarıdaki alıntıdan anladığımız üzere kocasına duygusal anlamda oldukça bağlı olan Gertrud’un durumu Kuhn’un dediği gibi sevgi eksikliğinden değil, beklentilerin tersine çıkması ve kendi karakterine uygun olmayan biriyle beraber yaşamının olanaksızlığından kaynaklanmıştır. Gertrud gibi kocası Muoth da Gertrud’a olan sevgisinden bir şey kaybetmez. Kaprisli tutumuna ve zorba kişiliğine rağmen Gertrud kendisinde değişiklere sebep olmuştur:

“... ich sah, wie tief und unablässig er an Gertrud gedacht hatte... Ihretwegen hielt er keine Hunde mehr und lebte einsam, der sonst nie lang ohne Frauen hatte sein können... Das war, als nehme er eine Maske ab und sähe hinter den harten selbstsüchtigen Zügen ein Kindergesicht versteckt.” (Hesse, 2006: 174- 175)

Muoth’un kendisinin bilinmeyen masum yanını ortaya çıkarmayı başaran karısı Gertrud’un onu her ne kadar geçici bir süreliğine olarak görülse de geri dönüşü olmayacak şekilde terk etmesi, onu belki Gertrud’un sürüklendiği hastalıktan daha büyük sıkıntılara sokmuştur. Nitekim Gertrud Muoth’un yanından babasının yanında dinlenmek üzere gider, ancak Gertrud’un “...tedirginlik içinde bekleyerek yeniden güç kazanmayı umuyor” (Hesse, 2012: 173) olması, soruna asla bir çözüm sunmayacak, ne ona ne de kocasına bir yarar sağlamayacaktır. Gertrud’un pişmanlık duyan Muoth’dan “...acıma duygusuyla ve tatlılıkla sabırlı olmasını,”(Hesse, 2012: 170) istemesi bu çıkmazın çözümlenmeyeceğine işarettir. Çünkü asabi ve sabırsız olan Muoth’un bu telkine kulak asmayacağı beklenen bir durumdur.

Gertrud ciddi bir ikilem içine düşer, bir taraftan kendisini mutsuz eden kocasına derin bir bağlılık gösterir, babasının boşanma önerisine karşı çıkararak; *“onu seviyorum ben!...Ona asla ihanet edemem.”* (Hesse, 2012: 168) diyerek tepki verir. (Boşanmayı dahi ihanet olarak gören Gertrud bu bağlamda ideal eş profili çizer.) Diğer taraftan da ona dönmekten korkar. Gertrud’un babası kızının içinde bulunduğu durumu şu şekilde Kuhn’a aktarır: *“Düşünebiliyor musunuz, kocasına tekrar dönerse onun kendisine kötülük edeceğinden korkuyor bazen! Öte yandan da onu sevdiğini söylüyor”* (Hesse, 2012: 172).

Kocasını Muoth’un tekrar birleşme ricasını yerine getirebileceğini, *“Muoth illa istiyorsa dönmeye hazır olduğunu açıklamış,”* (Hesse, 2012: 169) olan Gertrud’un kocasının ricayı aşan emir veren davranışı karşısında *“...kesinlikle babasının evinden ayrılmayacağını”* (Hesse, 2012: 169) açıklaması, onun ağır başlı pasif tutumunun yanında üzerinde yaptırım uygulanmasına müsaade etmeyen mağrur biri olduğunu gösterir. Onun bu tutumu Kuhn’un onun hakkındaki düşüncelerini destekler. Nitekim Kuhn, Gertrud’un sıkıntısını; *“...sevgi ve gurur arasında bir savaştı.”* (Hesse, 2012: 172) şeklinde yorumlar.

Mağrur olan Gertrud’un korkusu Muoth’un kendi gözündeki değerini koruyamama ihtimali dolayısıyla tamamen ondan soğuyarak onu kaybetmektir: *“Kocasının kendisini döveceğinden korkmuyordu; korktuğu şey, böyle bir durumda kocasına saygısını yitirecek olmasıydı”* (Hesse, 2012: 172).

Kuhn ve Muoth’un Hesse’nin iki farklı yönünü yansıtan karakterler olduğuna daha önce değinmiştik. Buna göre Kuhn aklın ve Hesse’nin idealize ettiği yönünü yansıtırken Muoth güdülerin etkisinde kalan duyuşal tarafını yansıtır. Her ikisi de aynı kadına âşık olur, ancak Muoth Gertrud’a çekici görünür ve tercih edilen kişi olur. Kazandığı daha sonra kaybettiği Gertrud’un ardından yaşamına son vererek kendini aşkı uğrunda yok eden Muoth’un şahsında Hesse kendi evliliğinin bilançosunu çıkarmıştır.

“...Erken yaşta annesini kaybeden ve şimdi evin hanımı sayılan Gertrud’un hiçbir isteğine karşı” (Hesse, 2012: 95) çıkmayan Gertrud’un babasının *“...biliyorsunuz ben bu evliliğe pek razı değilim”* (Hesse, 2012: 134) demesi, baştan rıza göstermediği aykırı kimliğe sahip Muoth ile kurulan birlikteliğin olumsuz sonuçlanacağına dair belirti olarak kabul edilebilir. Aklın ve mantığın temsilcisi olan erkek yani bir baba tarafından

onaylanmayan evliliğin Muoth'un intiharı ve Gerrud'un ruhsal rahatsızlanması ile sonuçlanması, Hesse'nin Maria ile evliliğinin akıbetine oldukça uygundur. Nitekim Maria da Hesse ile yaşadıkları sonucu ruh hastası olmuş ve kliniğe yatırılmıştı. Muoth'un intiharı ise Hesse'nin sorunlu beraberliğinin suçunu üzerine aldığı belirtilisidir. Nitekim Hesse'yi sürekli meşgul eden suçluluktan kurtulma düşüncesi Muoth'un intiharı ile sonuçlanan *Gertrud* ile aşılaçağa benzer (Kastedt, 1983: 159).

Gertrud ve Muoth'un oluşturduğu birliktelikte sevgi bağının güçlü oluşu, beraberliğin sürdürülmesinde yeterli sebep olarak görülmez. Hesse'nin Gertrud-Muoth evliliğini olumsuz yansıttığının temelinde yukarıda bahsettiğimiz üzere kendi tecrübeleri vardır. Nitekim *Peter Camenzind* eserinde kahramanın Elisabeth ile kurmayı planladığı yuva, Hesse'nin Maria ile evlilik hazırlığı içinde bulunduğu dönemde eserde gerçekleştirilmemiş, ancak Elisabeth'in bir başkasıyla yapmış olduğu evlilik üzerine herhangi olumsuz bir nitelemeye de yer verilmemiştir. Bu durum yine Hesse'nin henüz evlenmemiş olması ve söz konusu olumsuzluklara kendi hayatında henüz maruz kalmamasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. *Gertrud*'da ise durum değişmiş, Hesse isteyerek kurduğu yuvada aradığı mutluluğu bulamamış ve kendi karısı Maria ile oldukça paralellik arz eden kahraman Gertrud'a aynı mutsuzluğu yaşatarak kendi yaşamında giden olumsuzlukların sebeplerini Muoth ve Gertrud karakterlerinde somut bir dayanağa oturtmuştur.

Kuhn'un idealize ettiği Gertrud ile kurulacak somut birlikteliğin onunla mümkün olmaması, mümkün olacak kişiyle de trajediye dönüşmesi, Hesse'nin gerçek hayattaki kadınlarla ilişkilerindeki başarısızlığın, eserinde edebi ifadeye bürünmüş şeklidir.

3.1.2.2. Adele (*Roßhalde*)

Hesse'nin Maria ile evliliği sırasında kaleme aldığı *Gertrud*'da, evliliğe ilişkin olumsuz izlenimlerini yansıttığı Gertrud karakterinden sonra bu durum *Roßhalde* romanındaki Adele ile zirveye tırmanacaktır. Ressam Verguth'un iki oğlunun annesi olan Adele, Hesse'nin eşi Maria ile Gertrud'a göre daha çok ortak özelliklere sahiptir.

Beraber yaşama ümidi kalmasa da kocasına sevgisi tükenmemiş olan Gertrud'un ondan uzaklaşarak durumu düzeltme ve kocasına saygısını koruma çabası, Adele'de artık görülmez. Evden uzaklaşarak atölyede kendine yaşam alanı kuran kocasıyla yemeklerde

buluşan Adele'nin Gertrud gibi yeniden bir araya gelme düşüncesi yoktur. Gönül bağlarını kopardığı kocasıyla çocukları Pierre için aynı ortamı paylaşıyor görünmektedirler ve durum artık olağan hale gelmiştir.

“Herr Veraguth bewohnte ausschließlich sein Atelier und die Gegend um den Waldsee sowie den ehemaligen Wildpark, seine Frau herrschte drüben im Haus, ihr gehörte der Rasenplan, der Lindergarten und der Kastaniengarten, und jedes sprach im Gebiete des anderen nur selten und gastweise vor” (Hesse, 1956: 8).

Ev ve bahçenin kısımlarını kendi aralarında paylaştıklarını ve birbirlerine görünmeyen duvarlar ördüklerini gördüğümüz Veraguth ve karısı bu şekilde ayrıma giderek aralarındaki uyumsuzluğun sebep olduğu çıkmazlara önlem almışlardır. *“Coşkudan pek eser yoktu karısında, karşısındakine fazla ateşli sevecenlikler bağışlayacak biri değildi, kocasının bir zaman kendisinde aradığı ve bulacağını umduğu şeylerden tümüyle yoksundu”*(Hesse, 2011a: 73) şeklinde betimlenen Adele'nin artık sevgi beslemediği kocasının da tıpkı onun gibi onu sevmediği hatta nefret etmekte olduğu, Veraguth'un şu sözleriyle aktarılır: *“O sıra işte kendisinden düpedüz nefret etmeye başladım, bu nefretin birazı hala yaşıyor içimde”* (Hesse, 2011a: 58).

Adele ve Veraguth'un ne şekilde tanıştığı ve nasıl evlendiğine dair aydınlatıcı bilgiye rastlamadığımız roman, onların bir süre aynı evde yaşadıktan sonra yaşam alanlarını aynı evin çevresi dâhilinde ayırmalarından itibaren anlatılmaya başlanır.

“Sie war etwas größer als er, eine kräftige Gestalt, gesund, aber ohne Jugend, und sie hatte zwar aufgehört, ihren Mann zu lieben, sah aber noch heute den Verlust seiner Zärtlichkeit als ein traurig unbegreifliches, unverschuldetes Unglück an” (Hesse, 1956: 20-21).

Adele'yi betimleyen bu sözler, onun kocasıyla ruhsal eşitsizliğinin yanında fiziksel anlamda da uyumsuz olduğunu göstermektedir. Yine aynı doğrultuda Veraguth'un dostu Burkhardt'ın Adele'ye hitaben; *“hiç yaşlanmamışsınız son gördüğümünden beri, ... Johann'dan daha genç kalmışsınız.”* (Hesse, 2011a: 23) demesi, kadının fiziksel görünümüne işaret eder.

Son derece ölçülü ve duyguların yönlendirmesine kapalı karakteriyle sanatçı kocası Veraguth'a zıt kutupta yer alan Adele, bu tavrını evlilikleri boyunca devam ettirmiş,

özümün kocasının kaprislerine sessiz kalmakta olduunu düşünerek ya da düşünmeyerek daima pasif kalmayı tercih etmiştir. Ancak bu tutumun içinde bulundukları çıkmazı derinleştirmekten öte bir işlevi olmaz, “*zaten başından beri iyi değildi aramızdaki ilişki*” (Hesse, 2011a: 54) diyen Veraguth dostu Otta’ya bu durumu şu şekilde aktarır:

“Es ging ein paar Jahre lang, nicht gut und nicht schlecht, und vielleicht wäre damals noch allerlei zu retten gewesen. Aber ich konnte meine Enttäuschung zu wenig verbergen, und ich verlangte von Adele immer wieder gerade das, was sie nicht zu geben hatte. Schwung hat sie nie gehabt; sie war ernsthaft und schwerlebig, ich hätte das vorher wissen können. Sie konnte niemals fünf gerade sein lassen und sich mit Humor oder Leichtsinn über etwas Schweres weghelfen. Sie hatte meinen Ansprüchen und Launen, meiner ungestümen Sehnsucht und meiner schließlich Enttäuschung nichts entgegenzusetzen als Schweigen und Geduld, die mich oft bewegte und mit der mir und ihr doch nicht geholfen war. War ich ärgerlich und unzufrieden, so schwieg sie und litt, und kam ich bald darauf mit dem Willen zu einem besseren Verständnis, bat ich sie um Verzeihung oder suchte ich sie in einer Stunde froher Laune mitzureißen, so ging es nicht, sie schwieg auch da und beharrte immer verschlossener in ihrem treuen, schwerfälligen Wesen. War ich bei ihr, so schwieg sie nachgiebig und ängstlich, sie nahm Zornhausbrüche und lustige Stimmungen mit gleicher Gelassenheit hin, und war ich fort, so spielte sie für sich allein Klavier und dachte an ihre Mädchenzeit. So kam ich immer tiefer ins Unrecht und hatte schließlich eben auch nichts mehr zu geben und mitzuteilen. Ich fang an fleißig zu werden und habe so allmählich gelernt, mich in die Arbeit wie in eine Burg zu verschanzen” (Hesse, 1956: 57).

Veraguth’un açısından çizilen Adele’nin bu profilinden anlaşıldığı üzere, Adele yalnızlaşmaya ve içine kapanmaya kendini sürüklemiş, aradığını bulamadığı eşine gönül kapılarını bir daha açılmamak üzere kapatmış ve kocasının olumlu olumsuz her türlü duygusal dışavurumlarını cevapsız bırakarak kendini bu şekilde savunma yoluna gitmiştir. Adele’nin tepkisizliği sonucunda kocasının da artık düzelme yönünde girişimlerini durdurması, söz konusu durumun sürekliliğini sağlamlaştırır. İşini kendine sığınak yapan Veraguth sanatında sağladığı başarılarla dünya çapında ün elde ederken,

karısının Burkhardt’a “*resimleri mi sergilendi Brüksel’de*”(Hesse, 2011a: 30) şeklinde onun başarısından habersiz oluşunu ifade etmesi, durumu açıklar niteliktedir.

Adele’yi, yukarıda değindiğimiz savunma mekanizmasına iten sebep kendi görüş açısından yansıtılmaz eserde, ancak buna en somut gerekçenin düzelme yolunda atılacak her adımın boşuna olacağı endişesinin olabilecek oluşu ya da böyle bir hamleye gereksinim duymayacak kadar sevgiden yoksun kaldığını düşünebiliriz. Nitekim iki çocuğa annelik yapıyor oluşu onu yalnızlıktan bir nebze olsun kurtarmış ve bu yüzden de illa ki kocasıyla mutlu bir çift olma yönünde çaba harcamak için itici gücü kendinde bulamamış olabilir. Adele’nin büyük oğlu Albert’e söylediği şu sözler bu yöndeki iddiamızı destekler:

“Du bist jetzt schon so groß wie ich und bist bald ein Mann, und darauf freue ich mich... aber sieh, ich bin viel allein und habe allerlei Sorgen, da brauche ich auch einen richtigen männlichen Freund, und der sollst du sein” (Hesse, 1956: 47).

Adele’nin mutsuzluğu ve yalnızlığı onun babasına daha çok benzeyen küçük oğlu Pierre’nin çocuksu bakış açısıyla da dile getirilir:

“Die alten Leute sind alle manchmal so komisch. Mama nicht so sehr. Mama liegt hie und da in einem langen Stuhl im Garten und tut gar nichts als in das Gras hineinsehen,... und sie ist ganz ruhig und ein wenig traurig” (Hesse, 1956: 49-50).

Pierre’nin annesi hakkında söylediği bu sözleri, onun yalnızlığını ve mutsuzluğunu saf bir çocuğun izlenimleri doğrultusunda yansıttığından gerçekçi ve önyargısız olması, kadının durumunu açıklar niteliktedir.

“Sakin ve ağır başlı...” (Hesse, 2011a: 16) Adele, mutsuz ve babasına öfkeli oğlu Albert’i sakinleştirirken verdiği öğütte, *“ama bize acı verecek, üzecek şeyleri de boyuna eşelemekten sakınmalıyız yavrucuğum”*(Hesse, 2011a: 45) diyerek, kendi izlediği acılar karşısındaki tepkisizlik metodunu uygulamayı oğluna da telkin eder. Mutsuzluğu susmakla örtmeye çalışan anne, bunu çözüm olarak görmektedir. Albert’in babasına soğumasında pay sahibi olan kadın, diğer taraftan oğluna babası hakkında olumsuz düşünmemesi gerektiğini ise; *“nefret etmek mi?... Ne biçim sözler bunlar, her şeyi çarpıttıyorsun! O senin baban ve bir zaman çok sevdi seni. Bir daha senden böyle sözler*

duymak istemiyorum, anlaşıldı mı” (Hesse, 2011a: 44) diyerek sert bir şekilde oğlunu uyarak Adele, böylece denge sağlamayı amaçlar. Hiç şüphesiz başarısız olacağı bu davranışı, onun sorunları örtbas etme ve suskunlukla sorumluktan kaçma çabasının bir ürünüdür. Nitekim yukarıda Veraguth’un da ifade ettiği üzere gerekli çözümlere kendini kapatan Adele, kendisine benzerliği daha çok bulunan oğlu Albert’in zamanla babasına soğumasını engelleyecek bir hamlede bulunmamış ve buna seyirci kalmıştır. Aile’deki kutuplaşmada Albert’in annesinin yanında yer alması onun kolayına gitmiş olabilecek ki, bunu rahatlıkla kabullenmiştir. Ayrıca oğluna babasının onu bir zaman sevmiş olduğunu söylemesi de durumu kabullendiğinin göstergesidir. Çünkü bu ifadeyle babasının oğluna sevgisinin geçmişte kaldığı ve şuanda onu sevmediği anlaşılmaktadır.

Albert’in babasına düşman olmasında Adele kendini sorumlu görmez, görmek istemez, nitekim kocasının Pierre’in de Albert gibi kendisinden kopmasını istemediğini söylemesi üzerine; *“benim suçum değildi biliyorsun.”* (Hesse, 2011a: 113) şeklinde tepki vermesi, söz konusu durumdan sorumlu olmadığına inandığının kanıtıdır.

Kocasında yaşadığı hayal kırıklığını çocuklarında gidermeye çalışan Adele, Albert’i kendi yanına çektiği gibi Pierre’yi de Veraguth’a bırakmaya razı olmaz, hatta kısa süreliğine bile ona emanet etmeye yanaşmaz; *“yine başlama rica ederim! Biliyorsun, Pierre’i burada yalnız bırakamam”* (Hesse, 2011a: 18). Bu tutumuyla Adele çocuklarına düşkün bir anne tablosu çizmektedir. Veraguth’un yanında sessiz, sabırlı ve pasif davranan Adele’nin inatçı ve başkaldıran kişiliği, çocukları söz konusu olduğunda açığa çıkar.

“Sie willigte sogar darein, daß Albert weggegeben werde. Es zeigte sich plötzlich, daß diese stille, geduldige Frau keinen Finger breit nachzugeben gesonnen war; sie fühlte ihre Macht sehr deutlich und war mir überlegen” (Hesse, 1956: 60).

Adele’nin, Veraguth’un da ifadesiyle çocuklarına bağlı, bu yönde inatçı bir kadın olduğunu, ne pahasına olursa olsun Pierre’den vazgeçmemesinden anlıyoruz. Hayatta tek sahip olduğu şey olarak gördüğü oğlunun kendisine kalmasını isteyen bunun için her yola başvurup onu almaya çalışan kocasının, bunu başaramayacağına inanıp ona boyun eğmesi, kadının kararlılığının bir sonucudur.

Kendisiyle ilgili olumsuz yargıların sıkça tekrarlandığı Adele'nin; "...yurt ve yuvayla çevriliydi etrafı, yüzünde, hal ve tavrında soylu bir karakter okunuyor, içinde yaşadığı odalarda soylu bir hava esiyordu; çocuklar öpülüp başa konulacak gibi büyüyüp yetişebilirdi Bayan Adele'nin yanında"(Hesse, 2011a: 73) şeklinde betimlenmesi, Adele'nin, anneliğe uygun soylu kişiliği ile Hesse'nin idealize ettiği kadınlarla ortak paydada yer aldığının göstergesidir. O da Gertrud gibi evlilikle bu özelliğine gölge düşürmüş, sanatçı kişiliği ağır basan, coşkun tabiatlı kocasının duygusal gereksinimine bu özelliği dolayısıyla uygun bir eş olamamıştır. Bu bağlamda Hesse'nin kendi düştüğü çelişki açığa çıkar. Evliliği ve aşkı aynı kefeye koyamayan Hesse, ideal anne ve ideal kadın olan soylu diye betimlediği Adele ile kahramanına mutluluk yaşatmamıştır. Annelik için soyluluk ve coşkunluktan uzak bir mizacı uygun görürken bunu, eş olarak istemez. Evliliğin idealize edilen kadına uygun görülmemesinin, kadına gerçek bir bağla ulaşmakla onun kaybedileceği sonucunu doğurduğuna daha önce vurgu yaptık, ancak bunun bir başka açıklaması da şu olabilir: Evlilik ve cinselliğinin Hesse'de birbirine paralel olgular olarak gelişmediği, her ikisini iç içe geçmiş yaşantılar olarak kabullenememiş olmasıdır. İlk karısı Maria 'yı kendine cazip kılan sebepler üzerinde düşünecek olursak, onun kendi annesi ile benzer özellikler taşıyor olması ve olgun ve soylu davranışlara sahip olması başta gelir. Hesse bu bağlamda bir kadınla evlenmek için onun cinselliğinden önce mantığına uygun olmasını öncelikli görür. Fritz Böttger'in Maria'yı oldukça iyi bir eğitim almış, müzikte söz sahibi ve ayakları yere sağlam basan karakterde bir kadın olarak betimleyen sözleri (1975: 112) onun Maria'ya olan bakış açısını özetlemektedir.

Hugo Ball ise Hesse'nin 1904 yazında evlendiği Maria'nın gerek yaşça eşinden büyük olmasıyla gerekse müziğe eğilimi olan biri olmasıyla Hesse'nin annesiyle benzer özelliklere sahip olduğunu dile getirmektedir (1977: 89).

Adele'nin esin kaynağının da Maria olduğu açık olduğuna göre, o, tıpkı Maria gibi kocasının aklına hitap ederken duyusal yönüne yabancı kalan bir kadındır.

Aynı kadının, Hesse'nin ruhsal ve duyusal gereksinimlerini bir arada cevaplayamamasına bir başka örnek de Hesse'nin Maria ile tanışıklığı sırasında tamamen duyusal özellikler taşıyan bir kadınla ilişki yaşamış olmasıdır. Hesse, bir mektubunda söz konusu kadınla ilgili yaşantılarını ve ona duyduğu ilgiyi aktarırken

kadına duyduğu tensel ilgiyi ve bunun onda meydana getirdiği mutluluktan bahseder, ancak evlilik konusunda bu kadınla herhangi bir planının olmadığını ve olamayacağını da ayrıca ifade eder. Onunla gelecek düşünmeyişinin sebebini ise evliliğe karşı kendi yetersizliğine dayandırır (Hesse, 1979: 148).

Oldukça fazla etkisinde kaldığı sevgilisiyle mutlu olduğunu ifade eden Hesse'nin onunla kuracağı evlilik söz konusu olduğunda kendisini evliliğe uygun görmediğini ifade etmesi ile aynı ay içerisinde babasına yazdığı mektupta Maria ile evlenmeye karar verdiğine dair düşüncelerini açıklaması (Karstedt, 1983: 148), Hesse'nin evlilik ve aşka ilişkin çelişik duygular içerisinde olduğunu göstermektedir:

Maria ile kuracağı birlikteliğin temelinde, kahramanlarında gördüğümüz gibi onun Hesse'nin aklı ve mantığına hitap etmesi, bilgi ve kültürde kendisine denk olduğuna inanması birincil koşul olarak görülmektedir (Karstedt, 1983: 148).

Olgun ve kültürlü bir kadın tarafından beğenilme ve sevilmeye değer veren Hesse, yakın zamana kadar arkadaş olduğu Maria ile birden bire gönül yakınlığı oluşturabilmiştir. Evliliğe uygun tabiatla olmadığını sıkça vurgulamasına rağmen Maria'nın ilgisinden ve ağır başlı oluşundan etkilenen ve evlenmeye karar veren Hesse'nin, bunun aksine duygusal olarak etkisinde kaldığı bir kadınla evlilik bağı kurmaya asla yanaşmaması dikkat çekicidir. Bu durum daha önce onun evlilik ve cinselliği birbiri ile bağdaştıramaması yönünde bulunduğumuz iddiayı destekler. Maria ile evliliğinde aradığını bulamayan Hesse, dolayısıyla mutsuzluğa kendini ve Maria'yı sürüklemiştir. Nitekim 14 sene boyunca yaşadıkları mutsuzluktan kimsenin haberi olmadığını ve her ikisinin de özellikle son aylarda durumlarının daha da kötüye gittiğini açıklar (Reetz, 2013:136).

Maria'nın eserdeki yansıması Adele'ye geri dönersek, onun Hesse tarafından eş olarak yerilen özelliklerinin yanı sıra sağlam temeller üzerinde yaşamını sürdürüyor oluşu, kocası Veraguth'un aksine yerleşik bir düzene sahip olması ve iyi bir anne ve eğitici oluşu şeklindeki betimlenmeleri, Hesse'nin bu tip kadınlara yönelik birbirine uyumsuz bakış açısının ürünü olarak değerlendirilebilir.

“Frau Adele war etwas gealtert, sie hatte gelernt, still zu sein und sich zu begnügen, ihr Blick war fest und ihr Mund etwas trocken geworden; aber

sie war nicht entwurzelt, sie stand sicher in ihrer eigenen Atmosphäre, und ihre Luft war es, in der die Söhne aufwuchsen” (Hesse, 1956: 74).

Adele, olumsuz mizacına rağmen kocası gibi yurtsuz değildir, kocasına göre baskın karakterde biri olan Adele’nin aksine kocasının evi terk eden olması ve çocukları üzerinde daha etkin konumda bulunuyor oluşu, durumu açıklamaktadır. Ayrıca yine Veraguth’un bakış açısıyla dik kafalı bir tablo çizdiğini gördüğümüz Adele, başına buyruk ve kaba biri değildir. Bu doğrultuda Adele’nin kocasının misafiri olan Otto Burkhardt’ı”...ölçülü, ama yürekten bir içtenlikle hoş geldin” (Hesse, 2011a: 23) diyerek karşılaması ve bu içtenliğinin göstergesi olarak Burkhardt’ın “...içine kapalı kadının ruhunda olumlu hava estirmeyi” (Hesse, 2011a: 30) başarmış olması ve Veraguth’un misafirinin yanında “karısının böyle konuşkan biri olup çıkmasına” (Hesse, 2011a: 31) şaşırmaması, Adele’nin kocasına yabancılaşmasına rağmen onun arkadaşına soğuk davranmadığını gösterir. Yani Adele kocası ile yaşadığı sorunu onunla sınırlandırarak ve bunun acısını onun sevdiklerinden de çıkarma yoluna gitmeyerek asil bir davranış sergilemektedir.

Çocuklarına sahip çıkma konusunda ısrarlı olan Adele, onlarla ilgili alınacak kararlarda kocasından bağımsız davranmaz. Nitekim Albert’in kardeşini gezmeye götürmek istemesi üzerine ona izni kendisi vermez, bunun için babasından izin alması gerektiğini söyleyerek Veraguth’un çocukları nazarındaki yerini korur.

Adele’nin akıllı ve iradeyi rehber edinen biri olduğuna dair bir başka örnek de, oğlu Albert ile yaptığı bir konuşmadır. İnsanın yaşamı boyunca kalıtsal özelliklerinden sıyrılamadığını ve bu yönde hareket etmekten kendini alı koyamayacağına ilişkin bir fikri annesine anlatan Albert’e Adele’nin verdiği cevap şu şekildedir:

“Eine gute Erziehung und ein guter Wille ist mir sicherer als alle Vererbungen. Was recht und anständig ist, das wissen wir und können es lernen, und daran muß man sich halten. Was man aber etwa von vorväterlichen Geheimnissen in sich hat, das weiß niemand genau” (Hesse, 1956: 96).

Adele’nin bu sözleri insanın gelişiminde akıl ve iradeyi öncelikli gördüğü, bunun dışındaki etkenlerin aklın kontrolünde gelişmesi ve olması gerektiğini düşündüğünü gösterdiğinden, Adele’nin daima aklın yolunu tutan bir insan olduğunu kanıtlar. Bu

yönü de nitekim onun Hesse'nin idealize ettiği kadınlar sınıfında oluşuna dair delillerdendir.

Adele'nin baskın kişiliği karşısında onun gibi susmayı öğrenen Veraguth'un, dostunun ona her şeyi geride bırakarak kendisi ile gelme teklifi üzerine bastırdığı duyguları açığa çıkmaya başlar ve içten içe isyan eder. Adele'nin üzerindeki etkisi şu şekilde ifade edilir; *“Yo, karısı gibi davranmayı öğrenmeye niyeti yoktu, gerektiğinde sevinecek, gerektiğinde kızacaktı! Bu kadın, onun duygularına nasıl gem vurmuş, onu sessiz biri yapıp çıkmıştı, Veraguth nasıl da zamanla serinkanlı birine dönüşmüş, yaşlanıp kocamıştı”* (Hesse, 2011a: 88).

Veraguth'un yıllar boyu duygusal yönü kuvvetli olmasına rağmen karısı gibi davranmaya çalışması, onun gibi suskunluğu kendisine siper edinerek acıları sineye çekmesi, zamanla duruma alışkanlık kazanması ve tek başına böyle bir başkaldırıya cesareten yoksun olması, Adele'nin onun üzerinde uyguladığı psikolojik baskının sonucu olarak değerlendirilebilir. Nitekim Veraguth dostu yanına gelene ve onu uyarana dek adeta duyguları uyuşturulmuş ve kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeyi unutmış haldedir. Bastırdığı özlemlerini açığa çıkarmayı başaran Otto'nun telkinleri ancak bu duruma son verecek ve Veraguth dışarıdan yapılan bir müdahaleyle kendine gelecek ve duygularına kulak vererek karısının etkisi altında bulunmaktan kendini kurtaracaktır.

Kocasına sevgisi çoktandır tükenmiş olan ve görünürde Pierre için beraberliklerini devam ettiren Adele, Veraguth'un Pierre'i gözden çıkarıp onu belki bir daha görememe pahasına bile olsa oğluna yönelik isteklerinden vazgeçerek onları terk etmeye karar vermesi, terk edilmekle yüzleşecek olan Adele'yi korkutur. Oysa zoraki bir arada kaldığı kocasının Pierre'i ona bırakarak gitmesi, Adele'nin özgürleşmesi ve oğullarıyla istediği şekilde yaşayabileceği anlamına gelir. Öteden beri olması gerekenin bu olduğuna inanmasına rağmen Adele, *“...işittiği haberin kendisini pek heyecanlandırmaması; içinde fazla bir tasa ya da umut uyandırmayıp hele hiç sevindirmemesi karşısında irkildi”* (Hesse, 2011a: 112).

Gururlu bir kadın olan Adele, kocasının gidişiyle *“terk edilmiş bir kadın konumuna düşecek ve öyle de kalacaktı”*(Hesse, 2011a: 112). Özgürlüğün bağışlanması ve iki

oğluyla dilediği şekilde yaşamak dahi Adele’de terk edilmenin verdiği korku ve endişeyi bastıramaz.

“Hundertmal hatte sie sich das vorgestellt, und es hatte wie Freiheit und Erlösung ausgesehen; und heute, da es schien, als könne Wirklichkeit daraus werden, war so viel Bangigkeit und Scham und Schuldgefühl dabei, daß sie verzagte und keines Wunsches mehr fähig war”(Hesse, 1956: 113).

Evliliği her ne kadar ona hayal kırıklığından başka bir şey yaşatmamış olsa da, Adele zamanla duruma alışmış ve belki de ayrılığı bu kadar kesin düşünmemişti. Şimdi birden kocasının onu bırakıp bir daha dönmemesine uzaklara gidecek oluşu, aralarında katlanılmaya değecek bir şeyin kalmadığına ve geri dönüşü olmayan bir sona işaret ettiğinden Adele’yi sarsar: *“Dengesini bozulmuştu; içinde öyle bir duygu vardı ki, sanki bir dalda oturuyor da dal testereyle kesiliyordu”* (Hesse, 2011a: 126)

Kocasının söz konusu vazgeçişini, çocukları da dâhil kendisinin artık onun için kendisi ve yeni başlayacağı hayatı kadar anlam taşımadığını gören Adele, duruma itiraz etmek adına; *“peki, ev ne olacak? Yalnız başıma burada oturmak istemem, fazla sapa bir yer, ayrıca benim için fazla büyük bir ev. Sonra, buradaki pek çok hatıra rahatsız edecektir beni”*(Hesse, 2011a: 126) sözleriyle kocasının gidişinin olumsuz sonuçlarını bu bahanelerle ifade etmeye çalışır. Nitekim yalnız başına kalmak istemediğini söyleyen Adele, kocası varken de evde yalnız kalmaktadır. Ayrıca *“öyle konuşuyorsun ki, sanki bir daha dönüp gelmeyeceksin”*(Hesse, 2011a: 126) demesi, yine kesin bir ayrılığa hazır olmadığını ifade etme çabalarından biridir.

Veraguth’un onu ve çocuklarını bırakıp gitmesinin ardından *“kendisine kala kala sevgisizlikle yitilmiş onca yılın bunaltıcılığıyla soğukluğu kalacak”* (Hesse, 2011a: 137) olan Adele, bundan böyle *“çocukları için yaşayacak, ama kendine özgü güzel bir yaşamı”* (Hesse, 2011a: 137) aklından çıkaracaktır. Zaten evli bir kadın olarak kocasının yanındaki eş pozisyonu sözde devam eden ve yıllar önce kocasından soğumuş olan Adele’nin sevdikleri sadece iki oğludur. Umarsızca sürdüğü bu hayatı sonlandırmamasına gerekçe olarak hem Pierre’den ayrılma endişesi hem de alışkanlıklarına veda edecek olması gibi gözükse de, şimdi bu engellerin ortadan kalkması durumunda onu üzen şeyin aslında; *“daha düne kadar böyle bir yaşama ilişkin gizli beklentisini içinde saklamış ve korumuş”* (Hesse, 2011a: 137) olmasıdır.

Nitekim Adele, görülenin aksine içinde umutlar beslemiş ve kocasından tamamıyla kopamamış bir kadındır: *“Tanrım, ne çok şey, bitip tükenmeyecek ne çok şey vardı kocasına seve seve söylemek istediği, ne çok şey vardı teşekkür edeceği ve yönelteceği ne çok suçlama vardı”* (Hesse, 2011a: 165).

Adele’nin içinden geçirdiği bu duygu ve düşünceler, onun kendini sessizliğe hapsederek duygularını bastırmasının bunları yok edemediğine, içten içe varlıklarını devam ettirdiklerine tanıktır. Ancak son anda bunların açığa çıkmasının yararı olacağına inanmayan Adele alışkanlık edindiği üzere yıllardır sineye çektiği acılar gibi bu duygularını da içinde saklı tutmaya ve güçlü görünmeye çalışarak, *“artık yapılması gereken, sesini çıkarmamak ve geçmişi geçmişle bırakmaktı”*(Hesse, 2011a: 165) olacaktır. Böylece Adele dik duruşunun bozulmasına izin vermeyerek şimdiki hayalkırıklığını da bastırır.

“Aber alsbald setzte ihr gesundes Wesen sich zur Wehr. Es stand ihr eine unruhige und ungewisse Zeit bevor, Pierre war krank, und Alberts Ferien waren bald zu Ende. Es ging nicht, es ging schlechterdings nicht an, daß jetzt auch sie schlaff wurde und unterirdischen Stimmen folgte. Erst mußte Pierre wieder gesund und Albert abgereist und Veraguth in Indien sein, dann würde man weiter sehen, dann war es immer noch Zeit, das Schicksal anzuklagen und sich die Augen auszuweinen. Jetzt hatte das keinen Sinn, sie durfte nicht, es kam gar nicht in Betracht” (Hesse, 1956: 139).

Adele kocasının aksine değişime kapalı, acı çekmeye mal olsa da gidişatın düzeltilmesi ya da duruma son verilmesine içten rıza göstermeyen inatçı bir yapıya sahiptir. *“Kendisine henüz yaşam olarak, acı bir hal olarak duyumsadığı bütün bu şeyler, kocası için besbelli önemsenmeyecek bir geçmişe dönüşmüştü”*(Hesse, 2011a: 165) sözleri de onun kabullenmede çektiği zorluğa işaret etmesi bakımından önemlidir. Nitekim mutsuzlukla çepeçevre kuşatılmış bir aile hayatına devamı, yeni bir başlangıç için atılacak adım olan söz konusu durumun sonlandırılmasına yeğ tutar. Bu durum onun dışarıya yansıttığı güçlü bir tabiata sahip olduğu izleniminin tersine içinde barındırdığı bir cesaretsizliğe ve korkuya işaret eder.

Ruhunda yatan bir takım hayallere duyduğu özlemi, çocuklarıyla olan hayatından önemli hissetmek Bayan Adele için kısa süreli bir duygu yoğunluğunun, bastırılmış isteklerin anlık bir isyanı olmaktan öte bir anlam içermez. Annelik yanı, çocuklarına

bağlılığı bu dürtülerin üstünde ve baskındır. “*O anda Bayan Adele, daha kısa süre önce kendisi için, oğulları uğrunda yaşamaktan başka bir yazgıyı düşleyebilmiş olmasını aptalca ve anlaşılmaz buldu*” (Hesse, 2011a: 138).

Kocasının aksine yeri yurdu olan ve bu yönüyle kocasına üstünlük sağlayan Adele’nin, yerleşik yaşama uygun tabiatı ve duyguların esrikliğine uyarak onların yönlendirmesiyle hayatına şekil vermemesi, hatta anlık bir duygulanmayla böyle bir hisse kapılmış olmasını anlamsız görmesi, Hesse’nin anne konumundaki bir kadına öngördüğü bir davranış olarak yorumlanabilir. O, anne olan bir kadına başına buyrukluğu ve duyguların hâkimiyetini adeta layık görmez. Çocuklarına iyi bir anne olabilen kadın Adele de, beraberinde getirdiği onca olumsuzluğa rağmen aklın yolunu tutacak ve duyuşal dünyaya kendini kapatacaktır.

Gertrud ve Adele’nin evliliklerinden anlaşılıyor ki, idealize edilmiş bir kadın gerçek hayatla uyumlu olamaz. Hesse ve kahramanları her zaman erdemli ve yüce bir kadın aramışlar ve buldukları ile gerçekleştirilen evlilik beklenenin tersine olumsuz sonuçlanmışır (Kastedt, 1983: 171).

Her ikisi de evli olma özellikleriyle ortak noktada buluşan Gertrud ve Adele arasındaki en belirgin fark şudur: Gertrud başkahraman Kuhn için ulaşılmazlığını koruduğundan ilham kaynağı olma özelliğini devam ettirirken, Adele, kendini aşma noktasında kahramanı teşvik etmek şöyle dursun, ona bu hedefinde engel olur. Diğer kahramanların aksine evli olan Veraguth, dolayısıyla idealleri ile değil gerçekler ile çatışır. Kendisi olabilmek için önüne idealize ettiğı bir figür koymaz, her şeyi geride bırakarak seyahate çıkar. Geride bırakılanlar arasında yer alan Adele, böylece olumsuz bir kadın profilini oluşturmaktadır.

Kahramanın iki zıt yanını bağdaştıramamasından ileri gelen söz konusu kadınlara atfedilen olumsuz özellikler, Hesse’nin evli kadına olan bakış açısını yansıtmaktadır. Aklın yolunu tutan bir kadını evliliğe layık gören Hesse’nin, böyle bir kadınla mutluluğı elde edememesinin sebebi, yüce bir kadının sanatçı bir erkeğın özlemlerine cevap vermeyecek kadar üstün olmasından ileri gelir. Erkeğın duyuşal isteklerine uygun konumda olabilecek kadının da evliliğe uygun görülmemesi, Hesse’nin kadınların şahsında ulviyet ve nefsi arasında kuramadığı dengenin açık bir ifadesi olarak yorumlanabilir.

3.1.3. Cinselliği ile Ön Plana Çıkan Olumsuz Kadın (Femme Fatale)

Doğuştan gelen güzellikleri ile varlıklarındaki birlik ve bütünlük sayesinde Tanrı'ya daha yakın olduklarına inandığı kadınları, erkeklere bu yönleriyle üstün gören Hesse, kendilerine bahşedilen ayrıcalığa ters davranan kadını idealize edilenin aksine yerecektir. “*Kadınların tümüne yabancı, güzel ve bilmecemsi yaratıklar diye bakıp onları baş tacı*”(Hesse, 2008: 37) ettiğini kahraman Peter Camenzind'in ağzından aktaran Hesse'nin, kadına böylesine yücelik atfetmesindeki maksadı, Tanrı'nın ona bahşettiğine inandığı kutsallığıdır. Ve bu kutsallığın da erkeğin ele geçirmesi gereken giz olduğuna yönelik inancıdır.

Tarih boyunca kadının değerini korumasını cinselliğini sergilememesine bağlı görme durumu, Hesse'de de göze çarpar. Evlilikle dahi sahip olduğu gizi yitirdiğine şahit olduğumuz Hesse'nin evli kadın profilinden öte cinsel meta haline gelen kadının konumu hiç şüphesiz olumsuz olacaktır. Nitekim söz konusu durumda, yani cinsel cazibesini kadın kullandığında, doğuştan sahip olduğu yüceliğine muhalefet etmiş olacak ve sahip olduğu gize ihanet ederek olumsuz imaj oluşturacaktır.

İlk dönem eserlerinde suç unsuru olarak gördüğü cinsellikten özenle kaçındığını gördüğümüz Hesse, bu özelliği ile ön plana çıkan kadını, idealize ettiği kadınların aksine kahramanın gelişimine yarar sağlamaktan uzak tutar ve çoğunlukla onları kahramana zarar verecek niteliklerle donatır.

3.1.3.1. Liddy (Gertrud)

Bir şan öğretmeninin öğrencisi olan Liddy, Kuhn'un üniversite öğrenimi sırasında konservatuarda tanıştığı okul arkadaşlarından biridir. Gertrud gibi müzikle ilgilenen ve Kuhn gibi bunu meslek edinmek üzere büyük umutlarla konservatuara başlamış olan Liddy, okulda düşündüğü performansı gösteremeyerek umutsuzluğa kapılmış, çok geçmeden de bu idealinden vazgeçmiştir. Onun Kuhn gibi benzer bir meslekte ilerleme gayesi taşıması ancak buna yetkin olmadığından başarısız olması, onun olumsuz imajının ilk göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Nitekim Gertrud'un müzikle ilgili çalışmaları hakkında herhangi bir yergiye ya da başarısız bir eyleme ilişkin bir söze rastlamamamız ile Liddy'nin söz konusu başarısızlığı, her iki karakter arasındaki farkı vurgulamaktadır.

Okuldan beklediğini bulamayıp umutsuzluğa kapılan Liddy'nin çevresindeki erkeklerle flört etmeyi okulda yakalayamadığı başarıya alternatif bir çözüm olarak görmesi ve kendini bununla oyalaması, yine başarısızlığının açtığı sonuçlara işaret eder. İdealinin peşinden koşmayı bırakarak duyuşal isteklerinin peşine düşmesi Liddy'nin idealistliğinin sözde kaldığının bir göstergesidir.

İlk etapta dikkat çekici bir güzelliğe sahip olduğunu; “...hepimizin de aklını başından almasını doğrusu becermişti. Sararıp solması fazla zamana bakmayan, diri renklerle donatılmış yakıp kavurucu bir güzelliği vardı”(Hesse,2012: 13) şeklinde anlatan kahraman, ondaki güzelliğin dikkat çekiciliğinin yanında yok olmaya yatkın geçiciliğine vurgu yaparak bunu, idealize edilen kadının güzelliğinden farklı tuttuğunu ifade eder. Nitekim daha önce ideal kadın karakterlerin güzellikleri hakkında bu çeşit bir geçicilik havasına rastlamayız.

Kuhn'un Liddy'den etkilenişinin güçlü olduğu kadar geçici olması, onun Kuhn'da uyandırdığı sevginin ruhsal değil duyuşal kaynaklı oluşundandır. Bedenin ölümlülüğü gibi duyuşal isteklerin de geçici oluşu, Liddy'nin cazibesinin bu noktada sürekliliğini korumasına engeldir. Kuhn Liddy'ye duyduğu sevginin onun duygularını harekete geçirecek davranışlarda bulunduğu zamanla sınırlı kalışını şu şekilde ifade eder:

“Diese schöne Liddy nahm mich mit ihrer naiven Koketterie immer wieder gefangen, wenn ich sie sah. Ich war nie lange Zeit in sie verliebt, ich vergaß sie oft völlig, aber wenn ich bei ihr war, schlug jedesmal die Verliebtheit wieder über mir zusammen” (Hesse, 2006: 14).

Gerçek ve kalıcı bir sevgiyi sunmaktan çok uzak olan Liddy, bir erkeğe sadakatle gönlünü kaptıracak biri değildir, onlarla sadece gönül eğlendirmesiyle cinsel sevgiye kaynaklık eden bir profile sahiptir.

“Sie spielte mit mir wie mit andern, reizte uns, genoß ihre Macht und war selber dabei nur mit der neugierigen Sinnlichkeit ihrer Jugend beteiligt. Sie war sehr schön, aber nur wenn sie sprach und in Bewegung war, wenn sie mit ihrer warmen, tiefen Stimme lachte, wenn sie tanzte oder sich an der Eifersucht ihrer Liebhaber ergötzte” (Hesse, 2006: 14).

Kuhn Liddy'nin kendisinin sevebileceği biri olamayacağına ve kızın onun duygularına hitap edecek biri olmadığını farkındadır. Nitekim kendisiyle bir arada olduğu anlarla

sınırlı olan ilgisi yalnız kaldığında sönüp gittiğinden ondan ayrı kaldığı zamanlarda bu sevginin yanıltıcılığını kendine telkin eder: *“Onun da bulunduğu toplantıdan ne zaman dönüp eve gelsem kendi kendimle alay ediyor, benim karakterimde birinin, yaşamasını bilen bu fingirdek kızı ciddi olarak asla sevemeyeceğini kendi kendime kanıtlamaya çalışıyordum”* (Hesse, 2012: 14).

Kendisini inandırmaya çalıştığı bu düşüncelerde haklı olan Kuhn’un yine Liddy ile beraber oldukları bir anda ondan uzak olduğu zamanlardaki duygularını unutarak; *“o saatlerdeki kadar coşku ve heyecan içinde, o saatlerdeki kadar Liddy’e delicesine vurulmuş hissetmemiştim kendimi”*(Hesse, 2012: 16) dediği ve hissettiği bir anda kızın yüzünden yaşayacak olduğu ve hayatı boyunca bedeninde izi kalacak olan kaza, adeta yalancı bir sevgiye bile bile kendini inandırmanın cezası olarak algılanabilir. Nitekim tam bu duyguları yaşadığı anda Kuhn kızın telkinleriyle kendini tehlikeye atar. Duygularının peşinden koşacak kadar bilincini devre dışı bırakan Kuhn, Liddy’le yaşadığı kayak macerası sonrası günlerce hastanede kendini bilmeden yatar, iyileşse de ayağında bu gafının sebep olduğu aksaklığa ömür boyu maruz kalır. Yani tensel aşkın simgesi Liddy’e duyulan sevgi beraberinde felaket getirmiştir, ayrıca kaza sonucunda da bu sevginin *“geride hiçbir iz bırakmaksızın silinip gitmesi”* (Hesse, 2012: 17) Kuhn’un içine düştüğü yanılgıyı özetler.

Kuhn’un yaşadığı kazada başta kendini sorumlu gören Liddy’nin kendisini hastanede ziyareti sırasında Kuhn’un artık ona ilgisinden eser kalmadığını fark etmesi üzerine duyduğu vicdan azabı da yok olur. Nitekim her durumda âşık olunan kız olduğuna inancı kuvvetli olan Liddiy’nin erdemi sayılan duyduğu vicdan azabının sürekliliği, sebebiyet verdiği felakete değil vazgeçilmezliğini korumasına bağlıdır.

“Mochte ich Arme und Beine verloren haben, ich war doch immer ein Anbeter gewesen, den sie war nicht geliebt und nie beglückt, an dessen Schmachten sie aber, je elender er war, desto größere Genugtuung gefunden hätte. Nun war es damit nichts, wie sie sehr deutlich merkte, und ich sah auf ihrem hübschen Gesicht die Wärme und Teilnahme der mitleidigen Krankenbesucherin mehr und mehr erlöschen und erkühlen” (Hesse, 2006: 23).

Liddy'nin görünüşte pişmanlık üzere Kuhn'u ziyarete gelmiş olması gerçek niyeti değildir, o daha ziyade bencil duygularının yönlendirmesiyle kendine âşık Kuhn'un onun uğrunda ne hale geldiğini görmek ve bu duruma rağmen kendisinin lütufkâr ziyaretiyle onun yaşayacağı mutluluğa şahit olmak istemiştir. Ancak beklentisinin tersine, “...*bu arzu edilmeye değer güzel kızı ilk kez tutku ve coşkudan uzak, çıplak gözle görmek, kendisini daha önce hiç tanımamış olduğumun bilincine varmak hayli şaşırtmıştı beni*” (Hesse, 2012: 23) şekilde cazibesini yitirdiği ifade edilen Liddy'nin Kuhn'da hiçbir duygulanmaya sebep olamadığını anlaması üzerine “*tekrar tekrar söz vermesine karşın bir daha*” (Hesse, 2012: 22) hastaneye ayak atmaması samimiyet taşımadığının kanıtıdır.

Aradan geçen uzun yıllar sonra bir müzik öğretmeniyle evlenmiş olan Liddy'nin, sanatında ün kazanan Kuhn'u şöhreti dolayısıyla yeniden hatırlaması ve onunla irtibat kurmaya çalışması, onun ayrıca kötü gün değil iyi gün dostu oluşuna örnektir.

3.1.3.2. Lotte (Gertrud)

Hesse'nin erkeğin istekleri doğrultusunda hareket eden kadınlar hakkındaki görüşünü kahramanı Muoth'un ağzından dile getirdiği; “*biz şarkıcılarla ip cambazları kadınlara benzeriz, güzellik ve albenimizi koruduğumuz sürece alıcı buluruz piyasada*”(Hesse, 2012: 84) kadın tipine en uygun düşüğünü düşündüğümüz Gertrud romanının kahramanı Muoth'un Marion'dan sonra ilişki yaşadığı sevgilisi Lotte, geçici ve tensel aşkta Liddy'nin aksine pasif tutum takınmasıyla kahramana zarar vermekten ziyade zarar gören bir kadın imajı çizer.

Lotte'nin eserde ilk olarak görünmesi Kuhn'un Muoth'un evinde bulunduğu bir zaman, Marion'la karşılaşmasına benzer bir şekilde olur. “...*kapının çingırağı çaldı, alımlı ve boylu boslu bir bayan gelip bize katıldı*” (Hesse, 2012: 64). Kuhn'un, “*yumuşak bir güler yüzlülükle beni cezp ediyordu*” (Hesse, 2012: 65) şeklinde betimlediği Lotte'de Marion'a göre göze çarpan en önemli fark; “*ilk seferki gibi güzel ve seven bir kadının acımasıyla ve tuhaf bir güvenle bana kucak açması diye bir şey söz konusu değildi*” (Hesse, 2012: 65) demesidir. Marion gibi Muoth'un sevgilisi olan Lotte, Marion'un Muoth'a annece şefkat göstermesine ve onu Kuhn'un yanında kollamasına benzer bir davranış göstermez. Nitekim koruyucu ve kollayıcı rol üstlenerek kendini meta olmaktan kurtardığını düşündüğümüz Marion'un güçlü karakterinin tersine Lotte,

kendini adeta Muoth'un hizmetine adayarak sahip olduğu değeri indirmiştir. Aralarındaki ortak nokta, Muoth'un gönöl ilişkisi kurduğu kadınlardan olmakla sınırlı olan Lotte ve Marion arasındaki fark, Muoth karşısında üstlendikleri rolle sınırlı değildir. Nitekim kendisinden oldukça etkilenmiş olduğunu ifade eden Kuhn Marion'u yer yer övücü sözlerle betimlerken güzelliğine dair sözler söylemesine karşın Lotte'den aynı şekilde etkilenmemiştir.

Daha önce Muoth'un evinde karşılaştığı Marion, davet sonrası Muoth'un yanında kalmamış, Kuhn'la beraber evi terk ederek gece kendi evine geçmişti, ancak benzer durumun tekrarlandığı bu ikinci kadın olan Lotte, Marion'un tersine kendi evine gitmez ve Muoth'un yanında kalır. Cinsel obje konumuna sürüklenmiş olan Lotte'nin bu tutumu Marion'la aralarındaki farka işaret etmektedir. Nitekim saygın konumda gördüğümüz Marion'un her ne kadar Muoth'un sevgilisi olsa da, onun evinde kalmaması, onun Lotte'nin içinde bulunduğu gruba dâhil olmadığının göstergelerindendir.

Marion'un Muoth'la olan ilişkisinin ayrıntılarına yer verilmeyen eserde onun ne şekilde Muoth'un hayatından çıktığına dair herhangi bir bilgiye rastlamayız. Zaten daha önce de belirttiğimiz gibi onun en önemli fonksiyonu Muoth'a olan ruhsal yakınlığıydı.

Geçici duyguların aracı olma konumuyla Liddy'le ortak noktada buluşan Lotte'nin durumu diğer kadınlara nazaran kötüdür. Kendisiyle Muoth bir süre gönöl eğlendirmiş, cazibesini kısa zamanda yitirince de kendisinden vazgeçmiştir. Uzun bir süredir ilişkisini kestiği Lotte ise Muoth'u hala sevdiğine inanır ve ondan kopmak istemez. Her türlü çabasına rağmen Muoth'la irtibat kuramaması, Lotte'yi Muoth'un arkadaşı Kuhn'un yanına gelmek zorunda bırakır. İçine düştüğü çaresizliğin böyle bir cüretkârlığa ittiği Lotte'nin davranışı karşısında Kuhn şaşırır. Ayrıca görüşme ve konuşma çabalarına kayıtsız kalarak kendisini reddeden Muoth'un ona gitgide yabancılaştığını iddia eden kadının, *“en sonunda da durup dururken bana siz demeye başladı! Ah, keşke böyle yapacağına eskisi gibi dövseydi beni”* (Hesse, 2012: 70) sözleri karşısında Kuhn ırkılır. Muoth'un yakınlığı pahasına dayağa razı olan ve normalde saygı ifadesi sayılan siz hitabından rahatsız olarak bunu ayrılık habercisi olarak yorumlaması, Lotte'nin içine düştüğü durumu açıklamaktadır. Lotte Muoth'tan dayak yeme durumunu oldukça olağan görür ve bunu yadırgamaz: *“Bilmiyor musunuz?*

Aman efendim, ikide bir dayaktan geçirirdi beni, ama çoktandır böyle bir şey yaptığı yoktu. Nazikleşmiş, bana siz demeye başlamıştı, şimdi de tanımazlıktan geliyor. Bir başkasını buldu sanırım” (Hesse, 2012: 70).

Dayak yemeyi nazik bir soğukluğa yeğ tutan kadın bu tutumuyla Muoth’a hastalıklı bir bağlılık gösterir. Muoth’un kendisinden soğumasını ise onun bir başkasını bulma gerekçesine bağlaması, Lotte’nin herkesten önce kendi kendini cinsel meta olarak gördüğünün kanıtıdır. Nitekim Muoth’un kendisine bağlılığını, onun hayatındaki kadın boşluğuna dayandırıyor ve bir başkasıyla yerinin doldurulacağına inanıyor oluşu, Muoth’un gözündeki konumunu kendisinin alçalttığının gösterir. Eğer sevgilisi için cinsellik dışında anlam taşıyor olsaydı, onun gönlündeki yerinin bir başkası tarafından bu şekilde gasp edileceğini düşünmeyecekti.

Her durumda vazgeçemeyen kadın olması dolayısıyla Muoth karşısında onurunu ayaklar altına alan Lotte’nin durumu Kuhn’un bakış açısıyla şu şekilde yansıtılır: *“Onca dayaktan, aşağılanmadan, kapı dışarı edilmeden sonra bu kadın bir yolunu bulup yine Muoth’a ve ondan gördüğü onur kırıcı davranışlara gerisingeri dönmekten başka şey düşünmüyor, başka şey istemiyordu”* (Hesse, 2012: 70).

Kuhn’un aslında hakkında pek kesin bir kanaati olmadan, *“başka bir kadın yok...En azından ben böyle bir şey bilmiyorum.”*(Hesse, 2012: 71) demesi üzerine *“şükran duygusuyla”*(Hesse, 2012: 71) bakan Lotte’nin her ihtimalden bir umut payı çıkaracak kadar kendini çaresiz hissettiğini görüyoruz. Aşağılanmalara rağmen Lotte’nin; *“hala beni düşündüğüne inanıyor musunuz? Siz iyi bir insansınız, yardım edin bana! Bir ara kendisine benden söz açabilirsiniz”*(Hesse, 2012: 71) sözlerinin de işaret ettiği üzere, kendisini sevmeyen hatta dövecek kadar kabalaşan bir adamın peşinden böyle umarsızca koşması ve onurunu ayaklar altına alması karşısında Kuhn, düşüncelerini şu şekilde aktarır: *“Lotte’ye acıyor, ama onu daha çok küçümsüyordum. Bu sevgiyse eğer, bir yanda zalimlik, öbür yanda aşağılama sevgiyse, sevgisiz daha iyi yaşanırdı bu dünyada... Bu tür sevgiye ben akıl erdiremem”* (Hesse, 2012: 71).

Hesse’nin olumsuz yansıtılan kadın karakterleri arasında onur kırıcı davranışlara dünden razı olması ve hatta bu duruma kendisi zemin hazırlayan kadınların en önemlisi olan Lotte, bu özelliği ile diğerlerine göre daha kötü bir imaj çizmektedir. Kuhn’un ifadesiyle; *“Kadınları görüyordum sevgiden yanıp tutuşan; aşağılanmaları ve dayakları*

sineye çekiyor, sonunda kapı dışarı ediliyor, ama bağlandıkları erkekten yine de kopamıyor, kıskançlıkları ve horlanmış sevgileriyle onurları çiğnenmiş, köpeksi bir sadakat sergiliyorlardı” (Hesse, 2012: 72).

Durumu özetlenen Lotte’nin daha önce kendisinin de dayaağı tercih ettiğini söylemesi gibi, Muoth’tan gördüğü muameleye her türlü razı olduğunu ve bunu kendisi ister.

Lotte’yi bu şekil onur kırıcı bir duruma iten sebep, onun kendine değer vermeyişi, dolayısıyla da çevresinden de değer görme arzusunda olmayışı olabilir. Muoth’la mutluluğu sınırlı görerek varını yoğunu onun hayatındaki varlığına yatıran Lotte, bu davranışı ile kendi insanlığına ve insanlık görevine zarar vermiş, karşılığında horlanarak itilip kakılmıştır. Kendisi için en çıkmaz sorun ise sevdiği erkek tarafından horlanması değil, bu duruma gösterdiği rıza hatta bunun özlemini çekiyor oluşudur. Kadın sahip olduğu potansiyeli hiçe sayıp erkeğin merhametine kendini muhtaç gördüğünde aşağılanmayı hak edecek duruma düşer. Yani insan olma erdemini hiçe sayarak kendini erkekte gerçekleştirmek isteyen kadının cinsel obje durumuna düşmesi kaçınılmaz olacaktır. Kadın sahip olduğu değeri yitirerek dayaağı hak edecek hale gelir. Bu yüzden sevgililerini döven Muoth bu tutumunda kendini haklı görmektedir: “*Bırak şu Lotte’yi. Dayaağı hak etmişti. Dayak yemek istemeyen kadına dayak atılmaz*” (Hesse, 2012: 139).

Kendisini insanların ilgisi ve merhametine muhtaç görerek en büyük yanlışını yapan Lotte’nin bu yöndeki suçunun bedeli de hiç şüphesiz kendi cinsiyetle ödeneceğinden, o adeta hayatını adadığı erkeğin gözünde hiçbir değere sahip değildir. İdealize edilen kadının tam karşı kutbunda yer aldığını söyleyebileceğimiz Lotte’nin bu durumu, Muoth’un Gertrud’a olan tavrı ile daha iyi anlaşılır. Nitekim Gertrud’un gidişi ile intihar edecek duruma gelen Muoth, evine gelen Lotte’ye köpek saldırdığı halde kılını kıpırdatmazken Gertrud için köpek beslemekten vazgeçmişti.

3.1.3.3. Emma (Unterm Rad)

Hesse’nin gençlik romanlarından olan *Çarklar Arasında*’nın ürkek kahramanı Hans, hikâyenin başında ve sonunda iki farklı Emma’dan bahseder. Çocukluk zamanında tanıdığı müfettiş Gessler’in kızı olan kendi yaşıtı Emma, kasabanın en zarif ve nazlı kızı olarak anlatılır. Hans bu kıza o dönemde âşık olmuş ancak sıkılganlığı dolayısıyla ilgisi

platonik olarak kalmıştır. Aradan uzun zaman geçtikten sonra yeniden karşılaştıklarında ise kızıdan artık hoşlanmaz.

Son derece silik bir profil oluşturan ilk Emma'nın aksine, öğrenim hayatında yaşadığı hayal kırıklığı dolayısıyla intihar düşünceleriyle kendini avutmaya çalıştığı bir sırada karşılaştığı ikinci Emma, Hans'a yeni yaşantıların kapısını aralayacak bir fonksiyona sahiptir. Romanda dindarlığı ile ön plana çıkan Flaig ustanın yeğeni olan ve kısa süreliğine misafirliğe gelmiş olan Emma, hal ve tavırları ile Flaig Ustayla hiçbir benzerlik taşıması ile dikkat çeker.

“Sie war vielleicht achtzehn oder neunzehn Jahre alt, beweglich und lustig, wie die Unterländer sind, nicht groß, aber wohlgebaut und von vollen Formen. Lustig und gescheit waren im runden Gesicht die dunklen, warm blickenden Augen und der hübsche, küssige Mund, und alles in allem sah sie zwar wie eine gesunde und heitere Heilbronnerin, aber gar nicht wie eine Verwandte des frommen Schustermeisters aus. Sie war durchaus von dieser Welt, und ihre Augen sahen nicht aus wie solche, die am Abend und in der Nacht in der Bibel und in Goßners Schatzkästlein zu lesen pflegen” (Hesse, 1972a: 130).

Rahat tavırları ve çekici görünümüyle Liddy'le aynı doğrultuda oluşturulmuş bir kahraman olan Emma'nın Hans'ı cezp etmesi de Kuhn'un Liddy karşısında kapıldığı duygu ve düşüncelerle paralellik içerir. Hans Emma'yı ilk olarak Flaig Usta'nın elma şırası yaptığı presin başında görür. Flaig Usta'ya yardım eden yeğeni Emma, Hans'ın aksine dışa dönük ve neşeli bir karaktere sahiptir:

“Sie war, wie Hans zu hören bekam, seit vierzehn Tagen bei Flaigs zu Besuch, aber sie kannte schon die ganze Stadt. Bei hoch und nieder lief sie herum, probierte den Neuen, witzelte und lachte ein wenig, kam wieder zurück und tat so, als schaffe sie eifrig mit, nahm die Kinder auf den Arm, versenkte Äpfel und verbreitete lauter Gelächter und Lust um sich her... Sie schien auch über Hans unterrichtet, fragte ihn, ob er der sei, der immer Kopfweh habe, und war aber, ehe er antworten konnte, schon in ein anderes Gespräch mit Nachbarsleuten verwickelt” (Hesse, 1972a: 131).

Flaig Usta'nın yanlarından giderek kendisinin yerine Hans'ın devam etmesini istemesi üzerine Emma'yla yalnız kalacak olan Hans, kızla ister istemez yakınlaşır. Emma'nın

baştan aşağı cinsel cazibeyle donatılmış cismi ve hareketleri buna yabancı olan Hans'ı ürkütmüş ve Hans kendini hep geri tutmaya çalışmıştır. Ancak kızın cüretkâr davranışları onu kendine çeker.

“Er sagte kein Wort. Aber während der den Hebel schob, welchem jenseits der Leib des Mädchens widerstand, wurde ihm plötzlich schamhaft beklommen zumut, und allmählich hörte er ganz auf, weiterzudrehen. Eine süße Angst überkam ihn, und als ihm das junge Ding keck ins Gesicht lachte, erschien sie ihm auf einmal verändert, befreundeter und doch fremder, und nun lachte auch er ein wenig, ungeschickt vertraulich”
(Hesse, 1972a: 131-132).

Emma'yla Hans'ın yakınlıkları aralarında kurulacak bir arkadaşlık ilişkisi dâhilinde olmaz, Emma'nın Hans'ta çağrıştırdığı tek duygu o zamana kadar hep uzak kaldığı ve oradan buradan öğrenmiş olduğu bölük pörçük söylenti ve yaşantıların içerdiği bilgilerle sınırlı olan cinselliğe dayanan haz duygusudur.

“... Hans wußte nicht, was er tat, als er versuchte, sich so aufzustellen, daß der Rock des Mädchens ihn streifen mußte und ihre Hand die seinige berührte. Sooft dies aber geschah, stockte ihm das Herz in angstvoller Wonne und kam eine wohlig süße Schwäche über ihn, daß seine Knie ein wenig zitterten und in seinem Kopf ein schwindliges Sausen erklang”
(Hesse, 1972a: 132).

Hans'ın gelişme çağında çocukluktan çıkıp yetişkinler sınıfına dâhil olacağı dönemde karşısına çıkan Emma'nın onun hayatındaki fonksiyonu, ona bu adımı atmada yardım etmek olarak yorumlanabilir. Nitekim bu andan sonra “...*ruhunun çocukluk ülkesinden ayrıldığını ve bir daha bu ülkeye ayak basmayacağını*”(Hesse, 2010: 201) anlayan Hans'ı çocukluktan çıkaracak en kestirme yol cinselliğin varlığında kendini hissettirmesi ile olacaktır. Presin başında geçirdiği dakikalarda Emma'nın oldukça etkisinde kalan Hans'ın bu kızla etkileşimi cinsel anlamdan öte bir mana içermemektedir. Ayrıca kızdan ayrılıp eve döndüğünde kızın yüzünden başka onun tahrik edici bedenini anımsıyor oluşu Emma'nın cinselliği çağrıştırmasına bir başka örnektir:

“Er sah ihre Haare, ihre Figur im engen blauen Kleid, ihren Hals und von dunklen Härchen braun verschatteten Nacken, und alles erfüllte ihn mit

Lust und Zittern, nur ihr Gesicht konnte er sich durchaus nicht mehr vorstellen” (Hesse, 1972a: 135).

Yabancı olduğu bu yeni tecrübe ona korku ve endişe yaşatsa da, Hans Emma’nın onda uyandırdığı duyguların etkisiyle çevresine eskisinden bambaşka bir gözle bakmaya başlar. Yakın bir zamanda kendini öldürmekle teselli bulabilecek kadar yalnızlaşan Hans, Emma’nın düşünce ve duygularındaki yerini almasıyla değişim yaşar:

“Beim Abendessen war es ihm sonderbar, mit seinem verwandelten Wesen mitten in der altgewohnten Umgebung zu sitzen. Der Vater, die alte Magd, Tisch und Geräte und das ganze Zimmer kam ihm plötzlich alt geworden vor, und er sah alles mit einem Gefühl von Erstaunen, Fremdheit und Zärtlichkeit an, als sei er soeben von einer langen Reise heimgekehrt. Damals, als er mit seinem mörderlichen Aste liebäugelte, hatte er dieselben Menschen und Sachen mit der wehmütig überlegenen Empfindung eines Abschiednehmenden betrachtet, jetzt war’s ein Zurückkehren, Erstaunen, Lächeln, Wiederbesitzen” (Hesse, 1972a: 135-136).

Kısa bir süre presin başında Emma’yla geçirdiği zamandan sonra eve dönüp gelen, sonra tekrar onu görme isteğiyle Flaig Usta’nın evinin bulunduğu yere doğru gitmekten kendini alamayan Hans’ı burada Emma dışında kimse fark etmez. Kendisinden hoşlandığının farkında olan ve bundan haz duyan Emma, peşinden sürüklediği Hans’ı daha çok cezp etmek için yanına giderek onu öper. Kısa süreli yan yana durmanın ardından Emma’nın bu hareketiyle derinden etkilenen Hans’ın kızın yanından kaçıp uzaklaşması, cinselliği ile ön plana çıkan Emma’nın baskın tavrının sonucu olarak düşünülebilir. *“Şimdiye kadar pek çok öpücükle tanışmıştı, sevgi konusunda pek çok şey biliyordu; ürkek ve sevecen Hans tam aradığı gibi biriydi”*(Hesse, 2010a: 216) şeklinde tanımlanan Emma’nın sevgi konusunda tecrübeli ve Hans’ı sürükleyecek kadar cazibeye sahip oluşu, bu konulara son derece yabancı kalan Hans’ta korku meydana getirmiş ve kızın ayartmalarına merakla karışık bir uyarılmayla ayak uydurmayı denese de sonunda soluğu kaçmakta bulmuştur. Beraber oldukları günden sonra Emma’nın Hans’a hiçbir şey demeden kenti terk etmesi ise Emma’nın tamamen tensel sevgiye hitap eden ve bundan başka bir role sahip olmamasının bir neticesidir.

“Als er später als sonst erwachte, hatte er nur das undeutliche Gefühl eines Unglücks und Verlustes, bis ihm Emma wieder einfiel. Sie war fort, ohne Gruß, ohne Abschied; sie hatte ohne Zweifel schon gewußt, wann sie reisen würde, als er den letzten Abend bei ihr war. Er erinnerte sich an ihr Lachen und an ihr Küssen und an ihr überlegenes Sichgeben. Sie hatte ihn gar nicht ernst genommen” (Hesse, 1972a: 146).

Tensel sevgide başı çeken karakter olan Emma’nın Hans’a olan sevecenliğinde duygusal bir etkileşimden eser yoktur. Onunla ne aynı meslek grubuna dâhildir, ne aynı ortamda uzun süre birlikte zaman geçirmişler, ne de ortak duygu ve düşünceye sahiptirler. Bu bakımdan Emma daha önce kahramanların etkisinde kaldıkları mental değer taşıyan kadınların aksine baştan aşağı duyumsallıkla donatılmış bir kadındır. Nitekim kendisine benzediğini daha önce de zikrettiğimiz Liddy ondan farklı olarak Kuhn’un sınıf arkadaşıydı ve onunla belli bir süre aynı okulda okumuştı.

Emma’nın Hans’a *“sen de beni seviyor musun bakayım?”* (Hesse, 2010a: 217) şeklinde onunda kendisini sevip sevmediğini öğrenme girişimi samimiyetten uzaktır. Ya da duygusal anlam taşımaz, nitekim sevgi gösterdiği Hans’ı gidişinden haberdar etmemesi ona duygusal bağla bağlı olmadığının bir kanıtıdır. Dolayısıyla Emma’nın Hans’a kendisini sevip sevmediğine yönelik sorusu aslında onun da kendisi gibi tensel yakınlaşmaktan hoşnut olup olmadığını öğrenmek adına sorulmuştur. Emma’nın aksine duygusal olan Hans, onun kendisini umursamadan gitmesi üzerine oldukça üzülmüştür. *“Bazen Hans gözlerini açıp kendini yalnızlıklar içinde buluyor, inleyip sızlayarak başını gözyaşlarından ıslanmış yastıklara gömüyordu”* (Hesse, 2010a: 223).

Hans’ın kıza ürkek davranması, hayatın bilmediği yönünden kaçmasıyla ortaktır. Şimdiye kadar bilgi ve aklın izinde ilerleyen Hans, bunda başarısızlığa uğramış ve bu dönemi kapatmıştır. Şimdi Emma’yla birlikte duyguların hâkimiyetindeki dünyadan içeri girmek üzereyken burada da sonuna kadar gidemez. Her iki dünyanın kapıları adeta Hans’ın yüzüne kapanmıştır. Trajik bir sonla hayatı sonlanan Hans’ın hayatına kısa süreliğine giren Emma’nın kahramanın hayatındaki fonksiyonu ona çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminde duygusal dünyayı ona tanıtmak ve olgunlaşmasına yardımcı olmaktan öte değildir.

3.1.3.4. Richard'ın Bayan Arkadaşları (*Peter Camenzind*)

Peter'in okumak üzere gittiği şehirde tanıştığı ve yakın bir dostluk kurduğu arkadaşı Richard, Muoth gibi Hesse'nin başkahramanda yansıtmadığı yönlerini yansıttığı bir karakterdir. Muoth gibi kadınlarla arkadaşlık kurmada zorluk çekmeyen Richard'ın söz konusu bayan arkadaşları ise olumsuz kadın tipine uygun örnekler olarak karşımıza çıkarlar.

“... denn der freie, etwas burschikose Verkehr Richards und seiner Kameraden mit Malweibern und Studentinnen hatte mir nie gefallen. Die Männer waren dabei ziemlich rücksichtslos, bald grob, bald ironisch; die Mädchen aber praktisch, klug und gerissen, und nirgends war etwas von dem verklärenden Duft zum erken, in welchem ich die Frauen gerne sah und verehrte” (Hesse, 2007a: 51).

Hesse'nin, kadınların idealize edilen ulaşılmaz yerde durmalarıyla taşıdığı kutsallığı koruduğuna dair sıkça tekrarlanan inancına ters davranan Richard'ın çevresindeki yaşam dolu kadınlar, Hesse'nin yüksek ideallerini yerine getirmesinde ona yardım edecek özelliklerden yoksundurlar (Karstedt, 1983: 139). İdealize edilen kadının erkek karşısındaki pasif tutumunun tersine rahat ve aktif davranan kadını yırtık diye ifade eden Peter, onları oldukça itici bulmaktadır. Bu doğrultuda yine kadının kendisinden beklenen ağır ve vakur tavrının aksi şekilde hareket eden söz konusu kadınları kahraman şu şekilde betimler:

“Von den Frauenzimmern waren ein paar jüngere in lichten Sommerkleidern erschienen, die andern trieben sich in den gewohnten saloppen Kostümen herum. Namentlich fiel mir eine ältere, häßliche Studentin widerlich auf, sie trug einen Männerstrohhut auf den verschnittenen Haaren, rauchte Zigarren, trank tüchtig Wein und sprach laut und viel” (Hesse, 2007a: 61).

Kahramanda iticilikten de öte tiksinti uyandıran üniversiteli kızın hal ve tavırları yukarıdaki kesitten de anlaşıldığına göre onun, Hesse'nin kadınlarda görmek istediği olgun davranışlardan uzak oluşu ve erkeklerle benzer davranışlar sergilemesinden ileri gelir. Bu bağlamda kadınlığa atfedilen özelliklerin dışına çıkarak erkek gibi aktif ve girişken davranışlarda bulunan kadın, Hesse'de yerilerek anlatılır. Yani Hesse'ye göre kadın değerini ağır, edepli ve pasif tutumuna borçludur demek yanlış olmayacaktır.

3.1.3.5. Annunziata Nardini (*Peter Camenzind*)

Cinsel obje konumundaki kadınlarla birebir örtüştüğünü söyleyemeyeceğimiz kahraman Nardini'yi, birçok olumlu özelliklerine rağmen kahramanın ulaşma gayesinde olduğu hedefine uygun düşmeyen nitelikleri dolayısıyla bu bölümde incelemeyi uygun gördük. Liddy, Emma ve Lotte gibi idealize edilen aşka uygun düşmemektedir nitekim.

Annunziata Nardini, Peter'in yaşamış olduğu bunalımlar sonucu nefes almak adına gittiği İtalya'da tanıdığı bir kadındır. İtalyan olması dolayısıyla Eremina Aglietti ile ortak paydada buluşan Nardini, Peter'in İtalya'da kaldığı süre zarfında yaşadığı evin sahibesidir. “*Otuz dört yaşında, dul, aşırı derecede şişman, kibar bir kadın*” (Hesse, 2008: 131) olan ve manavlıkla geçimini sağlayan Annunziata Nardini, şimdiye kadar anlattığımız olumlu ya da olumsuz yansıtılan kadınların ortak özellikleri olan güzel olmalarının aksi bir özelliğe sahiptir. Hayata bağlı olmasının yanında dindarlığından da vazgeçmeyen Nardini, Peter'in yorumuyla şu şekilde aktarılır:

“Sonntags sah sie in einem geblünten, fröhlich farbigen Kleid wie der leibhaftige Festtag aus, dann trug sie außer den Ohrringen auch noch eine goldene Kette auf der Brust, an welcher eine Reihe von Medaillen aus Goldblech läutete und leuchtete. Auch schleppte sie dann ein silberschlagenes, schweres Brevier mit sich herum, dessen Gebrauch ihr jedenfalls schwer gefallen wäre, und einen schönen schwarweißen Rosenkranz mit Silberkettchen, den sie desto gewandter handhaben konnte. Wenn sie dann zwischen zwei Kirchgängen in der Loggetta saß und den bewundernden Nachbarinnen die Sünden abwesender Freundinnen aufzählte, lag auf ihrem runden, frommen Gesicht der rührende Ausdruck einer mit Gott versöhnten Seele” (Hesse, 2007a: 104).

Pazarları kilisedeki ayinlere titizlikle devam etmesinden ve Peter'in anlattığı aziz hikâyelerini ciddi bir dikkat ve hayranlıkla dinlemesinden, ayrıca söz konusu azizlere yönelik alaylı ifadeler karşısında dehşete kapılıyor oluşundan Nardini'nin dindar bir kadın olduğunu anlıyoruz. Nitekim bu özelliği dolayısıyla Peter'le olan yakınlıkları pekiştirir. Dindarlığının yanında ayrıntılara takılmayı da ihmal etmeyen Nardini, çevresindeki insanların kusurlarını görüp bunları eleştirmekten geri kalmaz. Gerek yüzlerine karşı doğrudan hatalarını söyleyerek, gerekse arkalarından konuşarak dini

yaşamakta samimi olmadığını düşünebileceğimiz Annunziata Nardini, başkalarına göstermediği yakınlığı ve içtenliği Peter’e gösterir:

“Mich aber hatte sie ins Herz geschlossen und vertraute mir die kleinsten Erlebnisse und Beobachtungen offen und umständlich an. Sie fragte nach jedem kleinen Einkauf, wieviel ich bezahlt habe, und wachte darüber, daß ich nicht übervorteilt würde. Sie ließ sich die Lebensläufe der heiligen erzählen und machte mich dafür mit den Geheimnissen des Obstkaufs, des Gemüsehandels und der Küche bekannt” (Hesse, 2007a: 106).

Yaşama dair anı ve tecrübelerini açık yüreklilikle paylaştığını gördüğümüz Nardini’nin, ticaretle uğraşması dolayısıyla insanlarla menfaat çerçevesinde ilişkiler kurabilen ve maddi olarak aldatılmalara önlem almada tecrübe sahibi biri olduğu, Peter’e alışverişlerde açıkgozlü olmasını telkin etmesinden anlaşılmaktadır. Dindarlığının yanında bu anlatılanlar ışığında daha çok dünyevi bir hayat sürdüğünü gördüğümüz Nardini, Peter’in gönlüne hitap edecek vasıflardan yoksun kalmaktadır. Peter’le kurmuş olduğu dostluk, arkadaşlık çerçevesinde kaldığı sürece uyumlu görünen Nardini, gerek fiziksel görünümü, gerekse duygu ve düşünce dünyası bakımından Peter’in idealindeki aşka uygun düşmeyecek bir kadındır. Nitekim Peter’e âşık olan ve onla evlenme arzusunda olan Nardini’nin bu dileği Peter tarafından yerine getirilecek türden olmayacaktır. Kendisiyle dostluğunu devam ettirmeyi amaçlayan Peter’in kibarca kadını reddetmesi üzerine durumu kabullenmede zorluk yaşamayan Nardini, bu özelliği ile olgun bir imaj sergilemiştir: *“Tombul bir dul olan Bayan Nardini, beklenenin tersine, kaçınılmaz yazgiya pek mırın kırın etmeden boyun eğdi ve uğradığı hayal kırıklığının acısını benden çıkarmaya kalkmadı. Ayrılmamız belki ondan çok bana zor gelmişti”* (Hesse, 2008: 136).

Annunziata Nardini’nin sevdiği kadınlardan karşılık bulamayan Peter için taşıdığı önem, sevmeden sevimliyi yaşamasına sebep olmasıdır. Nitekim bu kadının ilgisiyle Peter, sevmeden sevilmenin acı yanını keşfetmiştir. Söz konusu durum; Nardini’nin karşılık veremediği aşkı Peter’i üzdüğü gibi iyileşmesine de yardım etmiştir.

“Schon diese kleine Eitelkeit bedeutete ein Stück Genesung für mich. Frau Nardini tat mir leid, und doch wünschte ich die Sache nicht ungeschehen. Auch sah ich allmählich immer mehr ein, daß das Glück mit der Erfüllung äußerer Wünsche wenig zu tun habe und daß die Leiden verliebter

Jünglinge, so peinlich sie seien, aller Tragik entbehren” (Hesse, 2007a: 108).

Yaşadıkları Peter’e sevginin evrensel yanını öğretir adeta, bir şeyi sevmenin ona fiziksel olarak sahip olmakla ölçülemeyeceğini anlar. İtalya dönüşünde Elizebeth’e duyduğu aşkın ulaşılmazlığından duyduğu acı da bu tecrübeye paralel olarak azalacak ve Peter onu uzaktan sevebilmenin ona sunduğu ruhsal özgürlükle mutlu olmayı başaracaktır.

Annuziata Nardini’nin Peter’e olan aşkının zamanla geçmesi ve kendine yeni bir eş adayı bulmuş olması, onun kahramana sunacağı sevginin evrensel sevgiye giden yolda işlevinin kalıcı olmadığına delildir. Nitekim Nardini’nin Peter’e duyduğu sevgi şartlar elverdiği sürece devamlılığını koruyacak niteliktedir, kaybedildiği takdirde duygusal anlamda da varlığı sona ermiştir. Nardini yüceltilen kadın profilinin aksine hayattaki emeli evlilikle sınırlı tutulan ve sevgisini somut beraberliğe bağımlı gören bir kadın olarak Hesse’nin idealize ettiği kadından uzaktır.

3.2. Hermann Hesse’nin Psikanaliz Sonrası Kaleme Aldığı Eserlerindeki Kadın Karakterler

Birinci Dünya Savaşı’nın devam ettiği yıllarda Hesse’nin içinde bulunduğu durum onun kendisinin baş edebileceği türden sorunların ötesindedir. Bir yanda gerek savaş karşıtları gerekse savaş yanlıları tarafından topa tutulurken diğer yanda da Maria ile kurduğu birliktelik onu geri dönüşü olmayan çıkmazlara sürüklenmişti. Hatta Hesse’nin toplum tarafından dışlanması öyle bir hal almıştı ki Almanlar tarafından hain olarak nitelenir dolayısıyla bu dönemde kaleme almış olduğu eseri *Demian*’ı kendi künyesiyle yayınlamaya cesaret edemez ve Emil Sinclair takma adıyla yayınlattır (Hasler, 2010: 12).

Hesse’nin sosyal ve enetelektüel çevreler tarafından sevilmediğine bir başka örnek de Petropoulou’nun bu yöndeki ifadeleridir. Petropoulou, Hesse’nin akademik ve enetelektüel çevrelerce sevilmediğini ve eserlerinin rağbet görmediğini söyler (1997: 21).

Hem sosyal hayattan dışlanan hem de özel hayatında yalnızlaşan Hesse’yi söz konusu durumdan kurtaracak olan çözüm, daha önce de söz ettiğimiz üzere Carl Gustav Jung’un öğrencisi Dr. Lang’ın kendisine uygulayacağı psikanaliz tedavisi olacaktır.

Ruhundaki birliğin bozulmamış hali olarak tanımladığı çocukluk cenneti Hesse’nin sürekli özlemini çektiği bir dönemdir. Saflığın ve bütünlüğün korunduğu çocukluğa

duyulan özlem aslında Hesse'nin ruhun bozulmamış bütünlüğüne duyduğu özlemdir (Karstedt, 1983: 41). Çocukluk döneminin sona ermeye başladığı dönemden beri ruhunda varlığını hissettiği düalizmin ve karmaşaların etkilerini eserlerinde de yansıtan Hesse'nin söz konusu durumu en kestirme şekilde ifade edebileceği ve üzerinde uygulayacağı nesne daha önce de değindiğimiz üzere kadın olacaktır. Psikanalize kadar ele aldığımız romanlarda işlenen kadın karakterlerde, kahramanın ruhunda varlığını hissettiren ve sürdüren karmaşa kendini göstermiştir nitekim. Buna göre kadın kimi yerde Tanrısal bütünlüğü ve sevgiyi temsil etmiş, kimi yerde de nefsin isteklerinin ifade biçimini oluşturmuştur. Kadın, bu bağlamda Hesse'nin maruz kaldığı sorunların ifade edilebileceği en uygun malzemeyi oluşturmaktadır. Yani kahraman içinde bulunduğu çıkmazları kadınlar aracılığıyla dile getirmeye çalışmış ve onları bu noktada kendi algısına göre biçimlendirmiştir. Kadının söz konusu durumda kahramana hizmet etmesinin en geçerli sebebi ise kanaatimizce Hesse'nin kendi hayatında da düğüm noktalarını oluşturan kimseler oluşudur. Sanatçı kimliğin ön koşulu anne kökenliliğe uygun biri olan ve bu özelliğini sıkça vurgulayan Hesse'nin bu yönü, onun kadınlarla sağlıklı iletişim kurmasını zorlaştırır (Karstedt, 1983: 82). Nitekim şimdiye kadar üzerinde durduğumuz kadın karakterlerin kahramana göre yorumu ve biçimlendirilmesi Hesse'nin söz konusu tutumunu doğrulamaktadır.

Psikanalize kadar Hesse ruhundaki parçalanmışlığın ifadesi olarak kadını biçimlendirme işlemini bilinçli olarak yapmamış, bunu daha çok plan ve kasıt olmaksızın içinden geldiği şekilde oluşturmuştur. Ancak Psikanaliz sonrası o zamana kadar maruz kaldığı sorunların niteliğine vakıf olmuş ve sorunu bilinçli olarak tespit edip çözümünü de yine bu doğrultuda aramıştır. Tüm sembolleri, arketipleri ruhun yansımaları olarak değerlendiren Jung'un öğretisinden (1912: 219) hareketle Hesse artık herşeyin kaynağının (iyi-kötü) ruh olduğunu bilmektedir. (Pfeifer: 1980: 105) Bu bakımdan daha önce de değindiğimiz üzere kadını gerçek kimlikten yoksun olarak oluşturan Hesse, onun kendi ruhunun bir yansıması olduğu gerçeğinin psikoloji biliminin de işaret ettiği üzere farkına varmış, başlangıçta gerçek olarak oluşturduğu daha sonra sembole dönüştürdüğü kadını bu sefer kimi eserlerinde tamamıyla bir yansımadan ibaret olarak okuyucuya sunmuştur.

Psikanalize ait öğretileri eserlerinde sıklıkla işleyen Hesse, Psikoloji bilimini sanatına aktarmada oldukça başarılıdır. Ancak onun Psikanalizi sanatına uygulaması, bilimsel kuralların tekrarı ve kuru anlatılmasından öte bir işleve sahiptir. Bu doğrultuda Mlieck, Hesse'nin Psikanalizi eserlerine diğer birçok yaşantısı ve tecrübesi gibi entegre ettiğini ve Psikanalizin etkilerinin eserlerinde yoğunlukla kendini hissettirdiğini açıklar (1978: 107).

Hesse'nin Psikanalizi eserlerinde işlemeye başlaması, aldığı Psikanaliz tedavisinin ardından ilk kaleme aldığı ve Baumann'ın "exemplarischen Jungschen Individuationsprozess" şeklinde tanımladığı *Demian*'dır (1989: 80). Ayrıca *Demian*'ın Jung'un öğretilerini doğrudan yanıstmasına bir başka örnek de Jakob Job'un "möchte *Demian* schon fast ein wissenschaftliches Buch nennen, wobei die Wissenschaft die Psychoanalyse sei" (1997: 37) sözleridir.

Hesse'nin Psikanaliz öncesi eserlerine göre *Demian*'ın ismi yönündeki farkına değinmekte yarar var. Demian ismi daha önceki eserlerine verdiği başlıktan farklı olarak derin bir anlamı içerir. Şeytanı içinde barındıran kişiyi betimleyen isim, Hesse için de derin manalar içerir (Michels, 1993: 113).

Kendini gerçekleştirme ve kişisel gelişimin hayat boyu devam edecek bir eylem olduğunu ve bu yolda atılacak her adımın varlık birliği hedefine kişiyi yaklaştırdığını savunan (Jung, 1995: 307) Carl Gustav Jung'un öğretisine göre insan bilincinin iki cinsiyetten oluşması, yani kişiliğin baskın cinsiyetinin yanında karşıt cinsiyete yönelik özelliklerini de içinde barındırıyor oluşu, Hesse'nin eserlerinde anlatılan kadın karakterlerin başlıca niteliğini oluşturur. Anne kökenli Hesse, bu bağlamda erkek karakterinin yanında bilincinin kadın yönünü temsil eden anima'nın oldukça etkisinde bulunmaktadır. Kahramanlarını da bu doğrultuda oluşturan Hesse, onların karşısına çıkardığı kadınları gerçek ve müstakil bir bireyden ziyade söz konusu anima şeklinde oluşturur ve bu kadınlar kahramanın bilincinin birer animası olmaktan öte kişilik oluşturmazlar (Karstedt, 1983: 183).

Hesse'nin kadınlara bakış açısını ve onlarla kurduğu iletişim ve gönül yakınlıklarını biçimlendiren kişi, hiç şüphesiz hayatının en önemli kadını sayacağımız annesidir. Annesi Maria Hesse'nin çocukluğundan itibaren oğlunun üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Hesse'nin idealize ettiği kadınların ulaşacağı en son noktanın söz

konusu Hesse'nin gerçek annesinden başlayıp evrensel anne'de (Urmutter) zirveye ulaşacağını ilerde göreceğiz.

Yazınsal hayatını ikiye ayırdığımız Hesse'nin şimdi ele alacağımız ikinci döneminde kaleme aldığı eserlerdeki kadın karakterlerin en önemlisi, vurguladığımız üzere anne figürüdür, ancak biz bu kategoriyi, onun öncesinde anne'ye giden yolda basamaklar olarak karşımıza çıkan kadın türlerini irdeledikten sonra ele almayı, konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağını düşündüğümüzden son aşamaya bırakıyoruz. Bu kısmın öncesinde erkek karakterin kadın yönünü temsil eden animayı oluşturan kadın karakterler üzerinde duracağız. Bu bağlamda şimdiye kadar erkeğe ilham kaynağı konumunda tutulan olumlu özelliklere sahip ideal kadın, Hesse'nin bu ikinci dönemde aynı doğrultuda oluşturulur ve kahramanın içinde barındırdığı kadın yönünün birer yansımaları olarak karşımıza çıkar. Daha önce ideal kadın ve karşıtı olumsuz özelliklere sahip zarar veren ve zarar gören kadının karşılığı olarak bu kısımda, söz konusu animayı oluşturan kadınları olumlu ve olumsuz olmak üzere romanlardaki işlevlerine göre sınıflandırarak aktarmaya çalışacağız. Üzerinde duracağımız kadınlara yönelik açıklamalarda gerekli olan yerlerde daha önce anlatmış olduğumuz karakterlerin özelliklerine geri dönüşler yaparak aralarındaki bağlantıları vurgulayacağız.

3.2.1. Olumlu Anima Olarak Kadın

Eserlerinin ana konusu kendini bulma, kendini gerçekleştirme olan Hesse'nin bu amacına hizmet etmede olmazsa olmaz bir işleve sahip kadının onun ruhunda edindiği yer, animanın varlığı ile saptanmış olur. Yani Hesse, ruhunun yansımaları olarak oluşturduğu kadınların gerçekte de onun kadın yönünün birer versiyonu olduklarını aktarır. Kahramanın kendini tanımasında duygularının varlığını keşfetmesinde ve sanatçı özelliğini geliştirmesinde söz konusu kadın tipine ihtiyacı kaçınılmazdır. Bu bağlamda olumlu özelliklerle donatılmış olumlu anima örnekleri, kahramanın ruhunda barınan sanatçı kimliğini, duygusal yanını ve Tanrı'ya ulaşmasına vesile olacak duyularını harekete geçirme işlevine sahip olmaları bakımından yeri doldurulamaz öneme sahiptirler.

3.2.1.1. Beatrice (*Demian*)

Hesse'nin karşıt düşünceleri ilk olarak dile getirdiği romanı *Demian* (Karstedt, 1983: 38)'in başlıca kadın karakterlerinden olan Beatrice, Rosi Girtanner, Elisabeth ve Gertrud gibi gerçek olarak karşımıza çıkan ancak sebep oldukları aşk acısı sonucu sembole dönüşen kadınların devamı olarak algılanabilir. Kahramanın gelişimini sağlayan bu sembolize etme, kendisiyle somut herhangi bir iletişim kurulmayan Beatrice'de doruğa çıkacaktır (Karstedt, 1983: 207).

Kahraman Sinclair'ın hayatının en karanlık dönemlerinden birinde “*o ilkbahar günü parkta karşıma genç bir kız çıkmış, beni son derece cezp etmişti*”(Hesse, 2011b: 100) şeklinde ifade ettiği Beatrice, Hesse'nin kendini yansıttığı ilk sembolik animasıdır (Karstedt, 1983: 207). İnandığı yüce değerlerin aksi bir hayat sürdüğü, kendini sarhoşluğa ve gece hayatına veren Sinclair için Beatrice ile karşılaşma, adeta onun için milat oluşturur. Nitekim kız onu içinde bulunduğu tüm olumsuzluklardan sıyrıp alacak bir güce sahiptir.

Beatrice ile kurulan gönül ilişkisi Peter'in Rosi ile yaşadıklarına paralel bir gelişme gösterir, ancak kahramanın hayatında meydana getirdiği değişiklikler bakımından birbirinden farklıdır. Platonik aşkın en önemli örneği olan Rosi, sevilen bir kız olma özelliğinden ileri bir işleve sahip değilken Beatrice için Sinclair, “...*üzerimde... derin bir iz bırakmış, yaşamımı güçlü biçimde etkilemişti*” (Hesse, 2011b: 100) der.

“*Sie war groß und schlank, elegant gekleidet und hatte ein kluges Knabengesicht. Sie gefiel mir sofort, sie gehörte dem Typ an, den ich liebte, und sie begann meine Phantasien zu beschäftigen. Sie war wohl kaum viel älter als ich, aber viel fertiger, elegant und wohl umrissen, schon fast ganz Dame, aber mit einem Anflug von Übermut und Jungenhaftigkeit im Gesicht, den ich überaus gern hatte*”(Hesse, 1974a: 93).

Şeklinde betimlenen Beatrice, Hesse'nin kahramanlarının kadınlarda aradığı başlıca özelliklere sahiptir, boylu boslu ve hanımefendi oluşu bunların başında gelir. Kahramanla aynı yaşlarda ve yüzünün zeki bir oğlanı andırıyor oluşu, onun, Hesse'nin ruhsal yansıması olduğuna gerekçe olarak gösterilebilir. Beatrice de Rosi gibi kahramanın sevgi gereksiniminin karşılanması için onun karşısına çıkarılan bir kadın

kahramandır. Onun varlığı Sinclair’ın o güne kadar ruhunda eksikliğini hissettiği duygu yoğunluğunu açığa çıkarmış, ona duyduğu sevgi hayatını çepeçevre kuşatmıştır.

“Plötzlich hatte ich wieder ein Bild vor mir stehen, ein hohes und verehrtes Bild- ach, und kein Bedürfnis, kein Drang war so tief und heftig in mir wie der Wunsch nach Ehrfurcht und Anbetung! Ich gab ihr den Namen Beatrice”(Hesse, 1974a: 93).

Sinclair’ın bu sözleri Beatrice’in onun için ifade ettiği anlamı özetlemektedir. O tıpkı Rösi Girtanner gibi kahramanın içindeki boşluğu dolduran, ona özlemini çektiği sevgide yücelmeyi yaşatan bir kadındır. Beatrice’in soyut kimliği, isminin gerçekte ne olduğunun bilinmemesi ile de vurgulanır. Kendisi ile benzer bir karakter olan Rösi’nin ismi ve ailesi hakkında Peter bilgi sahibiydi, ancak Beatrice’in gerçekte isminin ne olduğu, ailesinin nerede ve kızın ne iş yaptığı hakkında Sinclair’ın hiçbir malumatı yoktur.

Beatrice’in Sinclair’ın hayatındaki işlevi Sinclair’ın şu sözleriyle ifade edilir:

“Ich habe mit Beatrice nicht ein einziges Wort gesprochen. Dennoch hat sie damals den tiefsten Einfluß auf mich geübt. Sie stellte ihr Bild vor mir auf, sie öffnete mir ein Heiligtum, sie machte mich zum Beter in einen Tempel. Von einem Tag auf den andern blieb ich von den Kneipereien und nächtlichen Streifzügen weg. Ich konnte wieder allein sein, ich las wieder gern, ich ging wieder gern spazieren” (Hesse, 1974a: 94).

Somut bir iletişimden yoksun hatta kendisiyle tek kelime dahi konuşma olanağı bulunmayan kıza, kendini batağa saplanmış biri tarafından kurtarıcı rolü verilmesinde hiç şüphesiz kızın aktif bir işlevi yoktur. Bu durum tamamen kahramanın algısı yönünde gelişir. Kahraman onu güzel görmek istediği için güzel görür, içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için kızı buna aracı yapar. Beatrice adı verilen kızın bu olanlarla, Sinclair’ın kendisine biçtiği değerden hiç haberi yoktur, hatta böyle bir kızın gerçekte var olup olmadığı da meçhul kabul edilebilir. Nitekim tıpkı Rösi’de olduğu gibi Beatrice de kahramandan başka kimse tarafından anlatılmaz, onunla kimse iletişim kurmaz. Hayali bir karakterden öte değildir. Sinclair yine Beatrice’in ona sağladığı kurtuluşu şu şekilde ifade eder:

“... ich hatte wieder ein Ideal, das Leben war wieder voll von Ahnung und bunt geheimnisvoller Dmmerung- das machte mich unempfindlich. Ich war wieder bei mir selbst zu Hause, obwohl nur als Sklave und Dienender der eines verehrten Bildes” (Hesse, 1974a: 94).

Beatrice’e kul kle olmanın onu tutsak etmekten ok zgrlge kavuşturması ve kendisi olmasına ve kendini z yurdunda hissetmesine sebep olması, ona duyduğu sevginin kutsallığına ve Tanrısal zellikler taşıdığına işaret eder. Nitekim Beatrice’le başlayan bu yeni yaşamla Sinclair’in beklenmedik değişim geçirmesi, kıza yklenen anlam ve atfedilen kutsallığın önemli bir göstergesidir.

Beatrice’in etkisinde i dnyasıyla başlayan yenilik hayatının her alanına nfuz eden Sinclair, bunu şu şekilde ifade eder:

“Ich tat nicht nur das üble Leben ab, an das ich mich gewöhnt hatte, ich suchte alles zu ändern, suchte Reinheit, Adel und Würde in alles zu bringen, dachte hieran in Essen und Trinken, Sprache und Kleidung” (Hesse, 1974: 95).

Sinclair’in Beatrice’in zuhuruna borçlu olduğu hayatındaki bu yeni dönemin başlamasında anahtar görevi gören kızın durumu aslında oldukça pasiftir. O sadece Sinclair’in içinde özlemini çektiği bir takım duyguların uyanmasını sağlar, bunu da ayrıca kendi iradesiyle ve yönlendirmesiyle değil tamamen Sinclair’in isteğine bağlı gerçekleştirir. Bu doğrultuda Sinclair’in şu sözleri aydınlatıcıdır: *“...şimdiki aydınlık dünya bir bakıma benim kendi eserim sayılacaktı; bundan böyle kaçıp anneme giderek onun etekleri altına sığınamaz, sorumluluk istemeyen bir korunmuşluğa kucak aamazdım”*(Hesse, 2011b: 102).

Sinclair ifade ettiği bu sözlerle Beatrice’in onun iyileşmesinde aktif bir yönlendirmeden uzak olduğunu, bunda ancak kendi çaba ve isteğinin etkinliğini açıklar. Ayrıca bu sözler, Beatrice’in Sinclair’e sorumluluk duygusu aşıladığı ve çocukluk döneminden kalma masumiyetin geçiciliğini vurgulaması bakımından da önemlidir. Kıza duyduğu yakınlık aslında onun kendi özüne yaklaşmasını ve benliğinde varlığından habersiz ancak sezgilerinin yönlendirmesiyle özlemini çektiği özelliklerin açığa çıkmasını sağlayacaktır. Yani Sinclair ruhun bir yansıması olarak anlatılan kadınların en tipik rneği olan Beatrice’in hayatındaki gerekliliğini anlar ve onunla gerçek mutluluğa giden

yolun sorumluluk üstlenerek elde edileceğinin farkına varır. Nitekim daha önce övgülerle dolu betimlemelerle anlattığı çocukluk dönemine ait mutlu anıların geçiciliğini anlamış, bunun gerçek erdem olmadığını, gerçek erdem ve mutluluğa ancak çaba ve gayretle ulaşılabileceğine inanmıştır. Çünkü doğumdan ergenliğe kadar gelişme gösteren insanın bu dönemde sahip olduğu masumiyet birkaç seneye mahsus geçerli olmaktadır. Belli bir süre sonra insanın elinden alınan ruhun bütünlüğü ve masumiyeti kaybedilen ve tekrar ulaşılmak istenen yegâne hedef haline gelmektedir. Bu bağlamda söz konusu yaşantılara özlemini sıklıkla dile getiren kahraman, Beatrice'in uyarısı ile bu hedefin bir ütopya olmadığını, buna ulaşmanın, zorluğunun yanında çaba, gayret ve sorumlulukla mümkün olacağını anlamıştır. Beatrice'in bu doğrultudaki fonksiyonu oldukça önemlidir, çünkü bu durum, yani ulaşılmaz görülenin mümkünatı, kahramanın ruhsal gelişimde kapıları açan bir anahtar olacağından önemi göz ardı edilmez bir adımdır.

Beatrice'in Sinclair için ifade ettiği anlamın onu Tanrısal sevgiye ulaştırma olduğundan daha önce söz ettik. Nitekim Sinclair bu durumu şu sözlerle ifade eder:

“Statt alles dessen richtete ich meinen Altar ein, mit dem Bilde Beatricens, und indem ich mich ihr weihte, weihte ich mich dem Geist und den Göttern. Den Lebensanteil, den ich den finsternen Mädchen entzog, brachte ich den lichten zum Opfer. Nicht Lust war mein Ziel, sondern Reinheit, nicht Glück, sondern Schönheit und Geistigkeit”(Hesse, 1974a: 95).

Beatrice'de kadın sevgisi kişiyi asıl amaca ulaştırması bakımından ele alınır. Kadını somut varlığından ayırarak ona kutsal değer veren ve Beatrice'in güzelliğinden sıklıkla bahseden Sinclair, yukarıdaki alıntının da işaret ettiği üzere ona karşı maddi bir beklenti, cinsel bir sevgi beslemekten oldukça uzaktır. Âşık olduğu hayali kadın Beatrice bu bağlamda ona kutsal kapıların aralanmasını sağlar. Güzelliği ile Hesse'yi kutsal değerlere yaklaştıran Beatrice'in şahsında anlatılan kadın sevgisi, kişiyi asıl amaca ulaştırması bakımından ele alınır. Kadının ilham kaynağı, doğruya ve kutsala yönelten bir vesile olarak anlatılması ve soyut kimliği, Beatrice'de zirveye çıkar. Kendisiyle tek kelime konuşulmayan ve Sinclair'e hayatının dönüm noktasını yaşatan olumlu animaya en belirgin örnek Beatrice söz konusu işlevi dolayısıyla Sinclair için adeta dışı Demian'dır (Karstedt, 1983: 206).

Beatrice'in kendi algısıyla sınırlı bir öneme sahip oluşuna Sinclair'in şu sözleri tanıklık eder: “ *Tüm bunların yerine, kendime Beatrice'in imgesiyle bir sunak kurmuştum ve ona baş eğdikçe, ruhaniliğe ve tanrılara da baş eğiyordum*” (Hesse, 2011b: 102).

Sinclair bu ifadesiyle Beatrice'in sadece kendisi tarafından tanındığına ve bu durumun onun için ifade ettiği anlamın tersine başkaları için ciddiyetten yoksun kalacağına vurgu yaparak, kızın gerçeklikten uzak kendi algısına bağımlı varlığını anlatır. Yani Beatrice sadece onun için vardır, onun için önemli ve kutsaldır.

Beatrice'in yüzü ve cismi hakkında kendi başına kaldığı zaman belirgin bir hayali zihninde canlandıramaması, kızın maddi varlığındansa sebep olduğu duygulardaki etkileşiminin önemli olduğuna bir başka delildir. Nitekim Sinclair kızın resmini yapmak istediğinde kızın yüzünü resme geçirmekte güçlük çeker, onun tam portresini yapamayacağını anlayınca da hayal gücüne dayanarak rastgele bir yüzü resmetmede daha başarılı olduğunu görür. Sinclair bu çalışmasını şu şekilde aktarır:

“Es war ein geträumtes Gesicht, das dabei herauskam, und ich war nicht unzufrieden damit. Doch setzte ich den Versuch sogleich fort, und jenes neue Blatt sprach etwas deutlicher, kam dem Typ näher, wenn auch keineswegs der Wirklichkeit. Mehr und Mehr gewöhnte ich mich daran, mit träumerischem Pinsel Linien zu ziehen und Flächen zu füllen, die ohne Vorbild waren, die sich aus spielendem Tasten, aus dem Unbewußten ergaben. Endlich machte ich eines Tages, fast bewußtlos, ein Gesicht fertig, das stärker als die früheren zu mir sprach. Es war nicht das Gesicht jenes Mädchens, das sollte es auch längst nimmer sein. Es war etwas anderes, etwas Unwirkliches, doch nicht minder Wertvolles. Es sah mehr wie ein Jünglingskopf aus als wie ein Mädchengesicht, das Haar war nicht hellblond wie bei meinem hübschen Mädchen, sondern braun mit rötlichem Hauch, das Kinn war stark und fest, der Mund aber rotblühend, das Ganze etwas streif und maskenhaft, aber eindrucklich und voll von geheimen Leben”(Hesse, 1974a: 96-97).

Kıza bağımlı çalışmasında başarı elde edemeyen Sinclair'in hayaline başvurduğunda ortaya çıkardığı çalışmanın başarılı olması ve bunun, kızıdan farklı, daha çok kendinden izler taşıyan bir profil oluşturması, Hesse'nin kadından yola çıkarak kendi varlığının farkına varmasına ve kendini keşfetmesine en güzel örneği oluşturmaktadır. Nitekim

Beatrice'in etkisiyle böyle bir girişimde bulunmuş, ancak ilerlediği yolda kızın varlığından bağımsızlaşarak özgün bir çalışmaya kavuşmuştur.

Sürekli zihnini Beatrice'i örnek alarak yaptığı resimle meşgul eden Sinclair, resmi hayatının vazgeçilmez parçası haline getirir, her anında onunla beraberdir. Bu aralıksız resmi irdeleme, Sinclair'e resmin dostu Demian'a ait bir portre olduğunu fark ettirir. Bu durum, Sinclair'in kendi iç sesi olarak yorumlanan Demian'ın Beatrice'le bağlantılı bir karakter olduğuna işaretir. Yani her iki karakter de Sinclair'in ruhunun birer yansımalarıdır.

“Und eines Morgens, als ich aus solchen Träumen erwachte, erkannte ich plötzlich. Es sah mich so fabelhaft wohlbekannt an, es schien meinen Namen zu rufen. Es schien mich zu kennen, wie eine Mutter, schien mir seit allen Zeiten zugewandt... näher und näher fühlte ich in mir die Erkenntnis, das Wiederfinden, das Wissen... Wie hatte ich das erst so spät finden können! Es war Demians Gesicht.

Später vergleiche ich das Blatt oft und oft mit Demians wirklichen Zügen, wie ich sie in meinem Gedächtnis fand. Sie waren gar nicht dieselben, obwohl ähnlich. Aber es war doch Demian”(Hesse, 1974a: 98).

Ruhunun kadın yönünü temsil eden Beatrice'le başlayan serüven, yol göstericisi Demian'la ortak paydada buluşur. Beatrice'in resmini yapacakken bunun Demian'a ait bir portreye dönüşmesi, ancak onunla da tamamıyla örtüşmüyor oluşu, Sinclair'in kendini arama yolunda kaydettiği aşamalar olarak değerlendirilebilir. Nitekim resmin Demian'a benzerliğinin ardından aslında bunun kendisine ait bir görünüme sahip olması, iddia ettiğimiz durumu açıklamaktadır.

“Und allmählich kam mir ein Gefühl, daß das nicht Beatrice und nicht Demian sei, sondern ich selbst. Das Bild glich mir nicht das sollte es auch nicht, fühlte ich aber es war das, was mein Leben ausmachte, es war mein Inneres, mein Schicksal oder mein Dämon. So würde mein Freund aussehen, wenn ich je wieder einen fände. So würde meine Geliebte aussehen, wenn ich je eine bekäme. So würde mein Leben und so mein Tod sein, dies war der Klang und Rhythmus meines Schicksals”(Hesse, 1974a: 99).

Sinclair’ın yaptığı resimde bütünlüğü farketmesi, yani onu önce Beatrice sonra Demian ve son olarak da kendisi olarak algılaması, ruhun cinsiyetten bağımsızlığına işaret ettiğinden burada insanın cinsiyet engelini aşarak (Androgyne) mükemmele ulaşacağı vurgulanmıştır (Karalaschwili, 1976: 271).

Sinclair’ın yaptığı resimle vardığı bu sonuç Beatrice’in onun hayatındaki işlevini açıklayan en özlü ifade olarak yorumlanabilir. Nitekim ilk olarak karşı cinsten biri olmasıyla Sinclair’de ilgi uyandıran Beatrice, onu olumlu yönde etkilemiş ve o günlerde sürdürdüğü serkeş yaşamını sonlandırmasına vesile olmuştu. Herhangi bir aşk acısına mevzu olmadığını gördüğümüz Beatrice’in bu bağlamdaki görevi, Sinclair’i kendine getirmek, ona sahip olduğu ancak göz ardı ederek uzaklaştığı kutsal değerleri hatırlatmaktır. Şimdi ise ondan yola çıkılarak resme geçirilen profille onun aracılığıyla özüne dönme işlemini somut bir ifadeye döken Sinclair, kızın hayatındaki öneminin bu adımla sonlanacağını şu şekilde aktarır:

“Das Mädchen, das ich Beatrice nannte, begegnete mir noch oft. Ich fühlte keine Bewegung mehr dabei, aber stets ein sanftes Übereinstimmen, ein gefühlhaftes Ahnen: du bist mir verknüpft, aber nicht du, nur dein Bild; du bist ein Stück von meinem Schicksal”(Hesse, 1974a: 99).

Beatrice’i örnek alarak yaptığı resimde kendini bulan Sinclair bu aşamadan sonra artık Beatrice’den yavaş yavaş uzaklaşacak ve onun için ifade ettiği anlam eski önemini yitirecektir. Yani Beatrice bu noktada Sinclair’ın kendini bulma yolunda ilerlediği yolda üzerine düşen görevi yerine getirmiş ve işlevi son bulmuştur. Ayrıca Sinclair’ın şu sözleri de kızın görevine ilişkin yargıyı destekler:

“Ich wußte es selber ja nicht, ich stand ja mitten drin. Mit Beatrice hatte es angefangen, aber seit einiger Zeit lebte ich mit meinen gemalten Blättern und meinen Gedanken an Demian in einer so ganz unwirklichen Welt, daß ich auch sie völlig aus den Augen und Gedanken verlor”(Hesse, 1974a: 106).

Delikanlılık çağında rastladığı Beatrice bu bağlamda Sinclair’ın hedef edindiği yolda bir aşama olarak değerlendirilebilir. Kızla herhangi bir somut beraberliğin yaşanmaması daha önce de ifade ettiğimiz gibi onun bir yansımadan ibaret olduğuna, ilerlenen yolda kılavuz görevi gören bir yol gösterici olduğuna işarettir. Nitekim Beatrice çıkmaza

sürüklenen ve yolunu şaşırın kahramanın tam da ihtiyaç duyduğu bir anda zuhur etmiş, ona gerekli telkini sağlamış ve o, yolunu tekrar bulduğunda da söz konusu görevi sonlandırmıştır. Beatrice’le söz konusu adımı atmaya başardıktan sonra onun yaşamındaki geçici varlığını Sinclair şu sözlerle de dile getirir:

“Die Sehnsucht nach dem Leben blühte in mir, vielmehr die Sehnsucht nach Liebe und Trieb des Geschlechts, den ich eine Weile hatte in die Anbetung Beatrices auflösen können, verlangte neue Bilder und Ziele”(Hesse, 1974a: 110).

Sinclair’ın Beatrice’in varlığıyla ruhunun dinginlik bulmasının geçici bir süre için geçerli olması, yine onun varılması gereken asıl hedef değil, hedefe giden yolda aşılması gereken bir basamak olduğunun bir başka delilidir. Beatrice ve ileride bahsedeceğimiz aynı işleve sahip kadın karakterler (Faru Eva, Hermine v.s) Sinclair’ın ve diğer kahramanların kendi üstün niteliklerini yansıtan yansımalarıdır. (Dahrendorf: 1958: 91) Sinclair kendi animası olan Beatrice’i fark ederek heyecan duyar, gizini çözdüğünde de onu kabullenerek benliğine aktarır ve böylece bilinmeyen bilinen hale gelir ve eski cazibesini yitirir. Söz konusu durumu başlatan kahraman Beatrice’den sonra Hesse, bunu ilerideki kadın kahramanlarında da uygulayacaktır.

3.2.1.2. Hermine (Der Steppenwolf)

Beatrice’le başlayan kahramanın gelişiminde ihtiyaç duyulan ruhsal yansıma özelliği, *Der Steppenwolf* romanının başkahramanı Harry Haller’in hayatında yeni sayfa açacak olan Hermine ile zirveye çıkacaktır. Haller intiharın eşiğine geldiği bir anda Hermine ile bir barda karşılaşır, Hermine’nin hikâyesinin akışındaki rolü bu andan itibaren anlatılmaya başlanır: *“Saz benizli sevimli bir kız duvar dibindeki sırada oturuyordu, üzerinde hayli dekolte bir dans giysisi, saçlarında solmuş bir çiçek”*(Hesse, 2010b: 82).

İnsan psikolojisiyle çok yakından ilgili bir roman olan (Kınış, 2000: 253) *Der Steppenwolf*’un kahramanı Harry Haller, insanlarla ilişkilerinde sorunlu biri olduğu izlenimi verir ve kendisi de dâhil hayatta sevdiği bir insan bulunmaz. Buna rağmen Haller’in sıradan bir barda karşılaştığı genç bir kıza yakınlık duyması, onu daha tanımadan ona sığınma gereksinimi içinde bulunduğunu hissettirmesi ve içini ona açma eğiliminde olması, Hermine’nin onun varlığına paralel bir karakter olduğunun ilk göstergelerinden kabul edilebilir. Nitekim Haller’in, *“geldiğimi uzaktan görünce dost*

bakışlarla dikkatli dikkatli bana bakıp gülümsedi, biraz yana çekilip bana yer açtı.”(Hesse, 2010b: 82) şeklinde anlattığı Hermine’nin yanına oturmasıyla maruz kaldığı sıkıntılardan kaçma çabası dikkat çekicidir: *“Dünyada eve gidemem, gidemem eve, gidemem. İzin verirsiniz burada, yanınızda kalmak istiyorum. Yo yo, artık eve gidemem asla”*(Hesse, 2010b: 82).

Haller’in ilk etapta Hermine’ye ilgi duyması gibi Hermine’nin de Haller dikkatini çekmiş, onu görünce yanına oturması için ona yer açmıştır. Bu ilk karşılaşmada oluşan etkileşim, dolayısıyla karşılıklı olur, ancak Haller açısından daha kuvvetlidir. Hermine’nin Haller için attığı ikinci adım, onun yanına oturmasını istemesinden sonra gözlüğünü silerek etrafı görmesini sağlamak olacaktır.

“Sie wischte mir meine Brille ab; nun sah ich sie erst deutlich, das bleiche feste Gesicht mit dem blutrot gemalten Mund, mit den hellen grauen Augen, mit der glatten, kühlen Stirn, mit der kurzen straffen Locke vorm Ohr”(Hesse, 1974c: 113).

Hermine’nin Haller’in gözlüğünü silerek onun kendisini ve etrafını daha net görmesini sağlaması, onun Haller’in hayatında yer alacağı rolün başlangıcının somut bir ifadeye bürünmesi olarak yorumlanabilir. Nitekim Hermine’nin bu eylemi, Haller’in onunla karşılaşana kadar sürdürdüğü tek yönlü hayatının, etrafa gözlerini kapama durumunun ifadesi olan gözlüğündeki buharın silinmesi ile yaşam tarzında meydana gelecek değişiklikler birbiri ile paralellik arz eder. Bu doğrultuda Hermine’nin şu sözleri de durumu açıklar: *“İlk adımı attın çoktan, gözlüğünü temizledin, yedin içtin”*(Hesse, 2010b: 83).

Kendisinden gerek yaşça oldukça genç oluşu ve gerekse yaşamın farklı bir kutbunda yer alması, Hermine’nin Haller üzerinde yaptırım uygulamasına mani değildir, bilakis bunlar söz konusu duruma zemin hazırlayan sebepler olarak değerlendirilebilir. *“Sevecen ve alaylı bir ilgiyle bana sahip çıktı”*(Hesse, 2010b: 82) dediği Hermine’nin Haller’e olan tavrı şu şekilde betimlenir:

“Sie gefiel mir sehr, und ich war darüber verwundert, denn solche jungen Mädchen hatte ich bisher gemieden und eher mit Mißtrauen betrachtet. Und sie war genau so mit mir, wie es in diesem Augenblick für mich gut war – oh, und so ist sie auch seither zu jeder Stunde mit mir gewesen. Sie

behandelte mich so schonend, wie ich es nötig hatte, und so spöttisch, wie ich es nötig hatte. Sie bestellte ein belegtes Brot und befahl mir, es zu essen”(Hesse, 1974c: 113).

Hermine’yle karşılaşana kadar özgürlük ve yalnızlığı son hadde kadar yaşayan ve bunun tersi olacak bir duruma olan özlemini; *“bir kimsenin sözünü dinlemek, insana sorular yönelten, emirler veren, paylayıp çıkışan birinin yanında oturmak öylesine rahatlatıcıydı ki* (Hesse, 2010b: 84-85) şeklinde ifade eden Haller’in, kendini emin ellere teslim etme ve birinin sözünü dinleme gereksinimi, *“severek dinliyorsun benim sözümü, öyle değil mi”(Hesse, 2010b: 83)* diyen Hermine tarafından hemen anlaşılmış ve ilk anda ona bu yönden yaklaşmıştır. *“Bahse girerim ki, son kez bir kimsenin sözünü dinleyip dediğini yapalı hayli zaman olmuştur”(Hesse, 2010b: 83)* şeklinde yürüttüğü tahminde haklı çıkan Hermine ayrıca Haller’in kendisinden kaçtığı şeyin ölüm olduğunu bununla ilgili herhangi bir şey dememesine rağmen anlar:

“Du machst es einem leicht. Vielleicht, Freund, könnte ich dir auch sagen, was das ist, was daheim auf dich wartet und wovor du solche Angst hast. Aber du weißt es ja selber, wir brauchen nicht davon zu reden, gelt? Dummes Zeug! Entweder einer hängt sich auf, nun ja, dann hängt er sich eben auf, er wird Grund dazu haben. Oder er lebt noch, und dann hat er sich bloß um das Leben zu kümmern. Nichts ist einfacher”(Hesse, 1974c: 114).

Haller’in Hermine’ya duyduğu yakınlık, onun kendisiyle ilgili durumları tahmin etmesinden başka, görüntüsüyle de vurgulanır. Nitekim Haller Hermine’nin yüzünde kendisine akraba bir yanının olduğunu ilk anda sezmiştir.

“Indem ich sie ansah, wollte mir scheinen, sie gleiche der Rosa Kreisler, dem ersten Mädchen, in das ich mich einst als Knabe verliebt hatte, aber die war ja bräunlich und dunkelhaarig gewesen. Nein, ich wußte nicht, an wen dies fremde Mädchen mich erinnerte, ich wußte nur, es war etwas aus sehr früher Jugend, aus der Knabenzeit”(Hesse, 1974c: 114-115).

Haller’in sezinlediği ancak çıkaramadığı simayı çağrıştıran kişinin kim olduğu, Hermine tarafından hatırlatılır. Hermine Haller’in adeta ne düşündüğü ve hissettiğini ondan daha iyi bilmektedir, nitekim daha önce kendi yüzünün bir oğlan yüzünü

çağrıştırması Haller tarafından tam olarak fark edilememiştir, ancak onun telkiniyle söz konusu durum açıklık kazanacaktır:

“Du kannst ihn vielleicht erraten. Es wäre mir sehr lieb, wenn du ihn erraten würdest. Paß einmal auf und sieh mich gut an! Ist dir noch nicht aufgefallen, daß ich manchmal ein Knabengesicht habe? Zum Beispiel jetzt?”

Ja, indem ich jetzt ihr Gesicht genau betrachtete, mußte ich ihr recht geben, es war ein Knabengesicht. Und als ich mir zu sprechen und erinnerte mich an meine eigene Knabenzeit und an meinen damaligen Freund, der hatte Hermann geheißen. Einen Augenblick schien sie ganz in diesen Hermann verwandelt”(Hesse, 1974c: 139-140).

Haller’in doğa yönünü ortaya çıkaracak olan Hermine’nin Haller’in çocukluk arkadaşı Hermann’a benziyor oluşu ve bu özelliği ile isminin paralellik göstermesi, onun Haller’in içinde barınan farklı bir yanını temsil etmesine en belirgin delil olarak gösterilebilir (Karstedt, 1983: 237). Hermine’nin Haller’in gençlik arkadaşını anımsatıyor oluşu Ludwig Völker’e göre ise daha derin bir anlamı içermektedir: Jung’un analizlerine göre kişiliğin evreleri gün yüzüne çıkmadan önce ruhun birer görüntüsü olarak yansıdığına ruhun görüntüsü aynı cinsiyetli bir kişilik olarak ortaya çıkar. Hermann, Harry’nin gençlik arkadaşı bunun örneğidir. Ancak daha sonra Harry’nin bilinci ruhuyla değil de Persona’sı ile özdeşleşince bilinçdışı ona karşı cins (kadın) kimliğinde bir yansıma gösterir. Yani Hermine. Bu durumda Hermann ve Hermine birbirine akrabadır ve her ikisi de Harry’nin ruhsal gelişimine göre kendilerini göstermektedirler. (Völker, 1970: 46)

Völker’in aktardıkları Jung’un öğretisiyle doğrulanmaktadır (Jung, 1925: 670). Hermine’nin geçmişte, çocukluk anılarında kalan bir kişiyi anımsatması, onun Haller’in özünde var olan yerine yine işaret eder. Nitekim onun, Hesse’yle aynı adı taşıyan melankolik ve sanatçı arkadaşı Hermann’a benziyor olması, Hermine’nin Hesse’nin ruhunun bir parçasını temsil ettiği karakter olma özelliğine vurgu yapar. Yani Hermine geçmişi anımsatmasıyla Haller’i özüne çağırır. Bu bağlamda Hermine ile kahramanın kadın kimliğinin ifadesi olan yol gösterici anima, kişinin geçmişi ve özününün vazgeçilmez parçasıdır. Haller’in ona çok kısa bir sürede alışmış olması ve birkaç dakika önce tanıdığı bu kızın yanından kısa süreliğine kalkacak oluşundan ötürü korku

yaşamayı, yine Hermine'nin Haller'in en çok gereksinim duyduğu yönünü bulmakla duyduğu mutluluk ve bu mutluluğu kaybetmekten korkmasına örnektir.

“Da sie Miene machte aufzustehen, sank plötzlich meine Stimmung tief, ich bekam Angst, sie würde gehen und mich allein lassen, und dann würde alles wieder, wie es vorher gewesen war. Wie ein vorübergehend verschwundener Zahnschmerz plötzlich wieder da ist und wie Feuer brennt, so war in einem Augenblick die Angst und das Grauen wieder da.

“Halt”, rief ich flehend, “gehen Sie – geh nicht fort! Natürlich kannst du tanzen, soviel du willst, aber bleib nicht lange fort, komm wieder, komm wieder”(Hesse, 1974c: 120-121).

“...Bilgiye ve sevgilere tıka basa doymuştum.”(Hesse, 2010b: 101) diyen Haller o güne kadar sahip olduğu entelektüel kimliğin ona aradığı huzuru sağlamadığını bilir. Haller'in maruz kaldığı bu durum Knapp tarafından Hesse'nin kendisiyle ilişkilendirilir. Nitekim Hesse duygu ve fantaziden yoksun kalan Batı kültürünün çöküş yaşadığını belirtir. Bilgide belli bir yol kateden entelektüel kişi duyguların eğilimlerine boşvererek kuru bilgiyle yetinmeye çalışarak hataya düşmektedir. Her ikisi arasında bir sentez kurulmadığı takdirde insan ya bir keşiş ya da sınır tanımaz bir zevkperest olacaktır.(Knapp, 1979: 106)

Şimdiye kadar bu yönüyle övünen ve aklın öngördüğü ideallere ulaşmanın hayatının gayesi olduğunu zanneden Haller, yaşam anlayışının tam karşıt kutbunda yer alan Hermine'nin temsil ettiği dünyayı tanımaya ve yaşamaya ihtiyaç içinde olduğunu Hermine'yi tanıdıktan sonra fark eder. *“Ne var ki gerekli olan, öylesine ele geçirmeyi özlediğim, bilgi ve kavrayış değildi, yaşantıydı daha çok, kesin karardı, eylem ve etkinlikti”*(Hesse, 2010b: 101).

Hermine de Haller'in arzuladığı özelliklerle donatılmış bir kimlikle ona yaklaşır, ilk anda ona emirler verir, yapmasını istediği şeylerde itiraz etmesini kabul etmez ve ancak böyle davrandığı sürece ona yardımcı olacağını açıklar. *“Bir çocuk gibisin tıpkı; biri olacak ki seninle biraz ilgileysin, sana biraz baksın”*(Hesse, 2010b: 86) diyen Hermine'nin Haller'e davranışı annenin çocuğuna davranışı gibidir. Kendisinden yaşça oldukça büyük olan ve entelektüel kimliğiyle de toplum standartlarına göre kendisinden üstün bir sınıfta bulunan Haller'e Hermine'nin tıpkı bir çocuk gibi muamelede

bulunması karşılığında Haller'in bunu seve seve kabullenmesi, aralarındaki ilişkinin gerçek bir bağdan ziyade ruhsal ve soyut bir özellik taşıdığına işaret ediyor şeklinde yorumlanabilir. Nitekim gerçek hayatta böylesi bir ilişkiye rastlamak mümkün olabileceğinin yanında sıkça görülecek bir durum değildir.

“Mach die Augen zu”, hatte sie zu mir gesagt. Weiß Gott, woher das Mädchen diese Stimme hatte, diese etwas tiefe, gute Stimme, eine mütterliche Stimme. Es war gut, dieser Stimme zu gehorchen, ich hatte es erfahren... schlief ich schon, dem mütterlichen Befehl getreu... Sie war in der Tat wie eine Mama mit mir”(Hesse, 1974c: 121).

Kişiliğin zıt yönlerinin (Hermine-Harry) birbirleriyle anlaşması, aralarında herhangi bir çatışmanın söz konusu olmaması, birbirlerini tamamladıklarına işarettir (Tschaikowskaja: 1982: 354). Aklın öngördüğü ideallere zıt yönde uğraşılara sahip olduğunu daha önce de belirttiğimiz Hermine, Haller'e ilk adımda dans etmeyi öğretecektir, nitekim dans etmek ona bu yolda en yararlı adımı oluşturacaktır.

“Du hast also immer schwierige und komplizierte Sachen getrieben, und die einfachen hast du gar nicht gelernt? Keine Zeit? Keine Lust? Na meinetwegen, Gott sei Dank bin ich nicht deine Mutter. Aber dann so tun, als hättest du das Leben durchprobiert und nichts daran gefunden, nein, das geht nicht”(Hesse, 1974c: 116).

Hermine'ye göre Haller'in kendisine ait olan dünyaya yabancılığı ruhsal huzursuzluğunun temelini oluşturmaktadır. Haller'in sıkıntısını ondan daha iyi bildiğini düşünen Hermine, Haller'in söz konusu durumunu kabullenmiş olmasını anlaşılır görmemektedir. *“Haydi, sen de, bana maval okuma! Hiç de aklını kaçırmış falan değilsin sayın profesör; hatta bana sorarsan, öyle aptalcasına akıllısın ki, tıpkı bir profesöre benziyorsun”(Hesse, 2010b: 85).*

Hermine gerek alaylı ifadelerle gerekse kızarak Haller'in kendi kendini maruz bıraktığı durumu sürekli eleştirir, böylece ona mutsuzluğunun sebeplerini göstermeye çalışır. Haller'in Profesörün evinde yaşadıkları sonucu maruz kaldığı ruhsal çıkmazın etkisiyle intiharın eşiğine gelme sebepleri ve aşamalarını Hermine, ona kendi bakış açısıyla şu şekilde aktarır:

“... also der Goethe ist vor hundert Jahren gestorben, und der Harry hat ihn sehr gern, und er macht sich eine wunderbare Vorstellung von ihm, wie er ausgesehen haben mag, und dazu hat Harry auch das Recht, nicht? Aber der Maler, der auch für den Goethe schwärmt und sich ein Bild von ihm macht, der hat kein Recht dazu, und der Professor auch nicht, und überhaupt niemand, denn das paßt Harry nicht, er verträgt das nicht, er muß dann schimpfen und davonlaufen! Wenn er klug wäre, so würde er über den Maler und den Professor einfach lachen. Wenn er verrückt wäre, würde er ihnen ihren Goethe ins Gesicht schmeißen. Da er aber bloß ein kleiner Bub ist, läuft er heim und will sich aufhängen. Ich habe deine Geschichte gut verstanden, Harry. Es ist eine komische Geschichte”(Hesse, 1974c: 119-120).

Hermine ile arkadaşlığı onunla ruhsal uyumu ölçüsünde oluşan Haller’in Hermine’nin dış görünüşüne ilişkin izlenimleri, ona duyduğu yakınlıkla ilişkili olarak belirlenir adeta. Nitekim onunla tanıştıktan sonra ruhunun bedeniyle uyumu dikkatini çeker. *“Elini uzattı. Ancak o anda dikkatimi çekti bu el, sesine tıpatıp uygun düşen bir görünümü vardı, güzel ve dolgun, güzel ve sevecen”*(Hesse, 2010b: 96).

Hayatına girdiği ilk andan itibaren Haller’in hayatını değiştiren Hermine, Haller için vazgeçilmez biri haline gelir, daha önce arkadaşlık kurmaya değer görmeyeceği kızın hayatına kattığı anlamı Haller şu şekilde aktarır:

“Plötzlich ein Mensch, ein lebendiger Mensch, der die trübe Glasglocke meiner Abgestorbenheit zerschlug und mir die Hand hereinstreckte, eine gute, schöne, warme Hand! Plötzlich wieder Dinge, die mich etwas angingen, an die ich mit Freude, mit Sorge, mit Spannung denken konnte! Plötzlich eine Türe offen, durch die das Leben zu mir hereinkam! Ich konnte vielleicht wieder leben, ich konnte vielleicht wieder ein Mensch werden. Meine Seele, in der Kälte eingeschlafen und nahezu erfroren, atmete wieder, schlug schläfrig mit kleinen schwachen Flügeln”(Hesse, 1974c: 132).

Hermine Haller’in yarasına merhem olacak tek ilaç gibidir, Harry, aradığı ve eksikliğini çektiği ne varsa ondan sağlayacağına emindir, ayrıca ona duyduğu yakınlık aşk ilişkisine dönüşmez ve ilk etapta gönlünü ona kaptırmaz.

“Hermine stand mir allzu nah, sie war mein Kamerad, meine Schwester, war meinesgleichen, sie glich mir selbst und glich meinem Jugendfreund Hermann, dem Schwärmer, dem Dichter, dem glühenden Genossen meiner geistigen Übungen und Ausschweifungen... Ich erkannte meinen Zustand mit voller, rücksichtsloser Deutlichkeit und erkannte, daß die unerträgliche Spannung zwischen Nichtlebenkönnen und Nichtsterbenkönnen es war, die mir die Unbekannte, die kleine hübsche Tänzerin aus dem Schwarzen Adler, so wichtig machte. Sie war das kleine Fensterchen, das winzige lichte Loch in meiner finstern Angsthöhle. Sie war die Erlösung, der Weg ins Freie. Sie mußte mich leben lehren oder sterben lehren, sie mit ihrer festen und hübschen Hand mußte mein erstarrtes Herz antasten, damit es unter der Berührung des Lebens entweder aufblühe oder in Asche zerfalle”(Hesse, 1974c: 162).

Haller öyle görünüyor ki, Hermine’nin varlığına öteden beri ihtiyaç içindedir, ancak şimdiye kadar bu durum kendini şimdiki kadar hissettirmemiş, Haller’in içinde bulunduğu çıkmaz son hadde ulaşınca öyle ki, kendini öldürmeyi tasarlayacak duruma gelince kendi animası olan Hermine onun yardımına koşmuştur. Ona kavuşmanın verdiği heyecan dolayısıyla da Haller Hermine’nin hayatında edindiği yere son derece önem verir. Nitekim daha önce profesörün daveti üzerine hazırlanmayı son derece sıkıcı ve gereksiz görürken Hermine’yla buluşacağında aynı eylemi *“harikuladeydi doğrusu”*(Hesse, 2010b: 101) şeklinde ifade eder.

Haller’i böylesi etkisi altına alan Hermine’nin Haller ile sağladığı uyumda tek taraflı bir durumdan söz edemeyiz. Haller’in ağırlıklı olarak etki altında kaldığına şahit olduğumuz ilişkide Hermine’nin de kendi adına sağladığı yararlar vardır. Haller gibi yalnızlık çeken biri olmasının yanında ona paralel başka yönlerde sahiptir; Haller’in yapmacık bulduğu Goethe resminden rahatsızlık duyması, *“...pek dindar değilim ne yazık ki. Ama bir vakit öyleydim, günün birinde de yine öyle olacağım”*(Hesse, 2010b: 96) diyen Hermine’nin de ermişlerin resimlerine benzer duygular beslemesi, aralarında varlığını saptadığımız benzerliklere örnektir. *“Benim karşıtımsın, bende eksik olan her şey var sende.”*(Hesse, 2010b: 104) sözleriyle Haller, Hermine’nin kendisinin karşıtı olarak onun için tamamlayıcı rolü üstlendiğinin bilincinde olduğunu ifade eder. Söz konusu durum daha açık bir şekilde Hermine tarafından da şu şekilde aktarılır:

“Begreifst du das nicht, du gelehrter Herr: daß ich dir darum gefalle und für dich wichtig bin, weil ich wie eine Art Spiegel für dich bin, weil in mir innen etwas ist, was dir Antwort gibt und dich versteht” (Hesse, 1974c: 140).

Hermine’nin bu ifadeleri, onun ruhsal bir yansıma, somut varlığındansa kahramanın ruhunun bir parçası, eksik yanının telafisi olma durumunu en yalın şekilde açıklamaktadır. Bu sözler yine Hermine’nin daha önceki anima karakterler olan Rösi, Elisabeth ve Getrud’un aksine kahramana yakın olduğunun, onlar gibi yabancı kalmadığının açık bir ifadesidir. Nitekim daha önce de belirttiğimiz gibi bilinçli olarak kahramanın ruhsal gelişimine yön verecek şekilde oluşturulan kadın karakter Hermine, bu yönüyle Hesse’nin şimdiye kadar ve bundan sonraki oluşturacağı kadın karakterlerden farklıdır, çünkü Hermine kahramanla bütünlüğe erişecek olan karakter olma özelliği ile ön plana çıkar (Karstedt, 1983: 245). Söz konusu bütünlüğe ulaşmada basamak kabul edeceğimiz aralarındaki ruhsal uyum ve gereksinim, Hermine’nin şu sözleriyle ayrıntılı olarak açıklanır:

“Du mußt wissen, kleiner Harry: so, wie es dir mit mir geht, daß mein Gesicht dir Antwort gibt, daß etwas in mir dir entgegenkommt und dir Vertrauen macht – ebenso geht es mir auch mit dir. Als ich dich neulich im Schwarzen Adler hereinkommen sah, so müd und abwesend und schon beinah nicht mehr auf dieser Welt, da spürte ich gleich: der wird mir gehorchen, der sehnt sich danach, daß ich ihm befehle! Und das werde ich auch tun, darum habe ich dich angesprochen, und darum sind wir Freunde geworden... Du wirst viele Befehle von mir erhalten und wirst ihnen folgen, hübsche Befehle, angenehme Befehle, es wird dir eine Lust sein, ihnen zu gehorchen”(Hesse, 1974c: 141-142).

Hermine, kahramanın hayatındaki fonksiyonuna yönelik sözleri eserde sıklıkla ifade eder. Haller ile dostluk kurma amacını yukarıdaki kesitte açıklamıştır. Kendisinin Haller’i yönlendiren, bu görevi dolayısıyla sevicecek biri ve emirleri hoşnutlukla yerine getirilecek biri olduğundan emindir. *“İçim korkuyla ürpererek kulak verip onu dinledim, ama gerçekte sersem gibiydim, varlığımın bir yarısıyla başka yerdeydim sanki”*(Hesse, 2010b: 105) sözleriyle Hermine’nin kendi varlığının parçası olduğunun farkında olan Haller’in de onun sözlerine harfiyen uyacak durumda olduğunu bilmesi, bundan emin olması, Hermine’nin Haller’in unutulmuş ve yeni yeni hatırlanan bir

parçası olduğunun delilidir. Haller’e “...yalnızlığında bir gedik açtım, cehennemin kapısının önüne tam gelmişsin ki tutup yakaladım seni, yeniden ayılmanı sağladım”(Hesse, 2010b: 105) diyerek Hermine, ona hayatında dönüm noktası teşkil ettiğini hatırlatır, ancak Haller’in hayatında edindiği yerin bununla sınırlı kalmayacağını, ondan daha da fazlasını isteyeceğini ve söz konusu isteğinin tanınmaktan ziyade bütünleşmek ve Haller’in varlığındaki konumunu ona kabul ettirmek olduğunu Haller’in de korkarak sezinlediği bir yolla sağlamak amacındadır. Bunun için Hermine’nin izleyeceği yol garip bir nitelik arz eder, nitekim Haller’i kendi hayatına çektikten, ona kendi dünyasını tanıttıktan ve ona dâhil ettikten sonra onu kendine âşık edecektir. Haller’in söz konusu durumu yaşaması ve bunun anlamı üzerinde durmadan önce amacına ulaştıktan sonra Haller tarafından öldürülmek isteyen Hermine’nin Haller’i eğitme aşamalarına devam etmek yerinde olacaktır.

“...bu benim mesleğim, erkekleri kendime âşık etmekle hayatımı kazanıyorum”(Hesse, 2010b: 106) sözleriyle fahişelik yaparak hayatını kazandığını anladığımız Hermine’nin Haller’le olan arkadaşlığı mesleği dolayısıyla başlamamış, her ikisinin de birbirlerine duyduğu özlem adeta onları birbirlerine yakınlaştırmıştır.

“Aber ich brauche dich, wie du mich brauchst. Du brauchst mich jetzt, im Augenblick, weil du verzweifelt bist und einen Stoß nötig hast, der dich ins Wasser wirft und dich wieder lebendig macht. Du brauchst mich, um tanzen zu lernen, lachen zu lernen, leben zu lernen... Jetzt wollen wir beide voneinander lernen und miteinander spielen. Ich zeige dir mein kleines Theater, ich lehre dich tanzen und ein bißchen vergnügt und dumm sein, und du zeigst mir deine Gedanken und etwas von deinem Wissen”(Hesse,1974c:162).

Ruhun çeşitli yanlarının birbiri ile kaynaşması, birbirlerinin varlığını kabul etmeleri ve birbirlerini destekleyerek bütünlüğe ulaşma hedefine hizmet eden Hermine’nin bu sözleri, Haller ve Hermine’nin yakınlıklarının daha önce sıklıkla belirttiğimiz gibi temelini oluşturmakta ve ayrıca kişiliğin kendini tanıması ve tamamlaması anlamına gelmektedir (Heimdal, 1980: 92). Nitekim en büyük amacı doğa yönünü Haller’e göstermek olan Hermine, onda anaerkil bilinci canlandırır. Haller’in ihtiyaç içinde bulunduğu söz konusu özelliğin önemine Erich Neumann’ın anaerkil güç üzerine söylediği sözler ışık tutmaktadır: Çocuksu ve gülünç gelen kadın dünyası ataerkil

bilince yabancı bir yapıdadır. Nitekim Eril bilinç kendini ben ve bilince hapseder ve kökeni anaerkil olan doğa ve kaderden soyutlar. İradeyi, özgürlüğü esas alan ataerkil bilinç, değiştirilmez kaderin ve bilinç dışının dominant güçlerinin karşısında bulunur, onunla çelişen bir yapısı vardır (Neumann, 1950: 363).

Bu doğrultuda söz konusu durumun Haller tarafından da anlaşıldığını onun şu sözleri açıklamaktadır:

“Oh, darin war Hermine wie das Leben selbst: stets nur Augenblick, nie im voraus zu berechnen... sie war einfach so ganz dem Augenblick ergeben, daß sie, ebenso wie jedem lustigen Einfall, auch jedem flüchtigen dunklen Schauer aus fernen Seelentiefen her offenstand und ihn sich ausleben ließ”(Hesse, 1974c: 145-146).

Hermine'nin hayatın olumlu ve olumsuz yanlarını aynı şekilde kabulleniyor ve ikisini de bir arada yaşayabiliyor oluşu, Haller'in yabancı olduğu bir durumdur. Mükemmeli kendine ölçü kabul eden ve yüce ideallere ulaşmakta hayatın olumsuz yanlarının engel teşkil ettiğine yönelik inancının boş olduğunu kendisine açıklıkla gösterecek olan Hermine'yi Haller için çekici ve vazgeçilmez kılan da onun sözünü ettiğimiz bu yönüdür. Hermine'nin sahip olduğu kuvvetli yaşam enerjisi sayesinde yabancı olduğu bir dünyayı anlayabilme olanağına sahip olacağını Haller şu şekilde aktarır:

“Es mochte sein, daß sie mein geistiges Leben vielleicht nicht ganz verstanden hätte; in meine Beziehungen zur Musik, zu Goethe, zu Novalis oder Baudelaire vermöchte sie mir möglicherweise nicht zu folgen – aber auch dies war sehr fraglich, wahrscheinlich würde auch dies ihr keine Mühe machen. Und wenn auch – was war denn von meinem “geistigen Leben” noch übrig? Lag das nicht alles in Scherben und hatte seinen Sinn verloren? Aber meine anderen, meine persönlichsten Probleme und Anliegen, die würde sie alle verstehen, daran zweifelte ich nicht”(Hesse, 1974c: 147).

Son derece basit bir kız olan Hermine'nin düşünsel yaşamı tanımıyor oluşu, modern dünya için Goethe, Mozart ve Romantiklerin geleneksel ve anakronist bir ideal oluşturduğundan (Kreuzweiser, 2000: 226) haberdar olmayışı, onun söz konusu duruma yabancılığını sürekli kılmaz, nitekim ilgilendiği takdirde bunun, üstesinden gelemeyeceği bir uğraşı olmaması, Haller'in hayatını üzerinde inşa ettiği değerlerin

ayırt ediciliğini ortadan kaldırır. Yani Haller'in kendini hayata yabancılaştırma pahasına elde etmek için didindiği üstün değerler, fahişelikle geçimini sürdüren biri tarafından da pekâlâ üstesinden gelinebilecek uğraşı durumuna düşer. Bu bağlamda yaşam ve doğanın temsilcisi durumundaki Hermine'nin gücü, aklın sözcüsü Haller'e üstün gelmiştir. Hermine'nin sıradan insanların düşünce tarzının aksi yönde mutluluğun ve hüznün günlük yaşamın akışında meydana gelen olaylara bağımlı olmaktan ziyade hayatın özünde saklı olduğuna yönelik sözleri, onun ruhsal yönünün kendi yaşam tarzının işaret ettiği yönde olmadığına ve daha önceki kadın kahramanlarda rastladığımız ortak özellik olan kahramana ruhsal açıdan denk olma durumuna işaret etmesi bakımından önemlidir:

“... wenn ein Mensch sehr traurig ist, nicht weil er Zahnweh hat oder Geld verloren, sondern weil er einmal für eine Stunde spürt, wie alles ist, das ganze Leben, und er ist dann richtig traurig, dann sieht er immer ein wenig einem Tier ähnlich – er sieht dann traurig aus aber richtiger und schöner als sonst”(Hesse, 1974c: 148).

Haller'in Hermine'ye, *“ne tuhaf bir kızsın! Her konuda beni anlıyorsun, benden ileridesin”*(Hesse, 2010b: 120) demesi de yine yukarıda bulunduğumuz iddiayı destekler, nitekim anlayış sahibi olan, aklın yönettiği Haller'in aksine burada Hermine'dir ve bu yüzden de ondan ileride görülür.

Hermine'nin Haller ile olan yakınlığı ve ona benzerliği, daha önce sözünü ettiğimiz kadın karakterler olan Elisabeth, Gertrud ve onlara benzeyen kadınlardan farklıdır. Bu doğrultuda başı çeken Elisabeth, Gertrud ve Marion gibi kadınların başkahramana olan yakınlıkları, yaşam şekilleri ve ilgi alanlarını da kapsamaktaydı, sanatçı olan kahramanın sanatından anlayacak donanımda, çoğu zaman aynı uğraşılara sahip kimselerdi. Ruhsal yakınlıkları da söz konusu bu dış etkenler doğrultusunda gelişmişti. Ancak şimdi Hermine'de durum alışılagentelden farklıdır. Haller ile görünürde hiçbir ortak noktaya sahip olmayan Hermine, toplumun aşağıladığı ve insan sınıfına dâhil görmeyeceği bir gruba mensuptur. Hayatlarını bedensel hazların akışına temsil eden, her türlü kötü alışkanlıklara müptela olacak kimselerin arasında yaşayan Hermine'nin, Haller gibi entelektüel ve hayatını kitapların arasında geçiren, insanlardan kendini soyutlayan biriyle arkadaşlık kurabilmesi, aralarındaki bağın somut nedenlerden sıyrılmışlığına ve bu bağın tamamen ruhsal boyutlu olduğuna tanıklık eder.

Hermine'nin Haller'e olan akrabalığının ruhsal ağırlıklı oluşu, onun şu sözleri ile de desteklenir.

“Weil ich bin wie du. Weil ich gerade so allein bin wie du und das Leben und die Menschen und mich selber gerade so wenig lieben und ernst nehmen kann wie du... Du wunderst dich, daß ich nicht glücklich bin, weil ich doch tanzen kann und mich an der Oberfläche des Lebens so gut auskenne. Und ich, Freund, wundere mich, daß du vom Leben so enttäuscht bist, da du doch gerade in den schönsten und tiefsten Dingen heimisch bist, im Geist, in der Kunst, im Denken! Darum haben wir einander angezogen, darum sind wir Geschwister. Ich werde dich lehren, zu tanzen und zu spielen und zu lächeln, und doch nicht zufrieden zu sein. Weißt du, daß wir beide Kinder des Teufels sind”(Hesse, 1974c: 162-163).

Haller ve Hermine'yi birbirine bağlayan sebepler Hermine tarafından daha iyi bilinmektedir. Haller'in farkında olduğu ancak Hermine kadar bilincinde olmadığı Hermine'nin öne sürdüğü gerekçeler, ona yaşama devam etme gücü sağlamış ve biranda vazgeçilmez hale gelmiştir. Yani Hermine'nin sözle ifade ettikleri Haller tarafından bilincinde olmadan uygulamaya konulmuştur adeta. Hermine'nin saptadığı bağlantı, farkında olunmakla kalmaz, bu durum somut bir iyileşme yolunda eyleme geçirilerek ruhsal bütünlüğe ulaşmak amaçlanır:

“Bei dir zum Beispiel ist das Geistige sehr hoch ausgebildet, und dafür du in allerlei kleinen Lebenskünsten sehr zurückgeblieben. Der Denker Harry ist hundert Jahre alt, aber der Tänzer Harry ist kaum erst einen halben Tag alt. Den wollen wir jetzt weiterbringen und alle seine kleinen Brüderlein, die ebenso klein und dumm und unerwachsen sind wie er”(Hesse, 1974c: 164).

Hermine bu sözleriyle eser boyunca Hesse'nin amaçladığı hedefi özetlemiş olur. Ruhsal bütünlüğü sağlamak için ihmal edilen ve bastırılan güçlerin yeniden hayat bulmasını sağlama, onları saklanmış oldukları yerden alıp gün yüzüne çıkarmak söz konusu hedefe ulaşmada önemli aşamalardır.

Dans etmeyi öğrendikten sonra Hermine, Haller'in gelişiminde bir kadına duyulacak sevgiyi bundan sonraki aşamada zorunlu görür. Nitekim Haller'e gerekli olan, bedensel duygulara uymak, biraz da onların isteklerine kulak vermektir.

“Ideal und tragisch lieben, o Freund, das kannst du gewiß vortrefflich, ich zweifle nicht daran, alle Achtung davor! Du wirst nun lernen, auch ein wenig gewöhnlich und menschlich zu lieben... Ich habe dich überhaupt im Verdacht, daß du die Liebe furchtbar ernst nimmst. Das magst du tun, du magst auf deine ideale Art lieben, soviel du willst, es ist deine Sache, ich habe dafür nicht sorgen. Wofür ich aber zu sorgen habe, das ist, daß du die kleinen, leichten Künste und Spiele im Leben etwas besser erlernst, auf diesem Gebiet bin ich deine Lehrerin und werde dir eine bessere Lehrerin sein, als deine ideale Geliebte es war, darauf verlasse dich”(Hesse, 1974c: 164-165).

Hermine'nin yardımıyla yabancı kaldığı farklı yönlerini keşfeden Harry aynı zamanda daha önce aklından geçirmediği *“...özeleştirinin eline adım adım teslim”*(Hesse, 2010b: 124) olduğunu ifade eder. Hermine bu bağlamda onun yanlış giden şeylerin farkına varmasını sağlar, yani eski yaşamının kutsal değerlerle çevrili olmasına rağmen bunların aslında içi boşaltılmış ve samimiyetten yoksun olduklarını gösterir:

“Mit der fortschreitenden Zerstörung dessen, was ich früher meine Persönlichkeit genannt hatte, begann ich auch zu verstehen, warum ich trotz aller Verzweiflung den Tod so entsetzlich hatte fürchten müssen, und begann zum merken, daß auch diese scheußliche und schmählische Todesfurcht ein Stück meiner alten, bürgerlichen, verlogenen Existenz war. Dieser bisherige Herr Haller, der begabte Autor, der Kenner Mozarts und Goethes, der Verfasser lesenswerter Betrachtungen über die Metaphysik der Kunst, über Genie und Tragik, über Menschlichkeit, der melancholische Einsiedler in seiner mit Büchern überfüllten Klausur, wurde Zug für Zug der Selbstkritik ausgeliefert und bewährte sich nirgends. Dieser begabte und interessante Herr Haller hatte zwar Vernunft und Menschlichkeit gepredigt und gegen die Roheit des Krieges protestiert, er hatte sich aber während des Krieges nicht an die Wand stellen und erschießen lassen, wie es die eigentliche Konsequenz seines Denkens gewesen wäre, sondern hatte irgendeine Anpassung gefunden, eine äußerst anständige und edle natürlich, aber doch eben einen Kompromiß. Er war ferner ein Gegner der Macht und Ausbeutung, aber er hatte auf der Bank mehrere Wertpapiere von industriellen Unternehmungen liegen, deren Zinsen er ohne alle Gewissenbisse verzehrte. Und so stand es mit allem. Harry Haller hatte sich zwar

wundervoll als Idealist und Weltverächter, als wehmütiger Einsiedler und als grollender Prophet verkleidet, im Grunde aber war er ein Bourgeois, fand ein Leben wie das Hermine's verwerflich, ärgerte sich über die ebendort vergeudeten Taler, hatte ein schlechtes Gewissen und sehnte sich keineswegs nach seiner Befreiung und Vollendung, sondern sehnte sich im Gegenteil heftig zurück in die bequemen Zeiten, als seine geistigen Spielereien ihm noch Spaß gemacht und Ruhm eingebracht hatten”(Hesse, 1974c: 167-168).

Hermine Haller’e sürdüğü yaşamın ve sahip olduğu ideallerin göstermelik bir değere sahip olduğunu, gerçekte onun da menfaatini düşünen ve menfaatleri doğrultusunda hareket eden, hatta kendisine ölçü tayin ettiği kutsal değerlerinin ona bu yönde hizmet ettiğini göstererek adeta Haller’in gözlerini açmış ve onu kendine getirmiştir. Bu bağlamda günah ve sakıncalı, insanı aşağılara iten şeylerin insanın doğasında var olduğu, bunların inkârının insana ancak zarar vereceği gerçeği vurgulanmış olur.

Haller yaşamı boyunca içinde bulunduğu çelişkileri ona gösteren bu yeni yaşama, edindiği yeni anlayışını borçlu olduğunu bilmesine ve bunun onun için önemli bir adım olmasına karşın zaman zaman Hermine’ye ve onun hayatına itiraz eder.

“... und hatte nicht nur gegen mich selbst, sondern auch gegen Hermine Groll und Bitterkeit empfunden. Mochte sie es gut und herzlich meinen, mochte sie ein wundervolles Wesen sein – sie hätte mich doch damals lieber zugrunde gehen lassen sollen, statt mich in diese wirre, fremde, flirrende Spielwelt hinein- und hinabzuziehen, wo ich doch immer ein Fremder bleiben würde und wo das Beste in mir verkam und Not litt”(Hesse, 1974c: 176).

Hermine’den uzaklaştığı takdirde ilk fırsatta eskiye dönmeye hazır olduğunu gördüğümüz ve yeni yaşama uyum sağlamada kimi zaman zorluk yaşayan Harry’yi Hermine hiçbir zaman kendi haline bırakmaz, ona bu fırsatı vermez. *“...ben kendisini her gün görmüyorsam da, o beni görüyor, bana yol gösteriyor, beni kollayıp gözetiyor, beni testten geçiriyor, kafamda kıyametler koparan başkaldırı ve kaçış düşüncelerini gülümseyerek yüzümden okuyordu”*(Hesse, 2010b: 124).

Haller daha önce sıklıkla ruhunun bölünmüş iki parçasından, insani yönünü oluşturan ve bozkırkurdu diye nitelediği hayvani özelliklerini barındıran iki yönlülüğünden ve bunlar

arasında meydana gelen srtmelerden duyduğu ıstırabı dile getirmişti. Buna göre ruhunun bu paralanmılığı kendini gösterdiği anlarda umarsız bir çıkmaza sürüklenmiş, öyle ki, onu ölümü isteme derecesine sürükleyen durumlarla yzlemiti. Haller kişiliğinin merkezine oturttuğu ben'inin aslında merkezi oluşturmadığı, tam tersi ben'inin ruhunu oluşturan parçalardan sadece biri olduğunu (Samuels: 1989: 191) ilerde anlayacaktır. Ancak imdi Haller, daha önce ruhsal bir hastalık olan bu durumla ba edecek gten yoksunken Hermine'nin benzer bir yaşantı karşısında onu hemen bu duygulardan sıyrarak güce sahip olması ve bu duruma gerekli olan çözümü iyi bilmesi, onun sıradan bir figür olmaktan te Haller'in sıkıntılarının niteliklerini bilen biri olduğunu gösterir. Yine bu durum, yani Hermine'nin Harry'e kendisinin basit yönüyle yzlemesini sağlayarak ona yeni bir pencere açması (Forderer, 1999: 204) onun Haller'in ruhsal bir yanını temsil ettiğinin de açık bir ifadesi olarak yorumlanabilir.

Hermine ve Haller'in karılaması ve aralarında kurulan dostluk, Hermine'nin mesleği olan fahieliği dolayısıyla olmaz, onların karılaması bunun çok ötesinde birbirine zıt iki yönü, prensibin bulumasıdır (Karstedt, 1983: 238). Haller ve Hermine'nin ilişkilerinin Hermine'nin başka erkeklerle olan ilişkisinden farklı bir boyutta olduğuna, Hermine'nin Haller'in ona hediye almasını istememesinden de anlaşılmaktadır. Nitekim Haller'in kibar davranışı karşısında memnuniyetini dile getiren Hermine, aynı zamanda şunları ifade eder: “....bana hediye almanı istemiyorum. Hayatımı erkeklerden kazanıyorsam da, senin onların arasında yer almanı istemem”(Hesse,2010b:102).

Hermine'nin Haller'le arkadaş ilişkisi çerçevesinde dostluğunu sürdürüyor oluuna bir başka örnek de onu dans salonunda kızlarla dans etmeye zorlaması ve ona sevgili edinmesi yolunda telkinde bulunmasıdır. Nitekim Haller'in cinsel beraberlik kurduğu sevgilisi Maria, Haller tarafından Hermine'nin ona yolladığı bir hediye olarak yorumlanır. Hermine'nin Maria'dan farklı bir konumu olduğu, kendisi ile aynı meslekten olmasına rağmen Haller için bambaka bir fonksiyona sahip olduğu, onun u sözlerinden de ayrıca anlaılmaktadır:

“Nein, das sind andere Sachen, die sie nicht verstehen würde. Maria ist wunderbar, du hast Glück gehabt, aber zwischen dir und mir gibt es Dinge, von denen sie keine Ahnung hat. Ich habe ihr viel über dich gesagt, natürlich, viel mehr, als dir damals lieb gewesen wäre- ich mußte sie doch

für dich verführen! Aber verstehen, Freund, so wie ich dich verstehe, wird Maria dich nie und keine andere.”(Hesse, 1974c: 188-189).

Hermine'nin kimsenin onu kendisi gibi tanıyamayacağını ifade etmesi, onun Maria ile arasındaki farka vurgu yapmasının yanı sıra ona eşdeğer biri olduğunu, ayrıca Haller'in aslında kendisinin başka kılığa girmiş bir yansıması olduğunu açık bir delildir. Hermine'nin kadın olmasına rağmen Maria ile sevgili olabilmesi de yine aynı yöne işaret etmektedir. Hermine'nin Haller'in aksine belli bir evi olmaması ve Haller'in onu hiçbir zaman ona ait bir mekânda ziyaret edememesi, Hermine'nin hayali varlığına işaret ediyor olabilmesi bakımından onun somut bir varlığa sahip olmadığına yönelik iddiayı destekler.

Hermine'nin Haller'in gelişim serüveninde amaçlanan hedefe ulaşmada başarıyı yakaladığı, Haller'in “*yıllardır kendimi hiç böyle rahat hissetmemiştim. Bunu sana borçluyum Hermine*”(Hesse, 2010b: 141) demesinden ve Maria'yı kendisine yollayanın Hermine olduğunu bilmesinden, “*...o da bana senin armağanın. Harika bir kız.*”(Hesse, 2010b: 141) anlaşılmaktadır. Haller her şeyin Hermine'de düğümlendiğinin farkındadır.

Hermine ve Haller'in aralarında herhangi bir aşk ilişkisinin söz konusu olmadığına değinmiştik. Bu durum, Hermine'nin daha önce kendisine emirler vereceği ve onun da bu emirleri severek yerine getireceğini öngördüğü Haller'i belli aşamalardan geçtikten sonra kendisine âşık edeceği zamana kadar geçerli olacaktır. Haller, bilinçdışının temsili olan, bir takım olay ve kişilerle süslenen büyülü tiyatrodan içeri adım atacağı zaman buna hazır hale gelir. “*Seni kendime âşık edeceğim,*”(Hesse, 2010b: 120) diyen Hermine'nin bu isteği, Haller'i ilişkisi bulunan diğer erkeklerle aynı kefeye koymaması durumuyla çelişkili bir anlam içermektedir. Ancak onun söz konusu Haller'i kendine âşık etmekteki maksadı görülenin aksine derin mana içermektedir. Bu aşamaya gelene kadar Haller ilk adımda ruhsal yansıması olan Hermine ile tanışmış, onun öğreticiliğine kendini bırakmış ve onun yönlendirmesiyle kendisine yabancı bir dünyadan içeri adım atmıştır. Bu, onun karakterinde varlığını yadsıdığı yönünün ortaya çıkarılmasını sağlayan, ruhsal gelişiminde vazgeçilmez aşamalar olarak değerlendirilebilir.

Hermine'nin Haller'in gelişimini sağlayan işlevi, animanın kahramanın üzerindeki etkisi Jolande Jacobi'nin bu doğrultudaki açıklaması ile desteklenir: Kendini tanıma, ilk

aşamada insanın iç dünyasında yer alan bir takım görüntüler ve güdülerin çeşitli projeksiyonlarla kendilerini göstermesi ile başlar. Bunlar cinsiyete dönük görüntüler olarak varlıklarını hissettirir ve genelde kendisine âşık olunan karşı cinsten bir kişi olarak ortaya çıkar. İkinci aşamada ise kişi söz konusu görüntülerin kendisinden kaynaklanan bir nesne olduğunun farkına varır. Bunlar kişiliğin kendi kendini tamamlama aşamalarıdır. Bu durum, yani kişinin cinsiyetinin karşıtı olan cinsten bir varlıkta kendini bulması, insanın bünyesinde her iki cinsiyete ait özellikleri barındırmasına dayanmaktadır (Jacobi, 1965: 57).

Hermine'nin Haller'in hayatında edinmiş olduğu yeri gösteriyor ki, o, Maria'dan farklı gelişmiş bir animadır, Hermine ve Haller arasındaki bağı Maria'nın anlayacak niteliklerden yoksun olması da söz konusu durumun bir sonucudur.

Entelektüel bir yapıya sahip Harry'nin neden fahişe bir kadın olan Hermine ile dostluk kuruyor oluşuna yönelik açıklama yapmakta ayrıca yarar görüyoruz. Nitekim normal şartlar altında Harry gibi birinin böyle bir konumda bulunan bir kıızı ciddiye alarak onun sözlerine harfiyen uymasının, onu kendine dost edinmesinin geçerliliğinin zayıf olacağına ve bunun temel sebebinin Hermine'nin Harry'nin ruhsal bütünlüğe giden yolda ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip olduğuna yönelik iddiada bulunmuştuk. Şimdi Hermine'nin neden bir başka meslek grubuna değil de özellikle toplumun küçümsediği, ahlaki dejenerasyonun en somut sonuçlarından biri olan fahişlikle geçimini sağlamasının sebepleri üzerinde duracak olursak, buna en tatmin edici açıklamanın yine Hermine'nin ağzından aktarıldığını görürüz. Nitekim yeni tanıştıklarında eskiden dindar biri olduğunu söylemiş olan Hermine, yüce duygular yüzünden uyumsuzluk yaşayan ve bu yüzden acı çeken Haller ile bu noktada birbirlerine benzediklerini şu sözlerle ifade eder:

“Gut. Und mir ist es ebenso gegangen, mein Freund! Ich war ein Mädchen von guten Gaben und dafür bestimmt, nach einem hohen Vorbild zu leben, hohe Forderungen an mich zu stellen, würdige Aufgaben zu erfüllen. Ich konnte ein großes Los auf mich nehmen, die Frau eines Königs sein, die Geliebte eines Revolutionärs, die Schwester eines Genies, die Mutter eines Märtyrers”(Hesse, 1974c: 193).

İçinde barındırdığı potansiyelin farkında olmasına rağmen Hermine, “...az buçuk beğeni sahibi kibar bir fahişe”(Hesse, 2010b: 144) olmayı başarmasını yaşamla düşlerinin arasındaki zıtlığa bağlar. Aynı şekilde ruhsal sefaleti yüzünden en son çareyi ölümden arayan Haller’in durumu onununkiye paralel gelişmiştir. Yaşamı bu noktada suçlu görür Hermine.

“Ich war eine Weile trostlos, und ich habe lange Zeit die Schuld an mir selbst gesucht. Das Leben, dachte ich, muß doch schließlich immer recht haben, und wenn das Leben meine schönen Träume verhöhte, so dachte ich, es werden eben meine Träume dumm gewesen sein und unrecht gehabt haben. Aber das half gar nichts. Und weil ich gute Augen und Ohren hatte und auch etwas neugierig war, sah ich mir das sogenannte Leben recht genau an, meine Bekannten und Nachbarn, fünfzig und mehr Menschen und Schicksale, und da sah ich, Harry: meine Träume hatten recht gehabt, tausendmal recht, ebenso wie deine. Das Leben aber, die Wirklichkeit, hatte unrecht”(Hesse, 1974c: 193-194).

Hermine aracılığıyla yaşamın ve toplumu yönlendiren kuralların ideallerle örtüşmediğini dile getiren Hesse, bu duyguları yaşayan Hermine’yi fahişe biri olarak oluşturarak söz konusu duruma isyanını dile getirmektedir. Yani aklın ve mantığın temsilcisi Harry’yi mutsuzluğun dibine indirmesi ve intihara sürüklemesi gibi Hermine de ahlaki değerlerini kaybeder. Yine bu durum Hermine tarafından şu şekilde aktarılır:

“Daß eine Frau von meiner Art keine andere Wahl fand, als an einer Schreibmaschine im Dienst eines Geldverdieners ärmlich und sinnlos zu altern, oder einen solchen Geldverdiener um seines Geldes willen zu heiraten, oder aber eine Art von Dirne zu werden, das war ebensowenig richtig, als daß ein Mensch wie du einsam, scheu und verzweifelt nach dem Rasiermesser greifen muß. Bei mir war das Elend vielleicht mehr materiell und moralisch, bei dir mehr geistig- der Weg war gleiche”(Hesse, 1974c: 194).

Harry ve Hermine’nin içinde bulundukları çıkmaz birbirlerine paralel gelişmiştir. Aynı ruhun iki farklı yönünü oluşturan Hermine ve Harry’nin çektiği sefalet de bu noktada eşit olmak durumundadır. Harry’nin çıkmazı, Hermine’nin fahişeliği yani onur ve ahlakını kaybetmiş olmasıyla daha iyi anlaşılacaktır. Bu durum bizi şöyle bir sonuca ulaştırır: Eğer Harry’nin içinde bulunduğu durum bu kadar kötü olmasaydı Hermine’nin

konumu da daha farklı olacaktı. Harry erkek karakteriyle aklın ve mantığın temsilcisi olduğundan sıkıntısı da bu cinstendir, doğa ve bedenın temsilcisi dışı varlık Hermine de kendi türünde yani ahlaki eksiklikle düşüşü ifade etmiştir. Maruz kaldıkları durumun faturasını dünyanın genel gidişatına, toplumun çarpık düzenine keser Hermine.

“Wer heute leben und seines Lebens froh werden will, der darf kein Mensch sein wie du und ich. Wer statt Gedudel Musik, statt Vergnügen Freude, statt Geld Seele, statt Betrieb echte Arbeit, statt Spielerei echte Leidenschaft verlangt, für den ist diese hübsche Welt hier keine Heimat”(Hesse, 1974c: 194).

Bu dünyada mutluluğu elde etmenin mümkünatının olmadığını yine Hermine aracılığıyla dile getiren Hesse, aradıkları saadetin bu dünyada ulaşabileceklerinin ötesinde niteliğe sahip olduğunu ve buna ancak sonusuzlukta erişebileceklerini ise şu şekilde anlatır:

“Aber das, was ich Ewigkeit nenne. Die Frommen nennen es Reich Gottes. Ich denke mir: wir Menschen alle, wir Anspruchsvolleren, wir mit der Sehnsucht, mit der Dimension zuviel, könnten gar nicht leben, wenn es nicht außer der Luft dieser Welt auch noch eine andre Luft zu atmen gäbe, wenn nicht außer der Zeit auch noch die Ewigkeit bestünde, und die ist das Reich des Echten... Dorthin gehören wir, dort ist unsre Heimat, dorthin strebt unser Herz, Steppenwolf, und darum sehnen wir uns nach dem Tod. Dort findest du deinen Goethe wieder und deinen Novalis und den Mozart, und ich meine Heiligen, den Christoffer, den Philipp von Neri und alle... Ach Harry, wir müssen durch so viel Dreck und Unsinn tapfen, um nach Hause zu kommen! Und wir haben niemand, der uns führt, unser einziger Führer ist das Heimweh”(Hesse, 1974c: 196-197).

Hermine'nin bu sözleri, kişinin gerçek varlığını yaşanan gerçekliğin ötesinde bulabileceğine işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir, nitekim Hesse, Hermine aracılığıyla kendi olmanın bu dünyada geçerli olduğunu, insanlık için faydalı, ortaya konan her düşünce, sanat ve teknoloji ürününde mümkün olabileceğini savunanların karşısında yer aldığını vurgulayarak, kendi olmanın ötede gerçekleşeceğini ifade eder (Yasa, 2002: 65).

“Bana öyle geldi ki, bütün bunlar Hermine’nin değil, benim kendi düşüncelerimdi”(Hesse, 2010b: 147) diyen Haller, Hermine’yle oluşturduğu bütüne yine işaret eder. Hermine ve Haller’in ruhsal ve toplumsal çöküşleri üzerinde durduktan sonra yine Hermine’nin Haller’in üzerindeki etkisi ve işlevine geri dönecek olursak; Hermine ile ilişkisi bedensel olmaktan öte ruhsal olan Haller, ona ulaşmak için ilkin Maria’yı vesile olarak kullanır, Maria rolünü tamamladıktan sonra ise Maria’nın bir basamağını oluşturduğu yolun zirvesi olan Hermine’ye Haller âşık olacaktır. Söz konusu âşık olmaktan kasıt Haller’in artık animası olan Hermine’yi tanıması ve bilincine aktarabilmesidir. Hermine ile birleşme anima yani varlığının bilmediği yönünü tanıma, onu kabullenme dolayısıyla ruhsal bütünlüğe erişme olduğundan bu anı Hesse, “Hochzeitstanz” şeklinde onore ederek anlatır. Hermine ile birleşmeyi ifade eden Hochzeitstanz Harry tarafından şu şekilde aktarılır:

“Alle Frauen dieser fiebernden Nacht, alle, mit denen ich getanzt, alle, die ich entzündet, alle, die mich entzündet hatten, alle, um die ich geworben, alle, an die ich mich verlangend geschmiegt, alle, denen ich mit Liebessehnsucht nachgeblickt hatte, waren zusammengeschmolzen und eine einzige geworden, die in meinen Armen blühte”(Hesse, 1974c: 220).

Hermine’yle birleşmeye bir başka örnek olan Harry’nin “*ruhum Hermine’nin gözlerinden bana bakıyordu adeta,*”(Hesse, 2010b: 166) şeklindeki ifadesidir. Hermine’nin Haller’in kendisine âşık olacağı yönündeki iddiasının gerçekleşmesi Haller tarafında şu şekilde aktarılır:

“Und ohne daß Hermine sich darum irgendwelche Mühe zu geben schien, wurde ich sehr bald in sie verliebt... Ohne sie nur berührt zu haben, unterlag ich ihrem Zauber, und dieser Zauber selbst blieb in ihrer Rolle, war ein hermaphroditischer”(Hesse, 1974c: 124).

Ludwig Völker’in Hermine’nin Harry’nin bilincine aktarılma durumuna yönelik düşüncelerini şu şekilde özetleyebiliriz: Harry’nin Hermine’de kendine ait özellikler bulmasının anlam taşıması, Harry’nin bunun farkında olmasına ve bu durumu kendi lehine kullanabildiği orana bağlıdır. Harry Hermine’nin görüntüsünde kendisini geliştirmesine yarayacak imkânları değerlendirdiği zaman onunla olan ilişkisi amacına ulaşacak ve artık Hermine’nin varlığına ihtiyaç duyulmayacaktır. Nitekim Hermine’nin

Harry'den kendisini öldürmesini istemesindeki maksat bu sonuca ulaşmakla ilintilidir (Völker, 1970: 59).

Hermine'nin Harry ile arkadaşlığının başında, ona vereceği emirler arasında kendisine âşık olmasından sonra kendisini öldürmesini istemesini doğal bir istek gibi kabullenmesini Haller şu şekilde aktarır:

“Daß aber der Gedanke, sich von mir töten zu lassen, Herminens eigenster Einfall und Wunsch und von mir nicht im mindesten beeinflusst sei, hatte ich als selbstverständlich angenommen. Aber warum hatte ich damals diesen so schrecklichen und so befremdlichen Gedanken nicht bloß angenommen und geglaubt, sondern sogar im voraus erraten? Vielleicht doch, weil es mein eigener war”(Hesse, 1974c: 273-274)?

Maria gibi görevi sonlanınca sahneden çekilen Hermine, Harry'nin onun benliğinin bir parçası olmasını, yadırgadığı yönlerinin temsilcisi olması durumunu kabullenmesiyle Harry tarafından öldürülür. Hermine ve sihirli tiyatro gibi söz konusu ölümün de sanal bir ürün olduğu ise hikâyenin sonunun işaret ettiği üzere açıktır. *“...gerçekleştirdiğim eylemin ne anlama geldiğini bilmiyordum, iyi ve doğru bir eylem miydi ya da tersi mi, onu bile bildiğim yoktu”*(Hesse, 2010b: 201) diyen Harry'nin hikâyeyi neden bu şekilde sonlandırdığı üzerinde çeşitli öngörüler mevcuttur. Haller'in gelişiminde ulaşılabilecek noktaya erişildiğinin bir göstergesi olarak ele alınan Hermine'nin ölümü, Harry'nin ona gereksiniminin sonlanmasıyla bağdaştırılır, nitekim Hermine'nin yok olması Demian'ın ölümüne benzetilir.

Joseph Mileck bu doğrultuda Hermine'nin başta görünmesi, varlığının tasdiki ve ardından ölerken sahneden çekilişini Demian'ın Sinclair'in hayatından çıkışına benzetir. Nitekim her ikisi de kahramanın hayatında edindikleri görevi tamamlayarak ortadan kaybolurlar. Çünkü kahraman kişiliğinin parçası olan kendinden farklı hatta karşı cinsten olan bir görüntüyü kabul ederek benimsemiş böylece onun korku ve endişe kaynağı olma durumu sona ermiştir (Mileck, 1979: 189).

Frank D. Hirschbach da Mileck'le aynı doğrultuda Hermine'nin ölümünü olumlu yorumlayanlardandır. Ona göre de Hermine'nin bundan sonra Haller'in hayatında varlığının devamı gerekli görülmez, nitekim işlediği cinayet sonucu Haller'in yaşamaya

mahkûm edilmesi, söz konusu ölümün gerçek bir suç olmadığına işaret etmektedir (Hirschbach, 1959: 166).

Hermine'nin ölümünü Mileck ve Hirschbach'ın aksine Hans Jürg Lüthi ve Theodore Ziolkowski olumsuz değerlendirmektedir. Hans Jürg Lüthi Harry'nin bu eylemini kişiliğin sakatlanması olarak değerlendirdir (1970: 86).

Lüthi'yle aynı şekilde Harry'nin Hermine'yi öldürmesini bir yetersizliğin sonucu görerek olumsuz yorumlayan Theodore Ziolkowski, Haller'in Hermine'yi öldürmesini ruhsal olgunluğa erişememesine dayandırır. Nitekim ilk karşılaştığı anda Harry'nin Pablo için;

“Zu meiner eigenen Verwunderung empfand ich gegen diesen harmlosen, hübschen Musikanten etwas wie Eifersucht, nicht Liebesseifersucht, denn von Liebe war ja zwischen mir und Hermine gar nicht die Rede, aber eine mehr geistige Freundschaftseifersucht, denn er schien mir des Interesses und der auffallenden Auszeichnung, ja Verehrung, die sie für ihn zeigte, nicht so recht würdig zu sein”(Hesse, 1974c: 157).

İfade ettiği bu sözler onun için hissettiği kıskançlığı açıkça belli etmektedir. Daha ilk tanışmada böylesi bir duyguya kapılan Harry'nin Hermine'yi Pablo ile oluşturduğu ruhsal bütünlüğün cinsel beraberlikle ifade edildiği büyümlü tiyatrodan öldürmesi, bütünüyle sanal bir dünyadan oluşan ve bilinçdışının ifadesi olan tiyatronun kurallarına ters düşmüştür. Yani Harry bu bağlamda burjuva kimliğinden sıyrılamamış, Hermine'yle oluşturduğu bütünlük nihayete erememiştir. Bu doğrultuda Ziolkowski Harry'nin Hermine'yi öldürmesinin sebebini burjuva kimliğinden sıyrılamamasına ve sihirli tiyatronun ruhuna aykırı bir davranış olan kıskançlığa kapılarak kendi kendini tamamlamasına, kendini gerçekleştirmeine zarar verdiğini düşünür (1979: 373).

Ziolkowski'nin yorumunu destekleyen Karstedt'e göre de Harry Hermine'ye yani kendi bilincinin farklı bir tarafına ulaşmada başarısız olmuştur (1983: 249). Hesse'nin “Hochzeitstanz” diye adlandırdığı söz konusu animanın bilince aktarılma durumu dolayısıyla olumsuz bir akıbetle maruz kalır. Yeterli olgunluğa erişememiş olan Harry'nin başarılı devam eden serüveni son anda içinde barınmayı sürdüren burjuva karakterinin kendini göstermesiyle başarısızlığa uğramıştır. Bu bağlamda öteden beri Haller'in ruhsal bütünlüğün ifadesi olan müzisyen Pablo'ya olumlu duygular

beslemiyor oluşu, ondan hoşlanmaması ve zaman zaman onu küçümseme eğilimi içinde görülmesi, Haller'in söz konusu akıbetini haber verir niteliktedir. Aynı durum Hermine tarafından da öldürüleceğine işaret etmesi dolayısıyla bilinmekteydi.

Hesse'nin 1927'de yayınlanmış romanı *Bozkırkurdu*, onun maddi manevi sıkıntılar içinde olduğu bir dönemi yansıtır. Bu dönemde tıpkı Harry gibi Hesse de dans etmeyi öğrenmiş ve Mart 1926'da maskeli baloya katılmıştır. Hermine'nin esin kaynağı olabileceği ihtimali yüksek olan ve bir süre mektuplaşmaya devam ettiği Julia Laubi - Honegger onun o zamanki dans partneridir (Michels, 1972: 77). Hesse, kendi yaşantılarını neredeyse birebir yansıttığı Haller'in kendini bulma yolundaki serüveninin nihayete ermesine engel olur. Haller'in Hermine'yle ruhsal bütünlüğe giden yolu öğrenmiş olması, tam da buna ulaşacakken eğitemediği kişiliğinin söz konusu ereğine ulaşmasında ayak bağı olmayı sürdürmesi, Hesse'nin ruhsal dinginliği henüz elde edemediğine işaret etmektedir.

3.2.1.3. Lydia (*Narziss und Goldmund*)

Kahramana sanatçı kişiliğini fark ettirme, bunu ortaya çıkarma işlevinin en bariz şekilde görüldüğü Lydia, Goldmund'un göçebeliği sırasında konakladığı şatonun sahibi şövalyenin on sekiz yaşlarındaki büyük kızıdır. Annesi yıllar önce ölmüş olan Lydia şatoda babası ve kızkardeşi ayrıca hizmetlerinde bulunan insanlarla yaşamaktadır.

Kadınlarla geçici ilişkiler kurmada oldukça başarılı olan ve her gittiği yerde kendine âşık edeceği bir kadına rastlayan Goldmund için anlamı diğerlerinden oldukça farklı olacak olan Lydia, bir süre Goldmund'a karşı savunmada durmuşsa da bu durum uzun sürmemiş ve onun etkisi altına girmekten kendini alamamıştır. Ancak Lydia'nın Goldmund'a duyduğu yakınlık, o güne kadar Goldmund'un karşılaştığı kadınlarınkinden farklıdır. Bedensel birlikteliğe izin vermeyen Lydia, Goldmund'u diğerlerinden farklı olarak büyülemeyi başarmıştır. "*Ama seni seviyorum, ne yapayım; sevgide de utanmanın yeri yoktur. Darılma lütfen*"(Hesse, 2009b: 115) diyen Goldmund'un Lydia'ya duyduğu yakınlık ruhsaldır.

Lydia'nın Goldmund'a olan duygularının açık bir ifadesi sayılacak olan onu başka kadınlardan kıskanıyor oluşu, yine daha önceki kadınlarda rastlanmayan bir durum

olarak karşımıza çıkar. Nitekim daha önce bahsi geçen Goldmund'un hiçbir sevgilisi onu başkalarından kıskanacak ölçüde benimsememiştir.

“Ach, daß du so schlecht bist! ... Du bist ein Frauenverführer, Goldmund. Laß mich vergessen, was du mir da vorher gesagt hast, es waren unverschämte Worte, es ziemt sich nicht für dich, so mit mir zu reden. Wie kannst du glauben, ich hätte dich lieb? Laß uns das vergessen! Aber wie soll ich vergessen, was ich gestern abend habe sehen müsse.? ... Es war gräßlich und schamlos, wie du da vor meinen Augen dieser Frau schön getan hast! Hast du denn keine Scham? ... Vor mir, vor meinen Augen! Und jetzt kommst du, wo sie fort ist, und stellst mir nach! Du weißt wirklich nicht, was Scham ist” (Hesse, 2007b: 107).

Lydia'nın göçebe ve çapkın biri olan Goldmund'un adeta alışkanlık haline getirdiği beğendiği kadınlara kur yapmasını hoş karşılamayarak yadırgaması ve kendisinin sahip olduğu asaletin ölçülerine göre Goldmund'un davranışlarını değerlendiriyor oluşu, onu benimsediğinin ilk işareti olarak kabul edilebilir. Goldmund'a ilgisi olmasaydı onun davranışını göçebeliğne ve ahlaktan yoksunluğuna verecek ve üzerinde durmayacaktı. Ancak o bundan son derece rahatsız olmuş ve söz konusu basitliğin öncelikle kendi gözlerinin önünde gerçekleştiğinden huzursuz olduğunu belirterek aslında kıskançlık duygularının harekete geçtiğini ifade etmiştir. İçinde varlığını fark ettiği duyguları bastırma yolunu deneyen Lydia, ilk olarak Goldmund'dan uzak durmaya çalışır ve ilgisini gizlemek için tersi yönde davranır.

“Die Ältere, Lydia, fand gegen ihn einen besonderen Ton, indem sie ihn halb ehrfürchtig, halb spöttisch wie ein wundertier von einem Gelehrten behandelte, ihm viele neugierige Fragen stellte, sich nach dem Leben im kloster erkundigte, aber stets wieder etwas Spöttisches und damenhaft Überlegenes gegen ihn herauskehrte”(Hesse, 2007b: 103).

Ondan kendini çekme konusunda başarılı olamayacak olan Lydia, Goldmund'un aşkına cevap vereceği ilk kadındır. Goldmund ile Lydia arasındaki bağ ruhsal gelişir ve Goldmund'un onun sevgisinden ötürü duyduğu mutluluk Lydia'nın onun için ifade ettiği anlamı açıklar: *“Goldmund'un yüreği mutlulukla dolup taşıyordu. Ne güzel bir kızdı şu Lydia, ne çaocuksu, saf ve narin! Henüz kendisini öpmüş bile değilken, adeta*

onun tarafından armağanlara boğulmuş, tüm istekleri yerine getirilmiş gibi bir duygu yaşıyordu içinde”(Hesse, 2009b: 116).

Lydia’nın Goldmund için haz kaynağı olmaktan çok öte bir değere sahip olduğunu ve söz konusu durumun Lydia için de aynı geliştiğini yine onunla ilgili vurgulanan cümleler işaret eder: “*Goldmund, ilk kez bir kadın tarafından yalnız isteniyor değil, aynı zamanda seviliyor hissediyordu kendini*”(Hesse, 2009b: 120).

Kahranama ilham verici özelliği ve onun içinde saklı kalan potansiyeli harekete geçirme yönü ile daha önce sözünü ettiğimiz idealize edilen kadınlarla ortak paydaya sahip ve Goldmund’un kendisine hanımefendi biri olarak davrandığı Lydia’nın fiziksel güzelliği, bedenindeki uzuvların birbirleri ile sağladıkları uyum ve bu uyumun davranışlarına aksetmesi, Goldmund’un Lydia’ya âşık olmasında temel sebep olarak değerlendirilebilir.

“Mit geschlossenen Augen lag sein Gesicht auf ihrem Knie, langsam nahm es dessen edle, lange Form in sich auf Goldmund dachte mit Freude und Rührung, wie sehr dies Knie in seiner vornehmen und jugendlichen Form ihren langen, schönen, straff gewölbten Fingernägeln entspreche. Dankbar schmiegte er sich an das Knie, ließ Wange und Mund mit ihm sprechen”(Hesse, 2007b: 108).

Lydia’nın Goldmund’un ruhunun bir parçası, onun ruhsal gelişim yönünde ihtiyaç duyacağı bir kimlik taşıyor oluşu, Lydia’nın beden yapısının Goldmund’a hiç yabancı gelmemesi ve ruhsal uyumun somut ifadeye büründüğü uzuvlarındaki uyumla ifade edilir. Goldmund’un onun bedenine kendini hiç yabancı hissetmemesi ve onun elini kendi eli gibi tanıyabilmesi, Lydia’nın Goldmund’un ruhunda barınan bir yönünü ortaya çıkarma işlevine ayrıca işaret etmektedir.

“Ihre Hand hatte er oft schon genau betrachtet und bewundert, er kannte sie beinah wie seine eigene, die langen schlanken Finger mit den langen, schön gewölbten, rösigen hügelnden Fingernägeln. Nun sprachen die langen zarten Finger schüchtern mit seinen Lokken. Ihre Sprache war kindlich und bange, aber sie war Liebe. Dankbar schmiegte er seinen Kopf in ihre Hand, fühlte mit dem Nacken, mit den Wangen ihre Handfläche”(Hesse, 2007b: 108).

Goldmund bu durumu Lydia'nın kendisyle de paylaşır:

“Hast du darin einmal deine Stirn gesehen, Lydia? Und dann die Schultern, und dann die Fingernägel, und dann die Knie? Und hast du gesehen, wie das alles einander gleicht und sich aufeinander reimt, wie das alles die gleiche Form hat, eine lange, gestreckte, feste und sehr schlanke Form? Hast du gesehen”(Hesse, 2007b: 110).

Goldmund'un daha önce böyle özelliklere sahip olduğundan habersiz Lydia'ya bedeni hakkında söyledikleri bir bakıma Goldmund ve Lydia'nın birbirlerine bilmedikleri yönlerini tanıtmaları demek olur. Sanatçı kişiliğini Lydia'nın uyum içindeki bedeni ve ruhundan esinlerken ortaya çıkaracak olan Goldmund'un bu gelişimine paralel olarak Lydia da Goldmund'dan sevginin bedensel haz taşıyan yanını hissedecektir. Nitekim Goldmund'un kendisinin güzelliğine yönelik ettiği sözler Lydia'yı Goldmund'a yaklaştırır ve Lydia ilk kez bir erkeği öpmüş olur.

Ata binebilen (Hesse, 2009b: 112) bir kız olmasıyla eril bir niteliğe sahip Lydia, sarışınlığıyla (Hesse, 2009b: 119) da Hesse'nin idealize ettiği kadınların çoğunlukla sahip olduğu bir özellikte olmasıyla dikkat çekicidir.

Goldmund'un etkisi altında kaldığı ve kendisine denk bir kadın karakteri çizen Lydia'ya duyduğu ruhsal yakınlık onun cinsel cazibesini bastıracak ölçüde kuvvetlidir.

“Und jetzt hatte Lydia diese Macht über ihn gewonnen! Jetzt liebte er sie so sehr, daß er sogar auf ihren völligen Besitz aus Liebe verzichtete. Ihre Seele war ihm bekannt und lieb geworden, in ihrer Kindlichkeit, Zärtlichkeit und ihrer Hinneigung zur Traurigkeit schien sie seiner eigenen ähnlich; oft war er tief erstaunt und entzückt darüber, wie sehr diese Seele ihrem Leibe entsprach; sie konnte etwas tun, etwas sagen, einen Wunsch oder ein Urteil äußern, und ihr Wort und die Haltung ihrer Seele war vollkommen nach derselben Form geprägt wie der Schnitt ihrer Augen und die Bildung ihrer Finger”(Hesse, 2007b: 116).s

Bu bakımdan ruhunda özlemini çektiği potansiyelin uyanmasına vesile olacak Lydia'nın Goldmund için ifade ettiği anlam diğerlerinin aksine oldukça derindir. Bu, Goldmund'un gelişim serüveninde gelinecek dönüm noktasının başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Nitekim Goldmund daha önce manastırda aklın ve mantığın ölçülerine göre ideallerini tanzim etmiş, ancak dostu Narziß tarafından duyusal dünyaya

ait biri olduğu telkinine uyarak arayışını bu yönde sürdürmeye karar vermişti. Bu doğrultuda da ilkin ona duyuşal dünyanın kapısını açacak olan onlarca kadınla karşılaşmış ve hepsi de ona aynı yönden yaklaşmıştı. Lydia, bu bağlamda onda oluşan kadın imajını değıştirecek ilk kadın olarak karşımıza çıkar. Çünkü Lydia ile Goldmund görecektir ki, kadın onun için sadece bedensel bir haz kaynağı değıl, içinde barınan ruhsal potansiyelin ortaya çıkmasını sağlayacak vazgeçilmez ilham kaynağı bir varlıktır. Bu doğrultuda Goldmund'un sanatçı kişiliğinin ortaya çıkmasında ilk basamak olarak değılendireceğimiz Lydia'nın işlevi, Goldmund'un aşama kaydettiğı gelişim serüveninde yadıınamaz bir öneme sahiptir.

“Diese Augenblicke, in denen er die Grundformen und Gesetze zu sehen glaubte, nach denen ihr Wesen, Seele wie Leib, gestaltet war, hatten in Goldmund öfters die Lust erweckt, etwas von dieser Gestalt festzuhalten und nachzubilden, und er hatte auf einigen Blättern, die er sehr geheimhielt, Versuche gemacht, mit Federstrichen den Umriß ihres Kopfes, die Linie ihrer Brauen, ihre Hand, ihr Knie aus dem Gedächtnis zu zeichnen... Leidenzug auf Lydias jungem Gesicht..., dessen Linien mit Feder nachzuzeichnen ihm so schön und wichtig schien”(Hesse, 2007b: 117-118).

Lydia'nın Goldmund'da meydana getirdiğı değışim onun sanatsal etkinliklere ilgi duymasından başka ruhsal yönde de kendini gösterir:

“... er fühlte: in diesen wenigen Wochen war er selbst anders und sehr viel älter geworden, nicht klüger und dennoch erfahrener, nicht glücklicher und doch viel reifer und reicher in der Seele. Er war kein Knabe mehr”(Hesse, 2007b: 118).

Kendisini çokluktan çıkarmayı başaran Lydia ile anlaşılıyor ki, Goldmund çıktığı bu serüvende başarısız değıildir. Manastırdan kopup atıldığı maceralar onu önce kadının bedensel sevgisiyle tanıştırmış, zamanı gelince de onu Lydia aracılığıyla kadının ruhsal yakınlığıyla yani kendi içindeki sanatsal yönüyle karşılaştırmıştır. Bu bağlamda Lydia'da daha önce Hermine'de sözü geçen beden ve ruhun uyumu ayrıntılı irdelenmiş ve Lydia'nın şahsında kadının anima karakteri oluşturması, kahramanın sanatçı kimliğinin uyanmasını sağlama durumuyla pekiştirilmiştir. Nitekim Goldmund ilerleyen yıllarda heykeltıraşlıkla uğraştığı zamanlarda Lydia'yı anlattığı heykelinde yakalayacağı

başarı, dostu Narziß tarafından fark edilecek öyle ki, heykelde yansıttıkları Lydia'nın gerçekte yaşattıklarına ışık tutacaktır:

“Aber er fühlte alles, er sah, daß diese Mädchengestalt lange in seines Freundes Herzen gelebt habe. Vielleicht hatte er sie verführt, vielleicht sie betrogen und verlassen. In seiner Seele aber hatte er sie mitgenommen und bewahrt, treuer als der beste Gatte, und schließlich hatte er, vielleicht nach vielen Jahren, in denen er sie nie mehr gesehen, diese schöne rührende Mädchenfigur gemacht und in ihr Gesicht, ihre Haltung, ihre Hände alle Zärtlichkeit, Bewunderung und Sehnsucht eines Liebenden beschlossen”(Hesse, 2007b: 294).

Goldmund'un Lydia'ya duyduğu sevginin acı ve ıstırap verici nitelikte olmasından ötürü kıvanç duyuyor oluşu ve elde edemediği Lydia'ya derin bir sevgi besliyor oluşu, Lydia'nın onun hayatında edindiği yere yine işaret etmektedir. Nitekim daha önce idealize edilen kadınlarda rastladığımız kahramanın ulaşılmaza duyduğu özlem ve bu özlemi kutsayışı Goldmund'un Lydia'ya olan sevgisinde de göze çarpmaktadır. Çekiciliği bu bağlamda belki de ulaşılmazlığı ile doğru orantılı olan Lydia için çekilecek sıkıntılar Goldmund tarafından hoşnutlukla karşılanır:

“Es war dumm und schwierig, es war kompliziert und anstrengend, auf eine solche Art zu lieben, aber es war wunderbar. Wunderbar war die dunkelschöne Traurigkeit dieser Liebe, ihre Narrheit und Hoffnungslosigkeit; schön waren diese gedankenvollen Nächte ohne Schlaf; schön und köstlich war dies alles wie der Leidenszug auf Lydias Lippen, wie der verlorene, ergebene Klang ihrer Stimme, wenn sie von ihrer Liebe und Sorge sprach”(Hesse, 2007b: 118).

Goldmund'un daha önce de belirttiğimiz üzere diğer kadınların aksine kazanmak için çaba sarf ettiği ve sevdiği ilk kadın olan Lydia'yı böylesi çekici kılan sebepler Karstedt'e göre onun annesiz olarak babası ile yaşaması, toplum kurallarını çiğnememesi, gururlu ve örf âdete bağlı kalması, erkeklerin arasında yaşaması dolayısıyla ataerkil düzene uygun bir kadın olmasıdır (1983: 255).

Karstedt'in iddiası ışığında ataerkil düzenin öngördüğü kadının sahip olması gereken en önemli özellikler olan sadaket ve fedakârlığın Lydia'ya yabancı nitelikler olmadığını görüyoruz. Nitekim güçlü bir sevgiyle bağlandığı Goldmund'a *“peki, sonu nasıl olacak*

bunun”(Hesse, 2009b: 116) şeklinde aralarındaki beraberliğin bir geleceği olup olmamasını sorması, onun geçici hevesle Goldmund’a yaklaşmadığını göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca yine Lydia’nın;

*“Man darf nur seine Braut küssen, Goldmund. Hast du daran nie gedacht?
... Und weil du nicht mein Mann werden und immer bei mir bleiben
kannst, darum war es sehr unrecht von dir, mir von Liebe zu
sprechen”(Hesse, 2007b: 110).*

Sözlerini ifade etmesi de Lydia’nın kadın erkek beraberliğini ancak meşru kurallar içinde uygun bulduğuna işaret eder. Lydia ahlaka olan bağlılığının yanında sevgisinde samimi ve içtendir. Goldmund’a olan sevgisinde sadık olacağını onun şu sözlerinden anlıyoruz:

*“Aber wo ist denn meine Heimat? Wenn du fortgehst, dann habe ich wohl
noch einen Vater und eine Schwester und habe eine Kammer und ein
Fenster, wo ich sitzen und an dich denken kann; aber Heimat werde ich
keine mehr haben”(Hesse, 2007b: 113).*

Sadakatinin yanı sıra Lydia sevgisinde fedakârdır, sevgilisinden karşılık beklemez ve tek isteği kendi mutluluğundan ziyade sevgilisinin mutluluğudur. Elinde bulunanla yetinmesiyle de hiç şüphesiz Lydia ataerkil düzene göre oluşturulmuş bir karakter izlenimi vermektedir.

*“Du mußt nicht traurig sein, nicht meinetwegen, ich möchte dich nur
fröhlich machen und glücklich sehen. Verzeih, ich habe dich tarurig
gemacht, ich habe dich mit meiner Angst und Betrübniß angesteckt. Ich
träume nachts so merkwürdig: immer gehe ich da in einer Wüste, die ist
groß und so dunkel, wie ich nicht sagen kann, da gehe ich und gehe und
suche dich, aber du bist nicht da, und ich weiß, ich habe dich verloren und
werde immer, immer so gehen müssen, so allein. Dann, wenn ich erwache,
denke ich: o wie gut, o wie herrlich ist es, daß er noch da ist und ich ihn
sehen werde, vielleicht noch Wochen oder noch Tage, einerlei, aber er ist
noch da”(Hesse, 2007b: 119).*

Goldmund’un yanındaki varlığını böylesine önemseyen Lydia’nın gerektiği zaman ondan vazgeçecek ölçüde iradeli bir kız olması de yine onun idealize edilen kadın örneklerine benzediğini göstermektedir. Nitekim Goldmund’la olan ilişkisinin kardeşi

Julie tarafından deşifre olması ve Julie'nin durumu saklaması karşılığında Goldmund'u onunla paylaşma girişimi, Lydia'nın kıskançlık duygularını harekete geçirmiş ve sevgilisini kaybetme pahasına da olsa Goldmund'un şatodan uzaklaşması için bizzat eylemde bulunmuştur.

“... sobald sie auf der Treppe den Schritt ihres Vaters vernahm, ging sie und bat ihn um eine Unterredung. Ohne den Versuch zu machen, zwischen ihrer Sorge um Julies Mädchentugend und ihrer Eifersucht zu unterscheiden, war sie zum Entschluß gekommen, der Sache ein Ende zu machen”(Hesse, 2007b: 122-123).

Duygusal yönü güçlü olan Lydia'nın kardeşinin Goldmund'la ilişkisini öğrenmesinin ardından hem asıl suçlu kişi olan Goldmund'dan, hem de sevgilisine ortak olmayı isteyen Julie'den daha çok durumdan huzursuzluk duyması, onun duygularını yaşamadaki dürüstlüğünün ve samimiyetinin açık bir delili olarak algılanabilir.

“Erst nach Mitternacht entschlief Goldmund, erst gegen den Morgen Julie. Lydia lag wach und gepeinigt, bis überm Schnee der bleiche Tag heraufkam. Sie erhob sich sofort, zog sich an, kniete lang vor ihrem kleinen hölzernen Heiland und betete... Goldmund und Julie schiefen beide noch, als der Ritter schon alles wußte, was Lydia gut befunden hatte, ihm mitzuteilen.”(Hesse, 2007b: 122-123).

Lydia'nın Goldmund ve Julie'nin aksine acı çekmesi ve gece boyunca hiç uyumamış oluşu, onun durumu diğerlerinin aksine ne denli ciddiye aldığına belirtsidir. Ayrıca Lydia'nın kalkıp haçın önünde diz çöküp dua etme eylemi de gösteriyor ki, Lydia dindar bir kızdır ve teselliye Tanrı'da aramaktadır. Bu yönü de yine daha önce vurguladığımız üzere onun ataerkil düzene uygun bir profil oluşturduğna örnek teşkil eden bir başka özelliğidir.

“Lydia, Julie'nin aşk serüvenindeki rolünden babasına hiç söz etmemişti”(Hesse, 2009b: 130) sözleri Lydia'nın kardeşini ele verecek biri olmadığına, onun Julie'nin ayıbını onun gibi deşifre etmekle tehdit etmekten uzak durduğuna, bunun yerine sevgisini yaşamaktan vazgeçebilecek olgunlukta biri olduğuna işarettir. Nitekim Julie bunun tersi şekilde davranmış ve Goldmund'la ilişkisine kendisini de ortak etmemesi durumunda ablasını babasına şikâyet etmekle tehdit etmişti. Lydia'nın Goldmund'dan vazgeçerek onun gönderilmesine sebep olması, onun Goldmund'u kardeşiyle

paylaşamamasından ileri gelmiştir. Sevgisinin kaynağı nefsanî isteklere dayalı olmayan Lydia kardeşinin aksine Goldmund'u paylaşmaktansa kaybetmeyi yeğ tutarak kardeşinden farkını vurgulamış olur. Ayrıca Goldmund gittikten sonra bir ulakla ona ihtiyaç duyacağı bir takım hediyeler yollaması, Goldmund'a olan bağlılığının bir sonucudur.

3.2.1.4. Lisbeth (*Narzif und Goldmund*)

Lydia ile benzer doğrultuda oluşturulmuş bir karakter olan Lisbeth, Goldmund'un heykeltıraş sanatını öğrenmek üzere geldiği şehirde bulunan Niklaus ustanın tek evladır. Annesi olmayan ve babasıyla yaşamını sürdüren Lisbeth, bu bağlamda daha önce sözünü ettiğimiz ataerkil düzene ait kadınların başında gelir. Lydia ve Gertrud gibi babasının gölgesinden ayrılmayan Lisbeth'in bu bakımdan Gertrud'la benzerliği daha çoktur. Nitekim Gertrud da dul olan babasının üzerine titrediği tek çocuğuydu. Her ikisinin de mağrur oluşları dikkati çeken ilk özelliklerdendir. Goldmund'un Lisbeth ile ilgili ilk izlenimleri şu şekildedir:

“... ein sehr schönes blondes Mädchen... Das Mädchen gefiel ihm sehr, eine stattliche schöne Gestalt, beinahe so groß wie ihr Vater, aber sie saß züchtig und höchst unnahbar wie hinter Glas und richtete weder Wort noch Blick an den Fremden”(Hesse, 2007b: 152).

Lisbeth'in babası tarafından sevildiğine, korunup kollandığına, bu doğrultuda ifade edilen şu sözlerde yine ayrıca işaret etmektedir: *“Güzel kızı Lisbeth'i ustasının nasıl insanı duygulandıran ksanç bir sevgiyle sevdiği ve herkeslerden saklamaya çalıştığı da yine Goldmund'un gözünden kaçmıyordu”*(Hesse, 2009b: 167). Nitekim ilerde Niklaus Ustanın kızını yakalandığı veba hastalığından kurtarmak için gösterdiği çabalar yüzünden ölecek oluşu, onun kızına bağlılığının en güzel ispatıdır. Çünkü öldürücü bir hastalığa yakalanmış olan Lisbeth babasının fedakârlığı ve çabası sayesinde hastalığı atlatabilecek ve babası da bu uğurda kendini feda edecektir. *“Nikalus Usta vebadan ölmemişti, vebaya güzel kızı Lisbeth yakalanmış, ölümcül derecede hastalanıp yatağa düşmüştü; babası da ona bakacağım diye çalışıp çabalamış, kendisini helak etmiş, kızı henüz büsbütün iyileşmeden bu dünyadan göçüp gitmişti”*(Hesse, 2009b: 241).

Babası tarafından sevgiyle büyütüldüğünü anladığımız Lisbeth, Goldmund'un kolayca ulaşabileceği türden bir kız değildir. Bu noktada namusunu korumakta ısrarlı olan

Lydia'nın da ötesinde bir karakter oluşturan Lisbeth, soğuk ve sevgiden yoksun bir tabiata sahiptir. Daha önce bahsettiğimiz Lydia, Goldmund'un alışageldiği bir kadın profilinden uzak durmuşsa da kendisini Goldmund'un öpmesine karşı koymamıştı ve ilerleyen zamanlarda da buna alışarak devam etmişti. Ancak Lisbeth kendisine uzaktan kur yapılacak biri bile değildir.

“Er bekam sie selten zu Gesichte, sie betrat nie die Werkstatt, und er konnte nicht ergründen, ob ihre Sprödigkeit und Männerscheu ihr nur vom Vater aufgedrungen sei oder auch ihrer eigenen Natur entspreche. Daß der Meister ihn niemals wieder mit sich zu Tische nahm und ihm jede Begegnung mit ihr zu erschweren suchte, war nicht zu übersehen. Lisbeth war eine sehr kostbare und behütete Jungfer, so sah er, und für eine Liebe ohne Heirat gab es bei ihr keine Hoffnung; auch wer sie heiraten wollte, mußte erst noch guter Leute Kind und Mitlied einer der oberen Zünfte sein, womöglich auch noch Geld und Haus besitzen”(Hesse, 2007b: 159).

Goldmund'un izlenimleri ışığında yukarıda çizilen Lisbeth'in profili, Hesse'nin şimdiye kadar oluşturduğu ilk kadın tipidir. Güzelliği, soyluluğu ve babasına bağlılığıyla daha önce belittiğimiz gibi Gertrud ve Lydia'yla ortak noktada buluşan Lisbeth, duygusallıktan yoksunluğu ile ve karşı cinsle ilişkilerinden gerek arkadaş gerek sevgili bağlamında açık kapı bırakmayarak Goldmund'a bu yönüyle çekici ve bilinmez gelir.

“Lisbeths Schönheit, so anders als die der Landfahrerinnen und Bauernweiber, hatte Goldmunds Augen schon an jenem ersten Tage auf sich gezogen. Es war etwas in ihr, das ihm noch unbekannt geblieben war, etwas Sonderbares, das ihn heftig anzog und doch zugleich mißtrauisch machte, ja ärgerte: eine große Ruhe und Unschuld, eine Zucht und Reinheit, und dennoch keine Kindlichkeit, sondern hinter aller Artigkeit und Sitte eine versteckte Kälte, ein Hochmut, so daß ihre Unschuld ihn nicht rührte und wehrlos machte (er hätte niemals ein Kind verführen können), sondern ihn reizte und herausforderte... Oft ging sein Begehren danach, dieses ruhige, schöne und unbewegte Gesicht, sei es in Wollust oder in Schmerzen, einmal sich verzerren und aufblättern und sein Geheimnis preisgeben zu sehen.”(Hesse, 2007b: 159-160).

Tavizsiz ve güçlü duruşuyla Goldmund'u etkisi altında bırakan Lisbeth, hiçbir şekilde Goldmund'a açık kapı bırakmayarak özüne sadık davranan ulaşılmaz ideal kadın

profilini oluşturur. Goldmund'un etkilemekte başarısız kaldığı ve kalacağı Lisbeth, her haliyle mağrurluğunu devam ettirir. Onun nezaketi de bu yönde bir soğukluğun ifadesidir. Nitekim daha önce Lydia da onun gibi soğuk davranmak için özen göstermiş ancak bu tutumunu devam ettirememişti. Nezaketten uzaklaşarak kızgınlığıyla duygularını açığa vuran Lydia'nın aksine Lisbeth, gönlünde herhangi bir duygu kıpırtısı olmaması dolayısıyla söz konusu nazik davranışında istikrar sağlamıştır.

“Sie zeigte sich artig gegen ihn, aber daß sie nicht errötete noch warm wurde, enttäuschte ihn. Wieder wünschte er innig, dies schöne unbewegte Gesicht zum Sprechen zu bringen und zur Preisgabe seines Geheimnisses zu zwingen.”(Hesse, 2007b: 171).

Lisbeth'in duygusallıktan uzak yapısına en somut örnek, onun Goldmund'un etkisinin altına girmekten uzak kalışının yanı sıra hayatını paylaşacağı kişiyle kuracağı evlilik bağının oluşumunda duygularının yönlendirmesiyle değil akıl ve mantığının yönlendirmesiyle hareket etmesidir. Nitekim Nikaus Ustanın, yaptığı heykellerle elde etti başarıdan etkilendiği ve ileride daha da büyük başarılar imza atacağına inandığı Goldmund'u yanında tutmak için kızına onunla evlenmesini önermesi karşılığında Lisbeth'in bunu gayet doğal karşılayarak adeta bir iş anlaşması niteliğindeki öneriyi geri çevirmemesi, onun karakterini ortaya koyan en somut dayanaktır. Babasının ona bağlılığını o da onun sözüne karşı çıkmayarak yanıtlayan Lisbeth, bu bağlamda babasının sözünü dinleyen bir evlattır.

“Er würde für Goldmund die hintere Werkstatt ausbauen und vergrößern lassen und ihm die Stube im Dachstock einräumen, ihn auch zu seiner Aufnahme in die Zunft mit neuer, schöner Kleidung beschenken. Vorsichtig holte er auch Lisbeths Meinung ein, die seit jenem Mittagessen auf etwas Dergleichen wartete. Und siehe, Lisbeth war nicht dagegen. Wenn der Bursche seßhaft gemacht wurde und Meister hieß, war er ihr schon recht. Auch hier gab es keine Hindernisse. Und wenn es dem Meister Niklaus und dem Handwerk noch immer nicht ganz gelungen war, diesen Zigeuner zu zähmen, Lisbeth würde es schon vollends fertigbringen”(Hesse, 2007b: 184).

Temeli duygusal bir bağdan oluşan evliliği iş, güç ve makam mevkiyle özdeş gören Lisbeth'in öyle görülüyor ki, Goldmund'u kabul etmesinin de sebebi onun ilerleyecek

oluşunu düşünmesidir. Ayrıca makam ve mevki sahibi olmanın Goldmund'u yerleşik düzene geçirmeye yetecek güçten yoksun olması durumunda kendisinin bunu başaracak oluşuna yönelik inancı, onun Goldmund üzerindeki etkisinden emin olduğuna işaret eder.

Lisbeth kendisinden hoşlanan bir erkeğe karşı kayıtsız davranışıyla kendilerinin devamı nitelikte bir karakter olduğu Gertrud ve Lydia'dan farklıdır. Çünkü Gertrud kendisini seven Kuhn'a aynı duygularla karşılık vermese de onunla dostane ve sıcak arkadaşlığını devam ettirmişti, ayrıca o da gönlünü Heinrich Muoth'a kaptırmış ve onunla evlenmişti. Böylece duygularının yönlendirmesiyle ayrıca yine Lisbeth'in aksine babasının hoşlanmadığı bir adamla evlenmeyi kendi iradesiyle gerçekleştirmişti. Lydia ise daha önce de sözünü ettiğimiz gibi Goldmund'a olan duygularını bastırma çabalarına rağmen bunda yenik düşmüş ve onu umarsızca sevmekten kendini alamamıştı. Ayrıca cinsel bir yakınlığa müsaade etmemiş ama onunla bedensel yakınlıkların da önüne geçmemişti. Bu iki kadının aksine Lisbeth'de donuk ve taş kalpli diye tabir edebileceğimiz bir izlenim uyanmaktadır. O, duyuşal yönü zayıf kalmış, bunu bastırma yoluna ihtiyaç duymayacak kadar duygusallıktan yoksun yetişmiş bir kızdır. Babasının kanatları altında erkek himayesinin somut bir ifadesi şeklinde oluşan karakteri, hiçbir şekilde gayri meşru bir ilişkiye açık değildir. Nitekim romanın hiçbir yerinde Lisbeth'in Goldmund'a herhangi bir ilgi duyduğuna yönelik bir ifadeye rastlamayız. Onun Goldmund'la kurabileceği tek bağlantı onu babasının yanında tutmaya yarayacak ve mesleki kariyerini güçlendirecek bir işlevden öte olmayacaktır. Sanatçılığı Niklaus Usta'ninkinden farklı olarak daha çok içten doğan duyguların etkileşimiyle oluşan Goldmund da hiç şüphesiz böyle bir öneriyi kabul etmeyecek ve Lisbeth'le kurulması planan evlilik de dolayısıyla gerçekleşmeyecektir.

Lisbeth'in mağrurluğu onun en belirgin karakter yapısını oluşturur. Goldmund'un amacına hiçbir zaman uygun bir kadın olmayan Lisbeth'in bu mağrurluğunu yakalandığı veba hastalığından sonra güzelliğini ve babasını kaybettikten sonra görüntüsünde olmasa da davranışlarında devam ettirdiği dikkat çeker.

“Es ging die Stubentür, und es erschien Lisbeth, und als er sie beim zweiten Hinblicken, erkannte, drückte ihm der Anblick das Herz zusammen... jetzt beim Anblick der Lisbeth wirklich ein Schaudern über den Rücken. Aus der schönen stolzen Lisbeth war eine scheue, gebückte Jungfer geworden, mit einem gelben, kränklichen Gesicht, in einem

schwarzen schmucklosen Kleid, mit unsicherem Blick und ängstlicher Haltung... “Ihr könnet ihm keinen Dienst mehr tun und mir auch nicht. Margrit wird Euch hinausführen” (Hesse, 2007b: 226-227).

Lisbeth’in Goldmund’un onca zamandan sonra tekrar ziyaretlerine gelmiş olması karşısında hiç şaşkınlık yaşamaması ve Goldmund’un dönüşünü ve atölyeyi sormasını iş arıyor olması şeklinde yorumlaması, onun eski bir tanıdığı dönüşünü tamamen maddi çıkarlar doğrultusunda değerlendirdiğine işaretir. *“Atölye mi? Kapandı. İş arıyorsanız, başka kapıya gideceksiniz”*(Hesse, 2009b: 238).

3.2.1.5. Rebekka (*Narziß und Goldmund*)

Yahudi soykırımını Yahudi kızı Rebekka ile *Narziß und Goldmund* romanında işleyen Hesse, Rebekka’yı bunun canlı mağduru şeklinde oluşturmuştur. Yahudi olan babasının Yahudi düşmanlarınca diri diri yakıldığı Rebekka, babasının yasını tutmasıyla Goldmund’un dikkatini çeker.

“Er fand sie vor einer kleinen Stadt im Felde, bei einem schwarz verkohlten Trümmerhaufen hockte sie und heulte, schlug sich ins Gesicht und riß an ihren schwarzen Haaren. Die Haare erbarmten ihn, sie waren so schön, und er fing ihre wütenden Hände und hielt sie fest und redete dem Mädchen zu und nahm dabei wahr, daß auch ihr Gesicht und Wuchs von großer Schönheit war”(Hesse, 2007b: 217).

“... O genç Yahudi kızı Rebekka da, kendisini iki gün yolundan alı koyan ateşli gözleriyle o güzel siyah saçlı kız”(Hesse, 2009b: 228) Lisbeth’e oldukça benzer hatta onunla en önemli ortak noktaya sahiptir. Goldmund’un güzelliğinden etkilendiği Rebekka tıpkı Lisbeth gibi onun beğenisine ve sevgisine cevap verecek türden bir karaktere sahip değildir. *“...o soylu ve mağrur yüzünde, geri çeviren, yanına yaklaştırmayan bir ifade”*(Hesse, 2009b: 230) okunan Rebekka, Goldmund’un kendisini koruma ve kollama önerilerini geri çevirir, ancak babasının kemiklerini gömme işinde Goldmund’un yardımını kabul eden Rebekka’nın bunu Goldmund’un diğerlerinden farklı biri olabileceği ihtimaline dayandırdığı için kabul ettiğini söylemesi, onun karşılığı umulan bir yardımı kabul etmeyeceğine işaret eder:

“... so seid ihr Christen! Erst hilfst du einer Tochter ihren Vater begraben, den deine Leute gemordet haben und dessen letzter Fingernagel mehr

wert ist als du, und kaum ist es getan, so soll das Mädchen dir gehören und mit dir buhlen gehen. So seid ihr! Zuerst dachte ich, vielleicht seiest du ein guter Mensch. Aber wie solltest du gut sein! Ach, ihr seid Säue”(Hesse, 2007b: 219).

Kendisiyle tanışıklığı oldukça kısa süren ve Golmund’a hiçbir zaman olumlu bir söylemde bulunmayan Rebekka, Goldmund için oldukça derin bir öneme sahiptir. Rebekka’nın Goldmund için öneme sahip bir karakter oluşturmalarının temelinde yatan sebepler arasında daha önce bahsini ettiğimiz gibi onun da ataerkil yapının ürünü olan bir kız olması vardır. Nitekim Rebekka da Lydia, Gertrud, Lisbeth gibi babasına bağlı bir kızdır. Ayrıca öyle anlaşıyor ki Rebekka’nın ölen babasının ardından başka kimsesinin bulunmayışı hayattaki tek yakınının babası olduğunu ve onun da annesiz bir kız olduğunu gösterir. Ataerkil düzene uygun karakterinin yanı sıra Rebekka’nın Goldmund için taşıdığı değer bir diğeri hatta daha önemli olarak niteleyeceğimiz sebebi, onun Goldmund’u evresel anneye götüren yolda bir işaret özelliği taşımasıdır. Bu doğrultuda kendisini reddeden Rebekka’nın tavrının temelinde teslimiyet olduğunu fark eden Goldmund, bu özelliği ile Rebekka’nın yazgıya teslimiyetinden oldukça etkilenir:

“Während sie sprach, sah Goldmund in ihren Augen, hinter dem Haß, etwas glühen, was ihn rührte und beschämte und ihm tief zu Herzen ging. Er sah in ihren Augen den Tod, aber nicht das Sterbenmüssen, sondern das Sterbenwollen, das Sterbendürfen, die stille Gefolgschaft und Hingabe an den Ruf der Erdenmutter”(Hesse, 2007b: 219).

Rebekka, geçliği, güzelliği ve hayat dolu bedeniyle kendisini ölüme terk etmesini engelleyecek her tür mutluluktan kendini alı koyarak hayatın sonluluğunun kendini ifade ettiği canlı bir örnek olarak karşımıza çıkar. Rebekka’yla karşılaşması Golmund’a hayatın acı yanını gösterir, onun, hayatın solup tükenmeleri de güzellikler ve mutluluklar gibi içinde barındırmasıyla bilinçli olarak yüzleşmesini sağlar.

“Noch manchen Tag dachte er an das schwarze glühende Mädchen und träumte manche Nacht von der schlanken brennenden Schönheit ihres Leibes, die zu Glück und Blüte bestimmt schien und doch schon dem Sterben ergeben war. O daß diese Lippen und Brüste den “Säuen” zur

Beute werden und im Feld verwesen sollten! Gab es denn keine Macht, keinen Zauber, diese kostbaren Blüten zu retten”(Hesse, 2007b: 219).

Rebekka’nın Lisbeth’le ortak yanı, Goldmund’un ilgisini reddetmesidir, Lydia ile ortak tarafı ise Goldmund’un sevgisini kazanan bir kadın olmasıdır.

“So wenig sie einander glichen, so erinnerte dies stolze arme Judekind ihn doch auf irgendeine Art an Lydia, die Tochter des Ritters. Es brachte Leiden, solche Frauen zu lieben. Aber eine Weile schien es ihm so, als habe er niemals eine andere geliebt als diese beiden, die arme ängstliche Lydia und die scheue bittere Jüdin”(Hesse, 2007b: 219).

Goldmund’un sadece iki gün gibi kısa bir süreliğine kendisiyle meşgul olduktan sonra hayatında önemi yadsınamaz bir değere ulaşması, hiç şüphesiz Rebekka’nın kararlı ve üstün tabiatlı olmasındandır. Birçok kadınla beraberliği bulunan Goldmund’un ancak bu tür kadınları içtenlikle sevebiliyor oluşu, Hesse’nin sevgiye değer bulduğu kadınların daha önce bahsini ettiğimiz gibi ideal özelliklerle donatılmış olmasını öngörmesinin bir sonucudur, nitekim kendisi de ancak bu tür kadınları ciddi beraberliklere uygun bulmuştu.

İdealize edilen kadınlarla ciddi bir benzerliği bulunan Rebekka’nın kaybolmaya mahkûm güzelliğinin söz konusu hazin sona uğracak oluşu, Goldmund’un sanata yönelmesini ve sanat eserleri ile hayatın geçiciliğine karşı savunma geliştirmesinde ilk kıpırdanışları başlatacaktır.

“Ja, es gab einen solchen Zauber: daß sie in seiner Seele weiterlebten und von ihm gelastet und aufbewahrt würden. Mit Schrecken und mit Entzücken fühlte er, wie voll von Bildern seine Seele war, wie dies lange Wandern durch das Todesland ihn mit Figuren vollgeschrieben hatte. O wie spannte diese Fülle in seinem Innern, wie sehnlich verlangte ihn danach, sich still auf sie zu besinnen, sie abstürzen zu lassen und in bleibende Bilder zu verwandeln! Glühender und begieriger strebte er weiter, noch immer mit offenen Augen und neugierigen Sinnen, aber voll heftiger Sehnsucht nach Papier und Stift, nach Ton und Holz, nach Werkstatt und Arbeit”(Hesse, 2007b: 219-220).

3.2.1.6. Erika (*Der Steppenwolf*)

Harry Haller'in yalnız yaşamına kimi zaman eşlik eden, Haller gibi yalnız yaşayan "...pek sevimli genç bir bayan"(Hesse, 2010b: 20) olan Erika, kahramanın genç sevgilisidir. Haller'in hayatında olmazsa olmaz bir yeri olmayan Erika, Haller'e benzerliği, onun gibi geçimsiz olmasıyla dikkat çeker. Haller'in ifadeleri ile Erika şu şekilde yansıtılır:

"Da war zwar Erika, meine Geliebte, nun ja; aber wir lebten seit langem in sehr loser Verbindung, sahen uns selten, ohne Streit zu bekommen, und zur Zeit wußte ich nicht einmal ihren Aufenthaltsort. Sie kam zuweilen zu mir, oder ich reiste zu ihr, und da wir beide einsame und schwierige Menschen sind, irgendwo in der Seele und in der Seelenkrankheit einander verwandt, blieb trotz allem eine Bindung zwischen uns bestehen. Aber würde sie nicht vielleicht aufatmen und sich sehr erleichtert fühlen, wenn sie meinen Tod erführe? Ich wußte es nicht, wußte auch nichts über die Zuverlässigkeit meiner eigenen Gefühle"(Hesse, 1974c: 95).

Kendisiyle ilişkisi tam bir belirginlik kazanmamış olan Haller'in Erika'ya yakınlığı oldukça çelişiktir. Kimi zaman beraber mutlu görülürlerken kimi zaman da ettikleri kavga ile bütün ev ayağa kalkabilmektedir. Haller'in de ifade ettiği gibi kendisi ile ortak bir kaderi olan Erika'nın Haller'in hayatındaki fonksiyonu, ona kendi durumunu yansıtan, ancak tedavi ve iyileşmesine yardımcı olmakatan uzak bir ayna gibidir. Bu bağlamda Erika'yı Haller'in kadın versiyonu gibi düşünmek yanlış olmayacaktır.

3.2.2. Cinsel İmaj Niteliği Taşıyan Anima Olarak Kadın

Hesse'nin psikanaliz sonrası kaleme aldığı eserlerde işlenen konu kendini gerçekleştirme sorunu ve ruhsal bütünlüğe ulaşma ideali, bundan önceki döneme nazaran oldukça belirginlik kazanmıştır. Bu doğrultuda Hesse'nin tutumunda göze çarpan değişimlerin başında, onun cinselliğe olan bakış açısı gelir. Daha önce belirttiğimiz üzere Hesse, gerek ailesinden aldığı katı disiplin ve dini eğitimin etkisiyle, gerekse kendi dünya görüşünün yönlendirmesiyle ergenlik dönemi, yani cinselliğe yönelik ilk izlerin benliğide kendini göstermeye başlamasından beri cinselliği hep bir suç unsuru, yasaklanmış sakıncalı yaşantılar olarak değerlendirmiş, eserlerini ve kahramanlarını da bu doğrultuda biçimlendirmiştir. Şimdi psikanalizin öğrettikleri ile

cinsellik de dâhil insanın sahip olduğu iyi kötü, güzel çirkin tüm özelliklerin, onun benliğinin birer parçası olması durumunu idrak etmesiyle Hesse, daha önce kaçındığı davranış ve olgulardan kaçmakla bunların sebep olduğu çıkmazların bertaraf edilemeyeceğini, tam tersi bunların varlıklarının kabulünün ruhsal dinginliğe giden yolda birer aşama ve basamak olduklarının farkına varır. Bu inancının ürünü olan karakterler arasında hiç şüphesiz en belirgin yasak olan cinselliğin yaşandığı kadın, onun eserlerinde kahramanın gelişimindeki düğüm noktalarını oluşturan en önemli figür olacaktır.

Hesse psikanaliz öncesi dönem eserlerinde söz konusu işleve sahip kadınların varlıklarına dikkat çekmişti, nitekim bundan önceki kısımda cinsel obje niteliğinde oluşturulan kadın figürleri ayrıntılı olarak ele almıştık. Buna göre söz konusu kadın karakterlerde, yani cinselliği ön planda karşımıza çıkan kadınları Hesse, olumlu özelliklerden uzak tutmuş ve onları kahramanın küçümsediği ve kahramana yarar sağlamaktan öte daha çok ona zarar verecek, onu yasak yollara saptıracak nitelikte bir işlevle donatmıştı. Ancak şimdi kişiliğin birçok parçadan oluştuğunu öğrenmiş olan Hesse, söz konusu cinselliğin kişiyi eğittiği ve ona bilmediği yolların kapısını aralama özelliği taşıdığı düşüncesini kahramanlarında somut ifadelerle dönecektir. Buna göre erkek olan kahramanın içinde barınan kadın kişiliğin yansıması olan anima karakterlerden daha önce söz etmiştik. Hermine ve Beatrice gibi ruhun gelişmiş animası durumundaki kadınlar, kahramanın kimliğinin doğa yönünü, sanatsal yetileri ortaya çıkaran kimlikteydiler.

Kahramanın mental gelişiminde cinsellikten uzak işleve sahip olduklarını saptadığımız Beatrice, Hermine, Lydia vs.'den farklı olarak yine kahramanın ihmal ettiği ve tanımadığı bir yönü olan cinsel kimliğini ona tanıtabilecek olan kadınlar, söz konusu gelişimde ayrı bir yere sahiptirler. Nitekim onlar arcılığıyla kahramanlar benliklerinde yeri yok edilemez özelliklerin onların zannettiğinin aksine onlara zarar vermektense öte olduklarını, ancak ihmal edildikleri ve bastırıldıkları takdirde bunların asıl o zaman kahramanın ruhsal gelişiminde zarar verici ve geriletici özelliklere dönüşebileceğini öğrenirler.

3.2.2.1. Kamala (Siddhartha)

Hesse'nin cinsel kimlikle oluşturduğu kadınlarda göze çarpan en belirgin özellik, bunu meslek olarak sürdürüyor oluşlarıdır. Fahişelikle geçimini sağlایa Kamala bu türün en başlıca örneğidir. Ancak fahişelik gibi toplum tarafından son derece bayağı bulunan kişilerden biri olan Kamala'yı romanın hiçbir yerinde mesleğinden ötürü aşağılatıcı bir duruma maruz bırakmayan Hesse, toplum anlayışının tersi yönde söz konusu kadını konumlandırmıştır. Nitekim *“pek çok delikanlı gelir bana, aralarında Brahmanoğulları da bulunur”*(Hesse, 2009a: 64) diyen Kamala, bu işten oldukça iyi bir gelir elde etmektedir ki kendisine ait bir koruluğı ve şehirde de ayrı bir evi vardır. *“Öğrendiğine göre, ünlü yosma Kamala'nındı koruluk ve kadının kentte bir de evi bulunmaktaydı”*(Hesse, 2009b: 62). Kamala'nın romanda ilk anlatılışı da onun zenginliğini yansıtır:

“Vor der Stadt, bei einem schönen umzäumten Haine, begegnete dem Wandernden ein kleiner Troß von Dienern und Dienerinnen, mit Körbchen beladen. Inmitten in einer geschmückten Sänfte, von viere getragen, saß auf roten Kissen unter einem bunten Sonnendach eine Frau, die Herrin”(Hesse, 1974b: 45).

Kamala'nın normal şartlar altında küçültücü bir mesleğı olmasına rağmen sultanlara özgü bir edayla Siddhartha'nın karşısına çıkması, onun Siddhartha'nın hayatında edineceğı yerine işaret etmesi bakımından önemlidir. Siddhartha'nın hanımefendi olarak tanımladığı Kamala'ya ait ilk izlenimi şu şekildedir:

“Siddhartha... sah dem Aufzuge zu, sah die Diener, die Mägde, die Körbe, sah die Sänfte, und sah in der Sänfte die Dame. Unter hochgetürmten schwarzen Haaren sah er ein sehr helles, sehr zartes, sehr kluges Gesicht, hellroten Mund wie eine frisch aufgebrochene Feige, Augenbrauen gepflegt und gemalt in hohen bogen, dunkle Augen klug und wachsam, lichten hohen Hals aus grün und goldenem Oberkleide steigend, ruhende helle Hände lang und schmal mit breiten Goldreifen über den Gelenken. Siddhartha sah, wie schön sie war”(Hesse, 1974b: 45-46).

Zenginlik ve ihtişamın yanı sıra güzellikte de eşsiz olan Kamala'yı görmesiyle *“içi şenlenen”* (Hesse, 2009a: 61) Siddhartha'nın *“tahtirevanın önünde yerlere kadar”*(Hesse, 2009a: 61) eğilmesi ona duyduğu saygının bir nişanesi olarak

değerlendirilebilir. Bu durum ayrıca daha önce Goldmund'un Rebekka'nın önünde eğilmesiyle paralellik arz etmektedir. Ancak kahramanlarda saygı uyandıran her iki kadının birbirinin zıttı yönde imaja sahip olmaları dikkat çekicidir. Nitekim Rebekka namus timsali onurlu bir genç kızken Kamala bir fahişedir. Her iki kahramanın da söz konusu kadınlar karşısında saygı hissetmeleri ve bunun göstergesi olarak önlerinde eğilmeleri, kadınların kahramanın o andaki ihtiyacına karşılık gelmesiyle ilişkili olarak değerlendirilebilir. Nitekim Goldmund'un Rebekka'ya duyduğu saygı, onun onurlu kişiliğinin yanı sıra Goldmund'un evrensel anneye giden yolda Rebekka'nın adeta kılavuz olma durumu, bu doğrultuda bir aşama olduğunun farkına varmasından kaynaklanır. Çünkü değindiğimiz üzere Rebekka tam da o anda Goldmund'da sanatsal potansiyelin uzun bir aradan sonra kendini göstermesini sağlamıştı. Şimdi Kamala'ya duyulan saygıya dönecek olursak, onun yine Rebekka'yla aynı doğrultuda ihtiyaca hitap etmesi durumu göze çarpar. Siddhartha daha önce bedensel hazlardan uzak durmuş ve ruhun temsil ettiği dünyada barınmıştı, ancak bundan umduğunu bulamayınca bedensel hazların kaynaklık ettiği dünyada şansını denemeye karar vermiş, bu doğrultuda da Kamala'nın öğreticiliğine sığınacaktır. Yani Siddhartha'nın da Goldmund gibi bir kadının önünde yerlere kadar eğilmesindeki maksat, onun yeni başlayacağı bir hayatta kendisine kılavuzluk edecek birine duyduğu saygıdan başkası değildir. Burada anlatmaya çalıştığımız saygıya değer görülenin kadının kendisi değil, temsil ettiği dünya ve bu dünyanın kahramanın gelişimdeki fonksiyonudur.

Ona gösterdiği saygı ve hayranlık gösterisinden sonra Kamala'nın Siddhartha'nın hayatında medana getireceği ilk değişiklik, onu görür görmez ilkin bir berbere giderek sakalını tıraş ettirmesi ve saçlarına bakım yapmasıdır. Bu onun değişimindeki ilk adım olacak, Siddhartha dünyevi hazlarla dolu dünyanın etkilerini ilkin kendi görüntüsünde bulmuş olacaktır.

“Er hatte nun ein Ziel... Gegen den Abend befreundete er sich mit einem Barbiergehilfen... Bei den Booten am Flusse schlief er die Nacht, und früh am Morgen, ehe die ersten Kunden in seinen Laden kamen, ließ er sich von dem Barbiergehilfen den Bart rasieren und das Haar beschneiden, das Haar kämmen und mit feinem Öle salben. Dann ging er im Flusse baden”(Hesse, 1974b: 46).

Hayatında yeni bir dönem başlatacak ve ona bilmediği tarafını gösterecek olan Kamala ile karşılaşma öncesi Siddhartha'nın görüntüsüne çeki düzen vermesi, Kamala'nın temsil ettiği dünyaya duyduğu saygının ve verdiği önemin bir başka belirtisi olarak yorumlanabilir.

Siddhartha'nın Kamala'yı görüp dikkat ettiği gibi Kamala'nın da Siddhartha'nın varlığı dikkatini çekmiştir: *“Sen dün koruluğun girişinde durup beni selamlamamış mıydın?... Peki, dün sakalın yok muydu senin, uzun saçların ayrıca saçlarında toz toprak”*(Hesse, 2009a: 63).

İlk karşılaştığında Siddhartha'daki ayrıntılara dahi dikkat eden ve değişmiş şekilde karşısına çıktığında onu hemen tanıyan Kamala'nın sıradan bir kadın olmadığı, onun Siddhartha ile bağlantılı biri olduğu açıktır. Kamala'nın kendisini fark etmiş olmasıyla mutlu olan ve Kamala'nın kendisine yabancı biri olmadığını anlayan ve bunu ona da aktaran Siddhartha kente ve kendisine gelmekteki maksadını şu şekilde belirtir:

“Wohl hast du beobachtet, alles hast du gesehen. Du hast Siddhartha gesehen, den Brahmenensohn, welcher seine Heimat verlassen hat, um ein Samana gewesen ist. Nun aber habe ich jenen Pfad verlassen, und kam in diese Stadt, und die erste, die mir noch vor dem Betreten der Stadt begegnete, warst du. Dies zu sagen, bin ich zu dir gekommen, o Kamala! Du bist die erste Frau, zu welcher Siddhartha anders als mit niedergeschlagenen Augen redet. Nie mehr will ich meine Augen niederschlagen, wenn eine schöne Frau mir begegnet”(Hesse, 1974b: 47).

“...ey güzellikte eşsiz kadın”(Hesse, 2009a: 64) şeklindeki hitabını Kamala'ya sıkça yineleyen Siddhartha'nın *“...senin ustası olduğun sanattan henüz hiç haberim yok.”*(Hesse, 2009a: 63) diyerek asıl amacının Kamala'dan dünyevi hazları öğrenmek olduğunu belirtmesi üzerine bunun onun için maddi bir karşılığı olacağını Kamala'nın ona hatırlatması şu şekilde ifade edilir:

“Nie ist mir das geschehen, Freund, daß ein Samana aus dem Walde zu mir kam und von mir lernen wollte! Nie ist mir das geschehen, daß ein Samana mit langen Haaren und in einem alten zerrissenen Schamtuche zu mir kam! Viele Jünglinge kommen zu mir, und auch Brahmanensöhne sind darunter, aber sie kommen in schönen Kleidern, sie kommen in feinen Schuhen, sie haben Wohlgeruch im Haar und Geld in den Beuteln. So, du

Samana, sind die Jünglinge beschaffen, welche zu mir kommen”(Hesse, 1974b: 47).

Kendisine ulaşmak isteyen kişilere ait özellikleri yukarıdaki gibi açıklayan Kamala'nın Siddhartha'ya olan tavrında sevgili olmaktan çok arkadaşlık hissi uyanmaktadır ilk aşamada. Onu şuan sahip olduğu yetilerle kabul etmeyeceğini ancak kendisine sevgisi karşılığında aramağanlar ve maddi yararlar sağlaması durumunda isteğini kabul edeceğini bildiren Kamala, dünyevi değerlerle yetinen ve Siddhartha'nın manevi üstünlüğünü sevgisine karşılık görmeyen bir kimlik oluşturur.

“Nein, Werter, er genügt noch nicht. Kleider muß er haben, hübsche Kleider, und Schuhe, hübsche Schuhe, und viel Geld im Beutel, und Geschenke für Kamala. Weißt du es nun, Samana aus dem Walde? Hast du es dir gemerkt? ... Denn du brauchst viel Geld, wenn du Kamalas Freund sein willst”(Hesse, 1974b: 48).

Kamala'nın öngördüğü şartları severek kabul eden Siddhartha, bunlara ulaşmayı kendine dert etmez, bunlar kolaylıkla erişebileceği türden hedeflerdir ona göre. *“Böyle bir ağızdan çıkan sözleri nasıl yazmam kafama! Dudakların taze çatlamış bir incir gibi, Kamala*”(Hesse, 2009a: 64) diyen Siddhartha'nın Kamala'yla bu ilk münasebetinde hep bir kur yapma vardır. Siddhartha'yı Kamala'nın sadece cinsel cazibesi ilgilendirmektedir. Nitekim Siddhartha'nın sevgilisi olmasını maddi şartlara bağlayan Kamala'nın da ona karşı duygusal bir etkileşiminden söz edemeyiz. Karşılıksız hiçbir şey yapmayan Kamala, Siddhartha'nın ona okuduğu şiirle bile olsa verdiğinin karşılığını alır. Siddhartha'nın şiiri üzerine; *“okuduğun dizeleri beğendim, esmer Samana ve doğrusu ona karşılık sana bir öpücük vermek benim için kayıp sayılmayacak*”(Hesse, 2009a: 66).

Sözlerini ifade etmesi, aralarındaki ilişkinin sevgi ve aşktan ziyade karşılıklı menfaatlerin gözetildiği bir alış veriş niteliği taşıdığına örnek teşkil eder. Kamala Siddhartha'nın eksikliğini tamamlayacak, ona tensel hazzı tanıttacak, Siddhartha da ona karşılığında armağanlar sunacaktır. Siddhartha'nın Kamala'nın şartlarını itirazsız kabul etmesi de aralarındaki münasebetin karşılıklı anlaşmaya dayandığının bir başka göstergesi olarak değerlendirilebilir. Siddhartha'nın Kamala'yla olan ilişkisinin daha başlangıçta ona yarar sağladığına yönelik ifadesi şu şekildedir: *“Şimdiden bana*

öğretmenlik yapmaya başladın... Zaten dün de bir şeyler öğrendim senden. Sakalımı kestirdim, saçlarımı taratıp güzel yağlar sürdürdüm”(Hesse, 2009a: 64). Bu sözler Siddhartha'nın Kamala'ya duyduğu ilginin gerçek sevgiden yoksunluğundan rahatsız olmadığına göstegesidir ayrıca.

Siddhartha'nın cinsel yönünü ona tanıttak olan Kamala, onun bu doğrultuda şekillenen animası olarak değerlendirilir. Kendisiyle bu bakımdan ruhsal benzerlikleri oldukça belirgin olan Kamala'nın göze çarpan ilk benzerliği, temsil ettiği dünyaya ait özellikleri barındıran benliğinin bu yönde sahip olduğu özelliklere öz malı gözüyle bakmasıdır. Siddhartha'nın ondan alacağı hazzı zorbalıkla alma durumunda kendisinden korkup korkmadığını sorması üzerine sevginin de tıpkı bilgelik gibi zorbalıkla elde edilemeyeceğini ona açıklar:

“Nein, Samana, das fürchte ich nicht. Hat je ein Samana oder ein Brahmane gefürchtet, einer könnte kommen und ihn pakken und ihm seine Gelehrsamkeit, und seine Frömmigkeit, und seinen Tiefsinn rauben? Nein, denn die gehören ihm zu eigen, und er gibt davon nur, was er geben will und wem er geben will. So ist es, genau ebenso ist es auch mit Kamala, und mit den Freuden der Liebe. Schön und rot ist Kamalas Mund, aber versuche, ihn gegen Kamalas Willen zu küssen, und nicht einen Tropfen Süßigkeit wirst du von ihm haben, der so viel Süßes zu geben versteht! Du bist gelehrig, Siddhartha, so lerne auch dies: Liebe kann man erbetteln, erkaufen, geschenkt bekommen, auf der Gassen finden, aber rauben kann man sie nicht”(Hesse, 1974b: 48-49).

Kamala'nın kendi alanı olan sevgi ile Siddhartha'nın bilgeliğine ilişkin, bunların zorbalık dışındaki yollarla ancak elde edilebileceği yönünde ortak bir özellik saptaması, birbirine zıt iki dünyanın bu doğrultuda eşit olanakla sahip olunacak yetiler olduğuna vurgu yapar. Bu bağlamda akıl ve duyu, Siddhartha ve Kamala birbirlerine yabancı olmaktan uzak, ortak özelliklere sahip taraflar olarak yorumlanabilir. Birbirine zıt iki dünyanın buluşması şeklinde ifade edebileceğimiz Siddhartha ve Kamala ilişkisinde Kamala açısından aklın öngörülerıyla hayatını sürdüren Siddhartha'nın yaşam şekli şu şekilde yorumlanır: *“Çakalların yaşadığı ormandan gelen zavallı, cahil bir Samanaya kim öğüt vermek istemez*”(Hesse, 2009a: 66). Kamala'nın bakış açısıyla yansıtılan Samana hayatı, dünyevi yaşamın aklın kuruluşuna yönelttiği bir küçümseme şeklinde

açıklanabilir. Buna karşılık aklın temsilcisi Siddhartha'nın bilgeliğine karşılık bedensel hazlarda bir bilge olan Kamala'nın bilgeliğine yönelik Siddhartha'nın düşünceleri küçümsemenin çok ötesinde hayranlık ifade etmektedir:

“Lange Küßte ihn Kamala, und mit tiefem Erstaunen fühlte Siddhartha, wie sie ihn lehrte, wie sie weise war, wie sie ihn beherrschte, ihn zurückwies, ihn lockte, und wie hinter diesem ersten eine lange, eine wohlgeordnete, wohlerprobte Reihe von Küssen stand, jeder vom andern verschieden, die ihn noch erwarteten. Tief atmend blieb er stehen, und war in diesem Augenblick wie ein Kind erstaunt über die Fülle des Wissens und Lernenswerten, die sich vor seinen Augen erschloß”(Hesse, 1974b: 50).

Kamala ve Siddhartha'nın temsil ettiği dünyaların farkına vurgu yapan bir başka özellik de Siddhartha'nın aksine Kamala'nın eğitim eksikliğidir. Siddhartha için okuma yazma en doğal eylem olarak görülürken Kamala bunu bilmez: *“Pek çok kimse bilmez. Ben de bilmem örneğin. Çok iyi bir şey okuyup yazabilmen”*(Hesse, 2009a: 68). Ayrıca mal mülk edinmeyi ve para kazanmayı sadece Kamala'ya giden yolda gereksinilen nesneler olarak gören Siddhartha için bunlar hayati önem taşımaktan oldukça uzaktır: *“Gereksindiğim tek şey, giysiler ve para. Bunlar da ulaşılması kolay, yakın hedefler, insanın uykusunu kaçırarak şeyler değil”*(Hesse, 2009a: 69).

Siddhartha'nın dünya malını küçümseyici tavrının aksine Kamala için bunlar son derece önemlidir, nitekim bunlara ulaşma uğrunda fahişelik yapmaktadır. Bu durum, ikisi arasındaki (akıl-duyu) uçurumun derinliğini vurgular. Her ikisi de kendi bulunduğu alanda zirve yapmışlardır, Siddhartha bilgelik ve Samanlıkta ulaşılacak hedefleri tüketmiş, zaten bu yüzden gittiği yoldan kendisini çekecek hedef bulamamış ve amacına ulaşmak için yöntem değiştirmişti. Kamala da bedensel haz kaynağı olma durumunda ulaşmak istediklerini elde etmiş, zenginlik ve sefa içinde yaşamaktadır, ayrıca fahişeliği dolayısıyla daha önce de değindiğimiz üzere küçümsemek şöyle dursun sultanlar gibi hizmetçiler eşliğinde yaşamını sürdürmektedir.

Siddhartha'nın dünyasının Kamala'ninkine farkına ayrıca Siddhartha'nın Kamala'nın öngördüğü hedefleri basit görmesi, bunların ulaşılmasını kendisi için zor olmaktan öte daha ilk günden ulaşılmış görüyor olması da vurgular. Bu doğrultuda Siddhartha Kamala'ya şu sözleri söyler:

“... Kamala, du wirst es sehen. Du wirst sehen, daß die dummen Samanas im Walde viel Hübsches lernen und können, das ihr nicht könnt. Vorgestern war ich noch ein struppiger Bettler, gestern habe ich schon Kamala geküßt, und all diese Dinge, auf die du Wert legst”(Hesse, 1974b: 52).

Kamala Siddhartha'ya cinsel hazzı tanıtmanın yanı sıra ona para ve itibar kazanmanın yollarını göstererek ve bu yolda onu teşvik ederek öğreticiliğini bu yönde de gösterir.

“Du wirst bei Kamaswami erwartet, er ist der reichste Kaufmann dieser Stadt. Wenn du ihm gefällst, wird er dich in Dienst nehmen. Sei klug, brauner Samana. Ich habe ihm durch andere von dir erzählen lassen. Sei freundlich gegen ihn, er ist sehr mächtig. Aber sei nicht zu bescheiden! Ich will nicht, daß du sein Diener wirst, du sollst seinesgleichen werden, sonst bin ich nicht mit dir zufrieden”(Hesse, 2009a: 52).

Siddhartha'nın Kamala'ya olan ilgisi daha önce de belirttiğimiz gibi onu ilk anda fark eden Kamala tarafından da karşılıksız değildir. Onun Siddhartha'nın başarısını yakışıklılığına dayandırıyor oluşu, onun da onu beğendiğini gösterir: *“Siddhartha yakışıklı bir erkek olduğu için bakışı kadınların gönlünü okşuyor, bu yüzden de şanslı yaver gidiyordur”(Hesse, 2009a: 71).*

Ticarette başarılı olsa da kendini hiçbir zaman tam manasıyla işe vermeyen ve bunu adeta bir oyun gibi gören, her ne kadar eski hayatını terk etse de Samana kimliğini koruyan, diğer insanların önemsedikleri mal mülk edinmeyle alakadar olmayan Siddhartha'nın tek amacı Kamala'yı memnun etmektir.

“In der Tat war seine Seele nicht beim Handel. Die Geschäfte waren gut, um ihm Geld für Kamala einzubringen, und sie brachten weit mehr ein, als er brauchte. Im übrigen war Siddharthas Teilnahme und Neugierde nur bei den Menschen, deren Geschäfte, Handwerke, Sorgen, Lustbarkeiten und Torheiten ihm früher fremd und fern gewesen waren wie der Mond. So leicht es ihm gelang, mit allen zu sprechen, mit allen zu leben, von allen zu lernen, so sehr ward ihm dennoch bewußt, daß etwas sei, was ihn von ihnen trennte, und dies Trennende war sein Samanatum”(Hesse, 1974b: 59).

Siddhartha'nın Kamala'yı önemseydiğine delil teşkil eden bu durum, onun ona ulaşmak adına yabancı olduğu insan ve onların davranışları arasında kalmasına göz yummasını gerektirir. Siddhartha'nın bu tutumu yani hiçbir şekilde ortak yan bulamadığı bir çevre içinde bambaşka alışkanlıklar edinerek yaşamını sürdürmesi, aslında Kamala'nın şahsında onun kendini tanımak, kendi zıt yönüyle uzlaşmak ve birleşmek adına sürdürülen bir eylem olarak değerlendirilebilir. Bu doğrultuda *“Kamala'nın sözlerini unutmayıp Kamaswami karşısında asla ondan aşağı biri gibi”*(Hesse, 2009a: 74) davranmayan Siddhartha, Kamala'ya itaat eder ve onun öğütlerini ciddiye alır. Kamala'nın isteklerini yerine getirme konusunda zorluk çekmeyen Siddhartha Kamala'ya ulaşma yolunda başarılı olacaktır:

“Wunderbare Stunden brachte er bei der schönen und klugen Künstlerin zu, wurde ihr Schüler, ihr Liebhaber, ihr Freund. Hier bei Kamala lag der Wert und Sinn seines Lebens, nicht im Handel des Kamaswami”(Hesse, 1974b: 56).

Hesse'nin, *“ich bin nicht Siddhartha, ich bin nur immer wieder auf dem Weg zu ihm”*(Michels: 1975: 173) şeklinde tanımladığı Siddhartha'nın, yabancı olduğu bu dünyada kimseyi kendine dost edinmemesi ve yaptıklarını sadece Kamala için yapıyor oluşu, Kamala'ya bakış açısını gösterir. Pek çok kimsenin sevgi ve ilgisini kazanan Siddhartha için *“Kamala dışında ona yakın kimse”*(Hesse, 2009a: 83) nin olmayışı durumu açıklar. Hatta kendisiyle benzerlikleri olduğunu fark ettiği Kamala'nın daha önce dostu Govinda'dan bile daha kendisine yakın olduğunu fark eden Siddhartha'nın bu durumu şu şekilde aktarılır:

“Sie verstand ihn besser, als Govinda ihn einst verstanden hatte, sie war ihm ähnlicher. Einmal sagte er zu ihr: “Du bist wie ich, du bist anders als die meisten Menschen. Du bist Kamala, nichts anders, und in dir innen ist eine Stille und Zuflucht, in welche du zu jeder Stunde eingehen und bei dir daheim sein kannst, so wie auch ich es kann. Wenige Menschen haben das, und doch könnten alle es haben”(Hesse, 1974b: 60-61).

Siddhartha gibi Kamala'nın da Siddhartha'yı diğer insanlardan ayrı bir kefeye koymasına örnek teşkil eden onun şu sözleri, *“sen şimdiye kadar gördüğüm sevgililerin en iyisisin, başkalarından daha güçlüsün, daha esnek vücutlu ve daha arzulu. Benim sanatımı iyi öğrendin Siddhartha”*(Hesse, 2009a: 82) Kamala'nın Siddhartha'ya bakış

açısının Siddhartha'nın ona olan bakışıyla aynı yönde olduğunu gösterir. Her ikisi de birbirlerinin diğer insanlardan olan farkını bilir. Ayrıca Kamala'nın Siddhartha'nın onu gerçekten sevmediğini fark etmesi ve Siddhartha'nın da Kamala'nın kendisi gibi sevmeyi insanlara yöneltememe özelliğine sahip olduğunu belirtmesi aynı doğrultuda kişilikleri olduğunu vurgular.

“Und dennoch, Lieber, bist du ein Samana geblieben, dennoch liebst du mich nicht, du liebst keinen Menschen. Ist es nicht so?”

“Es mag wohl sein”, sagte Siddhartha. “Ich bin wie du. Auch du liebst nicht- wie könntest du sonst die Liebe als eine Kunst betreiben? Die Menschen von unserer Art können vielleicht nicht lieben. Die Kindermenschen können es; das ist ihr Geheimnis”(Hesse, 1974b: 61-62).

Siddhartha'nın sapatadığı söz konusu durum, Kamala ve Siddhartha'nın birbirlerine akraba ruhlara sahip olduklarına ve birbirlerinin birer ruhsal yansıması olduğu gerçeğini ifade etmektedir. Siddhartha'nın doğa yönünü, bedensel istek ve dürtülerin temsil ettiği yönünün bir ifadesi durumunda bulunan Kamala için de Siddhartha, onun akıl ve ruhun temsil ettiği tarafını yansıtmaktadır. Bu durumu ayrıca destekleyen bir başka delil de Kamala'nın Siddhartha'nın hayranlık duymuş olduğu Gotama'dan bahsetmesinden hoşlanmasıdır. Nitekim onunla ilgili ayrıntılarına dikkat eden Kamala, ilerde kendisinin de onun öğrencilerinden biri olmayı arzuladığını Siddhartha'ya söyler: *“Günün birinde, belki pek yakında ben de Buddha'nın peşine takılacağım. Keyifli bahçemi ona armağan edip öğretilerine sunacağım”*(Hesse, 2009a: 88-89).

Kamala'nın ifade ettiği bu sözler, Siddhartha'nın kendisinde aradığı sorulara yanıt bulması gibi kendisinin de onda eksikliğini çektiği özellikleri bulduğuna ve dolayısıyla aralarındaki uyum ve birbirini tamamlama durumunun karşılıklı olduğuna tanıklık etmektedir. Nitekim bu doğrultuda; Siddhartha gittikçe batağa sağlandığını düşünerek yaşadığı hayattan bıkarak ilerde iki zıt tarafını birleştirerek birliğe ulaşacakken, Kamala da artık bu çeşit yaşamayı bırakıp Gotama'nın öğrencisi olmayı planlar, yani her ikisi de birbirlerinde asıl amaçlarına giden yolu bulurlar. Ayrıca hem Siddhartha'da hem de Kamala'da yaşlanma belirtilerinin aynı anda görülmesi, yine her ikisinin birbirinin aynası olma durumuna vurgu yapar.

“Kamalas Antlitz war ihm nahe gewesen, und unter ihren Augen und neben ihren Mundwinkeln hatte er, deutlich wie niemals, eine bange Schrift gelesen, eine Schrift von feinen Linien, von leisen Furchen, eine Schrift, die an den Herbst und an das Alter erinnerte, wie denn auch Siddhartha selbst, der ist in den Vierzigern stand, schon hier und dort ergraute Haare zwischen seinen schwarzen bemerkt hatte”(Hesse, 1974b: 67).

Siddhartha'nın yirmi yılını Kamala'nın yanında geçirmesinin ardından bu dünyadan hevesini alması ve burada yaşamasının onun için yarar sağlamaktan uzaklaştığını fark ettirecek rüyasında gördüklerinin Kamala'yla ilgili olması ilginçtir. Nitekim rüyasında gördüğü Kamala'nın altın kafeste beslediği kuşun ölmesi, kendisinin artık Kamala'nın yanında kalmayacağına işaret eder. Zaten Kamala da Siddhartha'nın ardından bu kuşu serbest bırakarak adeta Siddhartha'nın rüyasını gerçekleştirir. Böylece Siddhartha çocuk insanlarla yaşamayı Kamala'dan başkası için sürdürmemiş, onun hayatındaki işlevinin eski değerinin yitirmesiyle de buradaki hayatı noktalamıştır.

“Alle diese Jahre hatte er, ohne es selbst zu wissen, sich bemüht und danach geseht, ein Mensch wie diese vielen zu werden, wie diese Kinder, und dabei war sein Leben viel Elender und ärmer gewesen als das ihre, denn ihre Ziele waren nicht die seinen, noch ihre Sorgen, ... Einzig Kamala war ihm lieb, war ihm wertvoll gewesen- aber war sie es noch? Brauchte er sie noch, oder sie ihn” (Hesse, 1974b: 70).

Kamala ile devam ettirdiği oyunun bitimsiz bir şekilde devam eden bir kısır döngüye dönüşmesi, Siddhartha'nın Kamala'yla ilişkisini ve dolayısıyla çocuk insanlar arasındaki yaşamını sonlandırmasına temel sebeptir. Bu bağlamda Kamala Siddhartha'ya bedensel aşkı öğretmiş, bununla Siddhartha'yı farklı, tamamen dünyevi özellikler taşıyan bir insan haline getirmiştir. Siddhartha'nın motonluğa dönüşen durumunun artık onun ruhsal gelişimine yarar sağlamaktan uzaklaştığını anlamasıyla da Kamala'nın işlevi sonlanacaktır. Bu durum kadının Hesse'nin romanlarındaki pasif rolünün bir sonucudur. Kamala'nın Siddhartha'nın hayatındaki en önemli etkinliği, onunla başlayan hayatın Siddhartha'ya dünya hayatının ve zevklerinin gerçek bir fayda sağlayamayacağını yaşayarak öğretmesidir. Nitekim daha önce Siddhartha'nın bunu zaten biliyor oluşu ona ruhsal dinginliği sağlayamamıştı, bunu bizzat tecrübe etmesi gerekiyordu ki, Kamala bunu ona sağlar. Dünya hayatının geçiciliğini kendisine

göstermesinin yanı sıra Kamala Siddhartha'nın içinde barınan dünyevi yönünü, doğaya eğilimli tarafını ona tanıtarak kendisini tanımasını sağlayarak asıl önemli işlevi gerçekleştirir. Daha önce de belirttiğimiz üzere Siddhartha'nın ruhunun dışı yanının cinsel kimlikle karşısına çıkma durumunu temsil eden Kamala, bu bağlamda onun kendisinin farklı bir yönünden başkası değildir.

Kamala'nın Siddhartha'nın yaşamına kattığı anlam ve değerin bir göstergesi de Siddhartha'nın yaşamı boyunca aradığı birliği, onu yıllar sonra ölüm döşeginde gördüğünde onun yüzünde hissetmesidir. Onun gençlik ve güzellik taşan ve şimdi yaşlanmış ve ölüm soğukluğuyla solmuş yüzünde okuduğu ifade, onun sonsuzluğa ulaşma ereğine ışık tutmaktadır:

“Lange saß er und blickte auf ihr entschlafenes Gesicht. Lange betrachtete er ihren Mund, ihren alten, müden Mund mit den schmal gewordenen Lippen, und erinnerte sich daß er einst, im Frühling seiner Jahre, diesen Mund einer frisch aufgebrochenen Feige verglichen hatte. Lange saß er, las in dem bleichen Gesicht, in den müden Falten, füllte sich mit dem Anblick, sah sein eigenes Gesicht ebenso liegen, ebenso weiß, ebenso erloschen, und sah zugleich sein Gesicht und das ihre jung, mit den roten Lippen, mit dem brennenden Auge, und das Gefühl der Gegenwart und Gleichzeitigkeit durchdrang ihn völlig, das Gefühl der Ewigkeit. Tief empfand er, tiefer als jemals, in dieser Stunde die Unzerstörbarkeit jedes Lebens, die Ewigkeit jedes Augenblicks”(Hesse, 1974b: 93).

“İçindeki rahibin, içindeki Samana'nın ölmesi için dünyaya açılması”(Hese, 2009a: 106) gereken Siddhartha, bunu Kamala'yla başlatmış ve sürdürmüştür. Kamala onun diğer yarısı, diğer benliğidir, onu tanımadan önce geçirdiği zamanlarda hiçbir şey elde edememiş, ruhunu huzura kavuşturamamıştır. Ancak şimdi ömrü boyunca peşinde koştuğu varlık birliğini duyumsamayı başarmıştır. Mayer'e göre de insan tanrısal olanla bağlantı kurduğunda ve bununla özdeşleştiğinde dış dünyadaki varlıklar birer görüntüden ibaret sayılır. Bundan sonra Tanrıdan başka varlık ve gerçek yoktur (Mayer, 1955: 69).

Kamala'nın Siddhartha'yı doğrudan ruhunun bütünlüğüne kavuşturduğundan ancak söz edemeyiz. Nitekim Kamala bu doğrultuda Haller'in kılauzu Hermine gibi bir yol gösterici değildir, onun en önemli işlevi Siddhartha'nın gelişimine engel teşkil eden

kibirden arınmasını sağlamak olmuştur. Çünkü Siddhartha onunla yaşayarak kendisinin sadece münzevi özelliklerle donatılmış kutsal biri olduğu yanılgısından kurtulacaktır.

Kamala'nın Siddhartha'nın ruhsal yansıması olduğu yönündeki iddiayı, onun Siddhartha'yla olan daha önce bahsini ettiğimiz ruhsal yakınlıklarından başka onu iyi tanıyor oluşu ve başkalarının gidişinden ötürü endişelendiği Siddhartha'nın bu eylemini zaten bekliyor oluşu da destekler. Nitekim Siddhartha'dan haber alamayan Kamaswami'nin telaşının aksine Kamala şu şekilde tepki verir:

“Als sie erfuhr, daß Siddhartha verschwunden sei, wunderte sie nicht. Hatte sie es nicht immer erwartet? War er nicht ein Samana, ein Heimloser, ein Pilger? Und am meisten hatte sie dies beim letzten Zusammensein gefühlt”(Hesse, 1974b: 71).

Kamala'nın Siddhartha'yı bütünlediğine yönelik iddiayı destekleyecek bir başka delil de onun Siddhartha'dan sonra fahişeliği bırakacak olmasıdır. *“O günden sonra da ziyaretçi kabul etmedi artık, evinin kapısını kapalı tuttu”*(Hesse, 2009a: 93). Siddhartha'nın kendisiyle ilişkisinden sonra benliğinde yer edinen farklı yönlerinin varlığını öğrenen Siddhartha'ya paralel olarak Kamala'da onunla akıl ve ruhsal gücünün farkına varmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak fahişeliği bırakan Kamala ikinci adım olarak da daha önce Siddhartha'ya bahsettiği üzere Gotama'nın öğrencilerinden olmaya karar verecektir. Siddhartha ve Kamala'nın oluşturduğu ruhsal bütünlüğün somut bir ifadesi olan Siddhartha'dan olma oğluyla Kamala söz konusu yolculuğuna çıkarak düşüncesini eyleme dönüştürür.

Mesleği fahişelik olan Kamala'nın Hermine'yle olan benzerliği ayrıca onun kahramanın ruhsal gelişimine paralel olarak bunu bırakmasıyla da kendini gösterir. Nitekim Hermine'nin Harry'nin olgunlaşma sürecine benzer şekilde onun da dindar biri olmayı düşünüyor olmasından daha önce söz etmiştik, şimdi Kamala ile aynı durum göze çarpmaktadır. Buna göre kahramana ruhsal açıdan kardeş durumundaki Kamala, Siddhartha'nın maruz kaldığı ruhsal bölünmüşlüğe benzediğini ifade edebileceğimiz şekilde kendi dünyasında kalitesiz bir hayat sürer. İsmi tarihi Buddha'nın diğer adı olan ve hedefine ulaşmış kişi manasına gelen Siddhartha'nın (Schaw: 1977: 122) kendi durumunu iyileştirmesiyle o da içinde bulunduğu durumu değiştirme yoluna giderek

önce fahişeliği bırakarak dindar biri olma yolunda Gotama'nın öğrencisi olmayı hedefleyerek yola çıkar.

3.2.2.2. Maria (Der Steppenwolf)

Kamala ile benzer doğrultuda oluşturulan kadın karakter Maria, kahramanın cinsel kimliğine hitap eden anima figürü olarak karşımıza çıkar. Gelişmiş anima Hermine'nin gölgesinde kalan Maria'nın Harry'nin hayatındaki en önemli işlevi ona cinsel haz yoluyla yaşamın ve kendisinin doğa yönünü ortaya çıkarmaktır. Hermine ve Kamala gibi fahişe olan Maria'yı Harry ilk kez Hermine'nin ona dans vermek üzere gittiği bir barda görür, ona ilişkin ilk izlenimi şu şekildedir:

“Ich zeigte ihr die eine, schönere, die eben in unserer Nähe stand und in ihrem hübschen Sammertröckchen, mit den kurzgeschnittenen kräftigen Blondhaaren und den vollen, fraulichen Armen entzückend aussah”(Hesse, 1974c: 158).

Hermine'nin telkini ve zorlaması ile “iri ve körpe gözleri”(Hesse, 2010b: 117) olan Maria'yı dansa kaldıran Harry reddedilmez. Kendisine dans öğretmenliği yapan Hermine ile dans etmekte Maria kadar başarılı olmayan Harry'nin Maria'nın dans edişine yönelik hayranlığı ve onunla dansta yakaladığı uyumun verdiği mutluluğu şu şekilde aktarılır:

“Sie tanzte wunderbar, und mich nahm es mit, ich vergaß für Augenblicke alle meine Tanzpflichten und Regeln, schwamm einfach mit, fühlte die straffen Hüften, die raschen geschmeidigen Knie meiner Tänzerin, sah ihr in das junge, strahlende Gesciht, gestand ihr, daß ich heute zum erstenmal in meinem Leben tanze. Sie lächelte und ermunterte mich und antwortete auf meine entzückten Blicke und schmeichelnden Worte wunderbar geschmeidig, nicht mit Worten, aber mit leisen, entzückenden Bewegungen, die uns näher und reizender zusammenbrachten. Fest hielt ich die rechte Hand über ihrer Taille, folgte beglückt und eifrig den Bewegungen ihrer Beine, ihrer Arme, ihrer Schultern, trat ihr zu meinem Erstaunen kein einziges Mal auf die Füße, und als die Musik zu Ende war, bleiben wir beide stehen und klatschten, bis der Tanz nochmals gespielt wurde und ich nochmals eifrig, verliebt und andächtig den Ritus vollzog”(Hesse, 1974c: 158-159).

Hermine ile dans derslerinde çok da gönüllü davranmayan Harry'nin onu bundan vazgeçirme çabalarının aksine Maria ile ettiği danstan memnun kalması ve müziğin bitiminde yeni bir müziğin başlamasını bekleyerek onunla tekrar dans etme arzusunda oluşu, Hermine'de dansa yönelik kapıldığı önyargının Maria ile yok olduğunu gösterir. Ayrıca Hermine ile dans ederken öğrendiği kurallara uygun davranma çabasında olan Harry'nin Maria ile dans ederken kurallara gereksinim duymadan kendini akışa bırakabilmesi ve böylece daha başarılı olması, Maria ve Hermine'nin Harry'nin hayatında edindikleri yerin farklılığına vurgu yapar. Maria ile ilgili aktarılanlarda onun beden ve bedenini kullanma özelliklerine yönelik ifadeler, yine Maria'nın Harry'e bedensel aşkı öğreteceğine işaret eder.

Harry, Hermine'den farklı olarak ona bedensel hazların kapısını açacak olan Maria'nın mensup olduğu fahişelerin dünyasını, daha önce Kamala'da zirve oluşturduğunu gördüğümüz üstün yaşam şartlarının indirgenmiş haliyle, ancak yine de diğer insanlardan farklı bir yapıya sahip olduklarını vurgulayarak aktarır:

“Diese Mädchen, von Hause meist arm, zu klug und zu hübsch, um ihr ganzes Leben einzig auf irgendeinen schlecht bezahlten und freudlosen Broterwerb zu stellen, lebten alle bald von Gelegenheitsarbeit, bald von ihrer Anmut und Liebenswürdigkeit... manche von ihnen waren in der Liebe ohne Begehrlichkeit und gaben ihre Gunst nur widerwillig und unter Feilschen um den höchsten Preis. Andre, und zu ihnen gehörte Maria, waren ungewöhnlich liebesbegabt und liebesbedürftig,... Emsig und geschäftig, sorgenvoll und leichtsinnig, klug und doch besinnungslos lebten diese Schmetterlinge ihr ebenso kindliches wie raffiniertes Leben, unabhängig, nicht für jeden käuflich, vom Glück und guten Wetter das Ihre erwartend, ins Leben verliebt und doch viel weniger an ihm hängend als die Bürger, stets mit halbem Bewußtsein eines schweren und traurigen Edes gewiß”(Hesse, 1974c: 178).

Haller'in ifadeleri ile toplumun dışladığı ve hor gördüğü fahişeliğin, burjuva toplumunun genel alışkanlıklarına nazaran daha gerçekçi bir tutumla hayatlarını idame ettirdikleri anlatılır. Söz konusu kişiler maddi çıkarlar uğruna yapmacıklık içinde olmadıkları ve daha çok içlerinden geldiği gibi yaşamaları dolayısıyla adeta aklanırlar. Maria'nın da bunlardan biri, yani spontane yaşamı dolayısıyla Harry'nin ihtiyaç içinde

bulunduğu arkadaşlarından biri olması, onun Harry'nin peşinden gidebileceği kılavuz olma durumunu destekler.

Harry dans salonunda kendisiyle ettiği danstan sonra geçen günlerde kendisini son derece üzgün ve Hermine'yle başlayan yeni hayatından ötürü hissettiği pişmanlığın etkisinde kaldığı bir gecede Maria'yı kendi evinde bulur. Onunla ilk birlikteliğini yaşayan Harry'nin Maria'yı o gün dinlediği sanat müziğinin üstünlüğüne denk bulması, Harry'nin sanata ihtiyacı olduğu kadar Maria'nın temsil ettiği değerlere de ihtiyacı olduğunun göstergesidir: *“Maria'nın okşamaları bugün işittiğim eşsiz müziğe asla gölge düşürmüyordu, bu müziğe layıktı, müzikteki güzelliklerin gerçekleşmesiydi”*(Hesse, 2010b: 131).

Harry Maria'nın onun hayatında edindiği yerin önemini, ona yeni bir dünyanın kapısını aralamasına dayandırarak şu şekilde ifade eder:

“Maria lehrte mich – in jener wunderlichen ersten Nacht und in den folgenden Tagen – vieles, nicht nur holde neue Spiele und Beglückungen der Sinne, sondern auch neues Verständnis, neue Einsichten, neue Liebe”(Hesse, 1974c: 178).

Maria Haller için Hermine gibi olmaktan oldukça uzaktır, o sadece ona cinsel hazlar yaşatan bir sevgili olmaktan öte değildir. Ve bu işte de Hermine'nin dediği gibi yetenekli bir kızdır: *“Neyse işte, güzel bir kız ele geçirdin, başkalarından daha çok şey bilen bir kız”*(Hesse, 2010b: 140).

Harry'nin *“şimdiye kadar sahip olduğum ilk gerçek sevgili gibi görünüyordu”*(Hesse, 2010b: 136) dediği Maria'yla yaşadığı birliktelik sonrası duygu dünyası canlanır öyle ki, içinde bulunduğu duygu yoğunluğu ona geçmiş hayatına dair duygu, hayal ve sevdiklerinin ruhunda edindikleri yerlerini ona hatırlatır.

“Diese Bilder – waren Hunderte, mit und ohne Namen – waren alle wieder da, stiegen jung und neu aus dem Brunnen dieser Liebesnacht, und ich wußte wieder, was ich lang im Elend vergessen hatte, daß sie der Besitz und Wert meines Lebens waren und unzerstörbar fortbestanden, sterngewordene Erlebnisse, die ich vergessen und doch nicht vernichten konnte, deren Reihe die Sage meines Lebens, deren Sternglanz der unzerstörbare Wert meines Daseins war”(Hesse, 1974c: 182).

Yaşamına değer kattığını ifade ettiği geçmiş yaşantılara ait görüntülerin Maria'yla yaşantılarına bağlı olarak kendi varlıklarını Harry'e hatırlatmaları, Maria'nın önemini ortaya koyar. Nitekim Harry'nin sahip olduğu değeri ve potansiyeli açığa çıkarmada ona gereksinim duyduğu, onun bu noktada düğüm oluşturduğu açıktır. Harry Maria'nın hayatına girmesiyle kendisinde sebep olduğu değişimleri şu sözlerle ayrıca vurgular:

“Aber jene Nacht war es, in der zum erstenmal wieder seit der Zeit meines Niedergangs mein eigenes Leben mich mit den unerbittlich strahlenden Augen anblickte, wo ich den Zufall wieder als Schicksal, das Trümmerfeld meines Daseins wieder als göttliches Fragment erkannte. Meine Seele atmete wieder, mein Auge sah wieder und für Augenblicke ahnte ich glühend, daß ich nur die zerstreute Bilderwelt zusammenzuraffen, daß ich nur mein Harry Hallersches Steppenwolflieben als Ganzes zum Bilde zu erheben brauche, um selber in die Welt der Bilder einzugehen und unsterblich zu sein”(Hesse, 1974c: 182-183).

Maria, Harry'e geçmişini anımsatmanın yanı sıra önemi göz ardı edilemez bir başka yarar da sağlamıştır ki, o da Harry'nin de ifadesiyle, onun hayatı boyunca maruz kaldığı ruhsal bölünmüşlüğünden duyduğu sıkıntıların bir çözüme kavuşabileceği yönünde umuda kapılmasıdır. Bu bağlamda Maria Harry'e ruhsal dinginliğinin kapısını aralayacak çözüm olanaklarından biri olması dolayısıyla da sevimli görünmektedir. Ayrıca daha önce seveceği kadınların kendine denk olmalarına dikket eden, onlarla düşünsel dünyayı paylaşabilmeyi önemseyen Harry, *“kokusu ve her şeyi, yaz mevsiminin ve güllerin damgasını taşıyordu”*(Hesse, 2010b: 137) dediği Maria ile bunda yanıldığını anlar. Hermine gibi eğitimsiz bir kız olan Maria'da Harry onu mutlu edecek çok daha farklı yönlerin olduğunu ve buna ihtiyaç duyduğunu anlamıştır.

“Maria hatte keine Bildung, sie hatte diese Umwege und Ersatzwelten nicht nötig, ihre probleme wuchsen alle unmittelbar aus den Sinnen. Mit den ihr gegebenen Sinnen, mit ihrer besonderen Figur, ihren Farben, ihrem Haar, ihrer Stimme, ihrer Haut, ihrem Temperament so viel Sinnen – und Liebesglück als irgend möglich zu erringen, für jede Fähigkeit, für jede Biegung ihrer Linien, jede zarteste Modellierung ihres Körpers beim Lebenden Antwort, Verständnis und lebendiges, beglückendes Gegenspiel zu finden und hervorzuzaubern, dies war ihre Kunst und Aufgabe. Schon bei jenem ersten schüchternen Tanz mit ihr hatte ich das empfunden, hatte

diesen Duft einer genialen, entzückend hochkultivierten Sinnlichkeit gewittert und war von ihr bezaubert gewesen”(Hesse, 1974c: 184).

Harry’yi büyük ölçüde etkisi altına alan ve “*aslında en çok Pablo’dan*”(Hesse, 2010b: 138) hoşlanan Maria gerçek anlamda seven bir kadın değildir. Bu doğrultuda “*Maria’nın el üstünde tutulan tek sevgilisi olma mutluluğuna kavuşamıştım, pek çok sevgilisinden biriydim yalnız*”(Hesse, 2010b: 137) diyen Harry’nin bu sözleri onunla ilişkisinde ciddi bir gönül yakınlığının bulunmadığına işaret eder. Bu bağlamda Maria, Kamala gibi sadece bedensel haz sağlama işleviyle öne çıkan bir kadındır. Ancak Maria Kamala’nın aksine Harry’den para ve hediye talebinde bulunmaz, verilen parayı kabul etmez ama hediyeleri de geri çevirmez. Para kabul etmemesi onun Hermine’nin yönlendirmesinde olduğunu gösterir, hediye kabul etmesi de Hermine’den farklı olduğunu, çünkü daha önce Hermine Harry’den hediye almak istememişti. “*...benim güzel mi güzel çiçeğim*”(Hesse, 2010b: 134) şeklinde gördüğü Maria’yı Harry, hiçbir zaman Hermine’den önemli görmez, her iki kadının Harry için ifade ettikleri mana birbirinden farklıdır dolayısıyla sahip oldukları konum da. Harry’nin ruhunun diğer yarısı gelişmiş anima olan Hermine’nin hediyesi olma durumuyla Hermine’den geri kalan Maria’yı Harry “*onun yolladığı armağan*”(Hesse, 2010b: 131) olarak niteler. Ve onun şu sözleri Maria’nın konumunu açıklar: “*Ve ne tuhaftır ki, güzel çiçek Maria, yine de Hermine’nin bana bir armağanı olma özelliğini koruyordu! Hermine sürekli Maria’nın arkasında duruyor, Maria Hermine’yi bir maske gibi arkasında gizliyordu*”(Hesse, 2010b: 134).

Haller’in suçluluk duygusundan sıyrılarak ilk cinsel beraberliğini yaşadığı kadın Maria’nın (Karstedt,1983:241) tıpkı Kamala gibi kahramanın hayatındaki yeri, işlevinin sürekliliğine göre devam edecek, ona ihtiyaç bittiğinde o da Kamala gibi sahneden çekilecektir. Kamala’nın Siddhartha’nın onu kendi iradesiyle terk etmesinden farklı olarak Maria Hermine’nin çağrısı ile Harry’den ayrılacaktır.

3.2.2.3. Lise (*Narziss und Goldmund*)

Goldmund’un ilk defa cinsel beraberlik kurduğu ve bu yönde kısa süreliğine ilişkisi olan Lise’nin cinsel tecrübeyi Goldmund’a ilk kez yaşatan kadın olması, onu daha önce sözünü ettiğimiz Hans Giebenrath’ı cezbeden Emma’yla ortak noktada buluşturacaktır.

Ancak Emma Hans ile onun yaşadığı biçimde bir ilişki yaşamamış sadece onun cinsel dürtülerinin farkına varmasını sağlamıştı.

Goldmund'un şifalı ot toplamak üzere gittiği kırdaki uyuyakaldığı bir anda yanına yaklaşarak onu cezbeden Lise'ye ait ilk görünüm şu şekilde aktarılır:

“Vom fernen Walde her kam jemand gegangen, ein junges Weib in einem verblichenen blauen Rock, ein rotes Tüchlein ums schwarze Haar gebunden, mit braungebranntem Sommergesicht. Das Weib kam näher, ein Bündel in der Hand, eine kleine brennrote Steinnelke im Munde. Sie sah den Sitzenden, betrachtete ihn lange aus der Entfernung, neugierig und mißtrauisch, sah, daß er schlafe, kam behutsam näher, auf braunen nackten Füßen, blieb dicht vor Goldmund stehen und sah ihn an. Ihr Mißtrauen schwand, der hübsche schlafende Jüngling sah nicht gefährlich aus, er gefiel ihr wohl”(Hesse, 2007b: 74).

Goldmund'un kendisiyle tek söz etmeden, ismini dahi öğrenmeden beraber olduğu Lise, tamamen bedensel isteğe dayalı bir ilişkiyi sembolize eder. Onun hayatın doğa yönünü temsil etmesine en güzel örnek, onun doğayı iyi tanınması, ormandan çıkıp gelmesi ve buradaki yaşama alışkın ve bunda zorluk çekmeyen birisi oluşudur.

“Überall wußte sie Bescheid und fand sich durch, selten blieb sie stehen, selten zögerte sie... Sicher ging sie in den nächtlichen Wald, er hatte Mühe mitzukommen, wie ein Fuchs oder Marder schien sie mit Nachtaugen zu sehen, ging ohne anzustoßen, ohne zu stolpern. Er ließ sich führen, in die Nacht, in den Wald, in das blinde geheimnisvolle Land ohne Worte, ohne Gedanken”(Hesse, 2007b: 83).

Evli ve evliliğinde kocasından dayak yemesinden ötürü mutsuz olduğu tahmin edilen Lise, yersiz yurtsuz biri olan ve kendisine şefkatle yaklaşan Goldmund'la kalmaktansa yerleşik hayatına, kendisine kötü davranan kocasına geri dönemeyi tercih eder. *“Goldmund, sevgilisinin gönlünün kendisinden başka birinde olduğunu, kocasından dayak yemeyi kendisinden tatlı sözler işitmeye yeğ tuttuğunu çok iyi seziyordu”*(Hesse, 2009b: 92).

Lise'nin Goldmund'dan da dayak yiyecek oluşunu düşünmesi ve bu yüzden ondan habersiz yanından uzaklaşmaya çalışması, onun bir erkekten dayak yemeyi oldukça olağan karşıladığına işaret eder. Bu bağlamda Lise, Kuhn'un küçümsediği Lotte'ye

benzemektedir. Nitekim o da sevgilisi Muoth'un onu dövmesini soğukluğuna tercih etmişti. Küçümsenen ve olumsuz imaj oluşturan kadınlarla aynı doğrultuda bir davranış sergileyen Lise, Lotte'de üstü kapalı ifade edilen cinsel imaj olma durumu açıktan gösterir.

Lise'nin Goldmund'a yaşattığı haz onun tarafından şu şekilde yorumlanır: *“Tanımadığı bu kadın, düşlerinden ne kadar çoğuna gerçeklik kazandırmış, ne çok tomucuğun içinde açıp çiçeğe durmasını sağlamış, ne çok merakı yatıştırıp ne çok özlemi dindirmiş, ne çok özlemi yeniden ruhunda tutuşturmuştu”*(Hesse, 2009b: 93).

Lise'nin kendisini sevmediği gibi Goldmund da ona duygusal bir yakınlık duymaz, nitekim manastırı bırakıp kendisinin peşinden gitmesini yazgısının gerektirdiği bir eylem olarak değerlendirilir. *“Ona gideceğim, onu düşündüğüm için değil. Ona gideceğim, çünkü gitmem gerekiyor, içimden yükselen bir ses böyle istiyor çünkü”*(Hesse, 2009b: 84).

Çingene kadın Lise, Goldmund için yeni hayata çağrı ve bu hayata atılacak ilk adım olmaktan öte bir role sahip değildir. Bir kadınla beraber olmayı *“yaşama götüren bir yol”*(Hesse, 2009b: 85) olarak gören Goldmund için Lise, içinde bastırdığı cinsel yönün açığa çıkmasını sağlamaktan başka bir işleve sahip değildir. Bu durumu Goldmund şu şekilde ifade eder:

“Alle Sehnsucht, die ich je gespürt, aller Traum, alle süße Angst, alles Geheimnis, das in mir geschlafen, wurde wach, alles war verwandelt, verzaubert, alles hatte Sinn bekommen. Sie hat mich gelehrt, was eine Frau ist und welches Geheimnis sie hat. Sie hat mich in einer halben Stunde um viele Jahre älter gemacht”(Hesse, 2007b: 78).

Goldmund kendisine yeni bir hayatın kapısını aralayacak kişi gözüyle baktığı Lise'yi bu işlevi dolayısıyla ömrünün akışını şekillendirdiğine inandığı annesinin şahsında evrensel olan anneden bir çağrı olarak değerlendirir.

“... ich fühlte sogleich, daß jetzt meine Mutter gekommen sei, um mich zu sich zu holen. Nicht, daß ich diese Frau für meine Mutter hielte, sie hatte dunkle braune Augen und schwarzes Haar, und meine Mutter war blond wie ich, sie sah ganz anders aus. Aber doch war sie es, war es ihr Ruf, war eine Botschaft von ihr”(Hesse, 2007b: 78).

Evrensel anneye, varlık birliğine giden yolda ilerlenecek yolun ilk adımı olarak yansıtılan Lise, Goldmund'u doğaya, aklın ve mantığın karşıtı olan duyuların hâkimiyetindeki dünyaya çeken bir karakter olması bakımından, kadının doğa ve cinsel yönünü temseil etmektedir.

3.2.2.4. Julie (*Narzif und Goldmund*)

Hesse'nin idealize ettiği ve ruhun bütünlük oluşturmada varlıklarının önemi onun için vazgeçilmez olan kadınların başında gelen Lydia'nın kendisinden küçük kız kardeşi Julie, ablasının tam tersi yönde bir karakter oluşturmaktadır. Güzelliği ablasından daha dikkat çekici olan Julie şu şekilde anlatılır:

“Von den beiden Töchtern des Ritters war er sehr entzückt. Die Jüngere war die schönere, aber so spröde, daß sie kaum ein Wort mit Goldmund sprach... Die Junge verschloß sich ganz, aus Schüchternheit trotzig”(Hesse, 2007b: 103).

Çekingenliği ve soğukluğu ile dile getirilen Julie, güzelliğinin yanı sıra bu özelliği ile öne çıkarak bundan önce bahsini ettiğimiz cinsel imaj örneği kadınlardan ayrılır. Nitekim onlarla kahraman cinsel etkileşim kurabilmiş ve bu yönde kendileriyle bağlantılarını devam ettirmişti. Julie ise Goldmund'a hep soğuk ve mesafeli davranmaktadır. Hiçbir şekilde Goldmund'un etkisi altına girmeye yatkın biri izlenimi vermeyen Julie, evdekilerin aksine onunla yemek dışında vakit geçirme eğiliminde değildir. *“Yemekten sonra Julie salondan ayrıldı; çoktan bastırmıştı gece; elinde bir kandil, manastırda yaşayan küçük bir rahibe gibi çıkıp gitti.”*(Hesse, 2009b: 111).

Julie'nin cinselliğiyle ön plana çıkan kadınların aksine soğuk olmasının onun onlarla aynı gruba dâhil olmasını engellememesi, Goldmund'da uynadığı etkinin niteliği ile alakalıdır. Goldmund her ne kadar uzak olsa da Julie'yi arzulamaktan kendini alamaz.

“Es ging ihm merkwürdig mit dieser Julie, die oft so sehr kindlich tat und oft so allwissend schien. Kein Zweifel, sie war schöner als Lydia, sie war eine ungewöhnliche Schönheit, und dies war, zusammen mit ihrer etwas altklugen Kinderunschuld, für Goldmund ein großer Reiz; er war oft stark in Julie verliebt. Gerade an diesem starken Reiz, den Schwester für seine Sinne hatte, erkannte er oft mit Erstaunen den Unterschied zwischen Begierde und Liebe”(Hesse, 2007b: 116).

Gururlu bir kız olan Julie'nin cinsel cazibesi öyle anlaşılıyor ki, güzelliğinden başka onun da içinde barınan dürtülerden ileri gelmektedir. Kendisi de Goldmund'a cinsel obje gözüyle bakmaktadır, bu yüzden de Goldmund'la ilişkisi bulunan ablasının çevresinden merakla ve kıskançlık duygularının etkisiyle ayrılamaz.

“Sie witterte sichtlich die Woge von Liebe, in der ihre ältere Schwester schwamm, und ihre Sinne wandten sich voll Neugierde und Begehrlichkeit dem Paradies zu, ohne daß ihr eigensinniger Verstand es zugeben wollte. Sie zeigte Goldmund eine übertriebene Kühle und Abneigung und konnte ihn in Augenblicken der Vergessenheit doch mit Bewunderung und lüsterner Neugierde betrachten. Mit Lydia war sie oft sehr zärtlich, suchte sie zuweilen auch im Bette auf und atmete dann mit verschwiegener Gier in der Zone der Liebe und des Geschlechts, streifte mutwillig an das verbotene und ersehnte Geheimnis”(Hesse, 2007b: 117).

Çok zaman geçmeden ablasını Goldmund'un yanında yatarken gören Julie, durumdan yararlanarak Goldmund'un yanına kendisinin de yatmasını kabul etmelerini aksi takdirde onların durumunu ispiyonlayacağını söyleyerek ilişkiye ortak olmak ister. *“Ya beni de aranızda alırsınız, üçümüz bir arada yatarız ya da gider babamı uyandırırım”*(Hesse, 2009b: 128).

Julie'nin zorba davranışı, onda gerçek sevgiye dair herhangi bir eğilimin olmadığını açık bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Goldmund'a duyduğu ilginin tamamen tinsel istek doğrultusunda şekillendiği ve ablası gibi ona karşılıksız bir sevgiyle bağlanmadığı açıktır. Goldmund da tıpkı onun gibi kendisine ruhsal bir yakınlık beslememiş ama güzelliğine hayran kalarak onun görüntüsünü yaşamı boyunca belleğinde saklamıştır. Onu zaman zaman anımsamaları ve ona dair söylemlerinin hep cinsel boyutlu oluşu, ikisi arasındaki bağlantının niteliğini yine vurgulamaktadır.

3.2.2.5. Lene (*Narziss und Goldmund*)

Şehirde kol gezen vebadan kaçan ve yanında kendisi gibi göçebe arkadaşı Robertle sığınacak yer arayan Goldmund, şehirdeki *“bir evin pencerelerinin birinde dikilen sevimli bir kız”*(Hesse, 2007b: 210) olan Lene'yi saçlarını tararken görür. Kızdan hoşlanan Goldmund hastalığa yakalanmadığını anladığı Lene'yi kendisiyle gelmeye davet eder. Goldmund'un teklifini itirazsız kabul eden Lene, tanımadığı birinin

peşinden gitmeyi yadırgamaması ve Goldmund'un sevgilisi olmayı çabuk kabullenmesi ile kendini cinsel obje konumunda olmaktan alı koyamaz. *"Ben de seninle geliyorum. Sorma kentin içi felaket, herkes ölüyor. Çabuk gidelim buradan! Biran önce kaçalım"*(Hesse, 2009b: 211).

Esmer ve kahverengi saçları olan (Hesse, 2009: 214) Lene'yi Goldmund'la gitmeye iten en itici sebep görünürde yaklaşan ölüm korkusudur hiç şüphesiz, ancak onun Goldmund'un önerisini çok çabuk kabul etmesi ve bu yardımın karşılığının Goldmund'un sevgilisi olma durumunu sorgulamaması, benzer duruma maruz kalan Rebekka'nın ölüm ve Goldmund'un yardım teklifi karşısındaki tavrıyla kıyaslandığında Lene'nin Rebekka'dan oldukça uzak bir karakter oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Goldmund'un Lene'ye olan yaklaşımı onun diğer kadınlarla aynı doğrultuda biri olduğunu gösterse de Goldmund'un onunla kısa süreliğine de olsa yuva kuracak oluşu, yani evcilik oynaması ve onu sahiplenmesi, Lene'nin sadece cinsel beraberlik yaşanan kadından ziyade acı ve sıkıntıları unutturacak bir eş olma durumunu vurgular. Goldmund onu hastalığın atlatılacağı zamana kadar eşi olarak gördüğünü ona yaklaşmasını arkadaşı Robert'e yasaklayarak da ifade eder. Böylece Goldmund geçici süreliğine bile olsa Lene'yi benimsemiş ve kendisini başka bir erkekten kıskanmıştır.

"Sie heißt Lene, und sie bleibt bei mir... wir wollen jetzt eine Weile in Ruhe und Gesundheit leben und der Pestilenz aus dem Wege gehen. Wir suchen uns einen hübschen Ort mit einer leeren Hütte, oder bauen selber eine, da will ich mit Lene Hausherr und Hausfrau sein, und du bist unser Freund und lebst mit uns. Wir wollen es jetzt ein bißchen hübsch und freundlich haben... Es wird dir sogar aufs strengste verboten, die Lene mit einem Finger anzurühren. Laß dir das nicht einfallen"(Hesse, 2007b: 201).

Goldmund'un şimdiye kadar hayatına giren kadınlardan farklı olarak Lene'yi kollayıp gözetmesi ve onun için cinayet işleyecek oluşu, Lene'nin diğer kadınlardan farkını vurgular. Lene'nin bundan daha çok göze çarpan işlevi, Goldmund'un kendisiyle evliliğe benzer bir bağla yaşamını paylaşmış olmasıdır, Goldmund'un bu tutumu Hesse'nin zorluk anında evliliğe sığınma, evliliği bir siper olarak görmesine işaret

etmektedir. Friedrichsmeyer Hesse'nin Lene ile yaşadığı evliliğe benzer beraberliği dış dünyanın zararlarından korunma adına alınmış bir önlem olarak yorumlar (1972: 69).

Karstedt, Friedrichsmeyer'in düşüncesini destekleyecek şekilde söz konusu durumu Hesse'nin kendi hayatına dayandırır. Nitekim evliliğin zorluk anında kurtarıcı fonksiyonuna sahip olabileceği düşüncesi, Hesse'nin ilk iki evliliğinde de görülmektedir, o da sıkıntılı anlarında evliliğin kendisine çözüm sunacağına ve onu zorluklara karşı dirençli kılacağına inanmıştır. Bu düşünce doğrultusunda ilk evliliklerini gerçekleştirmişti. Hesse'nin kendi hayatında olumsuz sonuçlanan söz konusu beraberlikleri, *Narziss und Goldmund* eserinde aynı şekilde yansıtılmaz. Lene'nin ölecek oluşu durumun belirsiz kalmasına sebeptir (Karstedt, 1983: 258).

Lene, karakter olarak Goldmund'dan tamamen farklı bir yapıdadır, Goldmund'un geçici gözüyle baktığı birlikteliklerinin devamlılığını arzular. Goldmund'a ruhen de bağlı olan Lene ondan ayrılmak istemediğini şu şekilde ifade eder:

“Und nachher? Nachher ist alles aus? Und du gehst fort? Und ich? ... Ich will aber nicht wieder fort, und will dich nicht fortlassen, nein. Man kann doch nicht froh sein, wenn man weiß, daß schon bald alles wieder aus und vorbei sein soll”(Hesse, 2007b: 205-206).

Gündelik yaşamın akışına teslim olan, yerleşik düzene bağımlı ve bununla mutlu olmayı yeterli gören Lene, Goldmund'a benzemez, ancak ona boyun eğer. Nitekim Goldmund'un bir süre sonra salgın bittiğinde herkesin kendi yoluna döneceğini söylemesine derinden üzülse de Lene buna itiraz etmez artık.

“Es gibt kein Glück, das lange dauert. Wenn dir aber das, was wir jetzt haben, nicht gut genug ist und nicht mehr Freude macht, dann zünde ich noch in dieser Stunde die Hütte an, und jeder von uns geht seiner Wege. Laß es gut sein, Lene, es ist genug gesprochen”(Hesse, 2007b: 206).

Goldmund'un bu sözlerinin ardından ayrılmamakta ısrarını sonlandıran ve onun sözlerine boyun eğer Lene, itaatkârlığının yanında Lydia gibi fedakâr ve sevdiğine zarar gelmesinden korkan bir kadındır. Nitekim kendisinin de vebaya yakalanmasının ardından hastalığının ilerlediği zamanlarda Goldmund'a yanına yaklaşmamasını söyleyerek daha önce ayrılmaktan korktuğu Goldmund'u hastalığı kapma riskine karşı

görmemeyi göze alır. Goldmund'dan sağlığında ayrı kalmaktansa ölmenin onun için daha iyi olacağını ifade etmesi yine ona bağlılığının ifadesidir.

“Nimm dich in acht, Lieber, daß du nicht auch die Krankheit kriegst, du darfst nicht mehr so nahe zu mir herkommen. Gib dir keine Mühe, mich zu trösten. Ich muß sterben, und es ist mir lieber zu sterben, als daß ich eines Tages sehen muß, daß dein Lager leer ist und du mich verlassen hast. Jeden Morgen habe ich daran gedacht und mich gefürchtet. Nein, ich sterbe lieber”(Hesse, 2007b: 210).

Goldmund için Lene'nin hayatında edindiği yeri en çok belirleyen durum, onu kendisine saldıran adamdan kurtarıken Lene'nin Goldmund'a hayranlık dolu bakışlarını yöneltmesi, kurtarıcısı olan Goldmund'un saldıran adamı öldürmesinden duyduğu hazzı bu bakışlarına yansıtmasıdır. Hayatında ilk defa bir kadının ona bu yönde hayranlık duyması, Goldmund'u oldukça etkiler.

“Ein merkwürdiger Blick war das gewesen, er wußte, daß er ihn nie vergessen würde: aus aufgerissenen, entsetzen und entzückten Augen hatte da ein Stolz, ein Triumph gestrahlt, eine tiefe leidenschaftliche Mitlust am Rächen und Töten, wie er sie in einem Frauengesicht nie gesehen und nie geahnt hatte. Wäre dieser Blick nicht gewesen, dachte er, so würde er vielleicht Lenes Gesicht später einmal, mit den Jahren, vergessen haben. Dieser Blick hatte ihr Bauernmädchengesicht groß, schön und schrecklich gemacht. Seit Monaten hatten seine Augen nichts erlebt, das ihn mit dem Wunsch durchzuckte: “Das müßte man zeichnen!” Bei jenem Blick hatte er, mit einer Art von Schrecken, diesen Wunsch wieder zucken gefühlt”(Hesse, 2007b: 209).

Goldmund'u yeniden sanata yönlendirecek bir anı ona yaşatan Lene, bu bakımdan Lydia'ya benzer. Ancak onun, Goldmund'un geçici beraberlik yaşadığı bir kadın olması ve onun gönlünü Lydia gibi kazanmaya yetecek özelliklerden yoksun oluşu, Lene'nin cinsel özellikleri ile ön plana çıkan kadınlardan biri olma durumunu kuvvetlendirir.

3.2.3. Anne Olarak Kadın

Hesse'nin eserlerinde konu edindiği kadınlar şimdiye kadar incelediğimiz üzere eş, sevgili ve dost kılığında kahramanın hayatındaki yerlerini edinmişlerdir. Kahramanın hayatında edindiği yer ve işlevi dolayısıyla varlıklarının önemi yadsınamayacak olan

kadınlar, kahramanın varlık birliğine ulaşma gayesine bilinçli ya da bilinçsiz şekilde hizmet etmişler, ona yol gösterici olarak yardımcı olmuşlardır. Bu bağlamda ulaşılabilecek hedefe giden yolda basamak görevi gören kadınlar sahip oldukları öneme rağmen hiçbir zaman aktif rol üstlenmemişlerdi, bunu daha önceki bölümlerde de dile getirmiştik.

Hesse'nin söz konusu kadınları kahramanın hayatına dâhil etme, onlara kimi zaman anahtar işlevi kazandırma, kimi zaman da kahramanın hayatında olumsuz sonuçlanacak olaylarda onları söz sahibi yapma işlemi, hiç şüphesiz Hesse'nin genel anlamda kadına bakış açısı doğrultusunda şekillenmektedir. Hesse'nin kadına bakışını belirleyen asıl kadın ise hayatında tanıdığı ve kendisini ona en yakın hissettiği ilk kadın olan kendi annesinden başkası değildir. Bu bağlamda denilebilir ki, Hesse'nin anlattığı kadınların tümü, onun annesinde bulunduğu olumlu özelliklerin yanı sıra ona yönelik beklentilerinin boş çıkmasından ötürü duyduğu hayal kırıklığının sebep olduğu yalnızlıkların yönlendirmesiyle oluşturulmuştur. Annesinin etkisiyle oluşturduğu kadınlar arasında kuşkusuz en önemli karakterler de anne olarak karşımıza çıkarlar.

Hesse'de oluşan genel kadın imajının mimarı Maria Hesse'nin söz konusu etkisi dâhilinde karakter yapısı üzerinde durmakta yarar var: Koyu Hristiyan olan ve misyonerlik görevi gören anne ve babanın çocuğu olan Maria Hesse'nin gençlik dönemi katı kurallar dâhilinde geçmiştir. Gençliğinde âşık olduğu adamla evlenmesini uygun görmeyen ailesine karşı gelmeyen Maria, böylece akıl ve duygu ikileminde aklın yolunu öngörmüş ve bu doğrultuda hareket etmeyi başarmıştır. Hiç şüphesiz bunu başarmada güçlükler çeken Maria Hesse, uzun zaman duygularının ona uyguladığı baskıdan ötürü yalnızlık ve mutsuzluklara maruz kalmıştır. Günlüğüne kaydettiklerinde dile getirdiği ikilem ve bundan Tanrı'nın inayetine sığınarak kurtulma arzusu, onun çıkmazına ışık tutar (Karstedt, 1983: 24).

Maria'nın dindar biri olduğunu, onun maruz kaldığı durumu dua ederek aşma çabasında olmasından anlıyoruz. Duygusal yanının güçlü olduğu kadar hatta bunu bastırarak ölçüde akıl ve ruh yönünün de kuvvetli olduğunu, Maria'nın sevdiği adamdan vazgeçerek ailesinin istediği kişiyle evlenmeyi kabul etmesinden yine anlıyoruz.

Hugo Ball'ın Maria Hesse'nin karakter yapısı hakkında aktardıklarını şu şekilde özetleyebiliriz: Bütün hayatını misyonerliğe adanmış bir kadın olan Maria, çocuklarına şefkatli davranan ve onları seven, onlara şarkı söyleyen ve onlarla oynayan bir anne

olmasına rağmen akli ve mantığı ağır basan bir annedir. Edebiyatı sever ve kendisi de yazar ve yazılarında virtüoüzdür. Müziğı de sever. Sevgisinde samimi olan Maria'nın sevgisi Tanrıya yöneliktir, insana değıl. Çocuklarını Taanrının yarattıkları olarak görür ve öyle sever (Ball, 1927: 65).

Hesse'nin annesi kadın kimliğı ile öğretmenlik yaparak kadının çalışma hayatında aktif rol almasını başlatmış olsa da kendi duygularının yönlendirdiğı kişisel isteklerini gerçekleştirme cesareti gösterememiştir. Hesse'nin hem duygu hem de düşünce dünyasının güçlü olması, her iki eğilimin de güçlü bir şekilde etkisinde kalması, ona annesinden geçen bir özellik olsa gerektir. Maria, oğıu gibi ikilemlere maruz kalmış ancak duygusal dürtülerini dini inancı ve akıyla bastırmada Hesse'nin aksine başarılı olmuştur. On üç yaşına kadar geçen çocukluk dönemi oldukça parlak geçen Hesse'nin annesiyle olan iletişiminde bir sorun yaşamamış olması, bunda etkindir. Ancak ilerleyen dönemlerde ergenlik çağının başlamasıyla annesinden uzaklaşan ve aralarındaki iletişimin eskisi gibi olmaması, Hesse'yi en çok sevdiği kişi olan annesinden uzaklaştırmış, dolayısıyla onun hayal kırıklıkları yaşamasına sebep olmuştur. Annesine olan bağılılığı babasına nazaran daha güçlü olan Hesse, annesinin sevgisini kimi zaman güçlü hissetse de annesinin duyguların yönlendirmesinden aklın yolunu izleyen biri olması, onun tam da ona en çok ihtiyaç duyduğu ergenlik çağında ondan uzaklaşması, bu sevgide eksiklik yaşamasına sebep olur.

Hesse'nin annesinden ayrılışının masumiyet ve mutlulukların sonlanması anlamına geldiğini ifade eden Eliade, anneden ilk ayrılışın sadece anneden değıl kişinin masumiyet ve çocukluktan kopuş, sorumluluktan uzak çocuk dünyasına veda ediş olarak da yorumlar (1964: 29). Nitekim bu eksiklik onun sürekli eserlerinde anne motifi kullanmasına sebep olacaktır ve gerek gerçek hayatta beraber olduğı kadınlarda, gerekse eserlerinde anlattığı kadınlarda Hesse, anne özlemini gidermeye çalışır. Bu doğrultuda Hesse'nin eserlerinde annenin eş ve sevgiliden daha önemli yer tutuyor oluşu Walter Plümacher tarafından şu şekilde ifade edilir: Hesse'nin romanlarında anne, sevgiliden daha ziyade öneme sahip bir tiptir. Hesse'nin ele aldığı anne modeli ise daha çok evrensel görünümü ile şekillenmektedir. Erkek karakter anne kadar güçlü bir etkiye sahip değıldir (Plühmacher, 1936: 53).

Gençlik döneminin başlangıcında gerek maddi gerekse manevi anlamda annesinden ayrı düşen Hesse, ona duyduğu özlemi asıl vatana, sonsuzluğa duyulan özlem olarak ifade eder. Eserlerinde ve kendi hayatında birebir izlerini görebileceğimiz bu özlemin en somut ifadesi, annesi öldükten iki yıl sonra hem isim hem de karakter özellikleri örtüşen bir kadınla evlenmesidir. Nitekim Maria Bernouilli olan bu kadının hem kendisinden yaşça büyük olması, hem de isim benzerliği taşıması, bunların da ötesinde annesine benzeyen bir yapıda yetişmiş olması dolayısıyla Hesse'ye annesini hatırlatır (Karstedt, 1983: 41).

İçinde varlığını yavaş yavaş hissettiği sonsuzluk ve bilinmeze olan özlem, Hesse'nin o dönemde en çok eksikliğini hissettiği annesine olan özlemle dile getirilecektir. Bu bağlamda anne, onun için bilinmezle kurulacak bağlantıyı ifade eder. Yani gerçek anneden yola çıkılarak sonsuzluğu temsil eden evrensel anneye (Urmutter) ulaşılabilecektir. Bu durum evrensel olan soyut annenin gerçek yaşamdaki anneden çok öte bir anlama sahip olduğu ve gerçek annenin soyut annenin kendisini yansıtabileceği bir düzlem olduğu şeklinde yorumlanır. Ve her insan kendi iç dünyasında bu annenin yönlendirmeleriyle zaman zaman kiminde yardımcı bir kuvvet olarak kiminde de büyük tehlikerin davetçisi şeklinde karşılaşır (Birkhäser-Oeri, 1977: 17).

Hans Rudolf Schmid ise annenin başını çektiği doğa gücünün sanatçı yaradılışlı ve iç dünyasından hiçbir zaman annesinden kopmamış olan Hesse'nin hayatındaki olumlu etkisini psikanalizin de desteklemesiyle şu şekilde ifade eder: Psikanalizin etkisiyle Hesse, sanatçı özelliğinin kendi varlığındaki eksik kalan yönlerinde yattığını fark eder. Doğa hayranlığı ve gençlik özemleri onu hep aynı yöne doğru çeker ki, bu da ruhunda yatan anne özlemidir. Söz konusu anne ise onu hep sonsuzluğa ve bilinmezliğe çağırır. Anne demek her türlü itici güç demek olur onun için. O sevmeye değerken aynı zamanda korkulacak kişidir de (Schmid, 1928: 151).

İlk gençlik yıllarında ayrılık ve yalnızlıkla başlayan, ilerleyen dönemlerde eserlerine ilham kaynağı olan anne özlemi ve ideal anne motifi, Hesse'nin psikanaliz sonrasında anima olan kadın profillerinin bilincli şekilde işlenmesi gibi evrensel anne ile bağdaştırılarak ulaşılması hedeflenen yolda ilk adımı oluşturmuştur. Bu bağlamda gerçek anne kimliğiyle başlatılan anne karakterleri (Frau Eva) evrensel mana kazanarak annenin başlangıç ve sonu temsil eden bir özellik kazanmasına sebep olur. Yani

kahraman ilk adımda babanın aydınlık dünyasında kalır, sanatçı kişiliğinin uyanmasıyla annenin bilinmezliğine merak salar. Bu durum kahraman Sinclair’ın ifadeleri ile şu şekilde aktarılır:

“Nun, da der Griff einer freundlichen Hand mich gerettet hatte, lief ich, ohne einen Blick mehr nebenaus zu tun, in den Schoß der Mutter und die Geborgenheit einer umhegten, frommen Kindlichkeit zurück”(Hesse, 1974a: 55).

Kişiyi tehlikelerden koruyan ve kutsal gözle bakılan, huzur ve mutluluğun mekânı sayılacak, ancak bunun çocukluk döneminin sonlanmasıyla bitmeye mahkûm olduğu gerçek annenin dünyası, kahramana sonsuzluğun kapılarını aralayacak evrensel anneye giden yolda ilk aşamadır.

Varlığın kaynağı, kişiyi huzura götüren tüm yaşanmışlıkların mekânı olan Urmutter, aynı zamanda yok edici ve zarar verici bir kimliğe de sahiptir. Bu bağlamda yaşamın ve ölümün kaynağı konumundaki evrensel anneye ulaşmak, onun gizini çözmek, Hesse’nin eserlerinde sıkça vurguladığımız varlık biliğine ulaşmanın diğer ifadesidir. Anne, Hesse için hayatın ve ölümün kilit noktasını oluşturur ve özellikle psikanaliz sonrası eserlerinde söz konusu anneye ulaşma çabası ele alınır. Bu bağlamda karşılaşılan her kadın, atılacak her adım, daha önce de vurguladığımız üzere evrensel anneye giden yolda kılavuzluk eden rehberler olarak değerlendirilir. Hayatı boyunca etkisinde kaldığı, onu kurtuluşa ve çıkmaza sürükleyen anneyi (Urmutter), Hesse akli ile çözmeye çalışmış, eserlerinde de bunu anlatmıştır.

Soyut ve evrensel anneye ulaşmanın ilk adımı olduğunu ifade ettiğimiz gerçek annenin, Hesse ve kahramanları üzerindeki etkisinin onlara yaşamda itici güç sağladıklarından söz etmiştik. Soyut özellikleri ile ön plana çıkan kadınları irdelemeden önce ilk adımı teşkil eden somut varlığa sahip ve Hesse’nin kendi annesi ile ortak noktaları bulunan *Gertrud* eserindeki kahraman Kuhn’un annesine bu bölümde ilk olarak değinmekte yarar görüyoruz. Hesse’nin kadın karakterlerini anlatmayı iki bölüme ayırdığımız romanlar arasında ilk dönem eserlerinden biri olan *Gertrud*’daki anne karakterini kendi bölümünde değil de psikanaliz sonrası dönemdeki eserler arasında irdelememizin sebebi, anne karakterini bu bölümde işleyecek oluşumuzdur. Bu bakımdan ilk adımı oluşturacak olan Kuhn’un annesi, anlatacağımız ilk anne karakteridir.

3.2.3.1. Kuhn'un Annesi (Gertrud)

Müziği kendine meslek edinmek isteyen Kuhn'un bu idealini ciddi anlamda desteklemeyen hatta buna karşı çıkan Kuhn'un anne ve babasının tutumu, Hesse'nin kendi annesinin ilk eseri *Eine Stunde hinter Mitternacht*'a yönelik olumsuz eleştirisiyle oldukça paralellik gösterir. Nitekim bu eseri Hesse'nin annesinin hayal dünyasından ibaret olarak yorumlaması, Hesse'yi üzmüş ve ondan alamadığı destek, Hesse'de sürekli anlayışlı ve kendini destekleyen bir anneye özlem duymasına sebep olmuştu (Karstedt, 1983: 117). Şimdi onun bu tecrübesinin bir yansıması olarak değerlendireceğimiz Kuhn'un müzik eğitimi, ailesi tarafından maddi destek sağlanarak devam etse de onun bu yolda önemli başarılar elde edeceğine inanılmaz.

Kuhn'un şehirde müzik çalışmalarının devam ettiği yıllarda babasının ölümü üzerine yalnız kalan annesini yanına çağırması ve bundan sonra beraber yaşamalarını teklif etmesi üzerine oğlunun yanına gelmeyi reddeden anne, onun teklifine karşı çıkışını şu şekilde ifade eder: “*Sen ne söylüyorsun Allah aşkına?! O kadar kolay mı bunu yapmak? Öteden beri sürüp gelen alışkanlıklarım var benim, asla yeniden başlayamam. Sonra, sen özgürlüğe gereksinim duyuyorsun, sana yük olmam doğru değil*”(Hesse, 2012: 126). Kuhn'un beraber yaşama isteğini hiçbir şekilde kabul etmeye yanaşmayan kadının yalnız kalma pahasına da olsa evini barkını ve alışkanlıklarını bırakmaya niyetinin olmaması, kendine ve kendi hayatına dair şeylere duyduğu bağlılığı, dolayısıyla oğlu dahi olsa kimsenin kanatları altına girme eğiliminde olmadığını gösterir. Ayrıca Kuhn eski bir öğretmen olan Bay Lohe'nin annesini yalnız bırakmamasını telkin etmesi üzerine Kuhn'un, “*annemle ben pek anlaşılamayız ki. Dediğiniz şey pek gerçekleşecek gibi görünmüyor*”(Hesse, 2012: 125) demesi, annesi ile aralarındaki iletişimin kopuk olduğuna ve anlaşmazlıklar yaşadıklarına delildir. Nitekim annesinin oğlunun yanına gitmektense yalnızlığı tercih ediyor oluşu da aslında bu durumun bir neticesidir.

Annesinin kendisiyle beraber yaşamasını istememesi üzerine onunla vakit geçirmek adına tatile çıkan Kuhn, bunda da annesini memnun edemediğini görür. Bir haftanın sonunda annesinin, “*ne diyeceğim bak, faydasız, dönsek iyi olacak. Yine eskisi gibi bir gece şöyle rahat yatıp uyumak istiyorum. Hasta olacaksam, öleceksem eğer, evimde hastalanıp öleyim*”(Hesse, 2012: 130) sözlerini söylemesi, oğlunun yanında huzur

bulamadığını gösterir. Onunla ilişkisini düzeltme yolunda ilerleme kaydedemediğini gören Kuhn bunun üzerine annesini bırakması gerektiğini anlar:

“Was meinst du dazu, wenn ich allein verreise? Ich würde wieder nach R. fahren. Sieh, ich bliebe gern bei dir, wenn ich irgendeinen Nutzen darin sähe. Aber wir sind beide krank und freudlos und stecken einander nur immer wieder an. Nimm du deine Freundin ins Haus, die kann dich besser trösten als ich”(Hesse, 1983: 127).

Annenin oğluyla gönül bağlarının oldukça zayıf olduğunun göstergesi, akrabası olan Bayan Schniebel’i eve alması ve onunla oğlundansa daha iyi vakit geçirebileceğine inanmasıdır. Kuhn’un annesi ile yakınlaşma çabasının tamamıyla boşa çıktığını ve onun gönlünden içeri sızma yolunu bulamadığını Kuhn’un şu sözleri açıklamaktadır:

“Mit allen meinen Bemühungen und guten Vorsätzen hatte ich nichts erreicht, als sie und mich ein Paar Monate lang zu quälen und sie mir noch viel mehr zu entfremden. Es hatte, trotz des Zusammenlebens, jedes von uns sein Bündel allein getragen und nicht mit dem andern geteilt, und jedes war nur tiefer in sein Leid und seine Krankheit versunken. Meine Versuche waren fruchtlos geblieben, und ich konnte nichts Besseres tun als gehen und dem Fräulein Schniebel das Feld räumen”(Hesse, 1983: 127).

Gelenekçi ve alışkanlıklarına düşkünlüğü dolayısıyla düzenini bozmamak için evini terk etmeyi reddeden Kuhn’un annesini bu sefer kendi evinde huzursuz eden ve onu emri altına almak isteyen Bayan Schniebel’den duyduğu huzursuzluk, tekrar oğluyla irtibat kurmasına vesile olacaktır.

“Nämlich das Bisherige hatte meine Mutter sich gerne gefallen lassen, wenn sie auch nicht mit allem einverstanden und in manchen Dingen von der Freundin, deren Verhältnis zu ihr sie sich anders mochte gedacht haben, enttäuscht war. Jetzt dagegen, wo alte und ehrwürdig gewordene Gewohnheiten des Hauses in Gefahr kamen, wo ihre tägliche Bequemlichkeit und der Hausfriede zu leiden begann, konnte sie ihre Einwendungen nicht zurückhalten und machte sich wehrhaft, worin sie freilich der Freundin es nicht gleichtun konnte”(Hesse, 1983: 133).

Uzun süre Bayan Schniebel'e katlanmasının son bulmasına da, alışkanlıklarının zarar görmesinden başka çok değer verdiği ve ölümüyle gönlünde daha da kutsal bir yer edinen kocası hakkında Bayan Schniebel'in olumsuz söylemleri etkin olmuştur. *"Babam bir dediğini iki etmemişti annemin"*(Hesse, 2012: 150) sözlerinden de anlaşıldığı üzere kocasıyla mutlu bir evliliği olmuş olan kadın, kocasına son derece bağlıdır.

"... jetzt aber ertrug sie nicht den mindesten Schatten auf seinem verklärten Bilde und begann die beginnende Revolution im Hause nicht nur als störend, sondern vor allem als eine Versündigung an dem Seligen zu empfinden"(Hesse, 1983: 134).

Kuhn'un annesini Bayan Schniebel'den kurtarmasının ardından oğluyla arasındaki buzlar eriyen anne, bu sefer oğluyla yaşama isteğini kabul ederek bundan sonra Kuhn'un evine taşınır. Kuhn'un yardımından mutlu olan anne, buna bağlı olarak Kuhn'un eskiden olduğunun aksine sanatna da saygı duymaya başlar. Nitekim artık annesinin gözünde mesleğinin ciddi bir iş olduğunu görür Kuhn. *"...şunu görüyor ve şuna inanıyordu ki, yaptığım şey bir kendini oyalama, bir oyun değil, ciddi bir işti"*(Hesse, 2012: 149). Ayrıca bir başka gösterge olarak annesi Kuhn'a; *"kocaoğlan, bu işin içinden iyi çıktın, sana teşekkür etmek boynumun borcu. Bana operandan bir şey çal desem çalar mısın"*(Hesse, 2012: 148) der.

Kuhn'un sanatının annesi tarafından anlaşılmaması ve küçümsenmesinin temelinde aralarında iletişim eksikliğinin olduğunu görürüz. Anne oğul ilişkisindeki aksaklık, karşılıklı anlayış ve fedakârlıkla aşılmıştır.

Hesse'nin kadın karakterleri arasında silik bir yeri olan Kuhn'un annesinin önemi, anne oğul ilişkisinde yaşanan sorunlar ve çözümü yansıtması bakımından değerlendirilebilir.

3.2.3.2. Frau Eva (Demian)

Hesse'nin hayatı boyunca etkisi altında bulunduğu anne arketipini oluşturan Demian'ın annesi Bayan Eva (Karstedt,1983:201), kahraman Sinclair'in ruhsal gelişim serüveninde ulaşacağı zirveyi temsil etmektedir. Sinclair'in eserin sonlarına doğru tanışacağı Bayan Eva hakkında onun romanda sahne almasının öncesinde yer yer bilgi verilmektedir. *"Kulağıma gelen ilk söylenti, Demian'ın annesinin çok varlıklı bir kadın olduğuydu."*

Ayrıca anlatıldığına göre, hiç kiliseye gitmiyordu kadın, oğlu da annesi gibi kiliseden içeri adım atmıyordu”(Hesse, 2011b: 47).

Sinclair’ın Bayan Eva hakkında malumatı, zengin ve oğlu dışında kimsesi olmamasının yanında dini inancının da zayıf hatta hangi dine mensup olduğuna dair şüphelerin yer aldığından ibarettir. Oğlu Demian’ın kendisiyle dostluk kurması ve ona sahip çıkmasının haricinde Sinclair, Demian’ın kökeni ve en önemlisi annesinin nasıl bir kadın olduğuna ve nerede yaşadıkları hakkında bilgi edinemez. Nitekim annesinin üzerindeki etkisini Demian doğrudan Sinclair’e açıklamaktan dahi kaçınmaktadır. *“Ama sanırım, o zamanlar annesiydi sözünü ettiği kimse. Anladığım kadarıyla annesiyle pek içli dışlıydı. Ama hiç ondan söz etmezdi; beni asla evlerine alıp götürmemişti. Annesi nasıl bir kadındı, bildiğim yoktu pek”(Hesse, 2011b: 77).*

Sinclair’ın Bayan Eva’yla tanışma aşamasına gelmesi, geçirdiği çeşitli serüvenlerin ardından rüyasında gördüğü düşün işaret etmesiyle gerçekleşecektir. Onun yeni uğraşısı haline gelen düşlerinde yer edinen hayal, Sinclair’ın yeni bir dönüm noktasına geldiğini haber vermektedir aslında. Sinclair sıklıkla gördüğü düşü şu şekilde aktarır:

“... ich kehrte in mein Vaterhaus zurück – über dem Haustor leuchtete der Wappenvogel im Gelb auf blauem Grund – im Hause kam mir meine Mutter entgegen – aber als ich eintrat und sie umarmen wollte, war es nicht sie, sondern eine nie gesehene Gestalt, groß und mächtig, dem Max Demian und meinem gemalten Blatte ähnlich, doch anders, und trotz der Mächtigkeit ganz und gar weiblich. Diese Gestalt zog mich an sich und nahm mich in eine tiefe, schauernde Liebesumarmung auf. Wonne und Grausen waren vermischt, die Umarmung war Gottesdienst und war ebenso Verbrechen. Zu viel Erinnerung an meine Mutter, zu viel Erinnerung an meinen Freund Demian geistete in der Gestalt, die mich umfing. Ihre Umarmung verstieß gegen jede Ehrfurcht und war doch Seligkeit. Oft erwachte ich aus diesem Traum mit tiefem Glücksgefühl, oft mit Todesangst und gequältem Gewissen wie aus furchtbarer Sünde”(Hesse, 1974a: 111).

Sinclair’i uzun zaman düşlerinde meşgul eden kadının hayali Demian’ın annesi Bayan Eva’nın ta kendisidir. Onun resmini gördüğü an aradığı hayali bulur Sinclair:

“Aber als ich nun das kleine Bildnis sah, blieb mir der Herzschlag stehen. – Das war mein Taumbild! Das war sie, die große, fast männliche Frauenfigur, ihrem Sohne ähnlich, mit Zügen von Mütterlichkeit, Zügen von Strenge, Zügen von tiefer Leidenschaft, schön und verlockend, schön und unnahbar, Dämon und Mutter, Schicksal und Geliebte. Das war sie”(Hesse, 1974a: 154)!

Sinclair’ın Bayan Eva’yla karşılaşana kadar belli aşamalardan geçmesi, onunla yüzleşecek olgunluğa erişmesi gerekiyordu. Franz Kromer ile başlayan serüven, Demian’la devam etmiş, Beatrice’le yüceltilmiş, Pistorius ile biçim kazanmış ve tekrar Demian’ın dönüşüyle Bayan Eva’ya giden yola doğru ilerlemiştir.

Sinclair’ın Bayan Eva’nın resmini gördükten sonra kapıldığı heyecan, Demian’ın onu annesine götürürken büyük bir mutluluğa dönüşür. Söz konusu Sinclair’ın Bayan Eva ile tanışacağı günün *“bir bayram havası”*(Hesse, 2011b: 168) içermesi ve onun için derin bir mana taşıyor oluşu, şu şekilde anlatılır:

“Ich fühlte, daß ein wichtiger Tag für mich angebrochen sei, ich sah und empfand die Welt um mich her verwandelt, wartend, beziehungs voll und feierlich... Zum erstenmal klang die äußere Welt mit meiner innern rein zusammen – dann ist Feiertag der Seele, dann lohnt es sich zu leben. Kein Haus, kein Schaufenster, kein Gesicht auf der Gasse störte mich, alles war, wie es sein mußte, trug aber nicht das leere Gesicht des Alltäglichen und Gewohnten, sondern war wartende Natur, stand ehrfurchtsvoll dem Schicksal bereit”(Hesse, 1974a: 162).

Yaşamın ve doğanın ahenkli görünümü, rahatsız ve mutsuz edici hiçbir şeyin Sinclair’ın gözüne çarpmıyor oluşu, yaşanan ve görülen her şeyin adeta birer mutluluk kaynağı olabilme durumu, Hesse’nin hedeflediği varlık birliğine ulaşmanın bir sonucu olsa gerektir. Bu bağlamda Bayan Eva, ulaşılmayı hedeflenen zirveye, başka bir ifadeyle Tanrı’ya işaret etmektedir.

Bayan Eva’ya ulaşma hayali, Sinclair’i çocukluğunda var olan ve çocukluğun gidişiyle kaybolan saflık ve ahengin yeniden kendini gösterdiğine inandırır. Bunun daha onu görmeden gerçekleşmesi, onu göreceğini umut ettiği an yaşaması, Bayan Eva’nın onun aradığı yazgısı olduğuna işaret etmesi bakımından önemlidir.

“So hatte ich als kleiner Knabe die Welt am Morgen der großen Feiertage gesehen, am Christtag und an Ostern. Ich hatte nicht gewußt, daß diese Welt noch schön sein könne. Ich hatte mich daran gewöhnt, in mich hineinzuleben und mich damit abzufinden, daß mir der Sinn für das da draußen eben verlorengegangen sei, daß der Verlust der glänzenden Farben unvermeidlich mit dem Verlust der Kindheit zusammenhänge, und daß man gewissermaßen die Freiheit und Mannheit der Seele mit dem Verzicht auf diesen holden Schimmer bezahlen müsse. Nun sah ich entzückt, daß dies alles nur verschüttet und verdunkelt gewesen war und daß es möglich sei, auch als Freigewordener und auf Kinderglück Verzichtender die Welt strahlen zu sehen und die innigen Schauer des kindlichen Sehens zu kosten”(Hesse, 1974a: 162).

Yukarıdaki kesitin de işaret ettiği üzere, insana çocuklukta bahşedilen saflık, doğallık ve ahengin, çocukluğun bitimiyle yok olacağına daha önce değinmiştik. Ergenlik döneminden bu yana Sinclair’ın çeşitli aşamalardan geçerek olgunluğa erişmesi ile tekrar bu uyuma kavuşacak duruma gelmesi, Bayan Eva’nın varlığını ona göstermesi ile somut bir ifadeye bürünecektir. Yani Sinclair Bayan Eva’nın karşısına çıkarak söz konusu özellikleri kazanmış olduğunu gösterir. Sinclair’ın Demian ve Bayan Eva’nın evine girdiği ve Bayan Eva’yla karşılaşma anı öncesi yaşadığı duygular, Bayan Eva’nın işlevi ve önemini açıkça göstermektedir:

“Ergriffen blieb ich stehen – mir war so froh und weh ums Herz, als kehre in diesem Augenblick alles, was ich je getan und erlebt, zu mir zurück als Antwort und Erfüllung. Blitzschnell sah ich eine Menge von Bildern an meiner Seele vorüberlaufen; das heimatliche Vaterhaus mit dem alten Steinwappen überm Torbogen, den Knaben Demian, der das Wappen zeichnete, mich selbst als Knaben, angstvoll in den bösen Bann meines Feindes Kromer verstrickt, mich selbst als Jüngling, in meinem Schülerzimmerchen am stillen Tisch den Vogel meiner Sehnsucht malend, die Seele verwirrt ins Netz ihrer eigenen Fäden – und alles, und alles bis zu diesem Augenblick klang in mir wider, wurde in mir bejaht, beantwortet, gutgeheißen”(Hesse, 1974a: 163).

Sinclair’ın bu ifadeleri Bayan Eva’ya bütünleyici özelliğinin yanı sıra kendini gerçekleştirme yolunda ilerlenen yolun ulaşılabilir en ileri noktası olma durumu

kazandırır. Bu bağlamda Bayan Eva, Sinclair'ın ereğinin gerçekleşme anı olarak yorumlanabilir.

Bayan Eva'nın öncesinde böylesi duygulara kapılan Sinclair, onu somut bir şekilde karşısında bulduğu anı şu şekilde anlatır: *“Gözlerim yaşararak kendi resmimi uzun uzun seyrettim, kendi içimi okudum. Derken gözlerimi indirdim, açılan kapıda kuş resminin altında üzerinde siyah bir giysiyle uzun boylu bir kadın dikiliyordu. Oydu bu”*(Hesse, 2011b: 169).

“Sanırım şimdiye kadar hep yollarda geçti yaşamım, ancak şimdi yurduma, vatanıma kavuştum.”(Hesse, 2011b: 170) diyen Sinclair'i son derece sıcak karşılayan ve görür görmez tanıyan Bayan Eva'nın *“bakışında bir gerçekleşme, selamında bir sılıya dönüş saklıydı”*(Hesse, 2011b: 170).

Sinclair, Bayan Eva'yla olan ilk etkileşimini şu şekilde aktarır:

“Ihre Stimme war tief und warm, ich trank sie wie süßen Wein. Und nun blickte ich auf und in ihr stilles Gesicht, in die schwarzen, unergründlichen Augen, auf den frischen, reifen Mund, auf die freie, fürstliche Stirn, die das Zeichen trug”(Hesse, 1974a: 164).

Sinclair, arkadaş Demian'ın sıra dışılığını daha belirgin bir şekilde Bayan Eva'da fark eder. Bu durumu şu cümlelerle ifade eder:

“Ihre stimme und auch ihre Worte waren denen ihres Sohnes sehr ähnlich, und doch ganz anders. Alles war reifer, wärmer, selbstverständlicher. Aber ebenso wie Max vor Zeiten auf niemand den Eindruck eines Knaben gemacht hatte, so sah seine Mutter gar nicht wie die Mutter eines erwachsenen Sohnes aus, so jung und süß war der Hauch über ihrem Gesicht und Haar, so straff und faltenlos war ihre goldene Haut, so blühend der Mund. Königlicher noch als in meinem Traume stand sie vor mir, und ihre Nähe war Liebesglück, ihr Blick war Erfüllung”(Hesse, 1974a: 164).

Demian gibi kendisi de olduğu yaş ve bulunduğu konumun aksi özellikler taşıyan Bayan Eva'nın bu özelliği, onun evrensel bir yansıma olduğunun işaretlerindendir. Nitekim Demian çocuklar arasında bulunmasına rağmen yetişkinlere özgü tutum ve davranışları ile zaman ve mekândan bağımsız bir özellikte donatılmış olarak

yansıtılmıştı. Şimdi Bayan Eva da gençlik ve güzelliği ile bir anneden çok genç ve güzel bir kızı andırmaktadır. Bayan Eva'nın gerçek bir kimlikten ziyade Sinclair'in ruhunun bir yansıması olduğuna ilişkin iddiaya onun şu sözleri de ayrıca tanıklık etmektedir: *“Demek ki yazgım bu yeni kılıkta kendini açığa vuruyordu; bundan böyle hoyrat değil, yalnızlığa sürükleyici değildi, hayır bir olgunluğu içeriyordu ve neşeyle doluydu”*(Hesse, 2011b: 170).

Yine Sinclair'in Bayan Eva'nın zuhuruyla hedeflediği noktaya varmış olduğunu ifade eden sözleri şu şekildedir:

“Ich faßte keine Entschlüsse, tat kein Gelübde – ich war an ein Ziel gekommen, an eine hohe Wegstelle, von wo aus der weitere Weg sich weit und herrlich zeigte, Ländern der Verheißung entgegenstrebend, überschattet von Baumwipfeln nahen Glückes, gekühlt von nahen Gärten jeder Lust”(Hesse, 1974a: 165).

Sinclair'in; *“benim için bir anne, bir sevgili, bir tanrıça olsun kabulümdü; yeter ki kendisini yakınımda bileyim, yeter ki benim yolum onunkisinden uzak bulunmasındı”*(Hesse, 2011b: 171) dediği Bayan Eva da Sinclair'i aynı şekilde kendisine yakın bulur. Ayrıca Demian'ın da annesinin kendisini tanıdığına ilişkin sözlerinin: *“Amma yaptın, seni biliyor o. Kim olduğunu kendisine söylemesem de, seni tanıyacaktır”*(Hesse, 2011b: 164) işaret ettiği üzere, kendisi hakkında oldukça derin bir malumata sahip Bayan Eva, Sinclair'in küçükken Demian'la arkadaş olduğundan, onun da nişana sahip kişiler arasında bulunduğundan, hayatının ilerleyen dönemlerinde birçok sıkıntıya maruz kaldığından, on altı yaşlarındayken kendini batağa saplanmış hissettiği dönemde tekrar Max'la karşılaştığından ve atmaca resmini Max'a gönderdiğinden haberi vardır.

Bayan Eva'nın *“sayılı birkaç dost, pek yakın dostlar”*(Hesse, 2011b:173)'ın ancak öğrenebildiği gibi Sinclair'e ismini söylemesi ve kendisine “Bayan Eva” şeklinde hitap etmesini istemesi Demian'nın yorumuyla Sinclair için büyük bir ayrıcalıktır. *“Demek adını öğrendin. Bununla gururlanabilirsin, delikanlı! Daha kendisini tanır tanımaz adını açıkladığı ilk kişi sensin”*(Hesse, 2011b:174).

Bayan Eva'nın ismini herkese söylemiyor oluşu, Bayan Eva'nın şahsında temsil edilen yol ve hedefin zorluğuna ve bu yolu yürümenin herkesin başaramayacağı ölçüde çaba

ve isteği şart koşmasına işaret etmesi bakımından önemlidir. Sinclair, kadının ismini ilk tanışmada öğrenerek önemli bir başarı elde etmiş olur.

Kendisine “*sevgili hanımefendi, sevgili anneciğim*”(Hesse, 2011b: 172) şeklinde hitap edilen Bayan Eva, Sinclair’i kendisine, yazgısına yönlendirir, huzurun burada olduğunu ona telkin eder: “*Yazgınız sizi seviyor. Yeter ki ona sadık kalın, düşünüzde yaşattığınız gibi bir gün tamamen sizin olacaktır*”(Hesse, 2011b: 173).

Bayan Eva’nın sözlerini büyülü bir başlangıcın ilk adımları gibi heyecan ve şükranla karşılayan Sinclair de Bayan Eva’yı ve onun temsil ettiği dünyayı asıl vatanı olarak görmektedir: “*Kuşun resminde yazgım bir anne gibi, bir sevgili gibi kucak açtı bana. Ben ona aitim, başka kimseye değil*”(Hesse, 2011b: 172).

Sinclair’in Demian ve annesinin evinde bulduğu mutluluk ve huzurun varlık birliğine ulaşmayı temsil etmesi, Sinclair’in onların evinin dış dünyadan soyutlanmış bir gerçekliği yaşattığını düşünmesinden ve bu özelliği ile buranın dış dünyadan bağımsız olduğunu ancak bu bağımsızlığın düşüncelerde ve hayata bakış açısında saklı yattığını, böylece hem kendilerine hem de çevreye yol gösterici görevi üstlendiğini ifade etmesinden anlaşılmaktadır.

“... ja schon wenn ich von weitem die hohen Bäume des Gartens auftauchen sah, war ich reich und glücklich. Draußen war die “Wirklichkeit”, draußen waren Straßen und Häuser, Menschen und Einrichtungen, Bibliotheken und Lehrsäle – hier drinnen aber war Liebe und Seele, hier lebte das Märchen und der Traum. Und doch lebten wir keineswegs von der Welt abgeschlossen, wir lebten in Gedanken und Gesprächen oft mitten in ihr, nur auf einem anderen Felde, wir waren von der Mehrzahl der Menschen nicht durch Grenzen getrennt, sondern nur durch eine andere Art des Sehens. Unsere Aufgabe war, in der Welt eine Insel darzustellen, vielleicht ein Vorbild, jedenfalls aber die Ankündigung einer anderen Möglichkeit zu leben”(Hesse, 1974a: 169).

Sinclair’in sıklıkla gittiği Demian’ların evinde yaşadığı huzurun artık onu eski zevk aldığı şeylerden uzaklaştırması, sıradan hayatlara duyduğu özlemi giderek azaltması, onun olgunlaşma sürecinde başarıya ulaştığının, üstün vasıflı insanlarla aynı kategoriye girmeye hak kazandığının açık bir belirtisi olarak yorumlanabilir.

“Ich lernte, ich lang Vereinsamter, die Gemeinschaft kennen, die zwischen Menschen möglich ist, welche das völlige Alleinsein gekostet haben. Nie mehr begehrte ich zu den Tafeln der Glücklichen, zu den Festen der Fröhlichen zurück, nie mehr flog mich Neid oder Heimweh an, wenn ich die Gemeinsamkeiten der andern sah. Und langsam wurde ich eingeweiht in das Geheimnis derer, welche “das Zeichen” an sich trugen”(Hesse, 1974a: 169).

Sinclair’ın *“bu isim öyle güzel yakışıyor ki kendisine, sanki yeryüzündeki tüm yaratıkların annesi”*(Hesse, 2011b: 174) dediği Bayan Eva’yı oturttuğu konum, Eva isminin de işaret ettiği üzere evrensel anne (Urmutter)’dir. Urmutter’liği ile Tanrısal boyutlu bir karakter oluşturan Bayan Eva, sahip olduğu birçok özellik ve gösterdiği tutum ve davranışlarıyla da bulunduğu konuma uygun bir görünüm sergiler. Nitekim oğlu ve Sinclair arasında geçen sohbetlere her zaman katılmaması ve anlayışlı bir dinleyici tutumu takınması, onun böyle bir eyleme gerek duymamasından ileri gelir. Sinclair bunu şu şekilde yorumlar: *“Sanki bütün düşünceler ondan çıkıp gelerek yine ona dönüyordu”*(Hesse, 2011b: 178). Sinclair’de meydana gelecek her türlü değişimi hemen sezen Bayan Eva, *“hiçbir şeyi garip bulmuyor, her anlatılanı içtenlikle izliyordu”*(Hesse, 2011b: 179).

“Bayan Eva tarafından el üstünde tutulmak ya da horlanıp geri çevrilmek, işte buydu yazgı”(Hesse, 2011b: 179) sözleriyle kendisini teslim ettiği Bayan Eva’ya duyduğu yakınlığın onda gittikçe arzu uyandıran bir niteliğe bürünmesini çok iyi sezen Bayan Eva’nın söz konusu durum karşılığında yine Sinclair’e yol gösterici davranması, onun simgesel bir karakter çizdiğinin bir başka belirtisidir.

“Sie sollen sich nicht an Wünsche hingeben, an die Sie nicht glauben. Ich weiß, was Sie wünschen. Sie müssen diese Wünsche aufgeben können, oder sie ganz und richtig wünschen. Wenn Sie einmal so zu bitten vermögen, daß Sie der Erfüllung in sich ganz weiß sind, dann ist auch die Erfüllung da. Sie wünschen aber, und bereuen es wieder, und haben Angst dabei. Das muß alles überwunden werden”(Hesse, 1974a: 174).

Olgun bir erkek olan Demian’ın annesi olarak onun annesi görünümünden uzak genç bir kadın izlenimi veren Bayan Eva’nın insanlığın annesi olma yönündeki Sinclair’ın kendisi hakkındaki düşüncelerinin, onun anne olma özelliğinden çıkarak sevgili ve âşık

olunan kadın imajına dönüşmesi, gerçek hayatta pek rastlanılacak durum olmasa gerektir. Bu durum, Bayan Eva'yla karşılaşma öncesi Sinclair'ın rüyasında gördüğü onu kucaklayan annenin sonradan sevgi ve şehvet karışımı bir duyguyla ona sarılmasının gerçek hayata yansması olarak değerlendirilebilir. Söz konusu rüyada görülen erkek gibi haybetli olmasına rağmen dişi görünümündeki güçlü kadının önce anne gibi sonra ahlakın öngörmediği bir yolla suç ve günah oluşturacak bir duyguya sebep olacak bir sarılmayla Sinclair'i etkilemesi, onda hem büyük bir mutluluk hem de büyük bir günah işlemiş olma hissi uyandırması gibi gerçekte de onu hem anne hem de arzulanan kadın olarak görmesi, Bayan Eva'nın bütünleyici özelliğini açığa çıkarır. Onunla gerçek bir ahenk ve uyuma ulaşmanın yolunun cinsiyetlerin de üzerinde bir birlikle (Androgyne), erşellikle olabileceği ifade edilir. Kadın ve erkeğin oluşturduğu kutupların buluşma noktası olan anne özelliği ile ön plana çıkan Bayan Eva, bu noktada cinsiyetlerin aşıldığı yer olarak işlevini vurgulamış olur. Androgynen, harmoniyi ahengi sağlar. Bu yolda sorunları çözer. Tanrılar da androgyn (cinsiyetsiz) dir. Yani Androgyn'e ulaşmak en üst makamla eş değeri görülür (Paulsen, 1979: 21).

Annenin cinsiyetlerin senteze ulaştığı ve onları nötr duruma getirmesi ise Kurt Leese tarafından şu şekilde açıklanır: Çocuğı olan kadın yani anne, zıt iki cinsiyetin yani erkek ve kadının aralarındaki uçurumun aşılması halidir. İki cinsiyetin birleşmesi ile meydana gelen yeni bireyin dünyaya gelmesine vesile olan anne, böylece kadın kimliğinin üstünde bir özelliğe kavuşmuş olur (Leese, 1934: 24).

Bayan Eva'nın Sinclair'i kendi sevgisine yönlendirirken izlemesi gerektiği yolu ona göstermesi, onu kendi animasıyla buluşmasını sağlayacak yolları ona açmaktır aslında. Bayan Eva'nın bu yöndeki telkini şu şekildedir:

“Liebe muß nicht bitten, ... auch nicht fordern. Liebe muß die Kraft haben, in sich selbst zur Gewißheit zu kommen. Dann wird sie nicht mehr gezogen, sondern zieht. Sinclair, Ihre Liebe wird von mir gezogen. Wenn sie mich einmal zieht, so komme ich. Ich will keine Geschenke geben, ich will gewonnen werden”(Hesse, 1974a: 175).

Daha önce kahramanın kendi ruhsal bütünlüğüne erişmek için benliğinde yer alan zıt cinsiyetinin varlığından haberdar olmasının, onu benimsemesinin ve bilincine aktarmasının gerekliliğinden bahsetmiştik. Tanrısal boyutla cinsiyetlerin de üstünde

erselik özellik kazanan Bayan Eva'nın aynı şekilde Sinclair'in bilincinin bir yansıması olduğu, onun Frau Eva'da kendi yansımasını gördüğünü açıkça belli eden şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Meine Liebe zu Frau Eva schien mir der einzige Inhalt meines Lebens zu sein. Aber jeden Tag sah sie anders aus. Manchmal glaubte ich bestimmt zu fühlen, daß es nicht ihre Person sei, nach der mein Wesen hingezogen strebte, sondern sie sei nur ein Sinnbild meines Innern und wolle mich nur tiefer in mich selbst hinein führen. Oft hörte ich Worte von ihr, die mir klangen wie Antworten meines Unbewußten auf brennende Fragen, die mich bewegten... Alles, was wichtig und Schicksal für mich war, konnte ihre Gestalt annehmen. Sie konnte sich in jeden meiner Gedanken verwandeln und jeder sich in sie”(Hesse, 1974a: 176-177).

Öteden beri ulaşılmayı hedeflenen cinsiyetlerin aşılması olan Androgyne, Hesse'nin eserlerinde vurguladığı idealler arasındadır.

Mitolojik anlam içeren ve Bachofen'den alınan Mutteridee'nin canlandığı bir örnek olan Bayan Eva Theodore Ziolkowski'ye göre Hesse'nin yeniden hayat bulduğu annedir. *Demian* eserinde Sinclair'in kendisinde yeni bir hayat bulmayı umduğu ve bulduğu Bayan Eva'nın bütünleyici özelliği vurgulanır (Ziolkowski, 1965: 138).

Sinclair'in, *“İlk kez yaşadığım mutlu bir dönemdi bu; arzularımın gerçekleştiği, bir birlik ve beraberlik içine kabul edildiğim bir dönem”(Hesse, 2011b: 190)* sözlerinin işaret ettiği üzere gerçek mutluluğun anahtarı konumundaki Bayan Eva, Sinclair'in yıllarca aradığı, bulduğu, tanıdığı, benimsediği ve onu bilincine aktararak aştığı animasıdır. Bilincin ve bilinçdışının kesişim noktasında bulunan ve bunların uzlaşmasını sağlayan Bayan Eva, bundan önce sözünü ettiğimiz anima karakterlerin ilerisinde tanrısal boyut kazanan bir karakter olarak Hesse'nin varlık birliği idealinin cinsiyetler üzerinden aşıldığına örnektir.

Bayan Eva'nın gerçek hayatta Hesse'de karşılığı olup olmadığı belirsizdir, Onun daha çok düşünsel ve sezgisel bir ürün olduğunu kabul etmek daha yerinde olacaktır (Karstedt, 1983: 219).

3.2.3.3. Agnes (*Narzif und Goldmund*)

Anne kategorisine aldığımız Agnes, diğerkahramanlar gibi bir evlada sahip olmasıyla annelik özelliğı taşımaz, Agnes daha ziyade Urmutter vasıflarını barındıran bir karakter olarak Goldmund’un hayatına kısa süreliğine dahi olsa damgasını vuran bir kadındır. Son derece güzel ve ihtişamlı görünümüyle sıra dışılığı ilk anda fark edilen Agnes’in Goldmund tarafından ilk algılanışı şu şekilde aktarılır:

“Auf einem dieser Gänge begegnete er einer Frau, deren Anblick allen seinen aus der Ordnung gekommenen Gefühlen eine neue Mitte gab. Es war eine Frau zu Pferde, ein großes hellblondes Weib mit neugierigen, etwas kühlen Blauaugen, mit festen, straffen Gliedern und einem blühenden Gesicht voll Lust zu Genuß und Macht, voll Selbstgefühl und witternder Sinnenneugierde. Etwas herrisch und hochmutig hielt sie sich auf ihrem braunen Pferde, ans Befehlen gewöhnt, doch nicht verschlossen oder abwehrend, sondern unter den etwas kühlen Augen standen bewegliche Nüstern allen Düften der Welt offen, und der große lockere Mund schien des Nehmens und Gebens im höchsten Grade fähig. Im Augenblick, da Goldmund sie sah, wurde er völlig wach und voll Begierde, sich mit diesem stolzen Weib zu messen”(Hesse, 2007b: 232).

Agnes’in yanına yaklaşılmaz mağrurluğı, hem soğuk hem de kendine çeken güzelliğinin olması, bedensel gücü ve şehveti alabildiğine kendinde toplamış görünümü, duyuşal haz ve bunu kullanabilme yeteneğine sahip olduğı izlenimi vermesi, onun dünya hayatının genel görünüm kazandığı bir şahsiyet olduğuna işarettir. Goldmund’un ulaşılmazlığına rağmen onu ele geçirme yönünde karşı konulmaz bir istek duyması da yaşama duyulan istek yönünde yorumlanabilir.

“Diese Frau zu erobern, schien ihm ein edles Ziel, und auf dem Weg zu ihr den Hals zu brechen, hätte ihm kein übler Tod geschienen. Alsbald empfand er, daß diese blonde Löwin seinesgleichen sei, an Sinnen und Seele reich, allen Stürmen zugänglich, ebenso wild wie zart, aus uraltererbter Bluterfahrung der Leidenschaften kundig”(Hesse, 2007b: 232).

Yaşamın kaynağı ilk ananın (Urmutter)’in karşısında dikilmesi şeklinde ifade edilebilecek Agnes’in zuhuru, Goldmund için yeni bir dönüm noktası olacaktır. Onun kendi denginde bir kadın olması ve onun kendisiyle sevgi ve güçte boy ölçüşebileceğini

düşünmesi, Agnes'in şimdiye kadar anlattığımız haz kaynağı durumundaki kadınlardan farkını vurgular. Goldmund'un ancak kendileriyle tensel bağ kuramadığı kadınları yüceltmesi ve onları sevgiye değer bulma durumu, Agnes'de farklılık gösterir. Agnes'in görselliğinden etkilenen Goldmund'un ona duygusal bir yakınlıktan ziyade tensel bir istek duyması, Agnes'in anlam ve değerini basite indirgemez, tam tersi ona ulaşmak adına tehlikeler Goldmund'a çekici görünür.

Agnes'in Goldmund'u peşinden sürüklemesi, onun güç ve otorite bakımından da ondan üstte olmasıyla da desteklenir, nitekim kendisi at üzerinde giderek soylu biri izlenimi uynadırırken Goldmund arkasından yürür. *“Kadın at üzerinde çekip gitti önünden, Goldmund arkasından baktı, kıvrıcık lepiska saçlarıyla mavi kadifeden yaka arasında dimdik duran ensesini gördü, güçlü mağrur, öyleyken alabildiğine narin bir çocuk cildiyle donatılmış ensesini”*(Hesse, 2009b: 244).

Agnes'in Goldmund'un şimdiye kadar beraber olduğu, sevdiği ve ulaşamadığı kadınlardan farkını vurgulayan en belirgin özelliği, onun karşılaştığı en güzel kadın olarak yorumlanmasıdır.

“Sie war, so wollte ihm scheinen, die schönste Frau, die er gesehen hatte. Diese Nacken wollte er in seine Hand zu fassen bekommen und ihren Augen das blaukühle Geheimnis entreißen... Schön war es, sich dieser Frau zu zeigen und ihr den Kampf anzubieten. Schön war es, seine Freiheit an diese Schöne zu verlieren”(Hesse, 2007b: 232-233).

Agnes'in söz konusu güzellik ve çekicilikte eşsiz görünümü, onun fiziksel güzelliğinin gerçekten Goldmund'un algıladığı şekilde olmasının yanında, onun taşıdığı anlam ve öneme ile alakalıdır. Goldmund'u böylesi kendine hayran bırakan Agnes'in ulaşılmazlığını oluşturan ilk sebep, onun valinin sevgilisi olması ve birçok muhafızıyla koruma altında tutulan sarayda yaşıyor olmasıdır. *“Kadının kimliğini sorup öğrenmek güç olmadı: Sarayda oturuyordu, Agnes'ti ismi ve valinin sevgilisiydi. Bu şaşırtmadı Goldmund'u, imparatoriçeliğin bile kendisine yakıştırılabileceği bir kadındı”*(Hesse, 2009b: 244).

Kendisine ulaşmak adına tehlikeleri severek kabullenen Goldmund'a karşı hem soğuk ve zorba görünen hem de onu çağıran davetkâr tavrıyla Agnes, Goldmund'a hiç yabancı

gelmez. Kendi ruhunun bir parçası sayılan kadınlarla bu doğrultuda benzer özellik taşıyan Agnes'in Goldmund'a benzerliği şu şekilde ifade edilir:

“An einem Brunnenbecken blieb er stehen und suchte sein Spiegelbild. Das Bild paßte brüderlich zum Bild der blonden Frau, nur war es gar sehr verwildert. Noch in derselben Stunde suchte er einen Barbier auf, den er kannte, und brachte ihn mit guten Worten dazu, daß er ihm Haar und Bart kurz schnitt und Sauber strahlte”(Hesse, 2007b: 232).

Agnes'in Goldmund gibi sarışınlığı, Hesse'nin idealize ettiği kadınlarda genel bir özelliktir, ayrıca uzun boylu olması da yine soyluluğuna işaret etmektedir. Bu özellikleri ile fiziksel olarak Goldmund'a yakın olan Agnes, ruhsal olarak da ona akraba bir kimlik taşır. Bir süre devam eden Goldmund'un Agnes'in peşinden koşmasını olumsuz yanıtlamayacak olan Agnes, Goldmund'un daha önce göze almış olduğu tehlikeleri ona hatırlatarak kendisi için hayatını ortaya koyabilme cesaretini şart koşar. *“Gözleri peşini bir türlü bırakmayan yabancı delikanlıyı aradı hemen, savaşmaya istekli, biraz tedirgin”*(Hesse, 2009b: 245).

Goldmund'a kayıtsız davranmayan, kont gibi zorba bir sevgilisi olmasına rağmen Goldmund'u olumsuz karşılamayan Agnes'in ona açık kapı bırakması, onun da Goldmund'dan etkilendiğini göstermektedir. Ancak bunun onun için kolay elde edilmeyecek bir hedef olduğunu vurgulayarak ulaşılması kolay bir kadın olmadığını Goldmund'a göstermek ister: *“Ama burada, kent dışında kendini hiç tehlikeye sokmadan öyle kolaycacık dalından bir çiçek kopracığını aklından geçiriyorsan, yanılıyorsun. Ben, gerektiğinde hayatını sevdiği kadın uğrunda gözden çıkarabilen ekeklere sevebilirim ancak”*(Hesse, 2009b: 246).

Agnes kendisine giden yolun zorluğuna ve bu yolun gerektiğinde ölümle sonuçlanabilecek ölçüde tehlikeli olduğunu dile getirerek, temsil ettiği evrensel annenin yok edici ve yok ediciliği ölçüsünde baştan çıkarıcılığına vurgu yapar. Bu bağlamda *“beni uyarmadı deme, hayatına mal olabilir yapacağın şey”*(Hesse, 2009b: 246) sözleri ile Goldmund'u uyararak da ona seçme hakkı verir. Yani kendisi kaçınılmaz olmanın dışında samimiyet gerektiren bir sevgi ve çabayla elde edilecek bir hedefte bulunmaktadır.

Agnes'in tehlikeli olduğu kadar hayata bağlayan yanının bulunması, Goldmund'a bu yüzden mutluluk bahşetmesi, onun hayat gibi iki yönlülüğünün açık bir delilidir. Agnes'in kendisiyle buluşmasını sağlayacak yolu ona söylemesinin ardından Goldmund'un içinde uyanan coşku durumu açıklar:

“Goldmund schüttelte den Kopf, als er, auf die Stadt hinunterblickend, sie so freundlich und liebenswert fand. Vor wenig Tagen noch war er so traurig gewesen, traurig sogar darüber, daß auch Not und Leid vergänglich sind. Und nun waren sie in der Tat schon vergangen, hingesunken wie das goldene Laub vom Ast. Ihm schien, noch niemals habe die Liebe ihm so gestrahlt wie aus dieser Frau, deren hohe Gestalt und blonde lachende Lebensfülle ihn das Bilde seiner Mutter erinnerte, wie er es damals, als Knabe in Mariabronn, im Herzen getragen hatte. Vorgestern noch hätte er es nicht für möglich gehalten, daß ihm noch einmal die Welt so froh ins Auge lachen, daß er noch einmal den Strom des Lebens, der Freude, der Jugend so voll und drängend durch sein Blut könnte strömen fühlen. Welches Glück, daß er noch am Leben war, daß in all diesen grausigen Monaten der Tod ihn verschont hatte”(Hesse, 2007b: 234-235).

Agnes, Goldmund'a tam da mutsuz ve umutsuz olduğu bir anda kendini göstererek onu tekrar hayatın lezzet sunan tarafına yönlendirir. Hayatın geçiciliği karşısında hayattan el etek çekme durumu yaşayan Goldmund için böylesi bir silkinmeye duyulan gereksinim açıktır. Daha önce onu duyusallığa iten kendi anne görüntüsüyle gösterdiği benzerlik ve Goldmund'u yeni bir dönüm noktasına taşıma işlevi, Agnes'in Urmutter özelliği taşıdığının belirtilerindendir. Onu gördüğü an yaşamı anlam kazanan ve hala ölmemiş olmakla elde edeceği büyük bir kazançtan mahrum kalmaktan kurtulduğunu düşünen Goldmund'un bu inancı, yine Agnes'in ona yaşatacağı olayların önemine vurgu yapar. *“Öylesine kibirli bir görünüm sergileyen, ama sevgide kendisini tümüyle unutup sevdiğine öylesine teslimiyetle kuçak açan... Goldmund'un güzel ve görkemli sevgilisi”*(Hesse, 2009b: 254).

Agnes ile yaşadığı serüvenin başlangıcı tehlikelerle dolu olmasının yanında Goldmund'a büyük bir mutluluk bahşeder. Agnes'e kavuşma anı Goldmund'a öyle görünür ki, sanki o, hayatı boyunca onunla karşılaşma anına hazırlık içinde bulunmuştur.

“Um das Glück dieser Nacht erleben, um diese wunderbare Frau so beglücken zu können, dazu hatte es seines ganzen Lebens bedurft, alle der Schulung durch Frauen, alle der Wanderschaft und Not, all der durchwanderten Schneenächte und all der Freundschaft und Vertrautheit mit Tieren, Blumen, Bäumen, Wassern, Fischen, Schmetterlingen. Es bedurfte dazu der in Wollust und in Gefahr geschärften Sinne, der Heimatlosigkeit, der ganzen in vielen Jahren gehäuften Bilderwelt im Innern”(Hesse, 2007b: 242).

Agnes’le bir sonraki gün tekrar buluşma planları ilki gibi sorunsuz olmaz, Golmdund ikinci buluşmada yakayı ele vererek ölüm cezasına çarptırılır. Bu bağlamda ilk andan beri ulaşılması zorluklarla dolu olan ve Goldmund’u tehlikeye atan ilk kadın Agnes, mutlulukla beraber ölüme giden yolu da Goldmund’a açmış olur. Agnes’in odasında hırsız kılığında yakalanması sonucu mahkûm edildiği cezanın Goldmund’un gençlik dostu Narziß tarafından affettirilmesi, Agnes’in Urtmutter’in ölümcül yanını temsil etme durumunu ortadan kaldırmaz, nitekim Goldmund bu durumdan kurtulsa da ilerde ölümü yine Agnes yüzünden olacaktır. Bir süre Narziß’in başrahibi olduğu Mariabronn’da sanatını icra eden Goldmund, tekrar Agnes’in şehre geldiğine ilişkin haber alır ve daha önceki tecrübesini yok sayar, *“...bu haberi işitince bir ateş düştü, yakıp kavurdu içimi, Agnes’ten başka şey düşünemez oldum; tanıdığım ve sevdiğim en güzel kadındı Agnes”*(Hesse, 2009b: 315) sözlerini söyleyerek ona karşı önüne geçilmez bir istek duyduğunu ifade eder. Ancak bu sefer yanına gittiğinde önceki gibi iyi karşılanmayan Goldmund, Agnes tarafından yaşlı ve çekicilikten uzak bulunarak reddedilir. Agnes’in reddi karşısında yolun sonuna geldiğine inanan Goldmund dönüşte geçirdiği bir kaza sonucu yakalandığı hastalıktan kurtulamaz. Böylece Agnes dolaylı yünden onun hayatını sonlandıran kadındır.

Sevgilisine vefa göstermekten uzak Agnes, daha önce de Goldmund’a yakalanma durumunda *“durma, giysi odasından kaçıp kurtulmaya bak! Durma haydi! Ve beni ele verme sakın”*(Hesse, 2009b: 256) diyerek de kendisini sevgilisinden daha çok düşündüğünü ifade etmişti. O zaman onun yüzünden yakalanma durumunda kendisini ele vermemesini telkin eden Agnes’in yıllar sonra Goldmund’un ifade ettiği üzere: *“...benim yüzüme bakmak istemedi. Onun için fazla yaşlıydım artık, eskisi gibi sevimli, şen şakrak biri değildim, beni kendisiyle hoş vakit geçirilecek biri görmüyordu.”*(Hesse,

2007b: 315-316) Agnes'in Goldmund'a duygusal bir yakınlık duymadığı anlaşılmaktadır. O, Goldmund'u sadece tensel doyum karşılığında sevgiye değer bularak dünyanın geçiciliğini ve bu istek doğrultusunda dünyanın peşinden koşulmasının sonuçsuz kalacağını, dünya hayatının sadece iyi gün dostu olmasını vurgulayarak Urmutter özelliğini yanıstmış olur.

3.2.3.4. Goldmund'un Annesi (*Narziß und Goldmund*)

Hesse'nin yazın hayatında kadına ayırdığı yerin sonlanacağı eseri *Narziß und Goldmund*'da kahramanın arayışının adı olan annesi, Urmutter'in en kapsamlı şekilde anlatıldığı karakterdir. Goldmund'un yıllar önce kayıplara karışmış annesinin silüetini taşıyan, onun hayalinde varlığını hissettiren Urmutter, kahramanın dolayısıyla Hesse'nin kendini gerçekleştirme yolunda ulaşmayı hedeflediği noktanın simgesel bir anlatımı olarak yorumlanabilir.

Babası ile yalnız büyüyerek annesinden mahrum kalan Goldmund'un annesi, gerçek varlığıyla yoldan sapmış, evladına annelik yapmamış, dolayısıyla toplum kurallarına ayak uydurmayı becerememeiş biri olarak anlatılır. Kadının durumunun Goldmund'un babası tarafından algılanış biçimi şu şekildedir:

“Die Mutter war etwas, wovon man nicht sprechen durfte, man schämte sich ihrer. Eine Tänzerin war sie gewesen, ein schönes wildes Weib von vernehmer, aber unguter und heidnischer Herkunft; Goldmunds Vater hatte sie, so erzählte er, aus Armut und Schande aufgelesen; er hatte sie, da er nicht wußte, ob sie nicht Heidin sei, taufen und in der Religion unterweisen lassen; er hatte sie geheiratet und zu einer angesehenen Frau gemacht. Sie aber, nach einigen Jahren der Zahmheit und des geordneten Lebens, hatte sich ihrer alten Künste und Übungen wieder erinnert, hatte Ärgeris erregt Männer verführt, war Tage und Wochen von zu Hause weggeblieben, war in den Ruf einer Hexe gekommen und schließlich, nachdem ihr Mann sie mehrmals wieder eingeholt und zu sich genommen hatte, für immer verschwunden. Ihr Ruf war noch eine Weile vernehmbar geblieben, ein böser Ruf, flackernd wie ein Kometenschweif, und war dann erloschen. Ihr Mann erholte sich langsam von den Jahren der Unruhe, des Schreckens, der Schande und der ewigen Überraschungen, die sie ihm bereitet hatte; an Stelle des mißrateten Weibes erzog er nun sein Söhnlein”(Hesse, 2007b: 57).

Babası tarafından ıslah edilmeye çalışılan ancak bunda başarı sağlanamayan “...*hayli zaman önce kayıplara karışmış ya da bu dünyadan göçüp gitmiş ve yalnızca silik bir isim olarak yaşayan anne*”(Hesse, 2009b: 45), hikâyenin başından sonuna dek Goldmund’un hayatında varlığını sürdürür.

Doğa ve bilinçdışının temsilcisi Goldmund’un annesine ataerkil düzenin temsilcisi durumundaki baba’nın istediği biçimi verememesinden ötürü kadının oldukça olumsuz yansıtılıyor oluşu, bilinç ve bilinçdışı arasındaki uçurumun derinliğine işaret eder. Aklın öngörülleri ile oluşturulan toplum kuralları doğrultusunda hayatını yaşayan babanın, duygu ve duyuların hâkimiyetindeki tarafı temsil eden anne ile oluşturmayı amaçladığı bütüne kavuşamaması, söz konusu uyumsuzluğun bir neticesidir. Anneye yakınlığı ilk olarak dışına yansıyan, “*annesine boyu bosu ve kaşı gözü bakımından*”(Hesse, 2009b: 61) pek benzeyen Goldmund ise hayatının ilk anlarında bu çatışmanın ortasında bulur kendini.

Günahkâr annesinin suçlarına kefaret olması için babasının telkinleri ile yaşamını Tanrıya adamaya hazır hale gelen Goldmund, Mariabronn’a bu amaç doğrultusunda yerleştirilir. Kendisini dünya zevklerinden uzak tutan, Tanrı’nın kurallarına gönülden boyun eğen bir rahip olmayı hedefleyen Goldmund, bunun hayatının amacı olduğuna inanır nitekim. İçinde annesinden gelen güçleri çocukluğundan beri bastıran Goldmund’un yardılışına ters bir amaç edindiğini fark eden Narziß’in babasının tersi yönde annesi ile olan bağlantısını açığa çıkaracak telkinleri, Goldmund’un annesini yeniden anımsamasını sağlayarak onu gerçek amacına yöneltecektir. Goldmund’un annesini ilk anımsaması onu derinden sarsar öyle ki kendinden geçerek bir süre baygın kalmıştır. Uyandığında annesine dair ilk görüntü şu şekilde anlatılır:

“Aber wo er war gewesen? Wo kam er her, aus welcher Fremde von Erlebnissen? Er war irgendwo gewesen, sehr weit fort, er hatte etwas gesehen, etwas Außordentliches, etwas Herrliches, etwas Furchtbares auch und Unvergeßliches – und doch hatte er es vergessen. Wo war es? Was war da vor ihm aufgetaucht, so groß, so schmerzlich, so selig, und war wieder hingeschwunden”(Hesse, 2007b: 54)?

Bilinmezliği ve ürkütücülüğüyle acı verirken aynı zamanda haz da sunan annesini Goldmund’un ilk anımsaması bu şekilde gerçekleşir, somutluktan uzak ve biçimini

henüz bilmediği halde. Annesinin bu ilk kendini göstermesinin ardından Goldmund, onu daha belirgin olarak hayalinde görmeye devam edecektir. Kendini hasta hissettiği yatağında yatarken yine düşünürken onu kendi gerçek kimliğiyle görür:

“Wieder erwachte er, und eben noch im Entschwinden der eilig weggleitenden Traumwelt sah er es, fand das Bild wieder und zuckte wie in schmerzlicher Wollust zusammen. Er sah, er war sehend geworden. Er sah Sie. Er sah die Große, Strahlende, mit dem voll blühenden Munde, mit den leuchtenden Haaren. Er sah seine Mutter... O Mutter, Mutter! Berge von Schutt, Meere von Vergessenheit waren weg, waren verschwunden; aus königlichen, hellblauen Augen blickte die Verlorene ihn wieder an, die unsäglich Geliebte”(Hesse, 2007b: 55).

Yıllardır hayalinde bile uzak kaldığı annesiyle tekrar buluşmasının Goldmund’u böylesi etkisi altına alması, ona baygınlık yaşatacak kadar derinden sarsması, annesinin onun için ifade ettiği anlamın açık bir göstergesidir. Daha önce ondan uzaklaşmaya, onu unutmaya kendini uzun zaman zorlamış, ondan gelen dürtülerini içinde bastırmıştı, şimdi bunların açığa çıkma anı, Goldmund için sıradan bir yaşantı olmasa gerektir, sebep olacağı sarsıntı sahip olduğu güçle doğru orantılı olduğundan Goldmund bunun etkisinden kendini kurtaramaz. Goldmund ona beliren görüntüsüyle annesine olan özleminin daha çok farkına varır:

“... nochmals erschien in seiner Seele die blonde strahlende Frau, die Mutter; wie Föhnwind ging ihr Bild durch ihn hin, wie eine Wolke von Leben, von Wärme, von Zärtlichkeit und inniger Mahnung. O Mutter! O wie war es möglich gewesen, daß er sie hatte vergessen können! ... Nie in meinem Leben habe ich jemand so geliebt wie meine Mutter, so unbedingt und glühend, nie habe ich jemand so verehrt, so bewundert, sie war Sonne und Mond für mich. Weiß Gott, wie es möglich war, dies strahlende Bild in meiner Seele zu verdunkeln und allmählich diese böse, bleiche, gestaltlose Hexe aus ihr zu machen, die sie für den Vater und für mich seit vielen Jahren war”(Hesse, 2007b: 57-58).

Mizacı ve yaşam kaynağını oluşturan Goldmund’un ölmüş annesi, ömrü ilk anneyi (Urmutter) aramakla, ona ulaşmaya çalışmakla geçecek olan Goldmund için gideceği zorlu yolda ona ışık tutan ilk rehberdir. Goldmund’un yazgısı bu kayıplara karışmış annenin kimliğinde kendini gösterir.

Goldmund'un annesi, Bayan Eva'nın Sinclair'in düşünde gördüğü silüetine benzer şekilde kendisinde mutluluk ve huzuru içerdüğü gibi aynı zamanda günah ve acıyı da barındırmasıyla hayatın kendisini temsil etmektedir aslında.

“Da umduftete ihn die Mutterwelt, blickte dunkel aus rätselhaften Liebesaugen, rauschte tief wie Meer und Paradies, lallte kosend sinnlose, vielmehr mit Sinn überfüllte Koselaute, schmeckte nach Süßem und nach Salzigem streifte mit seidigem Haar über dürstende Lippen und Augen. Nicht nur alles Holde war in der Mutter, nicht nur süßer blauer Liebesblick, holdes glückverheißendes Lächeln, kosende Tröstung; in ihr war, irgendwo unter anmutigen Hüllen, auch alles Furchtbare und Dunkle, alle Gier, alle Angst, alle Sünde, aller Jammer, alle Geburt, alles Sterbenmüssen”(Hesse, 2007b: 60).

Bayan Eva'yla başlayan iyi ve kötünün biribiryle bağlantılı iç içe geçmiş olgular olduğu, Goldmund'un gerçek annesinin hayalinin ona etki etmesiyle devam eder. Goldmund, annesini hatırlamasıyla günah ve sevabın, acı ve hazzın insanın hayatında paralel işleyişinin farkına varır.

“Zuweilen erschienen diese Träume, in denen Mutter, Madonna und Geliebte eins waren, ihm nachher wie entsetzliche Verbrechen und Gotteslästerungen, wie niemals mehr zu sühnende Todsünden; zu andern Malen fand er in ihnen alle Erlösung, alle Harmonie. Voll von Geheimnissen startete das Leben ihn an, eine finstere unergründliche Welt, ein starrer stachliger Wald voll märchenhafter Gefahren – aber es waren Geheimnisse der Mutter, sie kamen von ihr, sie führten zu ihr, sie waren der kleine dunkle Kreis, der kleine drohende Abgrund in ihrem lichten Auge”(Hesse, 2007b: 60-61).

Hesse'nin psikanalizle hayatın kutuplarının, günahın sevabın, kadının erkeğin, kutsallığın ve tüm bunun karşısında bulunanların birbirlerinin varlığıyla kendi varlıklarını sürdürme gerçeğini kavraması, iyiye ulaşmak adına kötüyü dışlamanın yarar sağlamayacağını, tam tersi hedefine giden yola ulaşmanın her iki gücün varlığının kabulünü şart koştuğunu anlamasının ifadesi sayılacak olan hayatın tüm kutuplarıyla yadırganmaması gerekliliğı, Goldmund'un annesinin bunları kapsayan kişi olmasıyla ifade edilir. Dolayısıyla anne burada hayatın kendisidir, hayatın tüm yönlerini kapsar, varoluş, yokoluş, günah ve sevapla. Annenin bu bütünleyici özelliğı dolayısıyla

Goldmund'u onun çağrısı babasının çağrısının aksine hayatın ortasına bırakacaktır. *"Annesi, hanidir kayıplara karışmış bu sevdiği kişi çıkıp gelmişti yine; kendisi için eşsiz bir mutluluktan bu"*(Hesse, 2009b: 64) sözleriyle de Goldmund'un artık gerçek amacına yönelişinin başlangıcı olan annesinin zuhurundan ötürü duyduğu memnuniyet dile getirilir.

Kendisinin duygu insanı olduğunu annesinin zuhuruyla anlayan Goldmund, bundan sonra babasına ve onun temsil ettiği dünyaya olan yabancılığını, bundan önce kendini zorlayarak oraya aidiyet kazanma hırslarının boş bir uğraş olduğunu görür.

"Ich bin gar nicht mehr in das Sterben nach eurem Geist verbissen... Es geht mir mit dem Geist und mit der Gelehrsamkeit ähnlich, wie es mir mit meinem Vater gegangen ist: ich glaubte ihn sehr zu lieben und ihm ähnlich zu sein, ich schwor auf alles, was er sagte. Aber kaum war meine Mutter wieder da, so wußte ich erst wieder, was Liebe ist, und neben ihrem Bild war das des Vaters plötzlich klein und unfroh und beinahe widerwärtig geworden. Und jetzt neige ich dazu, alles Geistige als väterlich, als unmütterlich und mutterfeindlich anzusehen und es ein wenig gering zu achten"(Hesse, 2007b: 63-64).

Annesinin hayalinin Goldmund üzerindeki etkisinin babasının yaşayan biri olarak ettiği etkiden çok daha güçlü olması ve Goldmund'un kendi gerçek kimliğinin, eğilimlerinin idrakine varmasını sağlaması, annesinin gücünün babasına nazaran ne kadar etkin olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda hayatına şekil veren ve ona yol dönemeçlerinde kılavuzluk edecek olan annesinin kaderiyle benzer bir yazgıya sahip olacak olan Goldmund, bundan sonraki hayatını bu doğrultuda sürdürecektir. Nitekim babasının ona öngördüğü yerleşik düzende bir rahip olmanın ve bu şekilde yaşamını şekillendirmenin kendisine ne kadar uzak olduğunu gören Goldmund'un böylece manastır yaşamı sonlanacaktır.

"Er selbst aber, dies war ihm heute klargeworden, gehörte nicht hierher, er war ohne Heimat, eine unbekannte Welt wartete auf ihn. So war es einst auch seiner Mutter gegangen. Sie hatte Haus und Hof, Mann und Kind, Gemeinschaft und Ordnung, Pflicht und Ehre verlassen und war ins Ungewisse hinausgegangen, war wohl längst darin untergegangen. Sie hatte kein Ziel gehabt, wie auch er keines hatte. Ziele zu haben, das war anderen gegeben, ihm nicht"(Hesse, 2007b: 69).

Goldmund kendi gerçek annesinin hayali görüntüsünü tekrar anımsayarak bundan sonraki yaşamını şekillendirecek gücün kaynağını keşfetmiş, duygu ve sezgilerinin yönlendirmesiyle de anne hayalinin öngördüğü yaşamı uygulamaya koymuştur. Manastırdan dostu Narziß'in bilgisi dışında kimseye haber vermeden bir gece vakti kaçarak kendini bilinmezlerin ortasına atmıştır. Söz konusu yaşamın başlangıcı yine bir kadınla gerçekleşmiş, onunla bir gece geçirdikten sonra hayatına giren ve çıkan kadınların kimlikleri sürekli değişmiştir. Her yeni macerada, gerek gönül ilişkisi olsun gerek yaşam savaşı vermede, Goldmund ruhsal olarak içinde bulunduğu ana göre bir önceki zamandan daha olgunlaşıp tecrübe kazanmıştır. Goldmund'un ruhsal gelişimine paralel olarak ona zaman zaman kendini gösteren anne hayali de değişme göstermektedir. Nitekim ilk adımda kendi gerçek annesinin silüetinde zuhur eden söz konusu anne, zamanla evrensel olan anneye(Urmutter) dönüşmeye başlamıştır:

“In den Tagen der Wanderung, in den Liebesnächten, in den Zeiten der Sehnsucht, den Zeiten der Lebensgefahr und Todesnähe hatte das Muttergesicht sich langsam verwandelt und bereichert, war tiefer und vielfältiger geworden; es war nicht mehr das Bild seiner eigenen Mutter, sondern aus dessen Zügen und Farben war nach und nach ein nicht mehr persönliches Mutterbild geworden, das Bild einer Eva, einer Menschenmutter... Aber dies innere Bild, einst nur Erinnerungsbild seiner eigenen Mutter und seiner Liebe zu ihr, war in beständigem Wandel und Wachstum begriffen. Es hatten die Züge der Zigeunerin Lise, die Züge der Ritterstochter Lydia und manche andere Frauengesichter Eingang in jenes ursprüngliche Bild gefunden, und nicht nur hatten alle Gesichter von geliebten Frauen an dem Bilde weitergeschaffen, es hatte auch jede Erschütterung, jede Erfahrung und jedes Erlebnis an ihm gebildet und ihm Züge mitgegeben. Denn diese Gestalt, wenn es ihm später einst gelänge, sie sichtbar zu machen, sollte je nicht eine bestimmte Frau darstellen, sondern das Leben selbst als Urmutter. Oft glaubte er es zu sehen, manchmal erschien es ihm im Traum. Aber er hätte über dies Evagesicht und über das, was es ausdrücken sollte, nichts sagen können, als daß es die Lebenswollust in ihrer innigen Verwandschaft mit dem Schmerz und dem Tode zeigen sollte”(Hesse, 2007b: 160-161).

Dünya hayatının doğa yanını temsil eden ilk anne Havva, ilk adımda Goldmund'un kendi maddi annesinde varlığını hissettirir, hayatına giren kadınlarla beslenir ve hayatın

kendisiyle de olgunluk kazanmaya devam eder. Yaşam serüveninin acı ve tatlı yanlarıyla kendini göstermeye, Goldmund'a nereden geldiğini bilemediği mesajlar vermeyi sürdürerek onun ruhsal bütünlük kazanmasına, kendini gerçekleştirmesine olanaklar sunar. Goldmund'un bu ilk anneye olan eğilimi ayrıca şu şekilde onun sözleriyle de ifade edilir:

“Tief rührte sich in den Stunden solcher Betrachtungen das Blut der Mutter in Goldmund, der Stolz und die Verachtung des Heimatlosen gegen die Seßhaften und Besitzenden. Zuweilen war ihm das Handwerk und der Meister zuwider wie fädige Bohnen, oft war er nahe am Davonlaufen”(Hesse, 2007b: 163).

Mutluluk, haz ve tehlikelerde gördüğü anne etkisini Goldmund, veba salgını sırasında karşılaştığı cesetlerde de fark eder. Sıradan insanların dehşet ve tiksinti hissettikleri ölüm ve kokuşmuşlukta farklı bir anlam ve kudretin varlığını sezen Goldmund'a annenin çağrısı ve etkisi, evrensel bir bakış açısı kazandırmıştır. Nitekim bu ölümleri tıpkı doğumlar gibi annenin eseri olarak yorumlar Goldmund.

“Es sah ohne Zweifel in dieser Hütte ziemlich scheußlich aus, und der Leichengeruch war wüst; dennoch hatte für Goldmund das alles eine tiefe Anziehungskraft, es war alles voll Größe und Schicksal, so wahr, so unverlogen, irgend etwas daran gewann seine Liebe und drang ihm in die Seele... Tief nahm er es in sich auf... Tod und Wollust waren eins. Die Mutter des Lebens konnte man Liebe oder Lust nennen, man konnte sie auch Grab und Verwesung nennen. Die Mutter war Eva, sie war die Quelle des Glücks und die Quelle des Todes, sie gebar ewig, tötete ewig, in ihr waren Liebe und Grausamkeit eins, und ihre Gestalt wurde ihm zum Gleichnis und heiligen Sinnbild, je länger er sie in sich trug”(Hesse, 2007b: 195).

İlk annenin (Urmutter) bütünüleyici özelliği, onun evrensel anlam taşımasının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda tabiatın ve yaşamın kaynağı olma durumuyla Tanrısal boyut kazanan annenin bilinmezleri, güzeli ve çirkini bünyesinde barındırır.

“Alles galt ihr gleich, der Urmutter, über allem hing wie Mond ihr unheimliches Lächeln, ihr war der schwermütig sinnende Goldmund so lieb wie der auf dem Pflaster des Fischmarkets sterbende Karpfen, die

stolze kühle Jungfer Lisbeth so lieb wie die im Wald verstreuten Knochen jenes Viktor, der ihm einst so gern seinen Dukaten gestohlen hätte”(Hesse, 2007b: 176).

Goldmund’a hayatının her anında, daha çok çıkmazlara sürüklendiği anlarda ve yaşam serüveninde dönemeçlere geldiğinde adeta bunu işaret etmek adına anne hayali kendisini ona gösterir. Goldmund anne hayalinin ona sıklıkla zuhur ettiğini ifade ederek bunun kendi hayal ürününden bağımsız gerçek bir görüntü ya da ilham olduğunu vurgular. Yani ilk annenin görüntüsü kendiliğinden ona görünerek Goldmund’u yönetir, bu durum da hiç şüphesiz ilahi kaynaklı bir tecrübeye dayanmaktadır. Goldmund bu durumu şu şekilde açıklar:

“... ein Geheimnis ist es, das ich liebe, dem ich auf der Spur bin, das ich mehrmals habe aufblitzen sehen und das ich als Künstler, wenn es mir einmal möglich sein wird, darstellen und zum Sprechen bringen möchte. Es ist die Gestalt der großen Gebälerin, der Urmutter, und ihr Geheimnis besteht nicht, wie das einer anderen Figur, in dieser oder jener Einzelheit, in besonderer Fülle oder Magerkeit, Derbheit oder Zierlichkeit, Kraft oder Anmut, sondern es besteht darin, daß die größten Gegensätze der Welt, die sonst unvereinbar sind, in dieser Gestalt Frieden geschlossen haben und beisammenwohnen: Geburt und Tod, Güte und Grausamkeit, Leben und Vernichtung. Hätte ich diese Figur mir ausgesonnen, wäre sie nur mein Gedankenspiel oder ein ehrgeiziger Künstlerwunsch, so wäre es nicht schade um sie, ich könnte ihren Fehler einsehen und sie vergessen. Aber die Urmutter ist kein Gedanke, denn ich habe sie nicht erdacht, sondern gesehen! Sie lebt in mir, immer wieder ist sie in mir begegnet. Zuerst habe ich sie geahnt, als ich in einem Dorf, in einer Winternacht, über dem Bette einer gebärenden Bäuerin das Licht halten mußte: damals fing das Bild in mir zu leben an. Oft ist es ferne und verloren, lange Zeit; aber plötzlich zuckt es wieder auf, auch heute wieder. Das Bild verwandelt, es ist in ihm drinnen wie der Kern in einer Kirsche”(Hesse, 2007b: 180).

“...yapması gereken, sanatın peşine düşmek değil, annenin çağrısına uymak”(Hesse, 2009b: 190) olan Goldmund için ilk anne ona yazgısını öğretmek izlemesi gereken yolu göstermişti. Söz konusu annenin evrensel varlığı, onun zamandan bağımsızlığı yine şu sözlerle aktarılır:

“... die ewige Mutter, die uralte und ewig junge, mit dem traurigen und grausamen Liebeslächeln... eine Riesin, Sterne im Haar, träumerisch sitzend am Rande der Welt, mit verspielter Hand pflückte sie Blume um Blume, Leben um Leben, und ließ sie langsam ins Bodenlose fallen”(Hesse, 2007b: 183-184).

Ruhsal uyanışının ilk anından beri hayatının her anında kimi zaman silik kalarak kimi zaman tüm ihtişamıyla karşısına diklierek onu yalnız bırakmayan ilk anne, Goldmund’u hayatının son anında da karşılayacaktır. Yaşamı da ölümü de ondan gelen birer hediye olarak algılayan Goldmund, ölümlere şimdiye kadar pek çok şekilde şahit olmuş ve bunun da yaşam gibi hayatın bir parçası olduğuna kanaat getirmişti.

“Es war das Sterbenmüssen, das hier gemalt war, das strenge und unerbittliche. Goldmund aber hätte sich ein anderes Bild gewünscht, ganz anders klang in ihm das wilde Lied des Todes, nicht beinern und streng, sondern eher süß und verführend, heimwärtslockend, mütterlich”(Hesse, 2007b: 216).

Yazgısının şekle ve hayale bürünmüş hali olarak düşünebileceğimiz anne hayalinin yönlendirmesi ve işaretleri ile hayatını sürdüren Goldmund’un daha önce Agnes yüzünden mahkûm edildiği ölüme içinde yükselen itirazlar yüzünden cinayet işlemeyi dahi göze alarak karşı koymasının aksine şimdi bunu seve seve kabullenmesi de yine söz konusu yazgıya, anneye boyun eğişinin, ona teslim oluşunun bir göstergesidir. Goldmund ölümü anne çağrısıyla bir tutuşunu ve onu annesinden gelen bir armağan olarak görüşünü şu sözlerle anlatır:

“Und da sah ich denn, daß sie es war, daß die Mutter bei mir war und mich auf dem Schoß hatte und daß sie mir die Brust geöffnet und ihre Finger tief in der Brust zwischen meinen Rippen hatte, um mir das Herz herauszulösen. Als ich das gesehen und verstanden hatte, tat es nicht mehr weh. Auch jetzt, wenn diese Schmerzen wiederkommen, sind es nicht Schmerzen, es sind nicht Feinde; es sind die Finger der Mutter, die mir das Herz herausnehmen. Fleißig ist sie daran... neugierig auf das sterben bin ich nur darum, weil, es noch immer mein Glaube oder mein Traum ist, daß ich unterwegs zu meiner Mutter bin. Ich hoffe, der Tod werde ein großes Glück sein... Ich kann mich von dem Gedanken nicht trennen, daß statt des Todes mit der Sense es meine Mutter sein wird, die mich wieder

zu sich nimmt und in das Nichtsein und in die Unschuld zurüchführt”(Hesse, 2007b: 301-303).

Annenin Goldmund’un hayatına rehberlik ettiğı gibi ölümünde de yanında bulunması ve onu bu son ana hazırlamasına ilişkin Goldmund’un son anlarında Narziß’e söylediğı şu sözleri de annenin önemini yansıtmaları bakımından önemlidir:

“Einmal hatte ich meine Mutter vergessen, aber du hast sie wieder beschworen. Auch damals hat es sehr weh getan, wie wenn Tiermäuler in meinen Eingeweiden fräßen. Da waren wir noch jüinglinge, hübsche junge Knaben waren. Aber schon damals hat die Mutter mir gerufen, und ich mußte folgen. Sie ist überall. Sie war die Zigeunerin Lise, sie war die schöne Madonna des Meisters Niklaus, sie war das Leben, die Liebe, die Wollust, sie war auch die Angst, der Hunger, der Trieb. Jetzt ist sie der Tod, sie hat ihre Finger in meiner Brust”(Hesse, 2007b: 304).

Goldmund’un sanat yaşamının en büyük ideali olarak gördüğü büyük annenin görüntüsünü canlandıracağı Meryem Ana heykelini yapmak, Goldmund’un ömrünün vefa etmemesiyle gerçekleştirilemez. Goldmund, onun heykelini yapamamasını büyük annenin diğer bütün işlerinde söz sahibi olması gibi buna müsaade etmemesine bağlar.

“Es ist seit manchen Jahren mein liebster und geheimnisvollster Traum gewesen, eine Figur der Mutter zu machen, sie war mir das heiligste von allen Bildern, immer trug ich es in mir herum, eine Gestalt voll Liebe und voll Geheimnis. Vor kurzem noch wäre es mir ganz unerträglich gewesen zu denken, daß ich sterben könnte, ohne ihre Figur gemacht zu haben; mein Leben wäre mir unnütz erschienen. Und nun sieh, wie wunderbar es mir mit ihr gegangen ist: statt daß meine Hände sie formen und gestalten, ist sie es, die mich formt und gestaltet. Sie hat ihre Hände um mein Herz und löst es los und macht mich leer, sie hat mich zum Sterben verführt, und mit mir stirbt auch mein Traum, die schöne Figur, das Bild der großen Eva-Mutter. Noch sehe ich es, und wenn ich Kraft in den Händen hätte, könnte ich es gestalten. Aber sie will das nicht, sie will nicht, daß ich ihr Geheimnis sichtbar mache. Lieber will sie, daß ich sterbe. Ich sterbe gern, sie macht es mir leicht”(Hesse, 2007b: 304-305).

Yaşamın gizlerini içinde saklı tutan, yeri geldiğinde bunlardan kimi işaretleri Goldmund’a sunan, bunlarla ona yaşama tutunmada itici güç veren, gönlüne sevgi

yerleştiren annenin, sahip olduğu gizi kendi isteğinin dışında g r nt lenmesine müsaade etmemesi şeklinde yorumlanabilecek Goldmund'un onun görüntüsünü yansıtacağı heykeli yontamaması, hik yenin  ekiciliğinin korunması adına  ng r lm ş bir son olarak düşünebilir. “*Annesiz insan nasıl sevebilir, annesiz nasıl ölebilir*” (Hesse, 2009:b 318) sözleriyle de söz konusu annenin ölüm anında zuhur etmesiyle sahip olduğu gizemi arttıran Goldmund'un bu sözleri de aynı doğrultuda söylenmiştir.

Hesse'nin tanrısal özelliklerle donattığı Goldmund'un ölmüş annesinin temsil ettiği ilk anne Havva, tıpkı Goldmund gibi sanatçı yanı ağır basan ve anne kökenli Hesse'nin de ömrü boyunca peşinde koştuğu sezgilerin ifade biçimi olarak değerlendirilebilir. *Narzi  und Goldmund* eserinde Hesse'nin ulaştığı ilk anne Havva, somut biçime b r nmese de kahramanın ve Hesse'nin ideallerinin zirvesini oluşturur. Mileck'e göre Goldmund'un takip ettiği yol ve ulaştığı mertebe Hesse'nin idealize ettiği yoldur. Buna karşın Narzi 'in yöntemi ise onun gerçekte sürdüğü yaşama denk düşer. Yani Narzi  ile Hesse kendi yaşamını yansıtmiştır (Mileck, 1987: 225). Nicolai'ye göre de Narzi 'in izlediği yol yani Hesse'nin içinde bulunduğu yaşam yanlıştır. Nitekim Goldmund'a rehberlik ederek onu uyandıran Narzi , kendisine yarar sağlayamamıştır (Nicolai, 1997: 49).

şimdiye kadar anlatılan kadın kahramanlar yer yer Goldmund'un da ifade ettiği üzere bu ilk anne'ye giden yolda birer basamak oluşturmuştu. Bu bağlamda Frau Eva'yla başlayan ilk anne motifi Goldmund'un annesiyle olgunluk kazanmış ve neredeyse görüntüsünü ele verecek kadar varlığını hissettirmiştir. Goldmund'un annesi ile kemale eren anne motifinden sonra Hesse bundan sonra kaleme alacağı eserinde söz konusu kadın engelini aşmış olacağından kadın kahramana artık yer vermeyecektir. Goldmund'un annesinin temsil ettiği kutsal ilk anne (Urmutter), Hesse'nin kadın kahramanlara nokta koyduğu an olarak değerlendirilebilir.

SONUÇ

İlk gençlik yıllarından itibaren, yazın hayatına atılmasından beri, çocukluğun uçup gitmesiyle maruz kalmaya başladığı ikilemlerin itici gücüyle bunları edebi yapıtlarına başlıca malzeme seçen Hesse'nin tüm eserleri aynı doğrultuda şekillenmiştir. Hayatının her bir döneminde yaşadıklarını o dönem içinde vermiş olduğu esere birebir yansıtan Hesse'nin öz yaşam öyküsü, onun eserlerinden öğrenilebilecektir.

Dünya hayatının ezelden beri ikileme dayalı varlığı, ruhunda bütünlük arayan, evenselliğe özlem duyan Hesse için huzura giden yolda en önemli engeli teşkil eder. O, hayatı boyunca bu engeli bertaraf etmeye çalışır, varlık birliğini dünya hayatı içinde sağlayamayacak oluşunun farkında olsa da buna ruhsal olarak iç dünyasında kavuşma özlemi çeker ve eserlerinde de temel olarak bu sorunu işler. Bir eserinde Hesse, kutupları birleştirmeyi ve hayat melodisinin iki yönlü sesini kayda geçirmeyi hiçbir zaman başaramadığını aktarır (Hesse, 2002: 12).

Doğu- Batı, ruh- doğa, akıl- duygu çatışmalarını hayatının merkezine oturtan Hesse, yukarıdaki sözlerinin de işaret ettiği üzere eserlerinde birbirinden farklı şekilde bu ikilemleri sıkça yineler.

Hesse, ikilemlerden sıyrılarak birliğe ulaşan olgun insan modelini kendine amaç edinir. Çeşitli yollarla varlık birliğini duyumsamayı deneyen Hesse, bu doğrultudaki deneyimlerini eserlerinde kahramanları aracılığıyla anlatmıştır. Hesse'nin genel olarak eserlerinde vurguladığı kendini bulmak suretiyle “insan olmak” ereğine kavuşmayı belli öğretilerden bağımsız görmesi ve bunun özgür gerçekleşmesi gereken bir amaç olduğunu ısrarla savunuyor olması, bir bakıma öteden beri genel kabul görmüş ermiş insan olma modelinin ancak ütöpik bir amaç olabileceği imajını yıkabilecek nitelikte sarsıcıdır. Nitekim kendini günlük hayatın akışına bırakan insanlar, asıl hedefleri olması gereken hayatın anlamına erme, ruhun derinliklerinde kendilerini anlayabilme ve dolayısıyla sırları keşfetme olanağını hep üstün nitelikteki kişilerin işi olacağını düşünmüşlerdir. Onları böyle düşünmeye iten en belirgin sebep ise bu yolda ilerlemenin olağan üstü bir çabayı şart koşması, bu uğurda günlük yaşamdan vazgeçmeleri gerektiğini düşünmeleri ve nefsin terbiye edilmesinde çekilen meşakkatli serüvenler olmuştur. Dolayısıyla zorlu görülen bu yol hep imkânsızların işidir. Hesse de bunun zor

bir iş olduğunun farkındadır, nitekim birçok yerde bunun üzerinde durmuş, ancak o “insan olmak” için gerekli en önemli malzemenin insanın içinde saklı olduğunun üzerinde durarak ve kişinin samimiyetle iç dünyasına yönelerek ulaşmak istediği hedefe gitmenin sanılanın aksine dünyadan el etek çekmeden sadece kendini önyargısız tanımaktan geçtiğini söyler. Bu bağlamda Hesse, gerçek anlamda insan olabilmesi için insanın ona verilen kendini bulma görevini yerine getirmesini içindeki potansiyeli kullanarak yeteneğini keşfetmesine dayandırarak kendini gerçekleştirme, nefsinin tanımayı bir bakıma ütöpik olmaktan çıkarıp pratiğe dönüştürme çabasıdır.

Hesse, özellikle *Demian*, *Siddhartha*, *Narziss und Goldmund*, *Der Steppenwolf* ve *Das Glasperlenspiel* eserlerinde yani 1917’de geçirdiği ruhsal bunalım ve bunalımı atlattık için aldığı tedavinin ardından kaleme aldığı eserlerde kendi olma, kendi içindeki gizli peşinden gitme ve idealine ulaşmada bunu rehber edinmenin üzerinde durur ve bunun insanı mutluluğa götürecektir tek yol olduğunu savunur.

Daha önce dile getirdiğimiz gibi hayatını eserlerine konu edinen Hesse’nin romanlarını daha iyi kavrayabilmek için çalışmamızda Hesse’nin yaşam öyküsüne detaylı bir yer ayırdık. Eserlerini yaşam dönemeçlerine göre şekillendiren Hesse’nin romanlarını hayat hikâyesine paralel bir biçimde ele aldık. Eser incelemelerinde yer yer gerçek yaşamındaki serüvenlere atıfta bulunarak olaylar arasında sebep sonuç ilişkisi kurduk. İlk adımda Hesse’nin romanlarına genel bakış adı altındaki başlığın içeriği olan romanların yalın değerlendirmesini yaptık. Bundan sonraki adımda yazarın hayatını inceledik ve bu bölümü de hayatı ve edebi kimliği adı altında iki ayrı başlık altında aktardık. Genel manada kadına yönelik çalışmayı üçüncü adımda tamamladık. Tezin inceleme kısmını son aşamada ele aldık.

Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde aldığı psikanaliz tedavisinden sonra Hesse’nin düşünceleri olgunluk kazanmaya başlayarak ayakları yere daha sağlam basar hale gelmişti. Buna paralel olarak eserlerinde aktardıklarının da aynı doğrultuda biçimlenmesi dolayısıyla çalışmamızı Hesse’nin eserlerini iki farklı gruba ayırarak sürdürdük. Hayata bakışı değişen Hesse’ye göre insanın olgunluğa ulaşması çeşitli aşamalardan geçmesi ile mümkündür. İlk adımda kişinin başlıca sorunu kendini tanımak ve bilmektir. Bunun için de zıtların farkına varmak ve bunları çözümlemek gerekir. Eril bir kimliğe sahip olan Hesse için de en önemli kutbu kadın oluşturmaktır. Dolayısıyla

Hesse için kadın, kendisinin kutbu ve bilinmezi konumundadır ve başlıca sorunu teşkil etmektedir.

Hesse, annesi ile olan ilişkisini çok önemser. Öyle ki, onun mutluluğu ve mutsuzluğu annesine olan bağlılığıyla ölçülebilir. Çocukluğundan ergenlik dönemine kadar annesi ile son derece sağlıklı bir ilişkisi bulunan Hesse'nin hayatının en mutlu dönemleri de bu zamanlarıdır. Yani Hesse'nin hayattan zevk alması, annesi ile iletişiminin olumlu seyrine bağlıdır. Nitekim ergenlikle beraber annesiyle bağı zayıflayan Hesse, ilk buhranlarını yaşamaya başlamıştı. Hesse'nin kaçıp kurtulmak isteyecek kadar itici bulunduğu Maulbronn'daki öğrenim hayatı hakkında annesi Maria Hesse'nin olumlu söylemlerde bulunması (Gundert, 1977: 204), onun oğlunun sıkıntılarını anlamadığının ve ruhsal olarak ona yabancılaştığının göstergesidir. Ergenlik döneminde annesine en çok ihtiyaç duyduğu bir zamanda anneden uzaklaşması, Hesse'de hayatı boyunca izi silinmez etkiler bırakmıştır. Annesine duyduğu hayranlık ve özlem dolayısıyla ona benzeyen kadınlarda mutluluğu araması, Hesse'nin yanlış seçimler yapmasına sebep olmuştur. Nitekim ilk evliliği annesine birçok yönden benzerliği bulunan bir kadınla gerçekleşmişti.

Hesse'nin kadına bakış açısı, kendisine en yakın kadın olan annesi Maria Hesse ile şekillenmiştir. Hesse'nin aksine duygularını bastırmayı başarmış bir kadın olan anne Maria Hesse, Hesse'nin eserlerinde idealize ettiği ve gerçek hayatta da evlilik bağıyla bağlanacağı kadınların seçiminde oldukça etkin bir yere sahiptir.

İlk adımda kendi annesi ile başlayan çatışma, Hesse'nin hayatına giren ve girecek olan kadınlara yansımıştı. Bu bağlamda eserlerini otobiyografik unsurlarla bezeyen Hesse'nin romanlarıyla sınırlandırdığımız çalışmada anlattığımız kadınlar, onun öz yaşam öyküsünde rol alan kadınlarla kimi zaman birebir örtüşen kimi zaman da hayali ve ideal figürler olarak karşımıza çıkarlar.

Hesse'nin annesine duyduğu özlem ile kendini gösteren kadına olan ilgisi, daha ziyade kadının cinsiyeti dolayısıyla zıt kimliğe sahip olmasına dayanır. Hesse yaşam gayesini dillendirdiği eserlerinde anlattığı zıtlıklardan birliğe uzanan yolda edinilen tecrübeleri, başkahramanın çevresinde, ona yakın kişilerle, olaylarla ve en önemlisi ona en uzak kutbu oluşturan kadınlar çevresinde oluşturur. Bu bakımdan başkahramanın şahsında Hesse için en uç kutupta yer alan kadın, onun olgunluk kazanma ve ikilemlerden

sıyrılma çabasında bulunduğu girişimlerin odak noktasında yer alarak olay ve olay öğülerinin düğüm noktalarını oluşturur. Bu bağlamda kadının Hesse'nin söz konusu amacında önemli bir yer edindiği, ona çözümler üretirken aynı zamanda sorunları kördüğüm haline getiren bir işlevi göze çarpmaktadır.

Hesse'nin kadına bakış açısının onun kendi deneyimleriyle iç içe geçmiş bir ilişkisi olduğundan söz etmiştik, bu bağlamda ilk dönem ve psikanaliz sonrası diye ikiye ayırarak çözümlemeye çalıştığımız Hesse'nin eserlerinde yer alan kadınlar da aynı şekilde onun kişisel tecrübeleri ışığında şekillenerek okuyucya sunulmuştur. Psikanalizden sonra asıl biçim kazanacak olan kadının Hesse'nin eserlerindeki konumu, daha ilk eserlerinde sorgulanmaya başlanmıştır.

İlk eserlerinde bilinmez varlığı ile büyüsunü koruyan kadının yakınlığındansa güven duyulacak kişi kahramanın hem cinsinden olan bir arkadaş olarak yansıtılır. Erkek olan kahramanın gizemini koruyan kadına giden yolları henüz çözememiş oluşu, kadının kendisine olan yakınlığına gölge düşürür, dolayısıyla sığınılacak en doğru kişi Hesse'nin kahramanları için yakın bir dost olacaktır (Peter'in engelli dostu Boppi, uçarı arkadaşı Richard). Yani ideal profile sahip olan kadın, bu dönemde Hesse'nin kahramanları için öykünülecek bir varlık olma özelliğinden ödün vermese de kendisine iç dünyanın kapıları sonuna kadar açılmamıştır (bu duruma en güzel örnek Peter'in sevmeye devam edeceği Elisabeth'tir).

Bilincin aydınlık dünyasının aksine bilindışının karanlık dünyasını ve bilinmezliğini bünyesinde barındıran ve sıkça ifade edildiği üzere bilinçdışının ete kemiğe bürünme şekli sayılacak kadının söz konusu gizemi, Hesse'yi kadınlara yer verdiği eserleri boyunca uğraştırmıştır. Hesse'nin kadınlarla zorunun onun kendi animası olan dışı yanıyayla yüzleşmesine, onu kabul etmesi ve bilincine aktarmayı başaramasına kadar sürer. Görülüyor ki, Hesse'nin daha ilk eserlerinde animası ile uğraşısı başlamıştır. Ancak psikanalizden önce bunun farkında değildir. Hesse'nin söz konusu işlemi uzun yıllar almış, psikanalizle biçim kazanarak ilerleme kaydetmiştir.

Bilinçdışının gizemini yansıtan kadının bilinmezliği, Hesse'nin eserlerinde sıkça “su” ile sembolize edilerek de ona kapsamlı bir boyut kazandırılmıştır. Bu bağlamda kahramanların gerek olumlu gerekse olumsuz deneyimlerinde suyun dönüm noktalarını oluşturması ilginçtir. Hesse'nin ilk dönem ve son dönem eserleri arasında söz konusu

suyun kahramanın hayatında teşkil ettiği yere vereceğimiz örnekler sayıca az sayılmaz. *Unterm Rad*'ın kahramanı Hans Giebenrath'ın suda boğularak can vermesine benzer şekilde Peter'in dostu Richard'ın da aynı şekilde ırmakta boğulması, trajik akıbetlerde suyun rol oynaması, üzerinde durulması bir ayrıntıdır. Ayrıca Siddhartha Kamala'nın bulunduğu şehre giderek başlayacağı yeni hayatın ilk adımını ırmaktan geçerek atar. Nehir, duyusal dünya ve ruhsal dünyayı iki ayrı kutba böler, bir tarafı akıllı ve ruhu temsil ederken diğer tarafı duyguların egemenliği altındaki dünyayı temsil eder (Ziolkowski, 1977: 48). Siddhartha gibi Goldmund'un da manastırdan kaçarken nehirden geçmesi, benzer şekilde suyun dönüm noktası teşkil ettiğine örnektir. Yani Siddhartha ve Goldmund duyusallığı temsil eden yeni hayatlarına başlamak için sudan geçmek zorundadırlar.

İrmakta ölmek isterken onda hayat bulan Siddhartha için su, zannedilenin aksine, yok edici değil hayat kurtarıcı olmasıyla, kadına giden yasaklarla dolu yolun ötesinde onun hayat vericiliğini vurgular. Bu bağlamda suyun kahramanın hayatında aktif olmaktan çok küçük bir ayrıntı gibi görülen işlevi, tıpkı kadının Hesse'nin kahramanlarının hayatında edindikleri role benzer. Olayların arkasına gizlenmiş, varlığının önemini direk olarak değil, dolaylı olarak hissettiren suyun işlevi, kadının işlevi ile bu bakımdan aynı doğrultudadır. Eş zamanlılığı ve sonsuzluğu temsil ederken aynı zamanda ruh ve duygu dünyasının birbirlerine yabancılığına da işaret eden suyun önemi Hesse'nin eserlerinde oldukça belirgindir.

Hesse'nin ilk dönem eserlerinde kadına ve kadının temsil ettiği dünyaya olan çekimser ve temkinli tavrının psikanalizden sonra aşılacağı üzerinde sıklıkla durduk. Hesse, söz konusu psikanalizden öğrendikleriyle insanın doğasında yer alan dürtülerin yadırganmamasını, bu dönemin ilk eseri *Demian* romanının başkahramanı Sinclair'in ifadeleri ile şu şekilde aktarır:

“Man darf nichts fürchten und nichts für verboten halten, was die Seele in uns wünscht... Sie sollen diese Einfälle, die ihren guten Sinn haben, nicht dadurch schädlich machen, daß Sie sie vertreiben und an ihren herum moralisieren... Man kann, auch ohne solche Handlungen, seine Triebe und sogenannten Anfechtungen mit Achtung und Liebe behandeln.

Dann zeigen sie ihren Sinn, und sie haben alle Sinn”(Hesse, 1974a: 131-132).

Hesse'nin insanın kendi varlığını bütünüyle benimsemesini öngörmesine ve bunu insanın yegâne ideali olarak göstermesine, onun insanın yaradılıştaki kendisi için en doğru yazgıya sahip olduğunu ifade eden şu sözleri en iyi örnektir: “ Kendin ol, bu en ideal yasadır”(Michels, 1977: 219).

Hesse için insanın bastırıldığı duyuşsal yanının ortaya çıkmasını sağlayan en vazgeçilmez araç, daha önce sıklıkla belirttiğimiz üzere kadındır. Kadına verilen bu görev onu erkek gibi etken değil, erkeğin hayatına anlam ve renk katan edilgen bir özellik kazandırır. Kadının söz konusu edilgen konumu Hesse'nin kadına son kez yer verdiği romanı *Narziss und Goldmund* romanının kahramanı Goldmund'un ifadeleri ile netlik kazanır:

“Sobald er sich einem Weibe hinzugeben begann – mochte das nun Wochen oder bloß Stunden dauern – , dann war sie schön für ihn, dann gab er sich ganz. Und die Erfahrung lehrte ihn, daß jede Frau schön sei und zu beglücken vermöge, daß die Unscheinbare und von den Männern Mißachtete einer unerhörten Glut und Hingabe, die Verblühte einer mehr als mütterlichen, trauernd süßen Zärtlichkeit fähig sei, daß jede Frau ihr Geheimnis und ihren Zauber habe, dessen Erschließung selig machte. Darin waren alle Frauen gleich”(Hesse, 2007b: 165).

Hesse'nin bu dönemden sonra kadınlarla ilgili görüş açısı büyük bir değişim göstermiştir. Daha önceleri utangaç olarak niteleyebileceğimiz kahramanlar, duygularını ve duyuşsal dürtülerini haklı göstermekten uzaktırlar. Bunları adeta suç unsuru gibi algırlarlarken daha sonra bu durum değişmiştir. Kadınla yaşanacak cinsel beraberlik utanılacak bir davranış olmaktan öte kahramanın kendini tanımada ihtiyaç içinde bulunduğu bir durum olarak yansıtılır. Kahraman, kadınla kurduğu ilişki sayesinde özüne dair bilinmezleri öğrenerek kendini tanımada yol kat edebilecektir (Siddhartha'nın Kamala ile olan ilişkisi ile Harry Haller'in Hermine ile olan yakınlığı buna örnektir). Hesse'nin kahramanlarını kadınlarla yaşayacakları beraberliklerde serbest bırakması, hatta bunu yaşamalarını gerekli görmesi, onun olgunlaşma aşamalarında insanın iyi kötü olarak nitelenen özelliklerini tanınması gerektiğini savunuyor olması dolayısıyladır. Bu durum Hesse'nin eserlerinin içeriğinin ve aktardığı mesajlarının, onun kendi yaşamındaki değişimlere göre biçimlendiğine örnektir.

Hesse'nin eserlerinde yer edinen kadınlara yönelik çalışmamızda işaret ettiğimiz kadınların romanlardaki başkahramanın hayatında düğüm noktalarını oluşturmaları, hikâyenin işleyişinde üstlendikleri rollerin önemi ve işlevi göstermektedir ki, Hesse'nin hayatına paralel olarak romanlarındaki kadınların aktif olmaktan uzak ancak oldukça önemli bir yeri vardır. Şimdiye kadar üzerinde durduğumuz romanlarda söz konusu kadınlar, Hesse'nin eserlerine hâkim olan genel amaç doğrultusunda kahramanın gelişiminde birer basamak görevi görmüşlerdi. Dolayısıyla bunlar hiçbir zaman amaç edinilen hedef olma durumunda yansıtılmamıştır. Sevgili, eş, idealize edilmiş yüce kadınlar kılığında karşımıza çıkan kadın tipleri, Hesse'nin gaye edindiği varlık birliğine ulaşma yolunda yol gösterici, uyarıcı ve baştan çıkarıcı kimliklerle kahramana yaklaşırlar.

Arayışını doğallıkla başlatıp akılla sonlandıran Hesse, ilk romanı *Peter Camenzind*'den *Narziß und Goldmund*'a kadar kaleme aldığı romanlarında kadına vazgeçilmez bir rol vererek kendi arayışında kadının sahip olduğu önemi, onun gizinin henüz çözümlenmemiş olduğunu ortaya koyar. Yani kadın, Hesse için gizemini koruduğu sürece onun uğraşı alanında söz sahibi olmayı devam ettirmiş, söz konusu özelliği ortadan kalkınca doğal olarak Hesse'nin meşguliyetinden çıkmıştır.

Kadının Hesse için karşıladığı anlam, onun Hesse'nin kendi idealine hizmet etmesiyle ölçülür. Yani kadın, Hesse için bir birey olmanın çok gerisinde, birey olan kahramanın hayatta edinmiş olduğu amacına hizmeti ölçüsünde anlamı ve değeri olan bir nesneden başkası değildir. Bu bağlamda Hesse'nin eserlerinde kadına müstakil bir birey olarak rastlamak olanaksızdır, o her zaman kahramana bağımlı kişiliği ve onun biçimlendirmesiyle hikâyenin akışında rolünü sürdürebilmektedir. Nitekim her ne kadar kadına Hesse'nin romanlarında bazı kere göklere çıkarılacak ölçüde değer atfedilmesi, hatta kadının tanrıçalık özelliği ile ön plana çıkması, ona başkahraman olma ayrıcalığı kazandırmamıştır, hikâyenin yine hiçbir zaman kendi bakış açısıyla yansıtılmıyor oluşu da yine söz konusu iddiayı destekler.

Hesse'nin romanlarını daima erkek bakış açısıyla yani kendi gözlemleri ve tecrübeleri ışığında şekillendirmesi, onun bireyci bir yazar olduğunun göstergelerindendir. Eserlerine kendi ruhsal çözümlemelerini, gelişimlerini konu edinen Hesse'nin başlıca uğraşısı yine kendisidir. Hesse'nin eserlerinde kadını pasif bırakmasının temel sebebi de

buna dayanır. Hesse kendisi de bir erkek olduğu için başkahramanlarını erkeklerden oluşturmuş ve hikâyenin akışı hep erkek olan kahramanın bakış açısıyla aktarılmıştır. Psikanalizden sonra Jung'un öğretisinden edindiği tecrübeleri eserlerinde işleyen Hesse, kişiliğin çeşitli katmanlarından biri olan kişiliğin zıt cinsiyetli bir kimliği bünyesinde barındırmasını konu edinerek kadını bu kimlikle oluşturur. Dolayısıyla kadın, kendi müstakil varlığı ile gündeme gelmez, o erkek olan kahramanın içinde barındırdığı ve yabancı olduğu kişiliğinin bir parçasını oluşturur. Kahramanın kendini tanıma serüveninde tanıdığı kadın kahramanlar onun kendi iç dünyasında aşmaya çalıştığı ikilemlerin ifadesi durumundadır. Başkahraman ilk adımda söz konusu kadına yakınlık duyar, onunla arkadaş olur, kadın onun kendisinin benzeri hatta onu farklı boyutta yansıtan bir ayna niteliğindedir. Kişiliğinin bilinmeyen bir yanını temsil eden kadın kahraman bu süreçte kahramana kendini tanıması için olanaklar sunar, onu kendisine yabancı kalmaktan kurtarmak için çözümler üretir. Hesse'nin baş kahramanları genellikle varlığın akıl ve mantık yanını kendisine rehber edinmiş ve doğa ve duyusallığı sakıncalı görüp bu dünyaya kendini kapatmış tiplerdir. Tek yönlü bir ruhsal gelişim peşinde olan kahraman, dolayısıyla hiçbir zaman huzur ve sükûnete kavuşamayarak buhranlara sürüklenmekten kurtulamaz. Kadın karakterlerin rolü de bu noktada önem kazanır. Kahramana doğa ve duyusal dünyanın kapılarını açarak onların içinde bulundukları kısır döngüden kurtulmalarına vesile olurlar. Dolayısıyla Hesse'nin kadın kahramanları parçalanmış bir kişiliğin toparlanmasını ve yeniden bütünlük kazanmasını sağlayan fonksiyonları ile önem kazanırlar. Nitekim bu durum aşıldığında kadın kahramanlara Hesse rol vermemiştir. Hesse'nin kimi yerde değeri paha biçilmez bir öneme sahip olarak yansıttığı kadına son eserinde yer vermemesi, kadına biçtiği değer azalmasından ileri gelmez. Bu durum kendi yaşamında bu sorunu aşmış olmasından kaynaklanmaktadır. Kadının pasif rol alması erkeğin ise aktif olması, tamamıyla Hesse'nin kendi kimliği ile alakalıdır, yani Hesse erkek değil de kadın olarak eserlerini kaleme alsaydı bu kez pasif rol alan karakterler erkek kimlikte oluşturulacaktı ve hikâye kadın olan baş kahramanın bakış açısıyla aktarılacaktı.

Hesse, hiçbir eserinde kadını sosyolojik konum, ekonomik bağımsızlık, erkek karşısındaki yeri vs. gibi özellikleri ile değerlendirmemiştir. Kendi yaşadığı dönemin kadına bakış açısını yansıttığını söyleyemeceğimiz Hesse'nin oluşturduğu tipler, bireysel ölçüde değerlendirilebilir. Hesse'nin oluşturduğu kadın tipler gibi diğer

kahramanlar da her zaman bireysel gelişimi sağlayan, bu yönde hizmet veren karakterler olarak karşımıza çıkmışlardır. Yani Hesse'nin yegâne uğraşısı ruhsal gelişim ve bireyin kendini aşma çabalarıdır.

Bireyi ön plana çıkarıp toplumsal eleştiri, sosyolojik çıkarımlar ve direkt çözümler önermekten oldukça uzak olduğunu gördüğümüz Hesse'nin sanat yapıtları, bu özelliği ile klasik edebiyatın devamında yer alırlar. Neu Romantik akımın etkisinde eserlerini biçimlendiren Hesse'nin söz konusu tutumu onu modern edebiyattan ayıran başlıca niteliklerindendir.

KAYNAKÇA

Birincil Kaynaklar

- Hesse, Hermann. **Peter Camenzind**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2007a.
- Hesse, Hermann. **Unterm Rad**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1972a.
- Hesse, Hermann. **Gertrud**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1983.
- Hesse, Hermann. **Roßhalde**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1980.
- Hesse, Hermann. **Demian**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1974a.
- Hesse, Hermann. **Siddhartha**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1974b.
- Hesse, Hermann. **Kurgast**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1977.
- Hesse, Hermann. **Der Steppenwolf**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1974c.
- Hesse, Hermann. **Narziss und Goldmund**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2007b.
- Hesse, Hermann. **Das Glasperlenspiel**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1972b.
- Hesse, Hermann. **Peter Camenzind**. Çev. Kamuran Şipal. 2. Basım. İstanbul: Can Yayınları, 2008.
- Hesse, Hermann. **Çarklar Arasında**. Çev. Kamuran Şipal. 3. Basım. İstanbul: Can Yayınları, 2010a.
- Hesse, Hermann. **Gertrud**. Çev. Kamuran Şipal. 6. Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Hesse, Hermann. **Rosshalde**. Çev. Kamuran Şipal. 5. Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011a.
- Hesse, Hermann. **Demian**. Çev. Kamuran Şipal. 7. Basım. İstanbul: Can Yayınları, 2011b.
- Hesse, Hermann. **Siddhartha**. Çev. Kamuran Şipal. 16. Basım. İstanbul: Can Yayınları, 2009a.
- Hesse, Hermann. **Kaplıcada Bir Konuk**. Çev. Kamuran Şipal. İstanbul: Can Yayınları, 2002.
- Hesse, Hermann. **Bozkırkurdu**. Çev. Kamuran Şipal. 13. Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010b.
- Hesse, Hermann. **Narziss ve Goldmund**. Çev. Kamuran Şipal. 7. Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009b.

Hesse, Hermann. **Boncuk Oyunu**. Çev. Kamuran Şipal. 7. Basım. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011c.

İkincil Kaynaklar

Aksoy, Nazan. **Kurgulanmış Benlikler. Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet**. 2. Basım. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.

Alperen, Altan. **Hermann Hesse Hayatı Sanatı Eserleri**. Ankara: Promote Yayınları, 1994

Aytaç, Gürsel. **Çağdaş Alman Edebiyatı**. 4. Basım, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1994.

Aytaç, Gürsel. **Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler**. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2012.

Aytaç, Gürsel. **Edebiyat Yazıları I**. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1999.

Aytaç, Gürsel. **Edebiyat Yazıları**. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1995.

Bachofen, Johann Jacob. **Das Mutterrecht**. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1975.

Ball, Hugo. **Hermann Hesse, Sein Leben und Sein Werke**. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1927.

Ball, Hugo. **Hermann Hesse. Sein Leben und sein Werk**. 13. Auflage. Berlin: Suhrkamp Verlag, 1977.

Ball, Hugo. **Hermann Hesse. Sein Leben und sein Werk**. Frankfurt am Main. Suhrkamp Verlag, 1975.

Baumann, Günter. **Hermann Hesses Erzählungen im Lichte der Psychologie C. G. Jungs**. Berlin: Schäuble, 1989.

Berger, John. **Görme Biçimleri**. 10. Basım. Çev. Y. Salman. İstanbul: Metis Yayınevi, 2004.

Biemel, Walter. **Sartre**. Çev. Veysel Atayman. İstanbul: Alan Yayınları, 1984.

Birkhäuser-Oeri, Sibyle. **Die Mutter im Märchen. Deutung der Problematik des Mütterlichen und des Mutterkomplexes an Beispiel bekannter Märchen**. Hrsg. Marie- Louise v. Franz. Stuttgart: 1977.

Boccaccio, Giovanni. **Dekameron**. 5. Basım. Çev. Rekin Teksoy. İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 2000.

- Bocken, Raymond. **Die Problematik des Ich bei Hermann Hesse**. Belgien: Université de Liege, 1968.
- Böttger, Fritz. **Hermann Hesse. Leben-Werk-Zeit. Mit einem Essay**. Berlin: Verlag der Nation, 1975.
- Copleston, Frederick. **Modern Felsefe Fichte'den Nietzsche'ye Alman İdealizmi**. Cilt 7. Çev. Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınları, 2010.
- Çelik, Şengül. **Kadın Algısı Üzerine**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi I. Cilt. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 513, 514.
- Çetişli, İsmail. **Batı Edebiyatında Edebi Akımlar**. Ankara: Akçağ Yayınevi, 2012.
- Çürük, Deniz. **Kadın Tarihine Bakış ve Tarihi Evreleri**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi I. Cilt. Sakarya: 2009. S. 321.
- Dahrendorf, Malte. **Hermann Hesses Demian und C. G. Jung**. In: Germanisch-Romanische Monatschrift. Hrsg. Von Franz Rolf Schröder. B. 8. Heidelberg: 1958. S.91.
- De Beauvoir, Simone. **Kadın "İkinci Cins I" Genç Kızlık Çağı**. 7. Basım. Çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınevi, 1993a.
- De Beauvoir, Simone. **Kadın "İkinci Cins II" Evlilik Çağı**. 8. Basım. Çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınevi, 1993b.
- De Beauvoir, Simone. **Kadın "İkinci Cins III" Bağımsızlığa Doğru**. 8. Basım. Çev. Bertan Onaran. İstanbul: Payel Yayınevi, 1993c.
- De Beauvoir, Simone. **Olgunluk Çağı I**. Çev. Betül Onursal. İstanbul: Payel Yayınevi, 1991.
- Eliade, Mircea. **Das Mysterium der Wiedergeburt**. Zürich: Insel Verlag, 1964.
- Erdemir, Filiz. **Sinemada Değişen Kadın İmgisinin Almodovar Filmleri Üzerinden Analizi**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi II. Cilt. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 363.
- Fırat, Necla Şahin. **Pozitivist Yaklaşımın Eğitim Yönetimi Alanına Yansıması, Alana getirdiği Katkı ve Sınırlılıkları**. İçinde: Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı. 20. 2006. S. 40, 51.

- Fichte, Johann Gottlieb. **Erster Anhangdes Naturrechts- Grundriss des Familienrechts.** Werke Bd. III. Berlin: 1971.
- Field, Georg. **Hermnn Hesse.** New York: Twayre, 1970.
- Forderer, Christof. **Ich- Eklipsen. Doppelgänger in der Literatur seit 1800.** Stuttgart: 1999.
- Foulquie, Paul. **Varoluşunun Varoluşu.** Çev. Yakup Sahan. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınevi, 1998.
- Freedemann, Ralph. **Hermann Hesse, Pilgrim of Crisis. A Biography.** London: 1978.
- Frenzel, Elisabeth. **Motiv der Weltliteratur.** 6. Auflage. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag, 2008.
- Frenzel, Elizabeth und Herbert A. **Daten deutscher Chronologischer Abriß der deutschen Literaturgeschichte.** Band 2. 20. Auflage. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1982.
- Fricke/Klotz. **Geschichte der deutschen Dichtung.** 11. Auflage. Hamburg und Lübeck: Matthiesen Verlag, 1965
- Friedrichsmeyer, E.S. **Hermann Hesse's Narcissus und Goldmund. A criticalCommentary.** New York: Monarch Press, 1972.
- Fromm, E. **Anaerkil Toplum ve Kadın Hakları.** Çev. Acar Doğangün. İstanbul: Arıtan Yayınevi, 1998.
- Grisebach, Manon-Maren. **Edebiyat Bilimi'nin Yöntemleri.** Çev. Arif Ünal. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1995.
- Gundert, Adele. **Maria Hesse Die Mutter von Hermann Hesse.** Frankfurt am Main und Leipzig: Insel Taschenbuch, 1977.
- Gültepe, Necati. **Türk Kadın Tarihine Giriş.** 2. Basım. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2013.
- Güzel, Emine. **Georg Sand'ın "Indiana" adlı Romanında Kadın İmgesi.** Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Hasler, Eveline. **Und werde immer ihr Freund sein. Hermann Hesse, Emmy Hennings und hugo Ball.** München: Nagel und Kimche, 2010.

- Heimdal, Anne Brith. **Hermann Hesse. Der Steppenwolf. Krise- Entwicklung-Bekenntnis. Eine Interpretation.** In: **Schriften des Deutschen Instituts der Universität Bergen. Bd. 7.** Bergen: 1980. S. 92.
- Hesse, Hermann. **Die Einheit hinter den Gegensätzen.** Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2002.
- Hesse, Hermann. **Gesammelte Briefe.** Hrsg. v. Ursula und Volker Michels. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1979.
- Hilmes, Carola. **Die Femme fatale. Ein Weiblichkeitstypus in der nachromantischen Literatur.** Stuttgart: Metzlar, 1990.
- Hirschbach, Frank D. **Traum und Vision bei Hesse.** In: Monatshefte (University of Wisconsin, Madison), Vol 51 Nr. 4 April/May. 1959. S. 166.
- Humboldt, von Wilhelm. **Über den Geschlechtsunterschied und dessen Einfluss auf die organische Natur.** Gesammelte Schriften Bd. I. Berlin: Leichmann, 1903.
- Jacobi, Jolande. **Der Weg zur Individuation.** Zürich: Rascher, 1965.
- Job, Jakob. **Emil Sinclairs Demian.** In: **Michels Volker (Hrsg): Materialien zu Hermann Hesses "Demian" Bd. 2. Die Wirkungsgeschichte in Rezensionen und Aufsätzen.** Frankfurt an Main: Suhrkamp, 1997.
- Jung, Carl Gustav. **Analitik Psikoloji.** 2. Basım. Çev. Ender Gürol. İstanbul: Payel Yayınevi, 2006.
- Jung, Carl Gustav. **Gesammelte Werke. Bd. 9/1 Die Archetypen und das kollektive Unbewusste.** Düsseldorf: Walter Verlag, 1995.
- Jung, Carl Gustav. **Psychologische Typen. 3- 4 Tausend.** Zürich: 1925.
- Jung, Carl Gustav. **Wandlungen und Symbole der Libido.** Leipzig u. Wien: 1912.
- Kadioğlu, Süheyla. **Batı Ülkelerinde Kadın Hareketleri.** İstanbul: Gri Yayınları, 2005.
- Kant, Immanuel. **Vorkritische Schriften bis 1968. Werausgabe.** Bd. II. Frankfurt/M: 1978.
- Karalaschwili, Reso. **Die Zahlensymbolik als Kompositionsgrundlage in Hermann Hesses "Siddhartha".** In **Michels, Volker (Hrsg): Materialien zu Hermann Hesses Siddhartha. Bd. 2.** Frankfurt: 1976. S. 271.
- Karalaschwili, Reso. **Hermann Hesses Romanwelt.** Köln: Böhlau, 1986.

- Karstedt, Claudia. **Die Entwicklung des Frauenbildes bei Hermann Hesse**. Bd. 3. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 1983.
- Khera, Astrid. **Hermann Hesses Romane der Krisenzeit in der Sicht seiner Kritiker**. New Jersey :Freehold, 1977
- Kınış, Mustafa. **Peyami Safa'nın "Matmazel Noraliya'nın Koltuğu" ile Hermann Hesse'nin "Step Kurdu" adlı eserlerinde Arayış ve Kendini Gerçekleştirme Sorunu**. İstanbul: İnsan Yayınları, 2000.
- Kızılar, Funda. **Geçmişten Günümüze Türkiyede ve Batı'da Kadın Hareketleri**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi I. Cilt. Sakarya: 2009. S. 374.
- Kızılar, Funda. **Hermann Hesse'nin Boncuk Oyunu adlı Romanındaki Ütopik Us Dünyası**. Erzurum: Yayınlamamış Yüksek Lisans Tezi, 1998.
- Knapp Bettina. **Hermann Hesse, Demian und Der Steppenwolf. Von der psychischen Inflation zur Entfremdung**. In: **Jahrbuch für Internationale Germanistik Jg. XX. H. 2**. 1979. S. 106.
- Koç, Emel. **Simone de Beauvoir'a göre Kadın "İkinci Cins"**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi II. Cilt. Sakarya: 2009. S. 65, 71.
- Koçak, Zeynep Fidan ve Özlem Işık. **Matematik Dünyasında Kadının Yeri**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi III. Cilt. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 319.
- Kreuzweiser, Markens. **Das zersplitternde Ich bei Hermann Hesse**. In: **Literatur als Geschichte des Ich**. Hrsg. Von Eduard Beuter und Ulrike Tanzer. Würzburg: 2000. S. 226.
- Leese, Kurt. **Die Mutter als religiöses Symbol**. Tübingen: Mohr, 1934.
- Lindhoff, L. **Einführung in die feministische Literaturtheorie**. Stuttgart: Sammlung Metzlar Verlag, 2003.
- Lloyd, Genevieve. **Erkek Akıl, Batı Felsefesinde Erkek ve Kadın**. Çev. Muttalip Özcan. İstanbul:Ayrıntı Yayınevi, 1996.
- Lüthi, Hans Jürg. **Hermann Hesse. Natur und Geist**. Stuttgart: Kohlhammer, 1970.
- Lützkendorf, E.A. Felix. **Hermann Hesse, als religiöser Mensch, in seinen Beziehungen zur Romantik und zum Osten**. Leipzig: W. Rumpelstin, 1932.

- Mayer, Gerhart. **Die Begegnung Christentums mit den asiatischen Religionen im Werk Hermann Hesse.** Bonn: Ludwig Röhrscheid Verlag, 1955.
- Michels, Volker. **Materialien zu Glasperlenspielerster Band. 1. Texte von Hermann Hesse.** Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1977.
- Michels, Volker. **Materialien zu Hermann Hesses "Demian" Erster Band. Die Entstehungsgeschichte in Selbstzeugnissen und Dokumenten.** Frankfurt: 1993.
- Michels, Volker. **Materialien zu Hermann Hesses "Der Steppenwolf".** Frankfurt: 1972.
- Michels, Volker. **Materialien zu Hermann Hesses "Siddhartha" Erster Band. Texte von Hermann Hesse.** Frankfurt: 1975.
- Mileck, Joseph. **Hermann Hesse- Dichter, Sucher, Bekenner (übersetzt von J. Und T.A Kunst).** München: 1987.
- Mileck, Joseph. **Hermann Hesse. Dichter- Sucher- Bekenner. Biographie (Hermann Hesse: Life and Art, deutsch).** übers.v. Jutta und Theodor Knust. München: Bertelsmann, 1979.
- Mileck, Joseph. **Hermann Hesse. Dichter, Bekenner.** München: Bertelsmann, 1978.
- Mues, Ingeborg. **Die Phantasie ist eine Frau. Die Frau in der Gesellschaft.** Frankfurt am Main: Fischer Verlag, 1998.
- Neumann, Erich. **Über den Mond das matriarchale Bewußtsein.** In: Eranos-Jahrbuch. Bd. 18: Aus der Welt der Urbilder. Sonderband für C.G. Jung zum Geb. 26. Juli 1950. Hrsg. v. Olga Fröbe- KApteyn. Zürich: Rhein, 1950. S. S. 363.
- Nicholai, Ralf R. **Hesses "Narziß und Goldmund" Kommentar und Deutung.** Würzburg: 1997.
- Nürnberger, Helmuth. **Geschichte der deutschen Literatur.** 24. Auflage. München: Bayernischen Schulbuch Verlag, 1995
- Okan, Berna Kaya. **Güncel Sanatta Kadın ve Kadın Sanatçılar.** Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi içinde. Cilt II. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 491.
- Paulsen, Wolfgang(Hrsg.). **Die Frau als Heldin und Autorin. Neue kritische Ansätze zurdeutschen Literatur.** Bern: 1979.

- Petropoulou, Paraskevi. **Die Subjektkonstruktion im europäischen Roman der Moderne. Zur Gestaltung des Selbst und der Wahrnehmung des Anderen bei Hermann Hesse und Nikos Kazantzakis.** Wiesbaden: 1997.
- Pfeifer, Martin. **Hesse- Kommentar zu sämtlichen Werke.** München: 1980.
- Platritis, Christos. **Die Darstellung der Frau in der Literatur des ausgehenden 19. Und beginnenden 20. Jahrhunderts.** Bd. 12. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2005.
- Plümmacher, Walter. **Versuch einer metaphysischen Grundlegungsliteraturwissenschaftlicher Grundbegriffe aus Kants Antinomielehre mit einer Anwendung auf das Kunstwerk Hermann Hesses.** Bonn: 1936.
- Reetz, Bärbel. **Hesses Frauen.** Berlin: Insel Verlag, 2013.
- Salihoğlu, Hüseyin. **Alman Kültür Tarihi.** Ankara: İmge Yayınları, 1993.
- Salzer, Anselm und Eduard von Tunk. **Illustrierte Geschichte der deutschen Literatur.** Bd. 5 Das 20. Jahrhundert, Neumann ,Göbel, 1972.
- Samuels Andrew. **Jung und seine Nachfolger. Neuere Entwicklungen der Analytischen Psychologie.** Cotta: 1989.
- Scheffler, Karl. **Die Frau und Die Kunst.** Berlin: J. Bard Verlag, 1908
- Schmid, Hans Rudolf. **Hermann Hesse.** In: Die Schweiz im deutschen Geistesleben. Bd.56/57. Basel: Frauenfeld, 1928. S. 151.
- Serrano, Miguel. **Carl Gustav Jung Hermann Hesse İki Dostluğun Anıları.** Çev. Barış İlhan,. İstanbul: İlhan Yayınları, 1999.
- Shaw, Lerory R. **Zeit und Struktur des Siddhartha.** In Michels, Volker (Hrsg): **Materialien zu Hermann Hesses “Siddhartha” Bd. 2. Texte über Siddhartha.** Frankfurt an Main: Suhrkamp, 1977. S. 122.
- Şener, Nilgün ve Ehlinaz Torun. **Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kadın Olmak.** İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi I. Cilt. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 453, 457.
- Şener, Nilgün. **Kadın ve Sanat.** İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi II. Cilt. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 538.

- Şener, Sami. **Kadının Aile İçi ve Sosyal Rollerinin Dengelenmesi**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi I. Cilt. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 475.
- Tschaikowskaja, Victoria. **Die typologische Struktur des Doppelgängers in der Kunst**. In: Kunst und Literatur, 30, H. 4. 1982. S. 354.
- Tseelon, Efrat. **Kadınlık Maskesi Gündelik Hayatta Kadının Sunumu**. Birinci Basım. Çev. Reşide Kekeç. Ankara: Ekin Yayınları, 2002.
- Uluç, Nurhan. **Frauengestalten in den Romanen von Heinrich Böll**. İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003.
- Unsel, Siegfried. **Hermann Hesse eine Werkgeschichte**. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1973.
- Ünal, Arif. “Alman Romantizmi.” Arif Ünal (Ed). **Prof. Dr. Selçuk Ünlü’ye Armağan** içinde. Konya: Palet Yayınları, 2011. S. 92.
- Ünal, Arif. **Dramcı Yönüyle Heinrich von Kleist**. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2006.
- Völker, Ludwig. **Die Gestalt der Hermine in Hesses “Steppenwolf”**. In: Etudes Germaniques. Nr.1. Paris: Janvier-Mars, 1970. S. 46, 59.
- Wolf, Uwe. **Hermann Hesse. Demian- Die Botschaft vom Selbst**. Bonn: 1979.
- Yasa, Metin. **Din Felsefesi Açısından Yunus Emre’de Aşk Yaratılış Kendi Olma**. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.
- Zeller, Bernhard. **Hermann Hesse**. Çev. Kamuran Şipal, İstanbul: Afa Yayınları, 1997
- Zengin, Bekir. **Psikanaliz, Kadın Cinselliği ve Meltem Arıkan’ın “Evet... ama... sanki...” Başlıklı Eserinde Cinselliğin Yansıması**. İçinde: Sakarya Üniversitesi Uluslararası Disiplinler arası Kadın Çalışmaları Kongresi II. Cilt. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Basımevi, 2009. S. 16, 19.
- Ziolkowski, Theodore. **Der Schriftsteller Hermann Hesse. Wertung und Neubewertung**. 1. Auflage. Übers. v. Ursula Michels- Wenz. Frankfurt/Main: Suhrkamp Verlag, 1979
- Ziolkowski, Theodore. **Die Landschaft der Seele**. In Michels, Volker (Hrsg): **Materialien zu Hermann Hesses “Siddhartha” Bd. 2. Texte über Siddhartha**. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1977. S. 140.

Ziolkowski, Theodore. **The Novels of Hermann Hesse. A Study in Theme and Structure.** New Jersey: Princeton, 1965.

EKLER

Ek 1: Almanca Özet

Hermann Hesse wurde am 2. Juli 1877 als zweites Kind von Johannes Hesse und seiner Frau Marie in Calw geboren. Die väterliche Familie ist baltendeutscher, die mütterliche schwäbisch – schweizerischer Herkunft. Er wurde hineingeboren in eine protestantisch – pietistisch orientierte Familie aus Missionaren, Predigern und Theologen, gegen deren Strenge und Starre er schon bald rebellierte, weil er wegen seiner Freiheitssehnsucht dem Christentum zunehmend entfremdet.

Hesse verbrachte im Kreise der Familie seine Jugendjahre, die prägend blieben und an vielen Stellen Eingang in seine Bücher gefunden haben. Maulbronn, Tübingen und Basel waren weitere Lebensstationen. Als er Schüler im Kloster Maulbronn war, fand seine erste Rebellion statt. Deshalb floh er aus dem Kloster Maulbronn, als er 15 Jahre alt war. Er war ein un erfolgreicher Schüler, deshalb hat er keinen Schulabschluss. Dies war aber für seine Entwicklung kein Hinderins.

Er zog 1904 in ein altes Bauernhaus in Gaienhofen am Bodensee, um fortan als freier Schriftsteller zu leben. Im Jahr 1911 unternahm er eine Indienreise und übersiedelte kurz darauf in die Schweiz, zunächst nach Bern und 1919 schließlich nach Montagnola (Tessin), wo er seine reichste Schaffensperiode einsetzte und wo er 1962 starb.

Hermann Hesse hat in seinem langen Leben immer etwas gesucht. Er war immer auf der Suche nach der eigenen, der wirklichen Identität. Sein Ziel war immer die Einheit hinter den Gegensätzen zu finden. Um dieses Ziel zu erreichen, bemühte Hesse sich mit vielfältigen Wegen. Das dichterische Werk Hermann Hesses ist durchgezogen von der Suche nach der eigenen Identität und der Auseinandersetzung damit. Hesses Leben und dichterisches Werk ist geprägt durch eine ständige Auseinandersetzung mit den Fragen der Religion und des Glaubens, die ihm praktisch in die Wege gelegt waren.

Nicht nur sein großes dichterisches Werk, das ihm 1946 den Nobelpreis einbrachte, auch sein Lebenslauf legt davon ab. Elternhaus und Erziehung prägten gleichermaßen seine Persönlichkeit, wie auch sein dichterisches Werk. Die Bewältigung von

persönlichen Krisen ist einer der Brennpunkte in Hesses Werk, in dem es aber auch um Fragen der Religion und der Politik geht.

Hesses psychische Verfassung spitzte sich im Leben zweimal dramatisch zu. Das Erste erlebte er in seiner Jugendzeit. Das Zweite, das schwerste, kam während des ersten Weltkrieges zustande. In dieser Zeit führte sowohl der erste Weltkrieg als auch die psychische Erkrankung seiner Frau Mia Hesse zu schweren seelischen Erschütterungen. Diese Hemmnisse rissen den Dichter in tiefste Depressionen. Um sie zu überwinden, besuchte er Psychiater. 72 Sitzungen bei Dr. Josef Bernhard Lang, einem Mitarbeiter C. G. Jungs gelang ihm sich aus der Erstarrung zu lösen und die Krise einigermaßen zu bewältigen. Die Begegnung mit der Psychoanalyse, die ihm half, sich mit den Konflikten seiner Jugendjahre auseinander zu setzen, wurde zu einem wichtigen Wendepunkt in Hesses Leben. Dichterisch fand die Periode des Umbruchs und des Neubeginns im Werk *Demian* (1919) seinen Niederschlag, als ein Versuch, sich selbst zu deuten.

Die Frau bildet die natürliche und sinnliche Seite des Lebens. Sie ist im Gegensatz zum Mann eine geheimnisvolle, dunkle und unverständliche Seite des Lebens und des Menschen. Die Frau besitzt wegen diesen Eigenschaften in Hesses Werk, dessen Hauptziel es ist, den Konflikt zwischen gegensätzlichen Polen zu überwinden und die Einheit hinter den Gegensätzen zu erreichen, eine relevante Aufgabe. Die Frau ist für Hesse eine Phase für sein Ziel. Die Frau ist relevant für Hesse, in der er versucht sich zu kennen und seine geheimnisvolle Seite seiner Existenz bemerkt. Die Frau bedeutet deshalb für die Hauptcharaktere in Hesses Werk eine unversichtbare Sache durch ihren Lebenslauf.

Weil die Frau das Ziel des Hauptcharakters, dessen Bemühungen nur um seine eigene geheimnisvolle Seite zu aufdecken sind, ist, stellt Hesse vielfältige Frauentypen in seinem Werk dar. Jeder von ihnen erfüllt eine unterschiedliche Aufgabe im Leben des Hauptcharakters.

Hesses wichtigste Frauentypen kommen in seinen Spätwerken, die er nach *Demian* (1919) geschrieben hat, vor. Die Werke, die von Hesse nach 1919 veröffentlicht wurden, zeigen seine Weltanschauung deutlicher als seine Werke davor. In dieser Zeit kommen die Frauen als reale Figuren vor, danach verwandeln sie sich zu einem Ideal.

Anstatt auf eine direkte Weise zeigt Hesse die relevante Funktion der Frau auf einer indirekten Weise. Weil sie nie die Hauptrolle besitzen, sind ihre Funktion immer passiv. Ein Individuationsprozess ist für die Charaktere in Hesses Werken ohne eine Frau unvorstellbar, deshalb läßt Hesse jeder von seinen Charakteren mit einer Frau begegnen. Einige Frauen gehören zu der Kategorie, die ideale Werte besitzt. Andere zu der Kategorie, die sich nicht an die gesellschaftlichen Normen anpassen. Jede Frau wird nach Hesses seelischem Zustand gebildet.

Mit seiner erfolgreichen seelischen Darstellung des Menschen in seinen Werken ist Hermann Hesse neben Thomas Mann und Stefan Zweig der weltweit meist gelesene deutschsprachige Schriftsteller des 20. Jahrhunderts. Seine Bücher sind in mehr als 60 Sprachen übersetzt und rund um den Globus in etwa 150 Millionen Exemplaren verbreitet.

ÖZGEÇMİŞ

17.02.1984 tarihinde Konya/Çumra'da doğdu. İlköğrenimini İngiltere'nin Bristol şehrinde, orta ve lise öğrenimini Van'da tamamladı. 2001 yılında Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümüne yerleşti. 2008 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Yüksek Lisans eğitime başladı ve 2010 yılında mezun oldu. 2011'de Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Doktora eğitime başladı.

